

Försvarets Historiska Telesamlingar
Flygvapnet

2020-02-20

Skandinavisk försvarsutredning 1948-1949
- uppstarten och dess inverkan under kalla kriget

Hans-Ove Görtz

F 02/20

Förord

Denna rapport är en fördjupad beskrivning över direkta och indirekta faktorer som påverkat flygsäkerhetssamarbetet mellan Sverige – Norge – Danmark efter 2.världskriget med försöket att skapa en skandinavisk försvarsunion samt efterföljande militärtekniska planering (strategisk krigsplanering) för eventuellt framtida krig. Avslutningsvis beskrivs översiktligt den verksamhet som bedrevs därefter i perioden 1985-1995.

I samband med arkivstudierna har en del uppgifter framkommit från övriga samtida aktiviteter som genomförts i staberna som har påverkat utvecklingen av flygsäkerhetssamarbetet och som i vissa fall ger en något bredare överblick över det. Djupare information om de tekniska delarna inom stridsledning- och luftbevakning finns i FHT rapporter.

Rapporten (som är en delrapport inom FHT projekt SVENORDA funktionen) fokuserar främst på planeringsförberedelserna i staberna och kontakter på hög nivå och är framtagen under perioden 2013-2018 av Hans-Ove Görtz med stöd av Göran Kihlström, John Hübbert, Arne Larsson och Hans Bruno.

Rapporten baserar sig i huvudsak på de dokument som har återfunnits vid Riksarkivet och Krigsarkivet i Stockholm, Rigsarkivet i Köpenhamn samt Riksarkivet i Oslo. De flesta dokumenten och skrivelserna som studerats och använts har varit hemliga och i några fall varit kvalificerat hemliga vilket inneburit officiella myndighetskontakter för att få dessa handlingar granskade och avhemligade.

De svenska handlingar som återfunnits i Danmark och Norge, som använts inom SVENORDA projektet, har inte sekretessgranskats i Sverige, då dessa handlingar inte omfattas av sekretess längre – då de är äldre än 40 år, även om de har stämplat och texter med *"förtroligt, hemlig, kvalificerat hemlig"* angivet. Gällande *Offentlighets- och Sekretesslag* (2009:400), Avd IV. Sekretess till skydd för allmänna intressen, 15. kapitlet...Utrikessekretess 1§. För uppgift i en allmän handling gäller sekretessen i högst 40 år. (Paragrafen motsvarar 2. kap 1§ sekretesslagen (1980:100)).

De norska handlingarna är avhemligade i Norge och de danska har använts med angivna förbehåll.

Dåvarande arkivarie Per Clason vid Krigsarkivet (KrA) har även varit till stort stöd för att sekretessgranska officiella handlingar och hjälp i övrigt vid Krigsarkivet. I Norge har Rådgiver Odd Björn Roland vid Forsvarets arkivtjenste varit till stort stöd.

Rapporten med bilagor har i sin helhet förhandsgranskats vid Krigsarkivet och HKV i Sverige under 2018-2019 och inte befunnits innehålla någon sekretessbelagd information.

Någon särskild förkortningslista är inte uppgjord, förklaring finns i löpande text. Källförteckning är uppgjord och finns i FHT arkiv i Krigsarkivet. Samtliga underlag och anteckningsmaterial i övrigt finns arkiverat i FHT separata arkiv (arkiv 1062) i Krigsarkivet.

Synpunkter på rapporten mottas tacksamt – kontakt via mail hans-ove.gortz@telia.com.

Färjestaden vintern 2019-20

Hans-Ove Görtz

Innehållsförteckning

Inledning.....	7
Kortfattad beskrivning för den strategiska krigsplaneringen	9
Bakgrund	17
Utredning om en eventuell skandinavisk försvarsunion.....	23
Militärteknisk planering och genomförande som ett led i den strategiska krigsplaneringen	31
Utveckling av den strategiska krigsplaneringen 1951 – 1959	41
Fortsatt strategisk krigsplanering 1960 - 1967	63
Efter kalla kriget.....	71
BILAGOR	73

Bilaga 1

- 1.1. Undersökning med förslag till åtgärder för samordning av Norges och Sveriges luftbevaknings- och jaktstridsledningsorganisation
- 1.2. Blad engelskt grid indelning
- 1.3. PM över åtgärder för skandinavisk försvarssamverkan
- 1.4. Utkast till disposition för utredning i vad avser flyget

Bilaga 2

- 2.1. Swedlunds PM 7/2 1949: rörande planläggning av viss militär samverkan med Danmark och Norge.
- 2.2. Planeringskarta PS-16 (SE-NO-DK) 1950
- 2.3. Utkast Plan Lbev NS 1950
- 2.4. Plan för eventuellt samarbete mellan luftbevakningen i Norge och Sverige (Plan lbev NS) 1951
- 2.5. Plan för eventuell samverkan mellan Sverige och Norge över Skagerack (Plan Skagerack SN) 1952
- 2.6. Utkast till Plan lbev NS 1954
- 2.7. Bild underlag mm i samband med arbetet med Utkast till Plan lbev NS 1954
- 2.8. Utkast Plan Lbev DS 1955
- 2.9. Notat Samarbeide S – N 1955
- 2.10. Plan för eventuellt samarbete mellan luftbevakningen i Norge och Sverige (Plan lbev SN) 1955
- 2.11 NIKE-försvar i Norge och Danmark 1961 – inkl svenska Rb 68 från 1969

Bilaga 3

- 3.1. Signalteknisk utredning rörande betingelser för militär samverkan mellan Danmark, Norge och Sverige
- 3.2. Underrättelser från flygledningen Ufl 1949
- 3.3. Fst Specialorientering nr 4 Den skandinaviska försvarsutredningen 1949
- 3.4. Kollektiv aktion inom FN's ram (Fst underlag till UD) 1952
- 3.5. Minnesbilder från NPK intervjuer 1992-1993 med S. Norén och C-G Simmons

Inledning

Detta underlag utgör en delrapport om FHT-rapport om SVENORDA samarbetet. För att finna grunderna till samarbetet har arkivmaterial studerats från slutet av 1930-talet och framåt.

Den kursiva texten är direkta citat från arkivhandlingar.

Den svenska utvecklingen av vissa väsentliga funktioner i dåvarande Krigsmakten beskrivs för att skapa en tydligare förståelse för grunderna till samarbete i fred och eventuellt samarbete i ett framtida krig. I vissa fall beskrivs en del förhållanden utan hänsyn tagen till landsgränser mm.

I en del fall sker en likartad faktabeskrivning eller en enkel hänvisning till refererade böcker och utredningar enbart för en förståelse – syftet för denna rapport är att tydliggöra resultatet av arkivforskningen. Nya fakta som framkommer kan ge förändrade slutsatser av samarbetet – vissa framgår i rapporten – andra kan göras av framtida forskare. Huvuddelen av de slutsatser som framförs i rapporten har fokus på flygsäkerhetssamarbetet mellan länderna.

Det framgår tydligt att flygsäkerhetssamarbetet var en del av det aktiva krigsplanlägningsarbetet för eventuellt krig. Både när det gäller förberedelser för de flygande enheterna, luftbevakningen och telekommunikationer som även var betydelsefullt för tidig operativ samverkan i övrigt.
--

I och med CFV ansvar för den operativa verksamheten under ÖB fram till 1961 vad gäller planering och genomförande samt verksamhet i ett eventuellt framtida krig så skapades en särskild ledningsfunktion, Stabslc/Chefslfc. Funktionen var inledningsvis en del av det provisoriska HKV under 1940-talet fram till 1956 och därefter byggdes funktionen CFV Chefslfc in i Lfc W5 under 1957.

Tanken var vid den tidpunkten att denna funktion även skulle vara en del av det nya HKV, men ÖB strategiska och operativa ledningsfunktion hade utvecklats till en mer övergripande ledning med större delegation till stridens operativa och taktiska genomförande av regionernas militärbefälhavare med milostaber. Detta medförde att CFV efter 1966 inte hade operativt ansvar och Chefslfc avvecklades.

För att CFV skulle kunna utöva sitt operativa ansvar under 1950-talet företogs ett antal steg – tillsammans med motsvarigheterna i Norge och Danmark – i krigsplanläggningen och det innebar även planering för sin ledningsplats och kommunikationer i landet och till grannländerna mm.

Mot bakgrund av de behov som Sverige hade av snabbinsatta och operativt rörliga enheter föll det sig nog naturligt att luftbevakning med stridsledning och eventuellt snabbinsatta förband från väst erfordrade goda kommunikationer som var förberedda i fredstid – för ett snabbt utnyttjande.

De närmare aktiviteterna finns beskrivna i huvudrapporten.

Skandinavisk försvarsutredning 1948-1949 - uppstarten och dess inverkan under kalla kriget

Kortfattad beskrivning för den strategiska krigsplaneringen

Förarbetet till ett samarbete i Skandinavien inom luftförsvar mellan länderna började under **1933** med propåer mellan det svenska och danska försvaret – inledningsvis som ”*samarbete i fråga om luftförsvaret*” – och i Sverige gavs tillstånd till att undersöka de tekniska förutsättningarna för ett eventuellt samarbete mellan luftbevakningsorganen. Samarbetet innefattade sedan Norge och Finland. Sambandsofficerare utsändes från de olika länderna i olika perioder för tjänstgöring vid respektive lands luftbevakningscentral. Behov framkom av viss utveckling och likartad rapportering länderna emellan.

De personliga kontakter som skedde under 2.vk och därefter medförde att många officerare fick vänner från respektive land som har varit en god grund för ett förnyat samarbete. En av de tongivande var C Fst i Sverige och sedermera kommande ÖB general Swedlund.

Under hösten **1947** träffade Swedlund sina nordiska kollegor. De kom överens om att samarbeta men inga konferenser bara okonventionella samtal – enbart personlig kontakt. Enighet råder om att få fram underlag (studier och utkast till planer) som på kort varsel kan presenteras för respektive regering. Det var även utklarat att planlägga något samarbete, utan att Norge och Danmark's försvar var upprustat, var det inte någon mening med.

Under våren **1948** diskuterar den svenska regeringen frågan om ett Nordiskt försvarsförbund och det är troligt att Tage Erlander, tillsammans med sina norska och danska kollegor, är initiativtagare och drivande. General Swedlund får besked av statsminister Erlander om *utredning svenskt försvar av hela halvön.Regeringen arbetade på en uppgörelse med Norge för militärt samarbete*”. I juli utarbetas en första plan för svensk-norsk samverkan och samtidigt påbörjas en plan för norsk-dansk-svensk samverkan. Arbetet med förberedelser för samarbete Sverige-Norge startade omedelbart vid staberna. Vid Flygstabens luftbevakningsinspektion (FS/LI) arbetade stabschefen Mj Gerdt Stangenberg fram en PM om samverkan Sverige-Norge (SN) – fokus jaktstridsledning.

Parallellt med diskussionerna om militärteknisk utredning pågår förberedelser för ÖB övning 1948 och vid Fst/Luftförsvarsavdelning får övlt S Norén (FV) uppgiften att sammanhålla det flygoperativa arbetet (och ett spelmoment om USA basering i Sverige). Av förutsättningarna framgår bland annat att basering av västmaktsflyg förbereds i NO och SE. I övningen utarbetas sammanknytning av luftförsvarscentralerna på ömse sidor av gränsen; utbildning av sambandspersonal; övergång till annat lägesangivningssystem; utlåning av radarstation typ AMES 21; samövningar jakt – lbev samt gemensam planläggning vid moderniseringen (utbyggnaden) av resp länders luftbevakningsorganisationer längs gränsen; gemensamt utnyttjande av jaktens användning Norge-Sverige och Norden – understödjande utländsk makt; utvidgat samarbete ifråga om forskning.

Den 9 september 1948 beslutade Sverige, Danmark och Norge om ”...verkställande av utredning rörande samverkan mellan de tre länderna på försvarets område” - *Den skandinaviska försvarskommittén*. Arbetet delades upp i sex arbetsgrupper och den flygtekniska gruppen leds av oblt Tufte-Johnsen (NO), övlt S. Norén (SE) och oberst T. Andersen (DK). Den flygtekniska gruppen fick arbeta med de tekniska faktorerna kring: *baserings (passende flyvebaser, dises kapacitet, udrustning og beskyttelse), forsyning (typer av flyvemateriel og utrustning), ledelse af jagerkamp (system og forbindelser), Luftbevogtning og forbindelser i övrigt – på dette område i samarbejde med den forbindelsetekniske udredning, reglementariske forskrifter, lufttransporter – og luftøvelser*. Någon rapport från den flygtekniska gruppen har inte återfunnits. Utredningsrapporten från den signaltekniska gruppen *Signalteknisk utredning rörande betingelser for militær samverkan mellem Danmark, Norge og Sverige* har däremot återfunnits i det svenska Riksarkivet.

Efter att Norge och Danmark fått inbjudan att vara med i Atlantpakten genomförs ett möte ”Karlstad-mötet” i januari 1949 mellan försvarsminister Voug, ÖB och gen Swedlund och enligt Voug ”...framhöll att man icke fick splittra Skandinavien och att – om D och N dock gick västerut – man då finge ompröva vår ställning och ev även vi ansluta oss.....Vissa förberedelser för att ta emot hjälp borde dock göras t e större flygfält och större markorg än vi behöva. Men det finge ju skötas mycket diskret!”

Den skandinaviska försvarskommittén gav ut sina överväganden och slutsatser och därav framgår ”Huvuddragen av olika former för militärt samarbete” i ett antal kriterier för samverkan, bl a luftbevakning, gemensamma övningar i fredstid, underrättelsetjänst, ensartad materiel och terminologi, signal- och kryptotjänst, ensade tillträdesbestämmelser. För kust- och luftbevakningen samt väderlekstjänsten bör det ges möjlighet att vid ett givet tillfälle utnyttja dessa tjänstegrenar gemensamt och med tillräcklig snabbhet och även gälla flygsäkerhetstjänsten.

Efter att försvarskommissionen avslutat sitt arbete fortsatte planeringen inom och mellan de tre stabscheferna om ett fortsatt samarbete rörande vissa frågor. I februari 1949 framgår ett starkt intresse för fortsatt militärtekniskt samarbete ”under hand” mellan de skandinaviska länderna och i första hand Sverige-Norge.

Statsminister Erlander besöktes av glt Swedlund om fortsatt D-N-S samarbete och Erlander var betänksam för en aktion just nu. ”Han var i princip med på att åtminstone de ”tekniska planerna” utarbetades”. Det var 12 olika punkter som Swedlund önskade samarbeta om, bland annat planer för samordning av luftbevakning, jaktstridsledning, flygräddningstjänst, militär vädertjänst och samverkan i övrigt för lant- och sjömilitär verksamhet i gränsområden mm.

Under våren lånas (under ett år) en radarstation från Norge och placeras utanför Göteborg på flotttiljen F 9 område och teleförbindelser kopplas upp till Holmenkollen i Norge. Utbildning och gemensamma flygövningar genomförs under året.

I september beslutade regeringen ”Förberedelser av teknisk natur för att undersöka hur tråd- och radioförbindelser mellan länderna skulle ordnas liksom förberedelser för att vid behov kunna samordna luftbevakning och jaktstridsledning. En samordning borde vidare direkt kunna ske med hänsyn till den fredstida verksamheten inom områdena flygräddningstjänst och militär väderlekstjänst”.

Under hösten pågår arbetet med ÖB strategisk studie och i januari 1950 ger ÖB ut anvisningar om arbetet. CFV svarar i februari: ”...Det säges vidare, att fienden ytterst måste hindras att nå Västergötland, Bohuslän och Värmland, det basområde, som främst avses för en hjälpaktion från västmakterna. En förutsättning för hjälpen synes vara, att fienden hålles på betryggande avstånd från detta område och att detta gives betryggande luftförsvar. Skulle dessa villkor icke uppfyllas, torde hjälpen snarare dirigeras till mer tryggade områden i Norge” .

Arbetet med att skapa planer mellan länderna *Plan Signal SN, Väder SN, Lbev NS, Lbev DS* påbörjades och ett utkast *Plan Väder SN* översändes till Norge 1950. Inom FS/LI pågår planering av placering och användning av ny höghöjdsradarstation (PS-16) i Sverige och samtidigt användes information om planerade höghöjdstationer i Norge och Danmark. Därigenom skapas en skandinavisk radartäckning. Signal- och Väderplanerna och grundplan *Lbev DS* beslutas.

Under maj skickar CFV ett nytt yttrande om *Strategiska studien*: ”Beträffande ”hjälp utifrån” – kräver tidsödande förberedelser för att snabbt kunna bli verksam. Hjälp med ”taktiskt” flyg, som baseras i vårt land, kan knappast komma snabbare än hjälp med lantstridskrafter. Snabb hjälp med flygstridskrafter kräver att det finns överskott av sådana i krigsskådeplatsens närhet.”

CFV lämnar därefter ett PM rörande den fortsatta utvecklingen inom krigsmakten, beträffande punkten *Hjälpen utifrån* följande svar till ÖB mot bakgrund av att: *"Det har stundom gjorts gällande, att avvägningen mellan försvarsgrenarna i Sverige kan göras så, att man lämnar en större eller mindre lucka för Flygvapnet, vilken vid krig skulle fyllas av allierade eller FN-stridskrafter. Sannolikheten av effektiv hjälp utifrån med flyg är så låg, att det icke är militärt berättigat att räkna därmed, då våra stridskrafter sammansättning skall avvägas."*

ÖB beordrar C Fst att ordna med sambandsofficerare för samarbete västerut och i december utses de första.

I januari **1951** fastställdes planerna *Signal SN, Väder SN, Lbev SN och Sjöfart SN*. I *Plan för eventuellt samarbete mellan luftbevakningen i Norge och Sverige (Plan lbev SN)* behandlas endast luftbevakning.

Parallellt med planarbete med *Plan lbev NS* beslutas i april *Plan för eventuell samverkan mellan Norge och Sverige i vad rör flygräddningstjänst "Plan flygräddning NS"*.

Mot bakgrund till det utrikespolitiska läget arbetar utrikesdepartementet **1952** med en utredning beträffande kollektiva aktioner inom FN's ram. C Fst yttrar sig om utredningen; relaterat till Svensk situation för att ta emot hjälp och där kan Sverige omgående ta emot, utan basering i landet, bombflyg och hangarbaserat flyg. Efter relativt kort tid kan mindre attack- och spaningsförband tas emot vid baser. Efter månaders förberedelser med basering i Sverige kan attack-, lätta bomb-, jakt- och spaningsförband tas emot.

Under året samarbetade marin och flygstaber i Norge och Sverige med *Plan för eventuell samverkan mellan Sverige och Norge över Skagerack (Plan Skagerack SN)* och den **10/10 1952** blev ett utkast fastställt. Syftet med planen var att undvika sammanblandning av respektive stridskrafter samt effektivast möjliga utnyttjande av de båda ländernas militära resurser vid uppträdande över Skagerack.

Planen är därmed den första konkreta strategisk/operativa försvarsplanen mellan Sverige – Norge för ett gemensamt handlande av luft- och sjöförsvaret av Skagerack.

CFV beslutar **1954** att luftbevakningskompani W 52 i Karlskoga förstärks och ska ha lfc uppgifter med Alarmerings- och Orienteringstjänst. Efter Karlskogaövningen med lbevkompagni W 52 framgår att lgc W 52 är ett kombinerat lfc – lgc och den modernaste luftbevakningscentralen (i berg), i mellersta Sverige, med utbildad och övad personal samt med en lvradarstation på hjässan. Under våren 1954 påbörjas en revidering av *"Plan lbev SN"* och ett *"Utkast till Plan för eventuellt samarbete mellan luftbevakningen i Norge och Sverige (Plan lbev SN)"* i framtida krig överlämnas i Oslo. I utkastet framgår att Lfc i Göteborg (W 2) och luftförsvarsgruppcentral i Karlskoga (W 52) orientera sektoroperationsrummet i Holmenkollen och i de svenska centralerna tjänstgör norska orienteringsbiträden och kartmarkörer; i de norska operationsrummen motsvarande svenska.

Vid samma tillfälle skickas internt från norske CFV ett PM till chefen för norska försvarsstaben med anledning av *Plan lbev SN*: *"...må det anses saerdeles viktig i denne sak å sikre oss luftvarsling fra Sverige, uansett dette lands holdning i en framtidig krig. Videre vil enhver ytterligere sammenknytning av kontroll- og varslingssystemene i de to land vaere av uvurderlig verdi for oss. En fullstendig integrering av systemene, sammen med en samordning operasjonsprinsipper og – metoder vil resultere i sterk utvidelse av vårt dybdeforsvar og kan så vidt en kan se bare vaere til fordel for oss. Vi bør derfor i framtiden arbeide med dette mål for øyet"*. I Norge föreslås att för norska FV behov etablera samband med svenskarna i fredstid mellan högkvarteren.

I juli lämnar den norska FV-stabschefen ett personligt brev till Chefen för den norska försvarsstaben som innehåller några tankar kring samarbetet med svenskarna. Sammanfattningsvis framgår bland annat att: *"Rent praktiskt är det viktigt att så snabbt som möjligt etablera nödvändiga tvärförbindelser"*

(samband) som på norsk sida, som tillägg till Måkerøy – Göteborg. Samband kan upprättas i fredstid som rent militära anordningar under militär kontroll. Vi antar att det inte är möjligt att etablera dessa förbindelser utan att ett relativt stort antal personer får kännedom om saken."

Flygstaben är däremot övertygad om att det föreliggande avtalet att stärka den militära flygsäkerheten i Skandinavien, är en fullständigt tillfredsställande förklaring till etablerandet av det nödvändiga antal kanaler på de omtalade sträckorna. Med utgångspunkt för detta kan nog även samarbetet med hänsyn till räddningstjänsten räknas in och därigenom inte behöva behandla arbetet särskilt hemlighetsfullt. *Vi anser att det är ett stort värde av att inkludera direkt samband mellan högkvarteren och menar att sådant samband kan etableras med samma uppenbara syfte för ögat utan praktiska svårigheter. Vi vill dock nämna nödvändigheten av att inte förbindelsen kan avlyssnas mellan högkvarteren.*

Det sker en konferens i Stockholm i augusti med övlt Werneman (Fst/S) och oblt Aasen och där överenskomms att utväxling av personal för plottningstjänsten sker med automatik, att säkra våra och allierade flyg från nedskjutning, som kan följa av utebliven förhandsvarning. Vidare blir det inte realistiskt att begränsa kanalkapaciteten på varje sträcka till tre kanaler då den kapaciteten blir alltför liten om båda länderna kommer i krig. I vilken grad vi bör försöka hemlighålla de praktiska arbeten som blir av framöver med sambandsutbyggnad - svenskarna var helt klara över svårigheterna att hemlighålla arbetet och att det kunde vara farligt att basera arbetet bara på sekretess. De var eniga om att basera en utbyggnad av tvärsamband borde ske som ett led i samarbetet för att öka den militära flygsäkerheten och för att förbättra samarbetet under eventuella räddningsaktioner.

Resonemanget ovan innebär att sambandsbehoven för samverkan för eventuellt framtida krig byggs i fredstid under arbetsbenämningen flygsäkerhet och inom kommande SVENORDA avtal. (förf anm)

I en rapport från gmj Johnsen till norska UD i slutet av november framgår av: *"Söka maximum säkerhet för att avtal om luftbevakning blir effektiva i krig även om Sverige formellt upprätthåller sin neutralitet, utbyggnad av tvärsamband mellan de två länderna i sådan omfattning att ett militärt samarbete möjliggörs fullt ut, söka maximum integrering av stridslednings- och luftbevakningssystemen i uppbyggnad, standardisering av metoder och användning. I praktiken innebär det att den sista frågan att svenskarna allteftersom anammar NATO standarder och procedurer, utvidga fredssamarbetet inom utbildnings-, övnings-, och logistiksektorerna för att därigenom vinna erfarenheter för en taktisk samverkan i krig".*

I februari 1955 beskriver norske flygstabschefen *Samarbeide med Sverige – Flysikkerheten* vid en utbyggnad av sambandet mellan länderna för luftbevakning och stridsledning att den kan ske på lämpligt sätt under arbetet med flygsäkerhetssamarbetet. Oblt Aasen anger behov av radiolänkutrustningar för följande förbindelser:

*"Måkerøy – Strömstad 8 kanaler
Oslo – Karlstad 12 kanaler
Kongsvinger – Karlstad 8 kanaler
Trondheim – Östersund 8 kanaler
Bodö – Luleå 8 kanaler
Höggumpen (Bardufoss) – Kiruna 8 kanaler"*

Den 1/4 beslutas om *"Utkast till Plan för eventuellt samarbete mellan luftbevakningen i Danmark och Sverige (Plan lbev DS)".*

I planeringen under 1956 av KMÖ 1957 anges *"Sambandsgrp ur NATO vid högkvarteret."*

I februari 1957 träffar C Fst glt Åkerman sin kollega glt Hammershøy och Weilbach i Stockholm och av anteckningar framgår *"1. Vi skola utväxla erfarenheter om inflytande från södra östersjön på radarutsträckningen. 2. Ett "Laesö Kryss" och ett "Bornholm Kryss". Detta skall förberedas med förbindelser. Ny upprättas – behövs en pejlstation på Bornholm, vidare en radiolänkförbindelse från Bornholm till Skåne och en utvidgad radiolänkförbindelse från Skåne till Själland".*

Fst/S skriver inför KMÖ 1957 i mars *Allmänna förutsättningar* bland annat följande: "Svenska militära samverkansorgan finnes vid NATO-staber i Paris och Oslo samt i London och Washington". Efter övningen framgår av PM Förslag ÖB genomgång "En annan samverkansfråga av stor betydelse gäller vårt samordnande med västmakterna i krig. I denna övning representerades NATO av en liten grupp officerare i högkvarteret under det att vår egen representation i de västallierade högkvarteren, främst i Oslo, saknades. Rent allmänt vill jag betona att spelet givit i många fall överdrivna förhoppningar om NATO:s möjligheter att medverka i striderna. Vi bör icke räkna med så mycket bistånd som dessutom utlöses så snabbt och under stundom så nära stridslinjerna. I stället torde det indirekta understödet komma att dominera. Vi måste inse att bristen på förberedelser och koordinering i fred förhindrar samma intima samarbete mellan oss och NATO som mellan NATO-länderna inbördes, även sedan kriget pågått en tid. Spelet har bl a visat behovet av ett särskilt kontaktorgan i högkvarteret för denna utländska samarbetsgrupp. Snabb hjälp från NATO kan icke påräknas".

Glt Åkerman gör en överenskommelse med Pran som innebär "...få data för Nike (Ajax och Hercules (amerikanska luftvärnsrobotar – förf anm)) samt Honest John (amerikansk markrobot – förf anm). Plan Lbev skulle på norsk sida underkastas granskning i vad rör de krav, som kunde uppkomma genom att Norge fick Nikebatterier. det var icke osannolikt att detta kunde medföra behov av bättre lbevunderlag från svenska sidan till Oslo".

CFst/S övlt Werneman skriver i PM om behov av radiolänkförbindelser mellan:

Västkusten – Osloområdet (luft- och sjöförsvaret)

Mellersta Sverige – Osloområdet (resp hk)

Östersund – Trondheim (luft- och markförsvaret)

Boden – Bodö (luft- och markförsvaret)

Den nytilträdde CFst glt Göransson skriver **1958** till gmj Lökken i Norge och framför:

"Sammanhållande vad rör samtliga planer, även flygsäkerhetsplanen, är övlt Werneman.... Kryptosamarbetet är inte fullt tillfredsställande för närvarande... Vi skulle vidare vilja skrida från planläggning till praktiska åtgärder rörande ytterligare radiolänkförbindelser Norge-Sverige."

Under hösten **1959** genomför FHS sin högre totalförsvarskurs och i ett spelmoment "Politiskt, militärt och ekonomiskt samarbete med utlandet". I underlaget framgår "När Sverige hamnar på samma sida som NATO i krig, blir läget ett annat. Ett politiskt samarbete med Väst måste upptagas". När det gäller det militära samarbetet framgår följande: "a) Svenska militära samverkansorgan böra omedelbart utgå till NATO-hökvarteret i trakten av Paris samt London och Washington.... En samverkansgrupp från NATO:s CINCPAC är förhandsanmäld till flygplats i Mellansverige.... Gruppen betecknas AFNORTSWED. Exempel på önskemål att framföra: Allierade flyganfall, bl a med atombomber, ha redan riktats.... anfall ha utgjorts ett verksamt indirekt militärt understöd av det svenska luft- och invasionsförsvaret. Överläggningar härom måste föras.... förband förutsättes härvid baserade på norska baser och/eller hangarfartyg i Norra ishavet och böra vid behov kunna utnyttja svenska baser som T-baser".

Försvarsstaben lämnade inför Regeringen en redogörelse "för de förberedelser för ett ev. samarbete på det militära området, som äger rum med N. och D". Av redovisningen framgår "Arbetet har hela tiden bedrivits på bilateral basis. Ett undantag utgör flygsäkerhetssamarbetet där alla tre staterna ha samverkat. Några NATO-förhållanden har inte berörts." Avslutningsvis framgår "att de förberedelser för viss samverkan med N. och D. i händelse av krig.... icke har något samband med den plan för flygsäkerhetssamarbetet i fredstid....".

Under **1961** får försvarsattachén i Köpenhamn information av bl a flygvapenchefen glt Ramberg: "NIKE-batterierna runt Köpenhamn är i operativt hänseende inlemmade i danska luftförsvaret. Deras räckvidd sträcker sig långt utanför danskt territorium, vilket skapar vissa problem för utnyttjandet, bl. a. i riktning över Skåne. Han är därför intresserad av att med svenska luftförsvaret dryfta härmed

sammanhängande frågor”.

I ett brev från försvarattachén i Köpenhamn i februari till Fst *Taktiska diskussioner* skickas ett ”papper”, från gmj Wolff: ” – Om ønske fra svensk side kan envidere drøftes fælles problemer vedrørende raketluftforsvaret”.

Inom Fst pågår ett internt arbete angående strategiska studier och i PM skriver öv Mangård VPM ang hjälp utifrån bland annat följande:

”1. I alla våra strategiska studier anges, att en realistisk målsättning för vårt försvar vid ett sovjetiskt angrepp är att vinna tid, så att hjälp hinner organiseras och bli effektiv. Vi utgår då ifrån

*a) att vårt område är av sådant intresse, att understöd från Västs synpunkt är önskvärt,
b) att vårt försvar i sig självt till en början har sådan styrka, att det bedöms möjligt och rimligt att understödja.*

2. Om ovan angivna förutsättningar föreligger, är möjligheterna till hjälp i en given situation större ju starkare vårt försvar är och ju bättre förberedd hjälpen är (i vid bemärkelse)”.

Fst/S överlämnar ett PM **1962** *Utredning ang möjligheterna att via försvarets fasta radiolänknät från Fst få förbindelse med Danmark och Norge mm.* Av utredningen framgår ”Allmänt. De förbindelser på försvarets fasta radiolänknät som finnes till Danmark och Norge har tillkommit för att säkerställa flygsäkerhetssamarbetet i fred med dessa länder”; förbindelseläget 1/12 1962:

”Lfc S 1 – Danmark. Till Karup i Danmark finnes för flygsäkerhetssamarbetet 2 radiolänkförbindelser Lfc W2 – Norge. Till Holmenkollen i Norge finnes för flygsäkerhetssamarbetet 2 radiolänkförbindelser Kontroll av utlandsförb. Från lfc S 1 och W 2 sker daglig förbindelsekontroll på utlandsförbindelserna. Vid företagen förbindelsekontroll från op-rum/OpL III 16/11 uppkopplades förb. till Holmenkollen resp Karup inom 30 sek. ljudkvalitén var godtagbar.”

När det gäller den planlagda förstärkningen av utlandsförbindelserna framgår att förbindelsen till Danmark (Karup) avses utökas till 12 förbindelser. Till Norge (Holmenkollen) sker en förstärkning till 4 kanaler (tidigare 2 via Smögen med tillkomst av 2 via Tanum – förf anm). Stråket avses bli utbyggt till 12 kanaler. Det nya stråket Trondheim – Östersund byggs i första etappen till 4 kanaler. Stråket avses bli utbyggt till 12 kanaler. (Någon utbyggnad till 12 RL-förbindelser på någon plats, genomfördes inte – förf anm).

Arbete med studien vid Fst *Förberedelser för bistånd utifrån* pågår och **1963** görs ett PM och i dess bilaga framgår att U-grupper organiseras vid tidigare angivna länder. Av deras olika uppgifter framgår bland annat för U-grp D (Danmark) att den *upprätthåller samband med myndigheten i gpl Svea* (myndigheten är troligen CFV – förf anm), U-grp N (Norge) i Norge och U-grp F (Finland) i Finland *upprätthåller samband med befintliga svenska regionala samverkansgrupper (i resp land), flygsamverkan förutses ske med USA, Frankrike och Storbritannien och med Norge luftförsvar.*

Under hösten pågick arbete med öv Wennerströms spioneri. Av anteckningar i november framgår bland annat ”angående svenska luftförsvaret: Vid Helsingforsmötet 1959 hade Wennerström också fått se en fotokopia av handling från NATO-stab i Paris som behandlade NATO:s luftförsvarssystem. Där i också det svenska luftförsvarssystemet med. Finns länkar mellan svenska och norska ävensom mellan svenska och danska luftförsvarscentraler. Därigenom NATO luftförsvar i Norden helt annat djup än eljest skulle varit möjligt. Stod i dokumentet ej att hela svenska luftförsvaret ingick. Tryckte på luftbevakning o d; kunde räkna med rapporter om flygplan från yttersta svenska poster (rapporteringsorgan) i öster till luftförsvarscentraler i Norge och Danmark. Svensk-dansk-norska flygsäkerhetsavtalet trätt i kraft vid den tiden. Ömsesidiga besök = täckmantel för att få förbindelserna till stånd mellan olika luftförsvarscentralerna (och ev också annat samarbete?)”.

Under åren **1964-67** genomfördes olika övningar och redovisningar för regeringen som behandlar olika militärtekniska samarbeten och formella frågeställningar.

Under åren **1968** och därefter har någon handling eller dagbok som omfattar strategisk planering Sverige – Norge – Danmark inte återfunnits i krigsarkivet, Stockholm.

Efter kalla krigets slut och inför det fortsatta arbetet med militärtekniskt samarbete mellan Danmark och Norge samt förändrad inriktning av Försvarmakten under 1990-talet – med internationella insatser – så blev Sverige medlem i NACC (North Atlantic Cooperation Council) under **1993**, senare PfP (Partnership for Peace). Detta medförde att en möjlighet till ett närmare militärtekniskt samarbete med NATO (och inte enbart bilateralt med Danmark och Norge).

NACC beslutade att genom en arbetsgrupp ta fram underlag avseende:

”- genomföra en förstudie för att klargöra möjligheterna för en gemensam databas innehållande sambandsmateriel m m, samt utforma en generell sambandslösning, omfattande en ledningsstruktur från generalsekreteraren i FN ner till enskild observatör/soldat.”

Under arbetet sneglade flera länder på möjligheterna till en PfP-operation för Peace-keeping och även som grund för utveckling och planeringsmöjligheter ledande upp till Peace-enforcement-operation. Slutrapporten översändes inom Sverige i juni 1995.

Under **1995** beslutade NATO att den färdiga rapporten *Report on Concept of Communications and Feasibility Study for a CIS Database for NACC Peacekeeping Operations*, som utarbetats under två års tid, även är en egen NATO rapport, och därigenom utgör en utgångspunkt för NATO-länderna. Rapporten godtogs även i HKV och ett utvecklingsarbete påbörjades med olika aktiviteter inom FM och FMV under 1996.

Inriktningen av arbetet inom FM beslutades i mars **1996** och där framgår bland annat: *”FM deltagar i aktiviteter syftande bl a till interoperabilitet av svenska C3I-system....dvs ledningssystem med NATO inom fredsfrämjande-, räddningstjänst/SAR ...- och humanitära operationer. Detta gäller även standardisering och harmonisering (främst frekvensplanering). Utöver detta skall FM samarbeta för att nå bättre interoperabilitet i framtida fredsbevarande enheter. Detta genomförs genom att FM tar del av relevant NATO-dokumentation, deltar i plenar- och arbetsmöten, seminarier och utbildning”.*

Bakgrund

Förarbetet till ett samarbete under 1930-talet mellan länderna började under 1933 med propåer mellan det svenska och danska försvaret – inledningsvis som *"samarbete i fråga om luftförsvaret"* – där den svenske Utrikesministern gav tillstånd till att undersöka de tekniska förutsättningarna för ett eventuellt samarbete mellan luftbevakningsorganen.

Samarbetet utvidgades sedan till att även omfatta Norge och Finland – beslut gavs vid utrikesministermötet i Oslo 5-6 april 1938 – till svenske försvarsstabschefen att gemensamt med de andra länderna se på frågor om luftbevakning samt även luftskydd.

Se vidare i FHT rapport *Samarbete inom luftbevakningen mellan Sverige, Danmark, Norge och Finland*.

Samarbetet innebar att sambandsofficerare utsändes från de olika länderna i olika perioder för tjänstgöring vid respektive lands luftbevakningscentral och därigenom framkom behov av viss utveckling och likartad rapportering länderna emellan.

De kontakter som skedde under 2.vk fram till krigsslutet omfattas inte av denna delrapport. Däremot har det framkommit att många officerare fick vänner från respektive land som har varit en god grund för ett förnyat samarbete. Förutom de norska officerare som fanns tillgängliga vid Försvarsstaben och övriga vid ambassaderna som samarbetade med dåvarande avdelningschefen vid Försvarsstaben, övlt N Leuhusen och sedermera kommande ÖB general Swedlund, skapades många andra kontakter.

Diskussionerna mellan regeringen och ÖB skedde naturligt mot bakgrunden till omvärldshändelserna som t ex att dåvarande sovjetunionen lämnade Bornholm 1947 och dess intresse av att bibehålla Finland inom sin intressesfär genom ett fördrag den 6 april om *vänskap, samarbete och ömsesidigt bistånd* (VSB-avtalet), blockaden av Berlin mm.

I rapport från Oslo januari 1947 framgår följande: *"General Helset besök i UK. Stort intresse i WO (War office – förv anm). Helset svarade: betr SE och NO – samt i viss utsträckning DK – ett intimt förtroendefullt samarbete under diskreta former ägde rum mellan resp militärledningar – de skandinaviska ländernas regeringar inne på samma linje – att utan yttre manifestationer vidga samarbetet.*

UK: uttryckte sin tillfredsställelse över det existerande militära samarbetet. UK uppmanat Helset att försöka verka för ett ytterligare utvidgat samarbete och särskilt bett generalen klargöra WO inställning för Stockholm."

I rapport från Oslo beskrivs öv Swedlund *"med sina kontakter från polistruppernas tid och sin förmåga att taga norrmännen åtnjuter Öv S stort förtroende i NO"*.

Även CFV besökte Norge för att informera sig om den tekniska utbildningen.

I september möttes ett antal marinattachéer och dåvarande kmd Forsell avrapporterade bl a följande: *"W. (Capt Wyburd, England) ville tillråda ett intimt interskandinaviskt militärt samgående i framtiden, ett block.....I varje fall borde vi – under hand och kanske utan politiska åtgärder – se till att vi hade gemensamma signalkoder, likartad materiel och inbördes avstämda försvarsplaner. Sådant låter sig icke improviseras.....F (Capt, Fitzgibbons, USA), som i stort sett tycktes ansluta sig till W:s uppfattning om behovet av koordination"*.

Som Försvarsstabschef träffade Swedlund den danske generalstabschefen (Glt G Möller) och norske försvarsstabschefen (Glt O Berg) 10-14/9 1947. Av Swedlund anteckningar från mötet framgår bl a följande, *inga konferenser, okonventionella samtal* – syftet var främst att åstadkomma personlig kontakt:

"1. Norske fstch hade av sin regering fått veta att han gärna finge samarbeta med den svenska försvarsledningen om allt som kunde vara av betydelse för försvaret, blott norska regeringen icke inblandades och – underförstått – utan att något kom ut.

- 2. Danske gstch var beredd att gå in på varje spörsmål av gemensamt intresse och att även utarbete planer på samarbete t e betr luftbevakningen. Han ville göra detta utan direktiv från sin regering.....*
- 3. Enighet nåddes om den synpunkten, att även om regeringarna f n av bl a utrikespolitiska skäl voro synnerligen försiktiga när det gäller samarbete på det militära området, då en dag och kanske efter ganska kort varsel skulle kunna få anledning att begära konkreta förslag till åtgärder från den militära ledningen. Det vore därför önskvärt att problemen vore genomstuderade och att utkast till planer förelågo hos fstch:na resp gstch.*
- 4. Emellertid måste det stå klart att det icke vore mycket mening med att planlägga samarbete förrän de två avrustade länderna hade några militära maktmedel av betydelse att komma med. Särskilt G Möller framhöll denna synpunkt i vad det gällde Danmark".*

Från ÖB signalkrigsspel 1947 lämnar Övlt Lindgren (C Fst/S) i sitt sammandrag *"Frågan om Sveriges radioförbindelser med utlandet (allierade) under krig och därmed radiocentralens krigsorganisation (reservradiocentraler utom Stockholm, fasta och i buss) bör tagas upp för planläggning"*.

Den 14 februari 1948 besöks Swedlund av norske flygvapenchefen Öen och av Swedlunds dagbok om besöket framgår att Öen anser: *"att "kamratligt" samarbete borde ske med besök och annat. Betr luftbev borde dock samordning ske"*.

Under våren 1948 diskuterar den svenska regeringen frågan om ett Nordiskt försvarsförbund.

Vid besök hos Erlander den 18 maj får Swedlund besked ang *"Uppdrag att studera västmaktsbaserings i Sverige: avvaktas....Erlander säger; Ingen västflygutredning nu men väl utredning svenskt försvar av hela halvön. Funnes ej någon plan för detta redan nu? Swedlund svarar; Nej, alltför grannlaga sak men miltekniskt underlag funnes. Gott samarbete med norska fsvledningen gjorde att arbetet nog skulle gå bra.....Regeringen arbetade på en uppgörelse med Norge för militärt samarbete"*.

Under året anslöt sig Sverige till den amerikanska Marshall planen (för återupprustning av länder i Europa). Sverige mottog 107 miljoner USD dollar. Nedan en bild över deltagande länder.

Swedlund besökte Norge 25 maj – 5 juni (från Oslo via kusten upp till Lofoten) och inför resan träffade han utrikesminister Undén den 18 maj och enligt Swedlunds dagbok framkom bl a: *"...orientering om sin politik mot Norge; erbjuda militärt samgående utan engagement västerut men väl tagande av all hjälp därifrån som kunde fås i fred. I krig fsv mot varje anfall men detta icke = övergång till motparten vid anfall!.....U ville närmast verka för utredning om militärt samgående."*

Efter Norgeresan kommenterar Swedlund bl a Hauge (statsråd): *"...i princip fullt enig med oss om att militär utredning om samverkan borde ske, omfattande dels rent tekniska undersökningar dels studier av olika alternativ"*.

Under maj överenskomms att övlt Leuhusen och von Horn skulle genomföra ett Norgearbete beträffande kommunikation och luftbevakning. Instruktioner gavs 10 juli. von Horn reser utan generalorder varje gång.

Den 30 juni ger svenska UD besked att Lange hade gått med på svensk-norsk militärteknisk undersökning och i juli uppgörs en första plan vid Förvarsstaben för fortsatt utredning om norsk-dansk-svensk samverkan.

I juli fick Förvarsstaben underhand uppdrag att genomföra samarbete Sverige-Norge beträffande signal- och kommunikation samt fortsatt planeringsarbete med Sverige – Danmark och att en arbetsplan var översänd. Under september blev planen koordinerad/utklarad med G Möller och O Berg.

Vid Flygstabens nyinrättade luftbevakningsinspektion, från den 1/7 1948, drevs arbetet av dåvarande majoren Stangenberg med stöd av sin chef dåvarande översten Åkerman. Underhand hade de tillgång till information från Danmark och Norge t ex om *"Luftvaktens ordning"* från Norge.

Arbetet med förberedelser för samarbete Sverige-Norge startade omedelbart vid de svenska staberna. Mj Gert Stangenberg arbetade 3/7 fram ett *"PM beträffande samverkan SN"* – fokus jaktstridsledning. Av PM framgår:

- "1. Samverkan före kriget planlades att baseras på ömsesidigt utbyte av sambandsofficerare mellan närliggande Lc samt upprättande av direkta telefonförbindelser mellan dessa.*
- 2. Vid återupptagande av denna samverkan bör ömsesidigt lämnas vissa grundläggande uppgifter för att bedöma förutsättningarna för ett samarbete. Sådana äro bl a*
 - a) nuvarande organisation i stort med angivande av befintliga lc längs gränsen samt huvudsträckningen av ev lslinjer längs gränsen;*
 - b) förutsättningarna för direkt förbindelse lc – lc över gränsen;*
 - c) planera för modernisering och utvidgning av nuvarande organisation (tilltänkta radartyper; tidpunkter, då modernisering avser sättas i gång och före vilka alltså kontakter enl 3 nedan böra vara knutna).*
- 3. Sedan angivna uppgifter utväxlats via utsedd kontaktman föreslås sammaträffande mellan representanter för resp länders luftbevakningsorganisationer. Därvid bör diskuteras bl a*
 - a) möjligheterna att genom den avsedda samverkan kunna begränsa organisationen i resp länder och därvid även åstadkomma kostnadsminskningar;*
 - b) möjligheterna att åstadkomma samarbete på det tekniska området, främst radar-, i form av t e gemensam materielanskaffning för att därmed förenkla underhålls- och serviceproblemen; man kan därvid kanske även skapa en tillräcklig volym för en gemensam nordisk radarindustri;*
 - c) möjligheterna att i övrigt göra utbyggnaden i ett gemensamt system för att förenkla rapporterings- och orienteringsproblemen.*
- 4. Intimt samman med dessa frågor hänger jaktstridsledningen. Samarbete härutinnan blir nödvändig för att vid ett ev nordiskt samgående effektivt kunna utnyttja jakten i luftförsvaret. Diskussioner på dessa områden böra därför föras parallellt."*

PM sändes till Kaptein Widerberg i Norge som gör en norsk version av PM den 22/7.

Parallellt med diskussionerna om militärteknisk utredning pågår förberedelser för ÖB övning 1948

som omfattar hela totalförsvarets myndigheter och vid Fst/Luft får övlt S Norén (FV) uppgiften att sammanhålla det flygoperativa arbetet. I juli ger ÖB ut förutsättningarna och plan för genomförandet (omfattar angrepp på Norge och Danmark och N Sverige – med slutmoment totalangrepp på Sverige – förf anm).

Inledningsvis är det ett korrespondensskede (deltagande myndigheter får speldrag som de senare skriftligt lämnar in) och i början av november sker ett tredagars krigsspelsskede i Stockholm. Av förutsättningarna framgår bland annat om beredskapsläget i Norge och Danmark – nedan enbart det som berör luftbevakning mm:

"Norge - luftbevakningsorganisationen är svagt utvecklad, samordning med den svenska organisationen har påbörjats.

Danmark – luftbevakningsorganisationen är mycket svagt utvecklad, samordning med den svenska organisationen har påbörjats.

Basering av västmaktsflyg förbereds i NO och SE"

Öv Swedlund ger även bl a övlt Stig Norén uppgift att utarbeta förslag till spelunderlag för ÖB övning 1948 *"Underlag för ev framställning av möjligheter till USA basering i Sverige"* med utgångsläge den 7 juni 1948 och inriktning enligt nedan.

Krig mellan östblocket och västmakterna har utbrutit 1. juni 1948.
Sverige neutralt. Dess mobilisering slutförd 7. juni.
Danmark och Nordnorge t o m Narvik ockuperade av Ryssland sedan de första dagarna 1 juni.
USA anmodar Sveriges regering att upplåta så många flygfält som möjligt för jaktflyg och begär att de första flotttiljerna mottagas den 12. juni.
Svenskarna skola åtminstone till en början jaktskydda de åt Amerika upplåtna baserna.
Motsvarande framställning har gjorts av USA om flygplatser i södra och mellersta Norge.

Föredragning inför ÖB den 7. juni angående flygplatser, möjliga att upplåta åt amerikansk jakt och angående skyddet för dessa platser.

Något underlag från föredragningen eller dess spelmoment i ÖB övning har inte återfunnits i Krigsarkivet

Under övlt Leuhusens ledning arbetade Stangenberg, Widerberg och Opsahl tillsammans i varsin stab.

Mj Stangenberg var i Norge under en vecka i augusti och lämnade 4/9 en KH "VPM beträffande Norgeresan" och där beskriver Stangenberg bl a följande:

1. "1... Kontakt.....öl Leuhusens försorg ordna med dels inspektören för radartjänsten, dels med inspektören för luftvakten (=optiska lbev).
2. ...allt material skulle ställas till förfogande, även det hemligaste.
3.ägnades åt studiebesök...samt diskussion om principfrågorna.....motbesök av radarinspektören 13-16/9...svenska förhållanden...E3 eskaderövningar samt slutförande av rapport till försvarsstabschefsmötet.....

4. *...i krigsfall öst...sannolika inflygningsriktningar....i krigsfall väst.....Av det sagda framstår som ett starkt önskemål att även Danmark inneslutes i systemet och det förutsättes att diskussion härom kommer att upptagas framledes...en samordning icke kan komma till stånd, måste...varje land självt bygga ut sin organisation, ...luftbevakningen måste täcka hela landet och...jaktstridsledningen de områden, som skola jaktförsvaras. Norge måste sålunda bygga ut sin organisation även längs svenska gränsen riktad österut och Sverige tvärtom....
I verkligheten har man vid planläggningen i bägge länderna...att begränsa kostnaderna... tvingats utgå ifrån att någon samordning skall komma till stånd*
5. *Den planlagda redogörelsen till statschefsmötet kommer att omfatta....förslag till åtgärder...omedelbart....böra genomföras på längre sikt.*
6. *Till den första gruppen kommer att hänföras bl a sammanknytning av centralerna på ömse sidor av gränsen;
utbildning av sambandspersonal;
övergång till annat lägesangivningssystem;
utlåning av radarstation typ AMES 21 och gruppering av denna i trakten av Göteborg;
samövningar jakt – lbev inom det sålunda sammanknutna systemet E 2 (flybo W) – LKÖ samt samordning av forskningsverksamheten, i första hand i vad rör antennfrågan för radar.*
7. *Utlåning av AMES 21 samt ordnande av samövningar.....*
8. *Till den senare gruppen kommer bl a...
gemensam planläggning vid moderniseringen (utbyggnaden) av resp länders organisationer längs gränsen...ävensom vilka åtgärder som kunna vidtagas för att möjliggöra ett gemensamt utnyttjande av organisationerna främst ifråga om jaktens användning Norge-Sverige och Norden – understödjande utländsk makt, planläggning av ersättningsmtrl för nu inköpt eller beställd radarmtrl (nordisk radarindustri”, utvidgat samarbete ifråga om forskning”.*

Utredningsmaterialet ”Undersökning med förslag till åtgärder för samordning av Norges och Sveriges luftbevaknings- och jaktstridsledningsorganisation” daterat den 3/9 har till viss del återfunnits och har sammanställts av författaren och huvuddelen av det finns i bilaga 1.1.

Utredning om en eventuell skandinavisk försvarsunion

Den 9 september 1948 utfärdade Sveriges, Danmarks och Norges utrikesministrar en gemensam kommuniké med beslut om "...verkställande av utredning rörande samverkan mellan de tre länderna på försvarets område". I utredningens direktiv (15 oktober 1948) sades att varje militärt angrepp mot något av länderna, skulle mötas solidariskt med väpnat motstånd. Ingen skulle ge upp territorium utan strid. Det rådde enighet om att försöka hålla sig utanför krig, och inte på förhand, ingå militära avtal med andra makter.

Den 23/9 genomför övlt Leuhausen en föredragning om två timmar vid stabschefssammanträde som bland annat behandlar: "*rekognosceringar på telegrafverkets permanenta nät samt orientering om det militära sambandsnätet (Jahr och Almqvist),militära och civila radiostationer jämte förbindelsemöjligheter (Hall och Falchenberg),synpunkter på kryptotjänsten (Lindgren), ...luftbevakning och jaktstridsledning (Stangenberg och Widerberg)*".

Den 29/9 får Stangenberg ett brev av Widerberg med en bilaga "*...skisse som visar Bladinndelingen for engelske kart med påtrykket engelsk gridd...*" – skissen finns i denna rapports bilaga 1.2.

Under arbetets gång framkommer att Sir Hankey i UK, i Swedlunds PM 30/9 1948, föreslår bl a att luftbevakningen i Sverige skulle samordnas med Danmark – Norge.

I samtal mellan svenska Försvarsstaben och danska Generalkommandoen utarbetades den 12/10 *Preliminär Instruktion för flygteknisk utredning rörande betingelser för militär samverkan mellan Sverige och Danmark* och av instruktionen framgår att övlt S. Norén samt ob Andersen genomför utredningen. Senare fastställdes både innehåll och deltagare.

I Danmark ger Chefen för Generalstaben den 19/10 1948 i ett personligt brev till två danska officerare en inbjudan till ett möte den 22/10 i staben för att diskutera "*Fellesnordiske undersøgelser angående muligheder for militaert samarbejde*". Det kommande arbetet beräknas genomföras i fem arbetsgrupper:

1. kommunikationsteknisk grupp,
2. telegrafteknisk - "-, (namnändrades senare till *forbindelse/signalteknisk grupp*)
3. flyveteknisk - "-,
4. marinteknisk - "-,
5. forsyningsteknisk - "-.

Några dagar efter mötet gavs de formella direktiven till de olika arbetsgrupperna:

- kommunikationsteknik, leds av övlt von Horn med stöd av Ritmeister Sommer,
- forbindelseteknik, leds av oblt Jahr, övlt Leuhausen och kkaptein Bahnsen,
- flyveteknik leds av oblt Tufte-Johnsen, övlt S. Norén, oberst T. Andersen,
- marinteknik leds av orlkaptejn Kjeholt, kommkt Falkman, kommdr Nyholm,
- forsynisteknik leds av oberst Säbö, mj Wärnsund, kaptain Digmann,

att lämna förslag till den 15/11. Samtliga förslag ska innehålla en översiktlig beskrivning av ingående förhållanden och förslag till slutligt utredningsdirektiv.

Den övergripande uppgiften till alla grupperna var: "*Fellesnordiske undersøgelser vedrørende muligheder for militaert samvirke*". (Fokus ändrat från samarbete till samverkan – förf anm).

Utöver ovanstående arbetsgrupper tillsattes även en strategisk grupp, där de högsta militära företrädarna och respektive gruppmedlemmar från de övriga grupperna samlades.

För detta arbete inom FHT fokuseras den vidare beskrivningen till arbetsgrupperna 2 och 3.

För grupp 2 angavs följande inriktning:

"1. Arbidsgruppens opgave er at udarbejde en udredning, der klarlægger de faktorer på det forbindelsetekniske område, som udgør betingelserne

- 1) for samvirke mellem norske, svenske og danske væbnede styrker,*
- 2) for deres forsyning,*
- 3) for samvirke mellem de tre landes luft- og civilforsvar samt*
- 4) for samarbejdet på den almene forsynings område.*

Herunder skal ligeledes betingelserne for forbindelse mellem regeringerne samt mellem civile myndigheder i de tre lande tages i betragtning.

2. Af udredningen skal fremgå såvel den øjeblikkelige situation som forslagt til udbygning af forbindelser af forskellig art såvel som anskaffelse af f.eks. radiomateriel. Ved udarbejdelsen af disse forslag skal det bedømmes, hvad det er muligt at udføre (anskaffe) i løbet af 1 til 2 år, medens der blot antydes retningslinier for yderligere ønskelige udvidelser."

För grupp 3 angavs följande inriktning:

"1. Arbidsgruppens opgave er at udarbejde en udredning, der klarlægger de tekniske faktorer, som udgør betingelserne for samvirke mellem norske, svenske og danske flyverstyrker, hva angår:

- basering (passende flyvbasier, disse kapacitet, udrustning og beskyttelse),*
- forsyning (typer af flyvemateriel og utrustning),*
- ledelse af jagerkamp (system og forbindelser),*
- Luftbevogtning og forbindelser i øvrigt – på dette område i samarbejde med den forbindelsetekniske udredning -,*
- reglementariske forskrifter,*
- lufttransporter – på dette område i forbindelse med den kommunikationstekniske arbejdsgruppe og*
- lufttøvelser.*

2. Af udredningen skal fremgå såvel den øjeblikkelige situation som forslagt til udbygnings- og forberedningsarbejder, oplægning af forråd og reglementsaendringer (principielle). Ved udarbejdelsen af disse forslag skal det bedømmes, hvad det er muligt at udføre (anskaffe) i løbet af 1 til 2 år, medens der blot antydes retningslinier for yderligere ønskelige udvidelser."

I november ger Försvarsstaben ut en order till cheferna för Armén, Marinen och Flygvapnet "Ang utlämnande av vissa uppgifter rörande Sveriges försvar m m". Här framgår bl a "Genom äs den 12 november 1948 har Kungl. Maj:t medgivit att uppgifter rörande Sveriges militära och ekonomiska försvar samt civilförsvar må, oaktat de eljest äro hemliga, i anslutning till pågående utredningar rörande möjligheterna och förutsättningarna för ett samarbete mellan Danmark, Norge och Sverige på försvarets område delgivas den skandinaviska försvarskommittén eller dess utredningsorgan uteslutande för kommitténs egen information och allt i den mån delgivandet av uppgifterna bedömes oundgängligen erforderligt för vinnande av syftet över Sveriges försvar, som under utredningsarbets gång kunna visa sig erforderliga att lämna, böra icke göras onödigt omfattande eller detaljerade." I anvisningarna ges stora begränsningar för utlämnade till grupperna - med ett antal undantag:

"l) betydelsefulla militärgeografiska förhållanden (t e särskilt sårbara punkter på kommunikationer, kommunikationsmedlens transportkapacitet, kraftförsörjning och signalförbindelser), dock med undantag för förhållanden i anslutning till gränserna till Danmark och Norge.

v) Hemliga uppgifter rörande materiel samt rörande pågående försöksverksamhet, dock med undantag för sådana uppgifter, som bedömas vara av betydelse för utbyte av tekniska erfarenheter.

x) Hemliga uppgifter berörande signal- och kryptotjänsten, dock med undantag för sådana uppgifter, som bedömas vara erforderliga för sambands tjänsten mellan Danmark, Norge och Sverige.

D. Uppgifterna må endast överlämnas genom svenska delegater eller särskilt utsedda sakkunniga och experter i den skandinaviska försvarskommittén eller dess utredningsorgan.....”

Som stöd för arbetsgrupperna utarbetades ett ”PM över åtgärder för skandinavisk försvarssamverkan” och detta behandlar översiktligt Höckvarteren (t ex samband (med västmakterna), rapporterings-, lägesangivnings- och igenkänningssystem), Lantstridkrafter, Marinen, Flygvapnet (Ledning (t ex förbindelser mellan CFV i höckvarteret och motsv i Danmark och Norge), Luftbevakning (t ex lägesangivning, förbindelser mellan centraler, radarstationers placering, IK-system standardiseras), Jaktstridsledning (t ex metoder och terminologi standardiseras), Spaning (t ex spaningsområden fördelas), Väderlekstjänst (t ex fjärrskriftsförbindelser och rapportering anordnas, rapportering från Grönland och Färöarna förbereds, hemliga väderkoder upprättas), Flygräddningstjänst (t ex fördelning av ansvarsområden, kontakt mellan ledningen, räddningstjänsten i gränstrakterna anordnas), Flygtransporter (t ex plan för civila flygplans disponerande i krig), Materiel (t ex standardiseras utrustningen) och Samövningar (t ex uppmjukning av tillträdesbestämmelserna för militära förband). PM i original återfinns i bilaga 1. 3.

I *Utkast till disposition av kap IV* som berör *Skandinaviska försvarsmöjligheter* framgår följande:

1. *jaktförsvar (+3 flj) helst nattjakt*
 – *värde av numerär förstärkning berör i utslagsgivande grad av att luftbev- och stridsledn organiseras och utbygges - ~tar ca 6 år.*
"För anfall mot ryska baser och förbindelselinjer utefter rysk kust behövs därför under alla förhållanden västmaktshjälp".
Erforderlig och önskvärd hjälp från västmakterna
SE Flyg: indirekt stöd – anfall mot sovj mål
 – *jakt+ för att denna styrka skall bli effektiv fodras att luftbev- och jaktstridsl är utbyggd och anpassad till västmakt standard*
 - *attackförband till invasionsförsvar*
 - *avsevärd utbyggnad av flygbassystem*
oförberedd hjälp 8-9 veckor (enheter i USA) = snabbutbyggnad av flygbaser
förberedd hjälpfå dagar –"- = "- "

Utredningsrapporten från den flygtekniska gruppen har inte återfunnits i arkiven i Sverige, Norge eller Danmark.

Utredningsrapporten från den signaltekniska gruppen *Signalteknisk utredning rörande betingelser för militär samverkan mellan Danmark, Norge och Sverige* har återfunnits. Denna typ av sammanställning över de tre ländernas möjligheter och förmåga kan betraktas som ett unikt tidsdokument och finns i sin helhet i bilaga 3.1. Nedan återfinns enbart utdrag som berör områden som luftbevakning, jaktstridsledning och väderlekstjänst.

7. Flygvapnet.

7.1. Tråd.

De danska flygstyrkorna bära i likhet med de svenska och norska försees med egna uppkopplade eller förberedda fasta (direkta) fjärrskrift- och telefonförbindelser för operativa, flygsäkerhets- och väderleksändamål. I vilken utsträckning dessa förbindelser i de tre länderna bära sammankopplas blir beroende av den gemensamma ningen. När sådan planläggning föreligger måste undersökas i vad mån önskvärd sammankoppling är möjlig att utföra samt av erforderlig materielanskaffning härför. (för fjärrskriftförbindelserna fordras t o s samma typ av fjärrskrivare).

7.2. Radio.

Det blir beroende på den gemensamma krigsplanläggningen, vilka mark- och flygradionstationer i de tre ländernas flygvapen, som skola kunna utföra direkt samtrafik.

Vid nyanskaffning av radiomateriel tillses, att möjligheterna till samtrafik i erforderlig utsträckning säkras, icke blott mellan de tre ländernas flygplan och flygplan - flygplatser, utan även med arméstridskrafter, örlogsfartyg samt kustartilleribatterier m m.

Plan för gemensamt utnyttjande av såväl flygvapnets som den civila luftfartens pejlstationer och radiofyrrar i de tre länderna uppgöras.

Det är önskvärt, att ett blindlandningssystem införes, som kan användas av de tre ländernas flygplan (krigsflygplan) utan att de behöva utrustas med särskild apparatur för blindlandning. Om nya blindlandningssystem införes, bära de vara ensartade, så att de utan vidare kunna användas gemensamt av de tre ländernas flygplan (krigsflygplan).

8. Luftbevakning och jaktstridsledning.

Vid eventuell samordning av de tre ländernas optiska luftbevakning böra bestämmelser för snabb utväxling av rapporter per tråd och radio utarbetas. Behovet av särskilda tråd- och radioförbindelser för detta ändamål undersökes.

Om de tre ländernas radarstationer för luftbevakning (fjärr- och närepaning) samt för jaktstridsledning samordnas, böra bestämmelser för snabb utväxling av spaningresultat och meddelanden angående jaktstridsledning utarbetas. Behovet av särskilda tråd- och radioförbindelser för detta ändamål undersökes.

10. Väderleksstjänst.

Det är av stor betydelse under krig att fortlöpande kunna utväxla väderleksuppgifter mellan de tre länderna. Särskilt viktiga äro sådana uppgifter från Grönland, Färöarna, Jan Mayen, Björnön och Spetsbergen. I den mån så icke redan är fallet, böra ^{vissa} väderleksstationerna på dessa öar jämte en del viktiga stationer i Danmark, Norge och Sverige därför utrustas med radiostationer, varifrån väderleksuppgifter kunna utsändas på så sätt, att de direkt kunna mottagas i de tre länderna. Förberedelser böra vidtagas för att vid skärpt läge och krig kunna kryptera dessa rapporter medelst ett säkert krypto.

I den signaltekniska utredningen framgår behov av ett gemensamt kryptosystem. Vid den tiden fanns ett kryptosystem Hagelin, vilket fanns vid de tre försvarstaberna. Då systemet var lika kunde en gemensam kryptonyckel tillverkas och utnyttjas mellan staberna vid ett eventuellt framtida krig. Den maskin som fanns var enligt foto (från Sverige) nedan.

Bild från Crypto Museum

Under december 1948 blev den svenska regeringen informerad om interna förhandlingar mellan Norge, Danmark och USA om ett ingå i den nordatlantiska pakten. Samma månad beskriver den amerikanske stabschefen för US Air Force gällande planer för strategiskt flygkrig som även berör Sverige (se vidare detaljinfo i Lennart Anderssons artikel *Nordenskiöld och Nato* i Svensk Flyghistorisk Tidskrift nr 4 2016 – förf anm).

Försvarsminister Vougträffade ÖB och Swedlund den 7/1 1949 för att orientera om *"Karlstad-mötet"*. I Swedlunds dagbok framgår att mötet tillkommit på norsk begäran och var föranlett av inbjudan till Danmark och Norge att vara med från början i Atlantpakten.

Av diskussionen framkom bl a att Vougtr*"...framhöll att man icke fick splittra Skandinavien och att – om D och N dock gick västerut – man då finge ompröva vår ställning och ev även vi ansluta oss.....Vissa förberedelser för att ta emot hjälp borde dock göras t e större flygfält och större markorg än vi behöva. Men det finge ju skötas mycket diskret!"*

Kommittén utgav den 14/1 sina överväganden och slutsatser. I de inledande *"Huvuddragen av olika former för militärt samarbete"* beskrivs ett antal kriterier för samverkan, bl a luftbevakning, gemensamma övningar i fredstid, underrättelsetjänst, ensartad materiel, *"direkt samverkan på det taktiska området böra omfatta tillämpning av olika instruktioner – terminologi, signal- och kryptotjänst, positionsangivelser, beredskapsgrader, o.s.v, bestämmelserna om skandinaviska enheters tillträde till de andra skandinaviska ländernas områden i fred modifieras. För kust- och luftbevakningen samt väderlekstjänsten böra åtgärder vidtagas, som göra det möjligt att vid ett givet tillfälle utnyttja dessa tjänstegrenar gemensamt och med tillräcklig snabbhet; motsvarande gäller flygsäkerhetstjänsten"*.

Här anges flygsäkerhetstjänsten som eget begrepp för första gången i kommitténs underlag och av de arkivunderlag som kommit fram via Krigsarkivet. Detta utgör därmed basen för FHT huvudrapport.

Därefter sker en uppdelning om möjligheterna i *Försvarsförbund* respektive *Militärt samarbete i fred utan försvarsförbund*. Slutsatserna av arbetet med försvarsunionen blev ett antal punkter varav det som närmast berör denna rapport är:

- 9) Standardisering försvarsmateriel
- 12) Gemensamma övningar
- 13) Samordning av luftbevakning
- 14) Samordning signalförbindelser
- 17) Reviderade tillträdesbestämmelser i fred

I en rapport från Oslo i februari 1949 framgår bl a följande:

"Enskilda samtal med västmaktskollegor – starkt intresse för fortsatt militärtekniskt samarbete "under hand" mellan de skandinaviska länderna och i första hand SE-NO. – fullständigt stopp till SE av västmaktsleveranser åtminstone temporärt. Fn är dörren öppen 6-12 månader."

Dåvarande övlt Stig Norén skriver i en artikel i *Underrättelser från Flygledningen* (Ufl nr 2 1949) under rubriken *Skandinavisk Försvarssamarbete i luften* bl a följande allmänna synpunkter på vad en sådan samverkan skulle innebära ur flygtaktisk och flygstrategisk synpunkt: *"En makt som anfaller.....Skandinavien betraktas eljest som ett operationsområde oavsett politiska gränser. Försvaren bör ur militär synpunkt se på samma sätt....Flyg bör snabbt kunna koncentreras för att möta....insättas i ett tidigt skede.....kunna basera.....lämpligaste sättet. ...Luftförsvaret är beroende av rapporter från ett luftbevakningsnät....länderna är i vissa områden så beroende..... från varandra att ett samarbete på detta område ter sig nästan nödvändigt."* Även samordning av flygspaning berörs. Samarbete inom väderlekstjänsten är av utomordentlig betydelse. Avslutningsvis skriver han lite om förutsättningar och nytta av ett skandinaviskt flygvapen under en gemensam ledning. Ufl artikel finns i bilaga 3.2.

Den 15/2 sänder Försvarsstaben ut en hemlig *Stabsorientering. Specialorientering nr 4. Den skandinaviska försvarsutredningen*. Orienteringen är en sammanfattning av Swedlunds föredrag inom Försvarsstaben. Det 15 sidor långa föredraget behandlar kommitténs olika delar samt en del egna reflektioner över arbetets betydelse, avslutningsvis framgår följande *"Det framgår emellertid som ett*

bestämt militärt intresse för oss liksom för Norge och för Danmark – och därmed även för västmakterna – att förutsättningar skapas för att en samverkan i krig kan ske mellan de tre länderna”. Stabsorienteringen finns i sin helhet i bilaga 3.3.

Militärteknisk planering och genomförande som ett led i den strategiska krigsplaneringen

1949

Efter att försvarskommissionen avslutat sitt arbete fortsatte planeringen mellan de tre stabscheferna om ett fortsatt samarbete.

På Fst uppgjordes en plan och vid ett orienterande möte redan den 2/2 med Fst/I avd- och sektionschefer delgavs de information om D-N-S arbetets fortsättande.

Den 10/2 besökte Swedlund statsminister Erlander om fortsatt D-N-S samarbete och i Swedlunds dagbok framgår bl a följande: *"Jag föredrog PM rörande militär samverkan med D-N. E. betänksam för en aktion just nu.....Jag angav....vi kunde vänta med igångsättningen av samarbetet och göra förarbeten här t.v. E. ville få en regeringsföredragning av mig hur arbetet skulle ordnas. Han var i princip med på att åtminstone de "tekniska planerna" utarbetades". Delar av PM nedan - hela PM återfinns i bilaga 2.1.*

1. Plan för ordnande av tråd- och radioförbindelser mellan myndigheter i de tre länderna, för signaleringsförfarande och för användning av gemensamma koder och chiffer.
2. Plan för samordnande av luftbevakningen.
3. Plan för samordnande av jaktstridsledningen.
4. Plan för samordnande av flygräddningstjänsten.
5. Plan för samordnande av militär väderlekstjänst.
6. Plan för lantmilitär samverkan i området vid trelikersröset.
7. Plan för lantmilitär samverkan utmed malmbanor.
8. Plan för lantmilitär samverkan i området Tärna - Mo i Rana.
9. Plan för lantmilitär samverkan i Tröndelag.
10. Plan för sjömilitär samverkan med Danmark i södra Östersjön, Öresund och Kattegatt-Skagerrack (speciellt beträffande mineringsverksamhet).
11. Plan för sjömilitär samverkan med Norge i Skagerrack (speciellt beträffande sjöfartsskyddet).
12. Plan för samordning av terminologi, rapporterings- och igenkännings-system i allmänhet.

Den 4/4 1949 anslöt sig Norge och Danmark till Nordatlantiska fördraget (NATO).

I april ger Swedlund uppdrag att genomföra förarbeten för att utarbeta bestämmelser för ev samverkan med Danmark och Norge. Samtal med Erlander planeras och en regeringsföredragning i maj. Av PM den 1/5 framgår bl a följande: *"Fortsatt gemensam planläggning D-N-S.....Regeringsbeslut: partiellt samarbete".*

I ett PM från april 1949 skriver Thede Palm till försvarsattachén von Horn i Oslo att han fått tillstånd av statsrådet (Vought) och försvarsstabschefen (Swedlund) att *"förbereda vissa trådförbindelser utanför de vanliga att användas vid extra ordinarie behov. För ändamålet komma vi att från Norge mottaga 4 st f d tyska sk G-Schreiber"*. Bild nedan.

Bild från Crypto Museum

Den 3 juni skriver Flygvapenchefen Nordenskiöld ett strängt förtroligt brev till sin motsvarighet i Norge glt Öen angående svårigheter att få en del beställd radarmateriel från USA mot bakgrund till behoven inom Atlantpaksstaterna (inkl Norge). Han utvecklar en fråga: *"Emellertid har det ansetts, att förutsättningarna för leveranser till oss skulle ökas, om Norge uttryckte ett önskemål, att vi skulle få leveranserna i fråga, med hänsyn till den fördel för Norges eget försvar, som en effektivisering av det svenska försvaret skulle innebära. Detta är otvivelaktigt sanning.....mycket tacksam, om Du kunde åstadkomma en sådan rekommendation med tanke på förberedande av Norges egen sak"*.

Den 21/6 besöker Swedlund försvarsministern som meddelade att: *"..Hauge varit...igår och begärt samarbete på försvarets område. H. talade även för Danmark. H. ville dels ha gemensam planläggning t e betr luftbev dels beställa krigsmtrl här."*

I en hänvisning i Hans Weinbergers essä: från Flygattachén till Washington 8 juli 1949 låter: *"I visited General Nordenskiöld 1st July at his invitation. He expressed concern at a discussion I had had with his Chief of Air Staff with regard to the possible danger to aircraft of the US Air Force in case of strategic situation which might demand our overflight of Sweden. He hastened to assure that Swedish interference with such flights was utterly inconceivable. Public statements by Defense Minister Vought which might be interpreted to the contrary were merely political eyewash. He, Nordenskiöld, had shown to Vought the absolute necessity for such overflights by our aircraft and Vought had agreed that Sweden would not only permit but encourage such flights"*.

Under sommaren medverkar kn Löwenhielm i en av norska försvarsstaben anordnad konferens avseende studium av Norges försvar. Till konferensen hade, genom förmedling av övlt friherre von Hagen, kallats högre tyska officerare (dåvarande Vam Ciliax, genmj Theilacker, genmj v Lossberg, genmj Nielsen). Löwenhielm lämnar en kvalificerat hemlig rapport den 9/9 till Fst (utdrag och tillägg till tidigare insända rapporter) och i den beskrivs uppgift och resultat omfattande hela Skandinavien. Av det omfattande innehållet skriver Löwenhielm bl a följande: *".....närmare militärt samarbete mellan Sverige och Norge är en tvingande nödvändighet.... Skandinavien är för sitt försvar beroende*

av västmaktsunderstöd....De skandinaviska länderna göra därför klokt i att icke vänta på att de allierade skola i tid sända understöd.....Trots Sveriges nuvarande försiktiga hållning måste alla förberedelser vidtagas för att förbereda basering av allierat flyg i Skandinavien. Dessa flygstyrkor skola komma "till dukat bord".

Vid Utrikesnämndens sammanträde 9/9 1949 framkom bl a vid punkt §5 *Partiellt försvarssamarbete med Norge och Danmark* att enligt utrikesminister Undén kunde regeringen tänka sig utbyte av vapentekniska erfarenheter, viss standardisering beträffande utrustning, signalväsen och liknande men inte gemensamma övningar och sådant "som undergräver förtroendet för vår deklarerade avsikt att hålla oss utanför ett ev. krig".

Den 19/9 beslutade regeringen, med utgångspunkt från den omarbetade PM som Swedlund föredragit den 10 februari, att: "Förberedelser av teknisk natur för att undersöka hur tråd- och radioförbindelser mellan länderna skulle ordnas liksom förberedelser för att vid behov kunna samordna luftbevakning och jaktstridsledning. En samordning borde vidare direkt kunna ske med hänsyn till den fredstida verksamheten inom områdena flygräddningstjänst och militär väderlekstjänst" – utdrag ur SOU 2002:108, pkt 7.7.1 (förf anm).

I oktober var arbetsplanen för D-N-S-arbetet klar och beträffande signalsidan så skulle dispositionen vara klar i november. Vid ett besök i Oslo var Swedlund i samtal med glt Berg och då framkom följande: "....om svenska regeringens uppdrag till mig att tillsammans med D o N fsvledningar planlägga viss samverkan". Vid samtal med bl a glt Öen framkom bl a följande: ".....fullt på det klara med hur viktigt samarbetet med oss skulle vara. Öen lovade attverka för att vi fick vår radar från US: "annars blir ju stora sektorer av det norska luftförsvaret obevakade!"

Den 11/11 sänder Swedlund ett privat brev till Boheman ang det begynnande arbetet inom A-paktsländerna bl a följande: ".....svenska regeringen (efter utrikesnämndens hörande) uppdragit åt ÖB (försvarsstaben) att i samarbete med danska och norska försvarsledningarna utarbeta vissa gemensamma planer för att möjliggöra militärt samarbete, därest sådant skulle i någon situation bli nödvändig. Planläggningen, som givetvis skall utföras helt undandragen offentligheten, skall omfatta: samband per telefon och radio mellan olika civila och militära myndigheter, samordning av luftbevakningen, jaktstridsledningen, väderlekstjänsten och flygräddningstjänsten samt beträffande Norge även konvojverksamheten Skagerack – Nordsjön....."

Från UD, cirkulär 20/12 1949, från Undén till beskickningscheferna framgår följande: Frågor som kunde bli tal om "sådant som fölle under de militära sekretessreglerna och det kunde därför inte ifrågakomma att offentligen redovisa de fall, där en samverkan vore tänkbar". Bakgrunden var det utrikesministermöte i slutet av september 1949 då UD meddelade den svenska regeringens ståndpunkt beträffande samarbetet.

I försvarsstaben pågår arbetet med ÖB *strategisk studie* under hösten 1949 – CFV lämnar ett officiellt svar den 21/12 1949 "Vissa synpunkter avseende bl a hjälp o stöd av allierade". (Handlingen har inte återfunnits i krigsarkivet – förf anm).

1950

I ett strängt förtroligt PM den 12/1 1950 till Swedlund skriver Leuhausen om ett möte med försvarsminister Hauge bl a följande: "Sveriges läge och styrka var emellertid av synnerligen stor betydelse för Norges försvar och därmed också för pakten i dess helhet. En försvarssamverkan mellan de båda länderna i den utsträckning som lät sig göra, vore därför ett gemensamt intresse. Samverkan borde i första hand inriktas på det kommunikationstekniska området, luftbevakning, ömsesidig personalkännedom m.m. Så långt som till gemensamma övningar, ansåg han, kunde man dock av naturliga skäl inte gå. Något initiativ från norsk sida i detta avseende,, vore emellertid ej att förvänta. Varje impuls från svensk sida skulle däremot hälsas med tillfredsställelse...(och efter möte

med några andra blev intrycket – förf anm)och underströk att initiativet till ett samarbete låg i Sveriges hand.”

I januari ger ÖB ut anvisningar rörande det fortsatta strategiska utredningsarbetet, med bl a hänvisning till *Strategisk studie* (har inte återfunnits i Krigsarkivet – förf anm) till respektive försvarsgrenschef. I CFV svar under februari (undertecknat av Nordenskiöld och Westring) framgår i punkten *Synpunkter på användningen av våra nuvarande stridskrafter* bl a följande: ”...Det säges vidare, att fienden ytterst måste hindras att nå Västergötland, Bohuslän och Värmland, det basområde, som främst avses för en hjälpaktion från västmakterna....torde sannolikheten nedgå för att västmakterna vilja riskera att....nämnda basområdet i västra Sverige överföra stridskrafter. En förutsättning för hjälpen synes vara, att fienden hålles på betryggande avstånd från detta område och att detta gives betryggande luftförsvar. Skulle dessa villkor icke uppfyllas, torde hjälpen snarare dirigeras till mer tryggade områden i Norge. Om detta är riktigt, skulle de största förutsättningarna för att erhålla betryggande västmaktshjälp erhållas, därest försvaret vid kusten -- uppehållas så länge som möjligt”.

Den 7/2 lämnade Swedlund över ett PM till statsrådet Voug *VPM beträffande viss ifrågasatt samordning av försvarsförberedelser i Öresund*. Detta PM berör icke luftbevakning, PM finns dock i FHT arkiv.

Den 1/3 1950 samtalade Swedlund med Erlander om frågan om samarbetet med NN (vad NN står för har inte kunnat verifieras – förf anm). Swedlund bad om råd inför en presskonferens och om frågan om D-N-S samarbete pågick ville han ha Erlanders syn på detta. I dagboken skriver Swedlund följande: ”E. insåg frågans vikt och efter en del överväganden kom vi till att jag skulle säga: Förbundsförhandlingarna misslyckade, även partiellt fsvsamarbete omöjliggjort genom D och N:s anslutning till A-pakten. På regeringens uppdrag hade fst gjort en inventering av vad som av rent teknisk art ändock skulle kunna göras och funnit att mycket små områden skulle kunna beröras, t e betr telefonering och teleforcering i händelse av krig.”

Arbetet med att skapa *Plan Signal SN, Väder SN, Lbev NS, Lbev DS* påbörjades och ett utkast *Plan Väder SN* (med karta över önskade observationsplatser) översändes till Norge.

Inom FS/LI pågår planering av placering och användning av radarstation typ 960 (senare benämnd PS-16 – förf anm). Som underlag görs en karta den 6/5 med tänkt planerad räckvidd och användning i fred för luftbevakning och flygsäkerhet. I deras skrivelse den 10/5 framgår hur ett utnyttjande kan genomföras. På samma karta läggs även planerade höghöjdstationer i Norge och Danmark in med deras teoretiska räckvidd. Karta finns som bilaga 2.2.

Vid möte vid Fst med glt Berg den 11/5 skriver Swedlund: ”*Fstch O Berg*; a) signal- och väderplanerna föredrogs (Lindgren – Jarl) och godkändes, beslöts att de icke skulle utsändas inom resp länder förrän bilagorna voro klara (t v kvar i de två fst alltså). Betr övriga planer pådrovs Berg.” Signal- och väderplanerna har inte återfunnits i Krigsarkivet eller Rigsarkivet (förf anm).

Den 22/5 skriver Åkerman i sin dagbok följande: ”*Fick CFV godkännande grundplan Lbev DS*”. Planen har inte återfunnits i Krigsarkivet eller Rigsarkivet (förf anm).

Under maj månad återkommer CFV till Fst avseende den *Strategiska studien*: ”*Beträffande ”hjälp utifrån” – kräver tidsödande förberedelser för att snabbt kunna bli verksam. Hjälp med ”taktiskt” flyg, som baseras i vårt land, kan knappast komma snabbare än hjälp med lantstridskrafter. Snabb hjälp med flygstidskrafter kräver att det finns överskott av sådana i krigsskådeplatsens närhet.*”

I ett internt norskt PM från oblt Stansberg till oblt Jahr framgår bl a att vädertjänsten är helt civil, även efter mobilisering, dock vid militära flygplatser mm kontrollerat av luftförsvaret samt att det blir stationer vid Tromsø, Gardermoen och Sola.

Efter inledande möten mellan resp Flygstab i Norge och Sverige under våren där diskussioner förts mellan oblt Stansberg LÖK (Luftförsvarets Överkommando) och öv Åkerman FS/LI angående en plan för luftbevakning mellan Sverige och Norge. Den 17/6 skickar FS/LI ett förtroligt brev till oblt Stansberg med ett *Utkast till Plan för eventuellt samarbete mellan luftbevakningen i Norge och Sverige (Plan lbev NS)* och av brevet framgår att utkastet är visat för CFV och CFS "ingen annan känner till det. Jag ber därför även Dig behandla det som konfidentiellt i samma utsträckning". När de är överens ska denna plan förevisas och fastställas av de högsta militära cheferna. "Vad som därmed skulle åstadkommas, vore dels en plan, som omedelbart kunde sättas i verkställighet, om i ett spänt politiskt läge eller krig samarbete mellan de båda länderna bleve anbefallt, dels en överenskommelse om de förberedelser för ett sådant samarbete, som snarast skola vidtagas". I huvudsak behandlar detta utkast, främst luftbevakningsfrågor, men även stridsledning. Utkastet behandlar vilka centraler som ska samverka med varandra enligt utdrag nedan.

1. Luftförsvarscentralen i Göteborgstrakten (W 1) orienteras på direkt telefonförbindelse till sektoroperationsrummet i Holmenkollen om de flygföretag enligt nedan p 11, vilka befinna sig inom 200 km från Oslo.
2. Luftbevakningscentralen i Trollhättan orienteras på direkt telefonförbindelse till sektoroperationsrummet i Holmenkollen om de flygföretag enligt nedan p 11, vilka befinna sig inom 200 km från Oslo.
3. Luftbevakningscentralen i Karlstad orienterar på direkt telefonförbindelse till sektoroperationsrummet i Holmenkollen om de flygföretag enligt nedan p 11, vilka befinna sig inom 200 km från Oslo.
4. Luftbevakningscentralen i Östersund orienterar på direkt telefonförbindelse till sektoroperationsrummet i Vaernes om de flygföretag enligt nedan p 11, vilka befinna sig inom 300 km från Trondheim.
5. Luftbevakningscentralen i Storuman orienterar på direkt telefonförbindelse till operationsrummet Bodö flygplats om de flygföretag enligt nedan p 11, vilka befinna sig inom 300 km från Bodö.
6. Luftbevakningscentralen i Gällivare orienterar på direkt telefonförbindelse till operationsrummet Bardufoss flygplats om de flygföretag enligt nedan p 11, vilka befinna sig inom 200 km från Narvik.

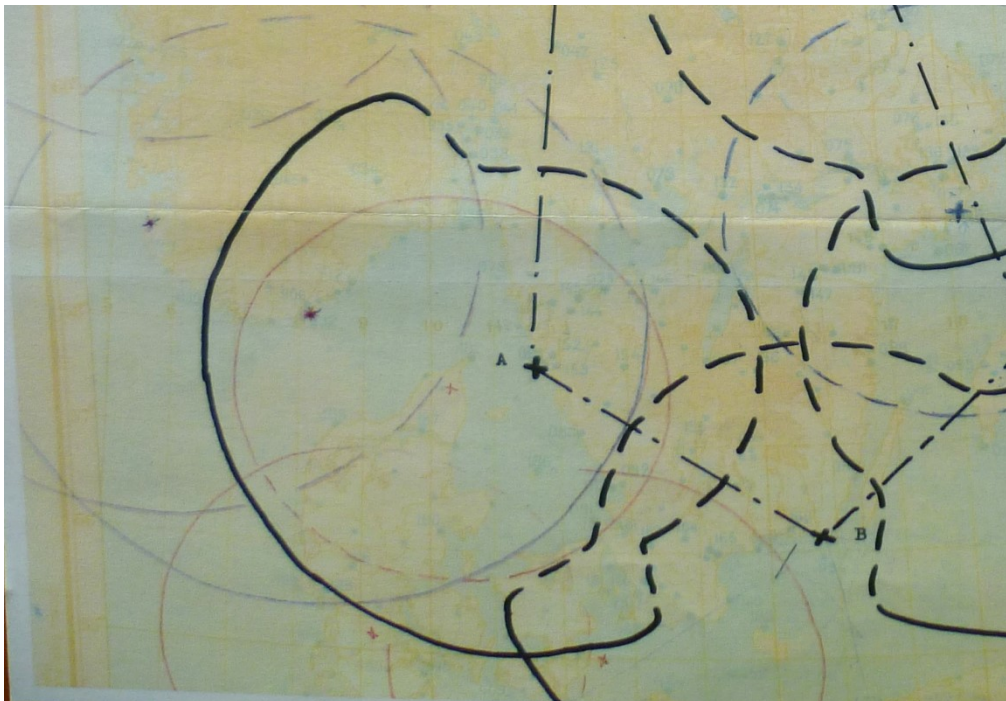
Planen från norskt arkiv

Personalen vid respektive plats ska förstå och tala respektive lands språk. I punkt 17 beskrivs även följande: "Särskilda planer skola utarbetas för att svenska flygförband eller flygplan skola navigeras och ledas, jämväl stridsledas, över norskt område och Norge omgivande vatten ävensom för att norska flygförband eller flygplan skola navigeras och ledas, jämväl stridsledas, över svenskt område och Sverige omgivande vatten. Härvid förutsättes, att när samverkan mellan jaktförband skall ske, norska jaktsambandsofficerare skola avdelas till centralerna i Göteborg (alternativt Trollhättan) och

Östersund samt svenska jaktsambandsofficerare till sektoroperationsrummen i Holmenkollen och Vaernes". En direkt telefonförbindelse är tänkt mellan jaktcentralen i Göteborgstrakten och sektoroperationsrummet i Holmenkollen, luftbevakningscentralen i Trollhättan och sektoroperationsrummet i Holmenkollen samt jaktcentralen i Östersund och sektoroperationsrummen i Vaernes. Plan lbev NS finns i sin helhet i bilaga 2.3.

I en hemlig VPM den 26/6 redovisar FS/LI det genomförda arbetet under våren *beträffande placering och användning av 5 st fasta radarstationer typ PS-16 (960)* och blev fastställd för fortsatt arbete. Stationen ansågs icke lämplig som jakradarstation men är en betydelsefull komplettering till övrig luftbevakning med täckning över 15 000 m vilket är av värde för spaning mot robotar. Stationen användes för luftbevakning med möjlighet till direkt radioförbindelse med fpl för jaktidirigering, navigering eller flygsäkerhetsmeddelanden. Om tillräcklig fredsbemanning finns så blir stationerna av stor betydelse för flygsäkerheten. Egna flygplan kan då ständigt följas under flygövningar över t ex Skagerack, Östersjön och längs tyska nordkusten. Den är även en trygghet för personalen vid överhavsflygningar att veta att radarstationen i land följer flygplan och att räddningstjänsten snabbt kan sättas igång vid behov. När det gäller avsnittet *Radarstn uppställningsplatser* beskrivs fördelarna med att placera en station på Gotland enligt följande: *".....en mycket god luftbevakning erhållas över större delen av Östersjön.....dessutom under såväl krig som fred att vara av värde såsom navigeringshjälp vid angöring av kusten på andra sidan Östersjön samt för flygräddningstjänstens insättande.....samt fördelen av framskjuten luftbevakning för och i krigsöppningen uppväger nackdelen av det utsatta läget på Gotland....kompenseras genom ett väl utfört skydd.....ungefärliga placering: Piteå, Söderhamn, Fårösund, i Karlskrona skärgård samt i Göteborgs skärgård".*

I VPM bilaga redovisas den beräknade maximala täckningen på en karta – utdrag nedan – hela kartan finns i bilaga 2.2. På kartan återfinns även planerade stationer i Norge och Danmark markerade (med sin teoretiska täckning) på lämpliga stationsplatser i de tre länderna och därmed skapas nästan en heltäckande skandinavisk täckningsbild på hög höjd.

Arbetet mellan den norska och svenska Flygstaben fortsätter med *Utkast Plan lbev NS* och den 10/7 skriver oblt Stansberg till FS/LI att frågan har diskuterats med luftförsvarschefen som gett sitt samtycke i princip samt att han önskar få veta vilka möjligheter det finns att minimera rapporteringstiden, från upptäckt (radar eller ls-post) till rapporten hamnar i den norska sektoroperationscentralen. Från norsk sida räknar han med att från upptäckt av ls-post eller radar tar det 1-2

minuter tills rapporten är "plottad" i sektor-operationscentralen och därefter kan rapporteras till Sverige. Avslutningsvis framhåller oblt Stansberg bl a följande "I ditt punkt 17 kommer du inn på det som jag anser å vare av aller største betydning for det videre samarbeid mellom de to flyvåpen og jeg er enig i at saerskilte planer må utarbeides for dette"

Den 15/7 skriver Swedlund följande:: " ÖB samtal – inkallad fr semester: ha vi sboff utsedda för samarbete västerut? Skola avdelas".

Chefen FS/LI svarar på Stansbergs brev den 28/8 (från den 10/7) och bifogar ett nytt utkast till Plan lbev NS och av brevet framgår att den omdiskuterade punkt 17 är nu omarbetad till samma som övriga planer och lyder nu "Denna plan träder i kraft på särskild order från det norska/svenska högkvarteret....." samt att en del smärre ändringar är införda. Av brevet framgår även att "De särskilda planerna för ledning av flygplan över gränserna (det första utkastets mom 17) böra även utarbetas. Jag har föreslagit försvarsstabschefen, att vi två jämte en representant för Danmark, skulle sammanträffa i Göteborg hos chefen för 2. flygeskadern där, för att utarbeta dessa planer. General Swedlund har godkänt detta förslag". I bilagan finns även ett förslag till formulering av de meddelanden avseende flygföretag som ska skickas mellan centralerna. Det innehåller företagsnummer, ordningsföljder, identitet, läge, kurs, antal flygplan, flygplantyp mm. Varje anrop inleds med ordet "Lufor" (förkortning av "Luftförsvarsorientering")".

Överste Åkerman är bekymrad över leveransförseningar av radarsystem PS-16 och skriver även följande i brevet om begäran om norsk hjälp – nedan.

Till denna vill jag tillägga följande. Ameri-
kanerna ha utgjort beviset och vill slut
för egen del lagt bevis på de 20 radar-
stationer TPS 1, som i månad varit färdiga
för leverans till oss och delvis redan be-
traktade. Därigenom vill vi högt värd-
ligt våra möjligheter att rapportera in-
flygningarna enligt denna plan. Vi ha nu
endast ett litet till den operativa beviljningen
och de engelska radarstationer vi hålla på
att få. De senare är emellertid endast
läggningsstationer. Flygföretag, som gå på
hög höjd över Sverige. Vår del kommer
väl användelsen av de företag som vill sig
och Norge att göra. Men vi g' knappast
få lag på. Kunde vi få norsk hjälp att få
de amerikanska stationerna, var det under
långtids beaktande. Det förefaller mig som om
det borde vara ett mycket intressant tillfälle
som det är värt.

Hälsningar, tillgivne
Richard Åkerman

Den 22/9 skriver Swedlund följande: *"Brev till Berg 25/9 om att lägesangivningsmetodernas koordinering bör gå samma väg som övrig gemensam planering, dvs gm Åkerman-Lindgren och vara högst konfidentiellt"*.

Vid militärledningens sammanträde den 3/10 har diskuterats den ekonomiska avvägningssituationen mellan Armén, Marinen och Flygvapnet – som ett underlag till ÖB utredning till 1949 års försvarutredning – och eftersom CFV inte var ense med övriga ger ÖB personligen ett uppdrag till CFV att lämna ett PM *"rörande de principer för beräkning av behovet av stridskrafter, som enligt Generallöjtnantens mening böra tillämpas under den fortsatta utvecklingen av krigsmakten...PM torde vara mig tillhanda senast den 18/11"*.

Den 4/12 skriver Swedlund följande: *"Order till i Sthlm varande milatt (Oslo-Leuhusen, London-Thermaenius, Washington-Thott) att inventera tillgången på svenskar och svenskor i vederb land, vilka vid krig skulle kunna tjänstgöra som "lottor", bilförare mm i ev svenska sbstaber. Klart muntligt."*

Den 6/12 skriver Swedlund följande: *"Sambandsstaberna (fr PM 7/11 50). CA – klar 10/12, CM – 15/12, CFV 15/12. F-tabell klar. Adj mobplac."*

CFV lämnar i ett kvalificerat hemligt VPM till ÖB den 7/12 rörande den fortsatta utvecklingen inom krigsmakten, enligt ÖB direktiv den 4 okt 1950. VPM utarbetas av bl a av dåvarande kaptenerna Å. Mangård och Hansson. Av de 14 sidiga och åtta bilagor stora VPM framgår bland annat i punkt E *Hjälpen utifrån följande svar till ÖB direktiv: "Det har stundom gjorts gällande, att avvägningen mellan försvarsgrenarna i Sverige kan göras så, att man lämnar en större eller mindre lucka för Flygvapnet, vilken vid krig skulle fyllas av allierade eller FN-stridskrafter. Av följande skäl bör en sådan avvägning avföras ur diskussionen."*

Luftförsvaret måste kunna fungera omedelbart vid och helst före krigsutbrott. Stridskrafterna måste finnas i landet i hög beredskap. Om så icke är fallet måste försvaret i ett inledande skede, som kan vara avgörande, kämpa utan den erforderliga balansen (mellan försvarsgrenarna – förf anm), innan hjälpen eventuellt anländer.

Hjälpen måste vara väl förberedd för att vara effektiv. Inga avtal om hjälp eller förberedelser av något slag kunna träffas vid nu gällande utrikespolitik. Ju mindre förberedelser (baserings, förbindelser, stridsledning, luftvärn, ammunition, drivmedel, transporter) som träffats, desto längre blir den tidsperiod som hinner förflyta, innan hjälpande flyg kan bli verksamt.

Det tar sannolikt icke kortare tid att sätta in oförberedd direkt hjälp med taktiskt flyg- än med lantstridskrafter, om man bortser från den medverkan som kan erhållas från ombordbaserat marinflyg. Indirekt hjälp kan däremot måhända erhållas snabbt av bombflyg som från ordinarie baser utanför vårt land kan anfälla mål av betydelse för vårt försvar. Sådan hjälp ersätter dock icke någon del av våra stridskrafter, i vilka intet bombflyg ingår.

Den nuvarande tillgången på flygstridskrafter inom västmakterna torde icke medge någon eller endast obetydlig direkt hjälp åt Sverige....Västmakternas reserver av taktiskt flyg skulle sannolikt i första hand sättas in till stöd för deras egna trupper i Tyskland och icke i Sverige....De utökade lantstridskrafterna kräva mer taktiskt flyg som stöd..., och möjligheterna att avstå flyg till Sverige förblir ringa.

Sannolikheterna talar för att demokratierna vid en stormaktskonflikt komma att vara operativt i efterhand. Detta talar i sin tur för att de i ett krigs inledningsskede komma att själva behöva framför allt all tillgänglig jakt (skydd av mob, koncentrerings, industrier, hemort m m).

Sannolikheten av effektiv hjälp utifrån med flyg är så låg, att det icke är militärt berättigat att räkna därmed, då våra stridskrafterns sammansättning skall avvägas."

Försvarsstabscheferna i Sverige och Norge godkänner *Plan lbev NS* under ett möte i december i Stockholm.

Beträffande arbetet med *Sambandsstaberna* så skickar CFV ett PM den 15/12 1950 *angående central befälsreserv* med följande information:

Det finns stora vakanser i FV och FV medverkan i sambandsstaberna måste då begränsas och personal behovet kan med hänsyn till det tillgodoses med följande personal:

2.	<u>Utgående sambandsorgan</u>
W:	Genmaj Söderberg
	Kapt Pettersson, FV res
	Flygatt, bitr flygatt
L:	Maj Tegnér
	flygatt, bitr flygatt
N:	Kapt Wrede, FV res
D:	Maj Wilander
3.	<u>Mottagande sambandsorgan</u>
W:	Maj Carleson, FV res
L:	Genmaj Lundström, FV res
N:	Maj Sparre, FV res
D:	Öv Enell, FV res
Västflyg: Övl von Arbin, I övrigt efter behovet ur FS och esk-staber.	

1951

Den 2/11951 var Swedlund på sammanträde på UD och träffade Hammarskjöld och Dahlman och orienterade om planläggningsarbetets fortskridande med D o N. Sb-staberna gillades.

Vid ett sammanträde i Oslo den 29/1 fastställdes planerna av Swedlund och Berg "*Signal SN, Väder SN, Lbev SN och Sjöfart SN*". När *Plan för eventuellt samarbete mellan luftbevakningen i Norge och Sverige (Plan lbev SN)* fastställdes var punkt 17 borttagen ur planen och som då bara behandlar luftbevakning. Planen finns i sin helhet i bilaga 2.4.

I ett Förtroligt PM från UD i mars framgår, vad avser en del planeringsfrågor, att följande förslag torde realiseras:

"3. Allierade föatt torde bliva knutna till HKV

4. Tillgång till internationella telegraf- och telefonförbindelser måste beredas A-staternas diplomater å samtliga evakueringsorter. Telegrafstyrelsen bör förberedas på att kunna förstärka med kvalificerad personal på lämplig central ort."

Vid Fst är de lite oroliga under vintern 1951 för direkta initiativ mellan respektive chefer i milostab mfl med norska och danska motsvarigheter för att dryfta ev samarbete. Detta medför att direktiv sänds ut den 30/3 som lyder: "*I nuvarande utrikespolitiska läge får detta emellertid icke ske,...förberedelser för samarbete som ev skola komma ifråga...genom försvarsstabschefens försorg*".

Parallellt med planarbete med *Plan lbev NS* sker i mars utarbetande av *Plan för eventuell samverkan mellan Norge och Sverige i vad rör flygräddningstjänst "Plan flygräddning NS"* och beslutas den 30/4 1951. Planen innehåller respektive lands räddningsresurser, dess ledning och radiokommunikations-möjligheter för arbetet – i fred och i krig.. Med denna plan som grund börjar huvudrapporten om SVENORDA funktionen med en tydligare beskrivning över planering och genomförande av teleteknisk utbyggnad, övningar och utbildning. Planen finns i sin helhet som bilaga i huvudrapporten.

Utveckling av den strategiska krigsplaneringen 1951 – 1959

Förutom Krigsmakten och en del andra totalförsvarsmyndigheter hade även Telegrafstyrelsen en åtgärdskalender att följa vid en beredskapshöjning. Av den kan bl a följande utläsas:

”Radioförbindelser med UK och DK förberedes. Store Nordiske Telegrafskabs kabelstation i Göteborg rekvireras, utländsk personal ersätts av svensk personal.”

Den 1 april avgår ÖB, general Jung och i den norska tidningen *Aftenposten* publicerades dagen efter ett telegram, innehållande en intervju med general Jung, översatt av öv Leuhusen. Av intervjun framgår bl a ”...Ty oavsett de skilda utrikespolitiska linjerna vore de tre länderna militärstrategiskt sett en enhet....i militära kretsar i de tre länderna i allt väsentligt hade en ensartad syn på och en ensartad uppfattning av de strategiska, taktiska och försvarsorganisatoriska frågorna..... försvarsförhandlingarna 1948 och 1949 hade i stor utsträckning bidragit här till.....om kriget skulle komma, i gemenskap kämpa för Nordens frihet”.

Inför ÖB krigsspel vid FHS 1951 har Fst/I i slutet av augusti i PM givit inriktning för krigsspelet och anger bl a följande förutsättningar:

”Mom 5. Försvar mot ryska fpl o Östersjöop – förb invasion

Förutsättning: Stöd av allierade krafter har lämnats (kan påräknas) endast genom strategisk bombning från baser utanför Sverige.(Strategisk?)

c) Plan för allierad flygsamverkan (utarbetas av Fst/FL)”.

1952

Tidigt i februari 1952 skickar dåvarande oblt Mohr från norska flygstaben ett strengt hemmeligt brev till C E2 Gmj Ramström angående *Samvirke mellom svensk og norsk flyvåpen i tilfelle krig* och där avhandlas bl a följande: översänder flygkod som norska jaktflyg använder, vilket är samma som används inom hela NATO, när det gäller koden för kustspaningstjänsten så kan den inte utlämnas fn – underhandsförfrågan ska ställas till närvarande NATO-organisation, det blir fråga om ett utdrag som är tillräckligt för ett samarbete i Skagerackområdet.

En svensk representant från Fst/S inbjöds senare i arbetet med syfte att få fram en gemensam frekvens för operativ samverkan och för att undvika *”gjensidige forstyrrelser”*. Frekvens 116,1 kan användas för att påkalla alla radarstationer, pejlstationer använder normalt 117,0 vilket möjliggör att svenska flygplan i nöd kan använda pejlssystemet. När det gäller kod för vädersystemet (Norge i krig – Sverige inte i krig) blir koden knappast utlämnad, då vi inte kan kompromettera den använda NATO-koden. Slutligen har chefen Luftkommando Öst (LKÖ) gen Bull blivit underrättad om den påtänkta radioförbindelsen (punkt-till-punkt) Måkerøy – närmaste svenska radarstation och att en direkt överenskommelse kan ske med Gmj Ramström om montering och gemensamma tekniska lyssningsprov.

Den 4/2 inkommer en omfattande hemlig rapport från mj Wagner till E 2 *”över studieverksamheten vid Air University, Air Command and Staff School..., tiden 4/5-27/8 1951”*. Av rapporten framgår bl a följande: *”d) Stabstjänstövning ”Windup”*. Förutsättningen var ett öppningsskede av ett krig Väst-Öst försommaren 1953. Tillgängliga styrkor voro:

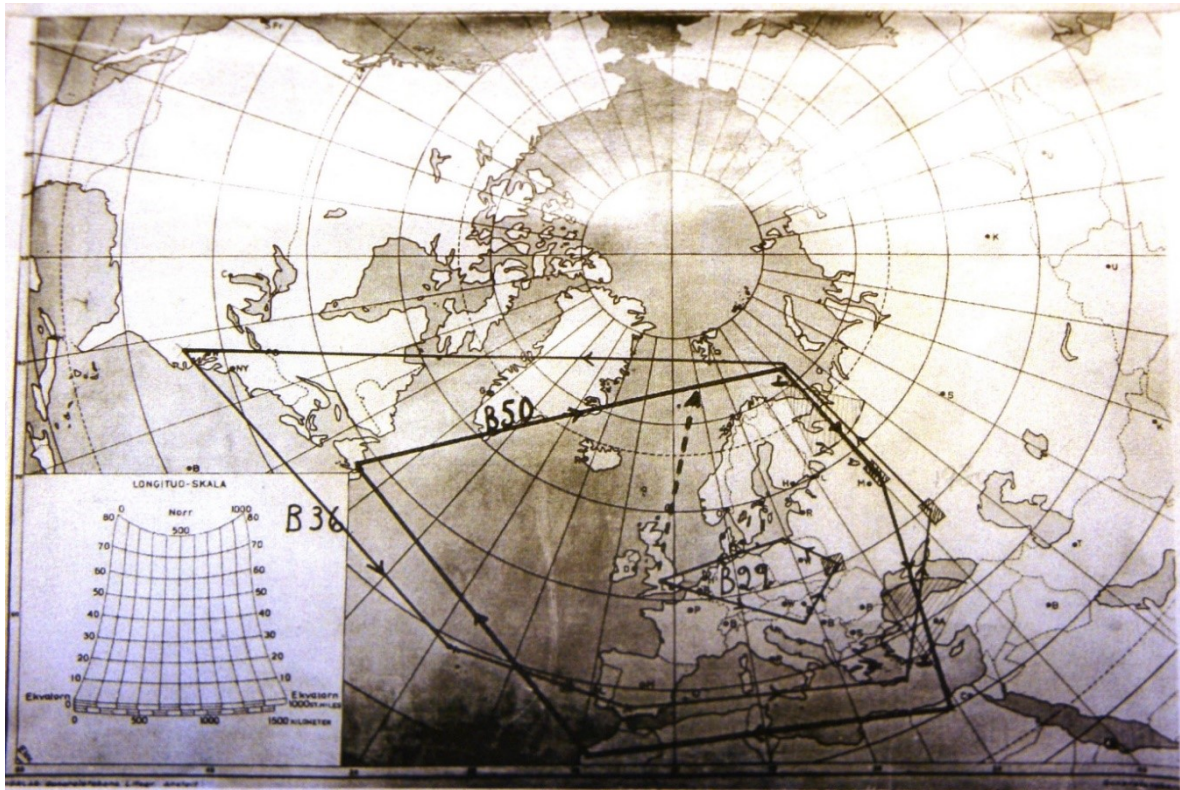
60:e Strategic Air Force i England. 300 fpl typ B 29.

90:e Strategic Air Force i USA (Georgia och South Carolina) 150 fpl typ B 36.

70:e Strategic Air Force i Östra Canada och på New Foundland. 150 fpl typ B 50 D samt 150 tankfpl typ RK 29 (baserad i England).

Dessutom skulle två hangarfartygstyrkor – en i Medelhavet och en i Ishavet samverka och lämna jaktskydd, flygräddning och navigeringshjälp.

Målområden var Minsk-, Stalingrad- och Rybinskområdet med totalt 50 atombomber. An- och återflygningsvägar enligt karta nedan.

"Sammanfattningsvis kan sägas att den strategiska stabstjänstövningen var krävande men lärorik och fantasieggande, och att de lösningar som godtogos sannolikt ge uttryck för de tankegångar som äro förhärskande i det amerikanska flygvapnets högsta ledning.

Av särskilt intresse för svensk del var diskussionerna i anslutning till dessa företag om man icke kunde bortse från svensk neutralitet och lägga överflygningarna över Sverige direkt mot Rybinskområdet...

... Skolans direktiv för planläggningen att Sveriges neutralitet skulle respekteras stod emellertid fast. Som motiv angavs att visserligen skulle denna första raid kunna göras med mindre förluster men kanske till priset av ett fientligt Sverige. Om de fortsatta flygoperationerna skulle gå över ett fientligt Sverige, skulle förlusterna bli lika stora och kanske större än om de lades längs Ishavsrouten. Militärt var det således relativt svårt att kunna pressa Sverige till eftergifter".

I februari skriver Åkerman: "Vi få 6 st DC6 från SAS i krig och ha reservdelar till dem. Mtrl till Karlstad."

I ett strängt förtroligt brev i april meddelar attachén i Köpenhamn bl a följande om AFNE (NATO) – (Allied Forces Northern Europe – förf anm): "...bedömande om förhållandet NATO-Sverige....Sverige är i dag neutralt; däråt intet att göra. Om Sverige attackeras i krig, kommer det att sluta upp på NATOs sida; därför nödvändigt förbereda förbindelsetjänsten för omedelbar funktion AFNE - Sverige. Det går ej att under nämnda förhållanden länka in Sverige i AFNEs (NATOs) förbindelsesystem och vid krigstillfälle finnes ej tid därtill. AFNE (NATO) måste därför vara berett att tillämpa två förbindelsesystem: det egna och det svenska. I CINCNORTH stab måste vid krigstillfälle, sedan Sverige slutit upp, ingå svensk stabspersonal under ledning av officer med ställning och befogenheter att i vissa frågor kunna besluta för svenska regeringens räkning".

Efter några års förhandling under hand med bland annat USA blev det officiellt möjligt för Sverige under sommaren att köpa vapen från USA och blev då en del av Mutual Defence Assistance Act (MDAA).

I september skriver Åkerman i sin dagbok följande: "Danskarna komma på måndag. Se hangaren på Barkarby, plåtrummet på Rissne, förrådet på Taxinge, Örebrocentralen, Zinkgruvan, Moheda (nya) men ej batteri HB" och den 22/9: "kl 1200 började KMÖ II. kl 2000 ny högkvartersföredragning

följd av regeringsföredragning för Kung, stats-, försvars- och inrikesministrar. Vi förebråddes för att ej ha ordnat Västmaktsanslutning!"

I FHS kompendium i september beskriver övlt Werneman de internationella trådförbindelserna på följande sätt: *"De internationella trådförbindelserna med Västeuropa inklusive Storbritannien finns i sjökablarna Kämpinge (Malmö) – Stralsund (ockupationszonen i Tyskland). En del av trafiken kan även dirigeras genom Danmark. De direkta trådförbindelserna med Storbritannien utgörs av två sjökablar, Marstrand – London och Marstrand – Newcastle. Kapaciteten är liten – en resp två stamledningar – och de används enbart för telegraftrafik."*

I skrivelse från Fst/S till Telegrafstyrelsen *Avbrytande av telefonförbindelser* hemställer Fst att avbrott på vissa internationella telefonförbindelser (enbart mot/till Norge – förf anm) planläggs och förbereds. Även Generaltullstyrelsens förbindelser omfattas. Avbrotten ska kunna ske på Fst order och återställas med minsta möjliga dröjsmål. För Telegrafstyrelsen är det 34 förbindelser, för Generaltullstyrelsen är det 11 förbindelser samt i milo III telefon till en norsk medborgare i Högenäset och i milo V till fyra olika flottningssamfund.

Under året samarbetade marin och flygstaber i Norge och Sverige med *Plan för eventuell samverkan mellan Sverige och Norge över Skagerack (Plan Skagerack SN)* och den 10/10 blev ett utkast fastställt. Syftet med planen var att undvika sammanblandning av respektive stridskrafter samt effektivast möjliga utnyttjande av de båda ländernas militära resurser vid uppträdande över Skagerack. I planen framgår även hur spaning och jaktsamverkan ska ske och sambandstjänst för detta. Även *"bestämmelser för igenkänning skola utarbetas genom högkvarterens försorg (fn icke möjligt på grund av den särskilda sekretess som gäller igenkänningsmateriel). Sverige använde tills vidare det engelska systemet IFF Mark III GR"*. I planen förutsätts att en talradio (RK-01 C/R) finns vid jaktradar (PJ-21) vid Smögen, radio(länk)förbindelse uppsätts (med RL-02 i förbandet) till motsvarande på Måkerøy – med trådförbindelse i Sverige till jaktcentralen (i Säve respektive Holmenkollen) samt teletype förbindelser via krigstelegrafnätets central Sydväst (Gudhem). I brev från den 17/10 skriver C Fst/S att vissa norska frekvenser behöver kompletteras. Hela *Plan Skagerack SN* finns i bilaga 2.5.

Mot bakgrund till det utrikespolitiska läget arbetar utrikesdepartementet under 1952 med en utredning beträffande kollektiva aktioner inom FN's ram. I ett yttrande i oktober från C Fst gmj Åkerman (och berett av övlt C Göransson) framgår i ett bakgrundsresonemang om vad en småstat kan behöva för hjälp av andra vid angrepp. Detta resonemang appliceras till del relaterat till Svensk situation. Exempel på detta återfinns nedan – hela rapporten återfinns i bilaga 3.4. Under punkt *Hjälp med stridskrafter* framgår bl a följande:

Sverige ligger i en ekärningslinje mellan två stormaktsblocks intresselinjer. Militära stormaktsintressen göra sig gällande i vår närmaste omgivning. Särskilt Finlands (och Danmarks) militära svaghet gör läget invid våra gränser labilt. Vårt territorium ligger inom räckhåll för stormakters sjö- och flygstridskrafter. Ett angrepp mot Sverige kan därför betingas av stormakternas strategiska intressen och utlösas överraskande. Sker ett angrepp måste vi mycket snabbt ta upp starkast möjliga militära försvar så att motståndaren icke lyckas överföra överlägsna krafter till vårt territorium eller på annat sätt tillfoga oss krigsavgörande slag. Vi kunna icke få garantier i förväg om bistånd utifrån. I första hand måste vi därför lita till egna krafter. Men hjälp redan från början skulle i högsta grad öka möjligheterna att tillfoga motståndaren sådana förluster, att han icke uppnår de begynnelseframgångar.

som varje angripare eftersträvar och som i hög grad försvårar ett fortsatt försvar.

Frågan om ett ryskt anfall mot Sverige sammanhänger med om Ryssland anser att andra stater skulle åtlyda en uppmaning från FN att ingripa till Sveriges hjälp och kanske främst om Ryssland bedömer att en sådan hjälp skulle bli tillräckligt effektiv för att korsa dess planer.

Frågan om en uppmaning till medlemsstaterna att hjälpa Sverige kommer att åtlydas eller icke är främst politisk men även strategisk. Från rent militära synpunkter finnas många skäl för västmakterna att hindra en rysk invasion i Sverige, eftersom den skulle försämra deras strategiska läge på Europas norra flygel.

Den påräkneliga effekten av en västmakts hjälp till Sverige beror endast delvis av den kvantitativa insatsen. En kvalitativ hjälp bestående av offensiva stridskrafter av sådan art, som vi sakna, kan bli av mycket stor effekt som komplement till våra egna stridskrafter. Inte minst gäller detta flygstridskrafter för offensiva uppgifter på angriparens territorium. Medverkan med en eller annan atombomb mot ett invasionsföretag kan - som ovan nämnts - få avgörande effekt. Hjälp med vissa förnödenheter är vidare en förutsättning för att vi skola kunna hålla ut under längre tid.

Vad angår våra möjligheter att ta emot och utnyttja bistånd med utländska stridskrafter kan följande synpunkter anföras.

Hjälp med sjö- och flygstridskrafter kan i många fall utnyttjas utan att de hjälpande förbanden baseras i Sverige. Detta gäller t. e. bombflyg, hangarfartygsbaserat flyg samt örlogsfartyg, de sistnämnda främst i farvatten väster om Sverige. Bistånd av här nämnt slag kan tas emot praktiskt taget omgående och bli av stor effekt.

Hjälp med icke hangarfartygsbaserade taktiska flygstridskrafter (attack-, lätta bomb-, jakt- och spaningsförband) samt med sjöstridskrafter i Östersjön fordrar däremot i regel att främmande förband baseras i Sverige (i viss utsträckning kunna även i Norge och Danmark baserade förband ingripa) och beträffande jaktflyg att det kan utnyttja den svenska luftbevaknings- och jaktstridsledningsorganisationen. Med mindre attack- och spaningsförband torde detta kunna ordnas på relativt kort tid men med jaktflyg och större styrkor av övriga flygslag uppstå svårigheter, som fordra längre tid - månader - att helt bemästra.

Hjälp med lantstridskrafter tar också lång tid med hänsyn till transporttiderna. Dock kanske man kan räkna med att flygtransporter av mindre förband kan ske snabbt. Man kan dock knappast räkna med att transportflyg disponeras för tyngre utrustning i effektiv omfattning. Förband som anlände hit, kunna insättas omgående efter ankomsten genom att svensk, språkkunnig stabs- och sambandspersonal avdelas. Får hjälpen så småningom stor omfattning kan måhända vissa frontavsnitt helt övertagas av utländska förband på samma sätt som skedde vid de svenska frivilligförbandens insättande i Finland. Som förut framhållits kommer dock en större insats att fordra att även en omfattande underhållstjänst upprättas på svenskt territorium, vilket kräver avsevärd tid.

Vid möte i december 1952 mellan attachén i Oslo öv Leuhusen och inspektören för de norska signaltrupperna, öv Palmström framgår följande när det gäller de interskandinaviska telekommunikationerna: *"Han ville nu för mig understryka vikten av förberedande åtgärder på detta område i vad avsåg såväl förbindelser som trafiksystem m m. Man kan inte improvisera sådana åtgärder i händelse av behov"*.

1953

I brev den 13/1 1953 skriver den norske flygstabschefen öv Johnsen ett hemligt brev till CFst/S övlt Werneman och för norska flygvapnets räkning godkänner han *Plan Skagerack SN* och bifogar en tabell över norska pejlfrekvenser som svenska *"kontrollstasjoner"* kan använda för kontroll av norska jaktflygplan. På norsk sida väntar man på ett svenskt förslag angående upprättande av VHF radiolänk samband mellan Måkerøy och Smögen. *Plan för eventuell samverkan mellan Sverige och Norge över Skagerack (Plan Skagerack SN)* finns i bilaga 2.5.

I juli skriver Åkerman i sin dagbok följande om möte på Fst: *"Werneman om länk för flygsäkerhetstjänst i Bohuslän."* samt *"Norge får köpa en stu för flygsäkerhet av flygförvaltning"*. (Studien har inte återfunnits i arkiven – förf anm).

Under hösten 1953 håller gmj Åkerman föredrag på FHS och i hans PM framgår bl a följande om Högkvarterets funktioner. Leder och samordnar samt företräder i olika aspekter (pkt a-d) samt handskrivet *"e) håller samband med ev. allierade – sambandsgrupper"*.

1954

Det stora intresset av att ordna radiolänkförbindelser över gränsen, föranledde ett erbjudande i januari 1954 av att låna ut norsk RL-utrustning för kommunikation mellan Trondheim – Östersund.

Vid norska Forsvarsstaben sändes följande strengt hemmelig skrivelse den 24/2 1954, undertecknat av glt O Berg och gmj J Waage, med anledning av Sjefen LKN besök på Flybo ÖN:

"1. I tidligere samarbeide med svenskene har man hatt tilfelle at arbeidene har vaert stoppet og meget forsinket på grunn av manglede initiativ fra norsk side.

2. I betraktning av den store interesse vi har av den sammenknytning som er omtalt i det....., ville Forsvarsstaben se det som en fordel om en mere positiv holdning kunne intas ved at man overfor svenskene erklærer seg enig i sammenknytningen og medeler at spørsmålet vil bli utredet på norsk side.

3. På samme måte anses det å være en fordel om det fra norsk side kunne tilkjennegis en interesse for gjensidig besøk av skvadroner og ikke overlate hele initiativet til svenskene.

4 Forsvarsstaben har intet å merke til at Sjefen for LKN gis bemyndigelse til å gi de opplysninger som er antydnet...."

I mars skriver Åkerman, på besök i Oslo, efter möte som varit på ambassaden med Ahlman och då framkom följande: *"...Det är nu ett utmärkt...läge för svenskt initiativ i TrondheimsbasfråganNorrmännen , som bo på samma halvö, som vi, får för NATO säga allt till oss, t o m uppmanas göra det. Danskarna, som höra ihop med kontinenten, få däremot icke säga något."* Några dagar senare skriver Åkerman i sin dagbok om besöket i Oslo: *"Till Grav Hovegård i Jar, mötte general Mansergh, hade intressant samtal, där han fick nej på direkta kontakter."*

Samma månad meddelar Kam B Berthelsson troligen till Gmj Åkerman, om en överenskommelse han gjort med engelsmännen: *"1. att Västmakterna i krig använda en igenkänningssignalering, som är känd av oss och som är gemensam för alla skandinaviska länder"* samt i övrigt om vad berör marinen. (Denna punkt 1 berör troligen enbart marinen – förf anm).

CFV beslutar om hemlig Flygvapenorder A (FVo AH 4) den 25/3 där det bland annat framgår att *"Kompani W52 Bofors fr om 1/5 1955 förstärks enligt FlyboW chefs bestämmande (21/12 1953) och intill 1/5 1955 har lfc uppgifter med Alarmerings- och Orienteringstjänst"*.

I mars har Åkerman *"Sammanträde med Werneman, Hansson, Falk, Stangenberg om DS+NS."*

Den 27/4 skickar ob Thommessen ett strengt hemmelig brev till övlt Werneman *Eventuell sammenknytting av de svenska og norske kontroll- og varslingssystemer* med bl a följande: Sedan 1951 har vi beslutat om *Plan lbev SN*. Efter Chefen LKO besökt Flybo ÖN har frågan om en eventuellt vidare sammanknytning av luftbevakningssystemen mellan Flygvapnen behandlats i Norge. De norska myndigheterna är mycket intresserade av ett sådant samarbete och vill gärna dryfta vilka möjligheter det finns för detta. Om det passar vill vi skicka oblt Aasen till Stockholm i maj för att diskutera frågan. Vi önskar få besked om Forsvarsstaben är intresserad i detta och även hur det går med radiolänkmaterielen för samarbetet i Skagerack och Kattégatts områden.

I slutet av april skriver Åkerman angående överflygningar över Sverige: *"..på kvällen var engelska Canberra, som lufttankades över Kattégatt – Öresund och sedan flögo långt in i Ryssland. Vi kunde följa dem med luftbevakningen och FRA. På återvägen flögo två över Skåne. Ovanligt fånigt upplagt och illa skött av engelsmännen. Dessutom drulligt flyga över Sverige. Vi veta att både engelsmän och amerikaner flyga in mot och ibland in i Ryssland. I regel meddela de oss i förväg att något skall hända*

över Östersjön. Det gjorde de nu också, men chiffterelegramet därom var defect och kom ej fram till oss genom flygatt här i tid.....Jag har emellertid sökt skydda engelsmännen för det goda förhållandets skull.”

Efter Karlskogaövningen i april 1954 sänder FlyboW den 6/5 en Rapport Karlskogaövningen 20/4 – 25/4 1954 (lbev) till FS/LI. Av rapporten framgår följande att luftbevakningen i stort kunnat följa upp anfallande förband med ls-rapporter och radar (utom på höjder över 8000m) och avge den tråd- och radiolufor, som erfordrats samt att lgc W 52 är ett kombinerat lfc – lgc.

I och med övningen var nu Lgc W52 den modernaste luftbevakningscentralen (i berg) med lfc uppgift, i mellersta Sverige, med utbildad och övad personal samt med en lvradarstation på hjässan. Lgc W52 hade uppgift att vid eventuellt krig rapportera till Holmenkollen från sektorerna W2 och W5.

I mitten av maj besöker oblt Aasen Stockholm och har ett sammanträde med övlt Werneman. I ett strengt hemmelig anteckning framgår bl a följande: Werneman önskar utöka Skagerack planen till att även omfatta pejlsystemen i Trøndelag och Nord-Norge och en sådan planering för en utvidgning gjordes. Werneman skulle överlämna den till Flygvapnet och efter diskussion i Sverige meddela resultatet.

När det gäller sambandsmässig sammanknytning av de två K & V-systemen (stridslednings- och luftbevakningssystemen – förf tolkning) i Nord-Norge överlämnades ett utkast till radiolänksamband mellan Bodö/Bardufoss och Kiruna. Werneman var mycket intresserad av detta (pga den norska erfarenheten av ett sådant arbete) och frågade om Norge kunde påta sig att utarbeta ett liknande förslag för radiolänk längre söderut. I Norge finns inte kartor över Sverige som behövs för arbetet, Werneman lovade att skicka över de bästa kartorna som finns, och då lovade oblt Aasen att ett utkast skulle utarbetas.

Vid fråga om var det vore bäst att etablera ett sådant samband svarade övlt Werneman – först och främst nödvändigheten att knyta jaktcentralen i Östersund med sektor i Trondheim. För norskt vidkommande önskade de förbättra sambandet längre söderut, nu när sambandet Måkerøy/Göteborg är accepterat och inte synes vara så viktigt för dem (svenskarna – förf anm). Norge önskade lägga till ett samband över Kongsvinger till den jaktcentral i Sverige som har geografiskt störst betydelse (kommande Lfc W 5, CFV chefslfc – förf anm). (Lfc i sektor W2 bestod av Lfc W2R med Jc (i berget på Säve) och de äldre Lc i Göteborg med stöd av två PJ-21 intill 1957, då Lfc W2 blev klar 1957 – förf anm).

Därefter vidtog diskussion om likheter och skillnader inom respektive jakt- och luftbevakningssystem. Werneman antydde att det är stor osäkerhet när det gäller sambandet flygplan – mark. Oblt Aasen meddelade att det norska flygvapnet önskar så fort det är möjligt att lämna VHF-bandet till UHF-bandet och att övlt Werneman kunde dra sina egna slutsatser vad det kan betyda för effektiviteten av de överenskommelser som vi är eniga om och som vi diskuterat en utvidgning av.

Werneman frågade om svensk industri kunde få information/tekniska upplysningar om UHF materiel. Avslutningsvis skriver oblt Aasen ”Vi ble enige om å ta kontakt igjen, når konkrete forslag om hvordan de omtalte samband eventuelt kan etableres, er utarbeidet av oss”.

Under våren 1954 påbörjas en revidering av ”Plan lbev SN” och vid ett besök i Norge i maj av CFS/LI Öv G. Falk och CFst/S övlt Werneman diskuterades grunderna samt att ett antal skisser och fotografier överlämnades till Forsvarsstaben i Oslo. Samtidigt överlämnades ett ”Utkast till Plan för eventuellt samarbete mellan luftbevakningen i Norge och Sverige (Plan lbev SN)”. I Utkast till Plan lbev SN framgår två betydande förändringar relativt planen från 1951:

”1. Luftförsvarscentralerna i Göteborg (W 2) och Örebro (W 5) – intill 1/5 1955 luftförsvarsgruppcentral i Karlskoga (W 52) – orientera sektoroperationsrummet i Holmenkollen.... 9. och 10. alt. I svenska centraler tjänstgöra norska orienteringsbiträden och kartmarkörer; i de norska operationsrummen motsvarande svenska.” Hela förslaget finns i bilaga 2.6.

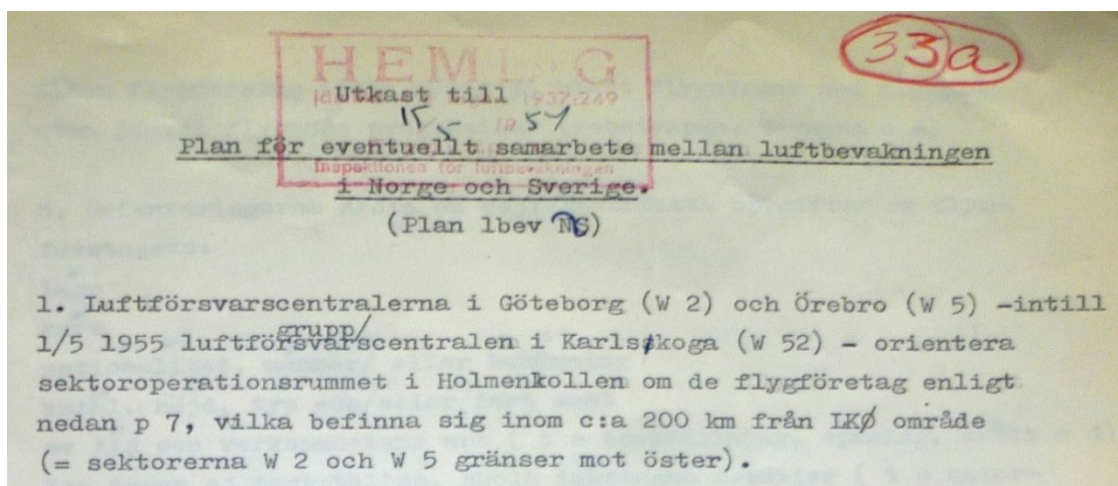
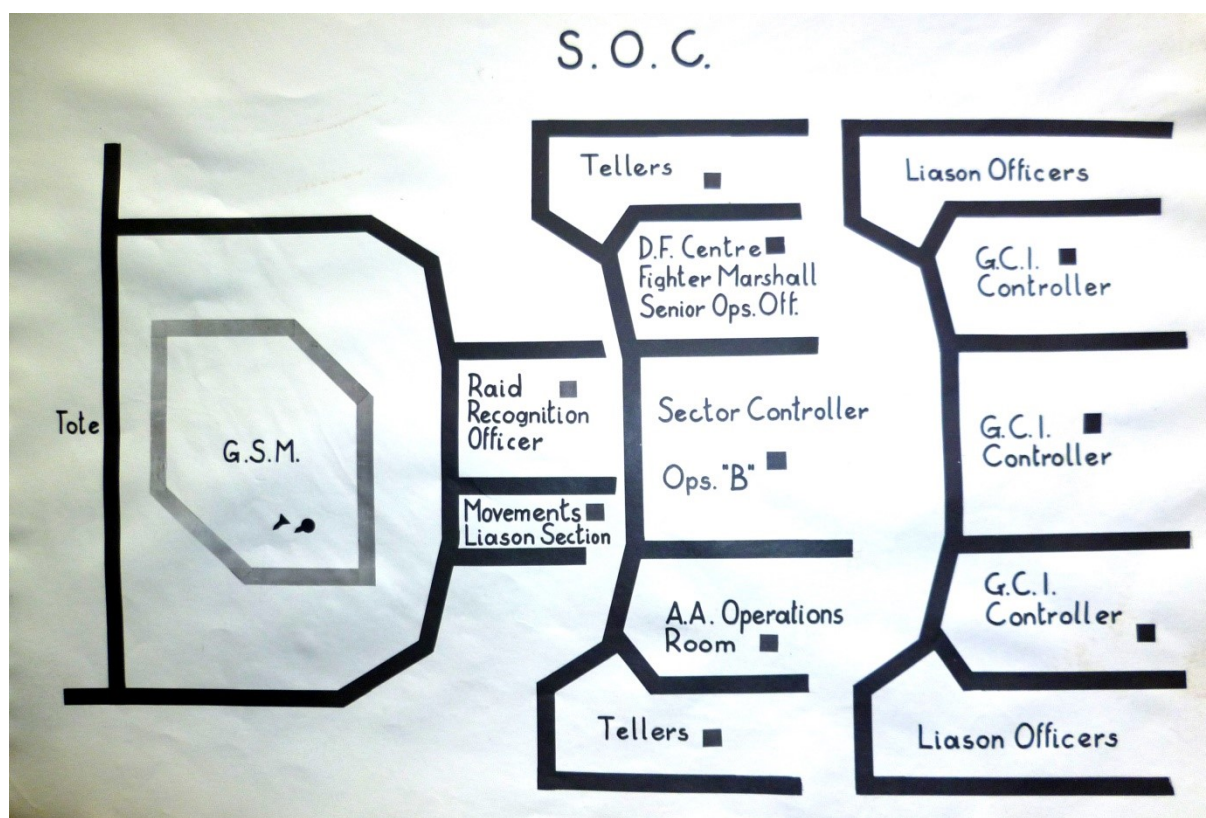

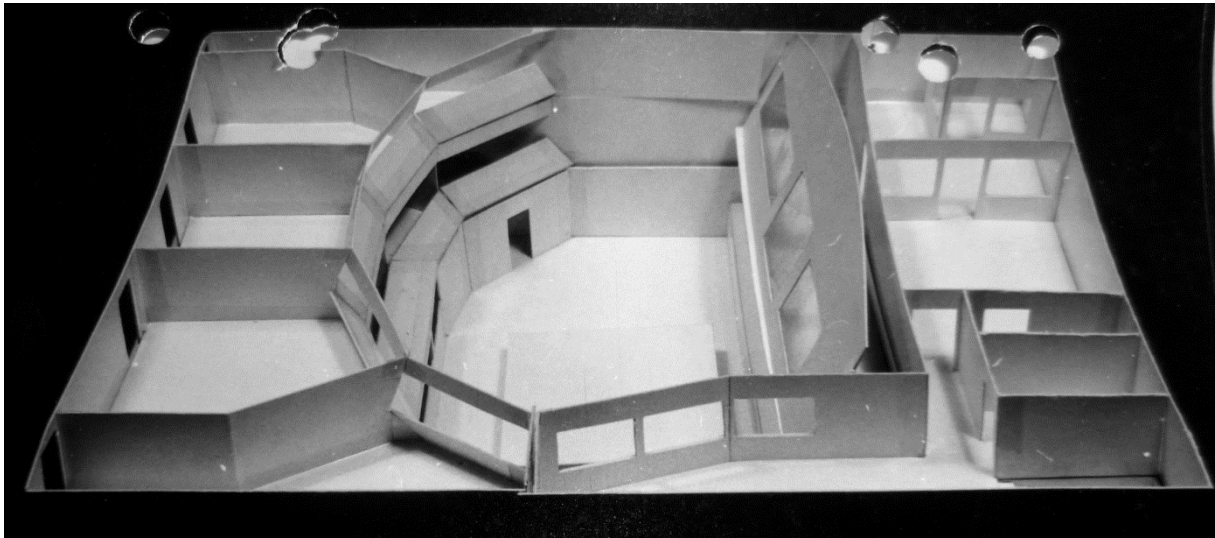
Bild från norskt arkiv

Nya Lfc W 5 och W 2 beräknades bli klart 15/10 1955 och Lgc W52 (Karlskoga) har nu uppgift, intill att Lfc W 5 och W 2 färdigställs (vilket blev tidigt 1957 – förf anm), att vara ansvarig för orientering. Markering i op-rummet ska ske enligt lfc metod. (Samtidigt pågår uppbyggnad av höghöjdsstation i Kongsvinger, färdig 1955 och senare från 1957 sektor operationscenter).

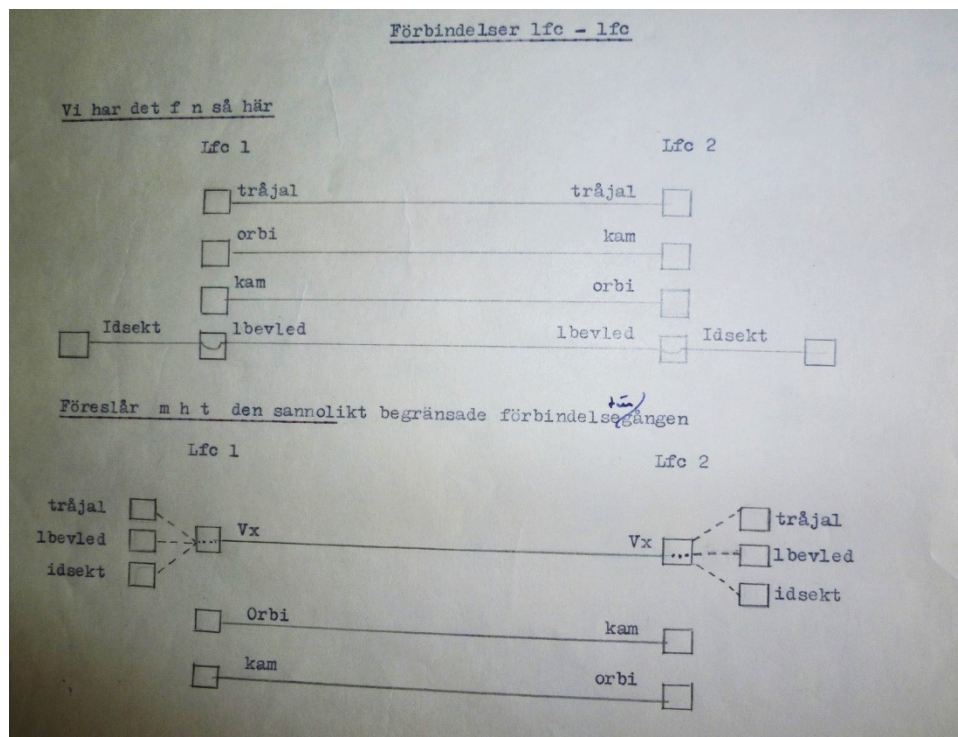
Nedan framgår ett urval av alla de underlag såsom skisser, fotografier och ritningar (svensk radartäckning, orienteringsområden mm) som FS/LI medtagit till Oslo och överlämnats vid besöket i maj. Samtliga återfinns i bilaga 2.7.

Lfc m/50 – funktionell indelning

Lfc m/50 planeringsmodell i kartongpapp

Förslag till förbindelser inom luftbevakningen pga begränsad förbindelsetillgång

I samma plan framgår även att i rapporteringen avseende flygföretag bland annat att i punkt 7: c) Samtliga egna (norska respektive svenska) flygföretag, eller företag som utförs av "icke fientlig" (allierad) makt och vilka röra sig i riktning mot grannlandet...".

I slutet av maj skriver Åkerman i sin dagbok: "Gen Möller, Danmark, kommer till Revingehed."

Oblt Aasen skickar över dokument till öv Falk rörande identifieringstjänsten, plottning och vidaresändning, katalog över plottningsmateriel och tablåutrustning.

Gmj Åkerman tar emot besök: "På nytt besök av Buzzard, som försöker på alla sätt få oss att förbereda ingripande till Danmarks och Norges hjälp i händelse av krig."

I en reserapport från besök i Sverige med Öv Svennow framgår beträffande utbyggnad av flygbaser

inom Flybo ÖN att: Fält 28 (Gunnarn) är utbyggd till 1800 m och planer finns för en förlängning till 2400 m (utbyggnaden blev 2300 m med 60 m banbredd och förbindelsebanor med 18 m bredd).

I ett norskt protokoll från i början av juni framgår bl a följande från mötet tidigare med öv Falk: Det finns tvivel om att svensk/norsk personal i resp land klarar uppgiften att meddela rapporter och öv Falk föreslår då ett alternativ *"använda norsk plottningspersonal i svenska oprum och omvänt"*. Utan att ändra planens innehåll är det tänkt att så fort krig utbryter skall personal skickas till resp lands oprum. Det kommer att bli 15 personer som då skickas till Sverige. I övrigt omfattar protokollet resonemang om olika förslag till förändringar i planen.

Vid samma tillfälle skickar gmj Tufte Johnsen, chef norska flygstaben med norske CFV ett strengt hemmelig PM till glt Ole Berg, chef norska försvarsstaben, med anledning av det svenska besöket bland annat följande som berör *Plan lbev SN*: *"...må det ansees saerdeles viktig i denne sak å sikre oss luftvarsling fra Sverige, uansett dette lands holdning i en framtidig krig. Videre vil enhver ytterligere sammenknytning av kontroll- og varslingsystemene i de to land vaere av uvurderlig verdi for oss. En fullstendig integrering av systemene, sammen med en samordning operasjonsprinsipper og – metoder vil resultere i sterk utvidelse av vårt dybdeforsvar og kan så vidt en kan se bare vaere til fordel for oss. Vi bør derfor i framtiden arbeide med dette mål for øyet"*.

I Norge hyser man även vissa tvivel om att vid ett snabbt förlopp få tillgång till den svenska luftbevakningsrapporteringen och föreslår internt i slutet av juni följande: *"för Flygvapnets behov om möjligheten att upprätta en säker och kontinuerlig förbindelse med svenskarna i fredstid, mellan högkvarteren"*. (översatt av förf).

I juli (6/7) lämnar den norska FV-stabschefen gmj Johnsen ett personligt brev till Chefen för den norska försvarsstaben glt O Berg som innehåller några tankar kring samarbetet. Han resonerar om: *"Sveriges vilja till neutralitet eller ej som leder honom till – att svårigheterna att helt avbryta ett kraftigt flygangrepp över landet, och att avtalet ger svenskarna möjlighet att inte sätta avtalet i kraft, så måste flygvapnet hålla öppet för en starkare utbyggnad av det östliga luftbevakningssystemet."*

Personal bör utbytas omedelbart vid krigsutbrott.

Flygstaben är helt införstådd med att behandla ärenden som berör samarbete med största försiktighet.

Rent praktiskt är det viktigt att så snabbt möjligt träffa en överenskommelse för att först och främst att etablera nödvändiga tvärförbindelser (samband) som på norsk sida, som tillägg till Måkerö – Göteborg, bör gå in i Sverige från Kongsvinger, Trondheim (Gråkallen) och Narvik. Vi antar att detta bör etableras i form av radiolänk av följande skäl:

a) *Samband kan upprättas i fredstid som rent militära anordningar under militär kontroll. Detta gäller också på svensk sida då det svenska flygvapnet är i färd med en radiolänkutbyggnad som svarar mot det som föregår på norsk sida.*

b) *En sådan utveckling syns mest ändamålsenligt och försvarbart också från ekonomiska/tekniska skäl.*

c) *Det blir större säkerhet än vid användning av kabellinjer.*

Vi antar att det inte är möjligt att etablera dessa förbindelser utan att ett relativt stort antal personer får kännedom om saken... Flygstaben är däremot övertygad om att det föreliggande avtalet att stärka den militära flygsäkerheten i Skandinavien, är en fullständigt tillfredsställande förklaring till etablerandet av det nödvändiga antal kanaler på de omtalade sträckorna. Med utgångspunkt för detta kan nog även samarbetet med hänsyn till räddningstjänsten räknas in och därigenom inte behöva behandla arbetet särskilt hemlighetsfullt.

Vi anser att det är ett stort värde av att inkludera direkt samband mellan högkvarteren och menar att sådant samband kan etableras med samma uppenbara syfte för ögat utan praktiska svårigheter. Vi vill dock nämna nödvändigheten av att inte förbindelsen kan avlyssnas (dvs är krypterad) mellan högkvarteren.

Frågan om samband och hemlighållande har vi redan diskuterat med Övlt Werneman vid Fst/S och han återkommer beträffande möjligheterna att planera för kablar. Byggande av radiolänkstationer kan föregå utan direkt samarbete.” (översatt av författaren)

I slutet av månaden sänder gmj O Berg ett strengt hemmelig brev till glt Åkerman där han förklarar att den överlämnade planen för eventuell uppkoppling av luftbevakningen är ett bra underlag. Han föreslår att det genomförs ett möte med bägge Försvarsstaberna och resonera om pågående och framtida planlägningsarbete.

Det sker en konferens i Stockholm den 10/8 med övlt Werneman (Fst/S), övlt Barkman (FS/LI) och övlt Aasen (Norsk FV-stab) – tanken var även att glt Åkerman skulle deltagit med så blev det inte – i Aasens personliga rapport till norske flygstabschefen gmj Johnsen framgår bl a följande:

”a) Utväxling av personal för plottningstjänsten

Den norske representanten tog upp frågan och föreslår att nuvarande avtal bibehålls i princip,...utväxling sker efter närmare överenskommelse mellan resp högkvarter och sker med automatik om båda länderna kommer i krig med samma motståndare.

De svenska representanterna uttryckte bifall.

b) Den norske representanten tog upp frågan om vilka flyg som skulle rapporteras, vi bör nå fram till ett avtal som klart siktar på det mål bägge länderna är intresserat att nå, nämligen att säkra våra och allierade flyg från nedskjutning, som kan följa av utebliven förhandsvarning .

De svenska representanterna noterade detta och uttryckte sympati med det norska förslaget.

c) Den norske representanten tog upp frågan om utbyggnad av de tidigare omtalade förbindelserna och meddelade att Norge är intresserat och beredd att påbörja detta och eventuellt att påbörja den praktiska planläggningen.

Vidare blir det inte realistiskt att begränsa kanalkapaciteten på varje sträcka till 3 kanaler då den kapaciteten blir alltför liten om båda länderna kommer i krig. Denna eventualitet medför nödvändigheten av norsk-svenskt eller NATO-svenskt samarbete på alla militära områden och kräver samband av helt andra dimensioner.

De svenska representanterna uttryckte att de var helt eniga om detta synsätt och noterade detta.

d) Till slut tog den norske representanten upp frågan om i vilken grad vi bör försöka hemlighålla de praktiska arbeten som blir av framöver.

Det visade sig att svenskarna var helt klara över svårigheterna att hemlighålla arbetet och att det kunde vara farligt att basera arbetet bara på (sekretess – förf anm) detta. De var eniga om att basera en utbyggnad av tvärsamband borde ske som ett led i samarbetet för att öka den militära flygsäkerheten och för att förbättra samarbetet under eventuella räddningsaktioner.” (översatt av författaren).

I slutet av rapporten anser Aasen att svenskarna var lite (dåligt) förberedda och att det inte var möjligt att komma fram till ett definitivt ställningstagande.

Under den norske gmj Waages' s tvådagars besök vid försvarsstaben i september framkommer vid samtal med general Åkerman bl a följande som berör frågorna ovan:

- a) personalväxling behöver inte ske, kanske en viss kursverksamhet skulle vara tillfyllest;
- b) det bör vara upp till respektive lands omdöme att sköta förhandsvarningen.

I samband med mötet skriver Åkerman i sin dagbok följande: *"Norske genmaj Waage och Kkapt Johannesen kom. Vi talade hela dagen. De vilja ha överenskommelser, som vi ej kunna gå med på. 7/9: På fm fortsatta samtal med Waage och Johannesen. From lunch klar med dem."*

Försvarsstabschefen glt O Berg skriver ett strengt hemmelig brev i början av september till glt Lambrechts att han är speciellt intresserad av ett fullföljande av luftbevakningsplanen och därefter de följande praktiska åtgärder som kan göras.

I slutet av september skriver norske CFV ett personligt brev till glt O. Berg där han accepterar de framförda synpunkterna av gmj Waage och försvarsstabschefen (ovan) och inriktar sitt arbete på att fullfölja arbetet med en *reviderad Plan lbev SN*. När det gäller kursverksamhet är han tveksam hur detta skall kunna genomföras med sekretessen strengt hemmelig av det som är det egentliga skälet (*sakens egentlige kerne*). Det är naturligt att svenskarna ska lämna förslag till detta, då det är svenskarna som mest intresserade av ett hemlighållande. Det medföljer ett visst sambandsbehov av en ny *Plan lbev SN* och det kan nu tas praktiska åtgärder med planläggning och utbyggnad.

I slutet av november träffar Åkerman Tsn GD Sterky *"På em långt besök hos Sterky, som vill ha kabel till England."*

I en rapport från gmj Johnsen till Expeditionschefen A Nielsen vid norska UD i slutet av november redovisas bakgrund och utfört arbete med samarbetet med svenskarna från dess start. Beträffande luftbevakning behandlas i sammanfattande ordalag mycket av det som beskrivits ovan samt – *"om vi inte med rimlig säkerhet kan få rapportering från svenskarna, så behöver vi lägga större vikt på vår utbyggnad av vårt östliga radarsystem i de områden där svensk radartäckning hitintills finns. Detta har inte diskuterats med svenskarna"*. (översatt av författaren). När det gäller förbättring av den militära flygsäkerheten beskrivs i likhet det som hitintills blivit utfört. Den beslutade planen omfattar utnyttjande av respektive lands pejlkedjor men som även är grund för samarbete av mer operativ art. Några samövningar är genomförda.

I frågan om förbättring av sambandet mellan Norge och Sverige har detta diskuterats i samband med ovanstående delfrågor och sammanfattningsvis beskrivs det sålunda: *"Specifika behov har utkristalliserats, med utväxling av luftbevakning, dvs relativt blygsamma sambandskrav som bakgrund. Följande samband har diskuterats:*

Måkerøy – Göteborg

Oslo/Kongsvinger – Karlstad

Trondheim – Östersund

Bodö/Bardufoss – Kiruna

Måkeröysambandet är under etablering.

Svenskarna är eniga om behovet, men meddelade....att de icke kan påbörja arbetet med sin del av planen förrän om ca 2 år". (översatt av författaren). Avslutningsvis behandlar han frågan om målsättning för det framtida samarbetet. Inledningsvis diskuteras olika alternativ – tänkta situationer: båda länderna i krig mot samma motståndare, Norge (NATO) är i krig - Sverige neutralt, Norge (NATO) neutralt – Sverige är i krig. Mot bakgrund av de olika situationerna sammanfattar han frågeställningen enligt nedan:

"i) Söka maximum säkerhet för att avtal om luftbevakning blir effektiva i krig även om Sverige formellt upprätthåller sin neutralitet,

ii) Utbyggnad av tvärsamband mellan de två länderna i sådan omfattning att ett militärt samarbete möjliggörs fullt ut,

iii) Söka maximum integrering av stridslednings- och luftbevakningssystemen i uppbyggnad, standardisering av metoder och användning. I praktiken innebär att den sista frågan att svenskarna allteftersom anammar NATO standarder och procedurer.

iv) Utvidga fredssamarbetet inom utbildnings-, övnings-, och logistiksektorerna för att därigenom vinna erfarenheter för en taktisk samverkan i krig". (översatt av författaren).

Tidigt i december skriver Åkerman i sin dagbok följande: "Bjuggren har varit Shape i Paris hos Schweitzer. Borde ej alla kontakter med Shape förbjudas!" och den 7/12: "Kristianstad. 1500 kommo Nordentofft, Kragh, Hammershøy, Lunding, Poulsen, Pedersen, 2 st Lassen mfl. Taktisk diskussion på grundval av I. milo fälttjänstövning."

Den 28/12 1954 skriver Åkerman i sin dagbok följande: "På fm nere hos Jarring med anledning av Waages brev." (Något brev har inte återfunnits i arkiven – förf anm).

1955

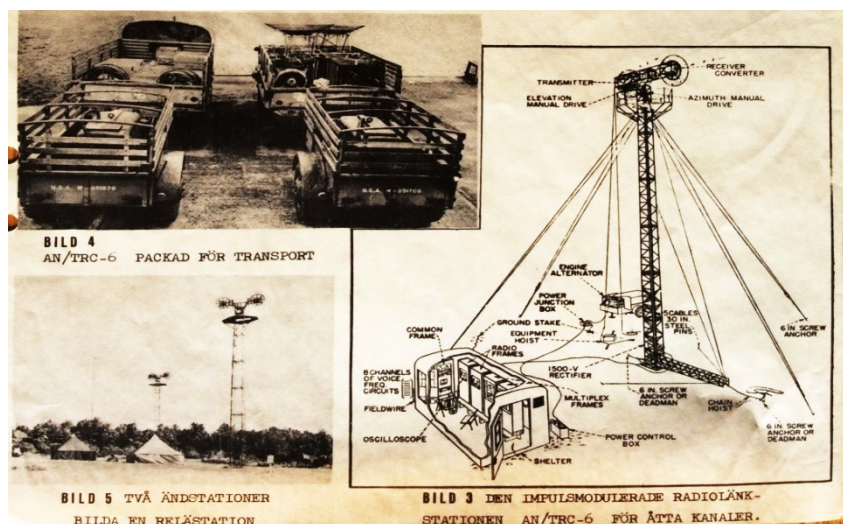
I ett strengt hemmelig skrivelse den 12/2 1955 till försvarsstabschefen glt O Berg från flygstabschefen gmj Johnsen *Samarbeide med Sverige – Flysikkerheten* framgår bland annat följande: "5. ...kommer Flygkommendören inn på saker som berör andre planer for samarbeidet. Dette gjelder saerlig forbedring av sambandet.....vil en utbygging av sambandet for tilknytting av de 2 lands Kontroll- og varslingsystemer mest hensiktsmessig kunne foregå under dekke av samarbeidet på flysikkerhetsområdet....".

Det stora norska intresset av att ordna bra kommunikation med svenskarna för taktisk koordination med radiokommunikation mark-flyg och optisk signalutrustning samt radiolänkförbindelser (för sammankoppling av stridslednings- och luftbevakningssystemen "in time of war") över gränsen föranledde en intern skrivelse i februari där övlt Aasen (Chief Communications Branch) i ett dokument beskriver *Special RNAF Radio Link Requirements* behov av radiolänkutrustningar för följande förbindelser:

"Måkerøy – Strömstad	2 system	8 kanaler
Oslo – Karlstad	3 "	12 kanaler
Kongsvinger – Karlstad	2 "	8 kanaler
Trondheim – Östersund	2 "	8 kanaler
Bodö – Luleå	2 "	8 kanaler
Höggumpen (Bardufoss) – Kiruna	2 system	8 kanaler"

(översatt av förf)

I skrivelsen framgår behov av bla a följande utrustning: AN/TRC-3 (26 st), AN/TRC-4 (19 st), AN/TRA-1 (2 st), CF-1 (26 st), CF-2 (12 st), EE-101 (52 st). RL-trustningarna arbetade inom 70-100 MHz. En komplett mobil radiolänkutrustning (från 1946) – nedan.

Samma månad tydliggör övlt Aasen samtliga radiolänkbehov för Norska flygvapnet och i prioriteringsordningen (prio 3) anges bland annat behov för etablering av telekommunikation mellan utvalda center för stridsledning och luftbevakning i Norge och Sverige för taktisk koordinering.

Övlt Werneman besöker i februari Oslo och överlämnar ett förslag till *reviderad Plan lbev SN*. Enbart smärre justeringar är införda och flygkommendören rekommenderar försvarsstabschefen att godkänna en reviderad plan. Planen godkändes den 28/3.

Efter flera sammanträden i Danmark kunde beslut tas den 1/4 om *"Utkast till Plan för eventuellt samarbete mellan luftbevakningen i Danmark och Sverige (Plan lbev DS)"*. Planen omfattar, i likhet med den norska planen, sambandet mellan de olika luftbevakningsorganisationerna och metoderna för rapportering mm och vilka centraler som ska samverka med varandra (Lfc S 1 – SOC Öst (Vaerlöse – förf anm), Lfc W 2 – SOC Vest (Karup – förf anm)). Utkast till planen återfinns i sin helhet i bilaga 2.8.

I juni lämnar ob Thommessen vid operasjonsstaben ett NATO strengt hemmelig internt notat till flygstabschefen *Samarbeide S – N*. I handlingen behandlas *Luftvarsling*, *Flysikkerhetssamarbeidet*, *Utvivelse av samarbeidet* och *Flykartlegging av Sør-Norge, sør for 65 grader N*. I avsnittet om luftbevakning redogörs för ett kommande undertecknande av *reviderad Plan lbev SN* samt att den inte är en garanti för att ett neutralt Sverige vill tillämpa den, den stränga sekretess som omger planen gör att planen inte kan sättas i verket snabbt nog samt att planen har litet värde så länge sambandet inte är utbyggt. Flygvapnet bör pröva att få svenskarna att tidigare lägga utbyggnaden (nu tidigast om två år).

I avsnittet om flygsäkerhetssamarbete framförs att det arbetet kan vara täckmantel för ett samarbete inom stridsledning. I avsnittet om utveckling av flygsäkerhetsarbetet framkommer även förslag *"Om begge land kommer i krig mot samme motstander har vi i dag ikke planer som kan løse de store sakskomplekser som vil oppstå. Sverige vil sannsynligvis da gå inn i NATO og bli en del av Nordkommandoen.....det vore fullt mulig at man på både norsk og svensk side kommer fram til nasjonale planer, omfattende integrering av de to lande K & V systemer, kommandoforhold, deployering, metoder og taktikk m.v. (Denne framgång...gjelder samarbeide mellom den Norske og Svenske Marinen.).....planer kan tre i kraft automatisk ved krigsutbrudd...."*. Notatet finns i sin helhet i bilaga 2.9.

Den 1/6 skriver Åkerman i sin dagbok följande: *"På fm kom Nordentoft och Weilbach och vi diskuterade en ganske ofullgängen plan, som Werneman gjort opp"*. Mötet fortsatte den 2/6: *"På fm mera samarbeide med Nordentoft. En lbevplan blev undertecknad."* och något senare besöker Åkerman Oslo: *"Möttes av N Leuhusen, kl 1000 kom Werneman, besök hos Berg, där en del papper utväxlades. 1300 lunch hos Bergs med bla Holtermann och Mutzfelt"*.

Det papper som utväxlades var den reviderade Plan lbev SN - nedan. Jämfört med tidigare plan så uppdaterades några sakförhållanden, bland annat togs texten bort avseende rapportering om *"...flygföretag, eller företag som utföras av icke fjäntlig (allierad) makt...."*. Planen finns i sin helhet i bilaga 2.10.

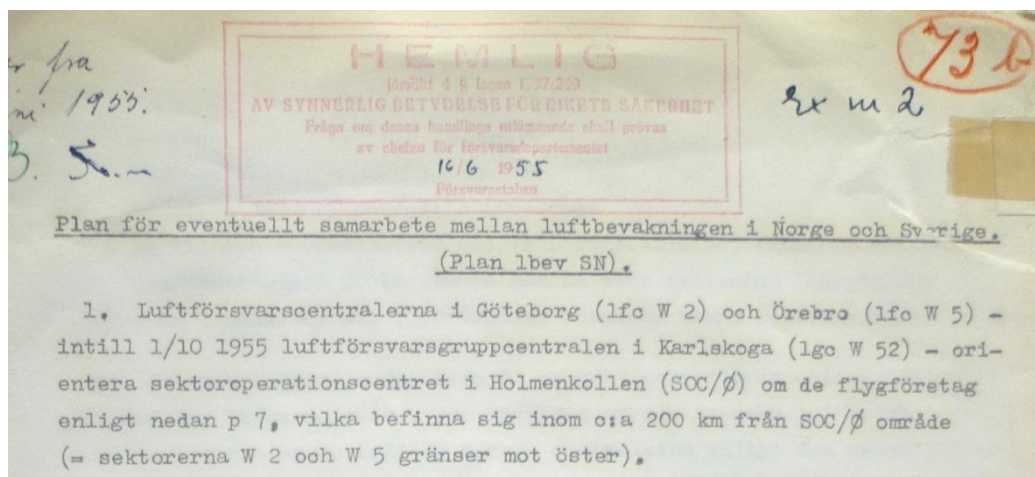

Bild från norskt arkiv

Ovanstående uppgift för lgc W 52 medförde även att ta emot orienteringar från Holmenkollen från 200 km från svensk gräns.

I juni får Norska flygvapnet svar angående behoven av radiolänkutrustningar bl a a för prioritet 3 att ingen direkt överföring kan genomföras utan Norge måste friköpa dessa. Detta genomfördes inte.

C E1 skickar ett hemligt meddelande i augusti till CFV med bilaga som innehöll: "TAA USAF" bifogas".

I september skriver Åkerman i sin dagbok följande: "Enligt en dansk gstoff (genom Ståhl) lär man i NATO anse försvaret av Bornholm tillkomma Sverige. Anfall på Bornholm anses icke komma att utlösa aktion från NATO, som beslutat att ej försvara Bornholm."

Gmj Åkerman skriver i oktober: "Sammankomst I. milo – danska Själlandsförsvaret i Köpenhamn ngn gång före jul."

Försvarshögskolan genomför höstkurs och i PM lämnas exempel på en uppgiftsfördelning när det gäller Högkvarteret samt krigsförberedelsearbetets grunder med gmj Åkerman som föreläsare. Av PM framgår bland annat följande "Högkvarterets organisation och arbetssätt i krig....c) Samarbete med ev allierade". I gmj Åkermans personliga PM från föreläsningen framgår bland annat följande: "e) håller samband med ev allierade – sambandsgrupper".

Inför övning Vintergatan (1956) skickar FS/LI i november ett PM med krigsorganisation och inspektionens arbetsuppgifter, kvarstående fredsuppgifter som överlämnas till Sektion 2 (i Flygstaben) samt nya arbetsuppgifter. I PM framgår bland annat följande som berör uppgifter inför övningen. När det gäller organisations- och krigsförberedelsearbeten så tillkommer utbyggnaden av forceringsarbeten och ny arbetsuppgift för vakthavande officer "anknytning (ev) till NATO".

Utöver detta ställs frågor som berör övningsledningen, bland annat följande: "Har någon uppkoppling av flygsäkerhets-förbindelser västerut enl särskild uppgift av CS/FS skett?" Av blyertsanteckning framgår S 1 2 förb, W 2 1 förb.

Samma månad skriver Åkerman i sin dagbok följande: "Jag bör försöka tala med Lambrecht om norska underrättelser till Shape om Sverige."

Gmj Åkerman träffade den 15/12 1955 i Stockholm general Öen med den norska FHS.

1956

Den 13/11956 skriver Åkerman i sin dagbok följande: "Flög jämte Lindskog, Hasselgren, Almgren,

Krokstedt och Holm till Köpenhamn. Samling 1430 i en villa i Oldrup, där dels Viking, Flach mfl, dels danskar (Nordentoft, Kragh mfl) tillstötte. Föredrag och diskussion om följderna av tysk upprustning."

I samband med besök till Werneman åt gmj Åkerman lunch på mässen med en dansk och en norrmän.

Gmj Åkerman är i Oslo i början av februari: "Möttes av Nisse, 0930 hos Ahlman, 1030 hos Christophersson, lunch även med Johannisen. Kort visit hos Ole Berg. 1500 hos Ahlman igen. Kl 1800 middag hos Nisse med Hansteen, Mutzfelt, Holtermann, Andréen, Odd Bull, Chsistophersson, Paus och Ildstad. Bra utbyte."

Senare i februari skriver gmj Åkerman följande: "På en träffade jag generalen Schweitzer från Shape, här på privat besök hos Karl Arvid Norlin. Och vän med Henning, Ljungdahl och Westring."

Inför försvarsberedningen 1955 lämnades en redovisning i februari 1956 som berörde ett eventuellt väststöd – föredragnings PM finns i SOU 1994:11 *Om kriget kommit*. Det framgår bland annat följande när det gäller Sveriges läge och strategiska betydelse vid ett krig mellan öst och väst. Nedan finns ett utdrag som berör det direkta understödet som eventuellt ha varit påverkande för planeringen.

"Det kan alltså endast bestå i samordning av operationerna för olika styrkor, som i övrigt ledas självständigt och vidare av att stridskrafter underställas oss för uppgift eller för viss tid samt av att förnödenheter tilldelas och tillföras oss. Det också kan innefatta forskningsresultat, taktisk och tekniska underrättelser samt erfarenheter och metoder delges oss. För alla slag av direkt samverkan fordras kontakter.

I fredstid finnas sådana genom utrikesrepresentationen med därtill knutna försvarsattachéer; det finns handelsförbindelser, forskningsförbindelser och andra förbindelser av officiell eller personlig art för ömsesidig orientering och utbyte av erfarenheter. De studier utomlands, som i viss utsträckning bedrivs av personal ur staber, skolor, och förvaltningar bidrar till en allmän vidgad bakgrund för en intensifierad kontakt.

I krig eller under ett beredskapsläge är det både önskvärt och behövligt att utvidga kontakterna antingen genom en utbyggnad av vad som finns i fred eller genom särskilda delegationer.

Det räcker emellertid härvid icke med att kontakterna finnas. De måste också få tillräcklig auktoritet både i Sverige och utomlands för att i brådskande lägen – och vid krig och beredskap är det alltid bråttom – genomdriva de önskvärda åtgärderna. Det erfordras också sambandsmedel med tillräcklig snabbhet, kapacitet och sekretess för att utväxla de meddelanden som behövas.

Ju mer brådskande och snabbt förlöpande samverkan blir desto större bli kraven på resurser och förberedelser. Ett exempel på detta är samordningen i fred av Natoländernas luftförsvar, där signalförbindelser, stridslednings- och bassystem standardiserats och där kommandospråk är engelska oavsett nationstillhörighet. Motsvarande förhållanden råder i huvudsak även inom flottorna.

Det är bl a mot bakgrunden av detta icke möjligt att utan omfattande och tidskrävande förberedelser insätta utländska jaktförband i Sverige på sådant sätt, att de kunna infogas i det svenska luftförsvarssystemet och använda svensk jaktstridsledning, även om så skulle bli möjligt av andra skäl. En allmän samordning av flygoperationer och en begränsad insats av attack eller bombförband för preciserade uppgifter synes dock bli möjlig, om erforderliga förberedelser i den svenska planläggningen i fred genomförs. En viss samordning av luftbevakningen är i hög grad önskvärd och kan även anses vara möjlig. Fördelarna med utbyte av sådana underrättelser under ett krig kan bli av betydande värde för Väst, särskilt för England, men även för oss."

I april genomför gmj Åkerman många möten och besök t ex med "Mötte på hotellet i Lysekil Berthelsson, Krokstedt, Lindemalm, Arvas, Norström och norrmännen Kjeholt, F Johanessen, Brekke,

Holmung, Mosberg och Öl Sandberg. Åt lunch med dem." och därefter" Christophersson från Norge kom 1130. Jag snackade med dem hela fm och em, hade lunch för honom, Barkman, Krokstedt, Werneman (som glömde komma) och Herlitz på mässen och middag (Sw, Henning, Ildstad, Norberg, Westring). For med Christophersson på fm den 12/4 och såg på Elias med Herlitz. Ch och jag besökte Lfc O2 och F18."

Under året skapar NATO en operationsplan SNOWCAT (Support of Nuclear Operations With Conventional Attacks), där attackförband från Norge och atombombsutrustade attackförband ur SACEUR, skulle sättas in mot mål (radarstationer mm) i Polen, Östtyskland och de baltiska staterna med flygvägar direkt över Sverige. Det var stor risk att flygförbanden inte skulle kunna återvända, men de som kunde återvända hade som en möjlighet att nödlanda på svenska flygfält. Planen var aktuell fram till mitten av 1970-talet (ref; Kjetil Skogrand, Rolf Tamnes – *Fryktens likevekt, Atombomben, Norge og verden, 1945-1970* – förf anm).

ÖB general Swedlund besöker officiellt Danmark 7-9/5. Besöket omfattar besök i Köpenhamn och vid Langelandsfortet på Langeland (inkl radarstationer), Flyvertaktisk kommando i Karup (inkl SOC och flygstationen), Holstebro kasern (KAFOK-övning). I utgiviet PM framgår namn på samtliga danska officerare som träffar ÖB.

När ÖB återkommer från Danmark får han ett brev från försvarsberedningen, med protokoll från sammanträde 7/5, dagordningen innehåller bland annat följande rubriker: "2. a) Redogörelse för försvaret i Danmark och Norge med uppgift på vad NATO kan eller avser att ge för understöd, 3. a) Hjälp utifrån. Militärtekniska förutsättningar för bistånd utifrån b) Samordning med västmaktflyg." I sammanträdesanteckningarna framgår bland annat att Ståhl framför följande: "Möjligheterna till samverkan vid krigsfall behandlades under gen Nordenskiöld's tid vid föredragning i statsutskottets 1. avd. Även ÖB med. Båda gav besked att jaktflyg från Oslo för operationer i Sverige kräver stora förberedelser. Alltså intet nytt om detta idag".

I protokollet resoneras även om robotvapen, atomvapen, tekniska frågeställningar och förd politik.

I juni skriver Åkerman i sin dagbok följande: "Jag bör tala med TN (Torsten Nilsson – förf anm) om vad som gjorts och vad som kan göras för att förbereda hjälp utifrån? (gjort av ÖB 24/5)."

Under en vecka i juli befinner sig gmj Åkerman med fru i Norge och skriver: "*Nordpilen mot Narvik. Möttes av Ch VI. Div Överste Nielsen, hämtades i militärbil av Öv Nielsen, färjades över och foro med honom över Gratangen, Lavangen, Savangen, Sjøvågen. Harstad....hos general Lindbaeck-Larsen. Med dem till Hindøyas nordsida. Olsborg. Där hämtades vi av Löjtn. Ström-Rasmussen i bil till Haggelia. Mottogs av Övl Harlem Jag hade samtal om försvaret av Nordnorge. Sedan tur med bil, sågo Bardufoss flygplats och Malangsfossen.Harlems till Skjold, sågo förläggningen där, visad av Övl Due, Åter till Haggelia och eskorterad av Löjtn. Ström-Rasmussen till Narvik.*"

I juli sänds ett personligt strengt hemmeligt internt brev till glt Motzfeldt *Samarbeide Svensk/norsk i luftvarsling etc* med önskan att en norsk officer utses att samtala med en svensk officer, för att diskutera möjliga och nödvändiga förberedelser mot bakgrund till *Plan lbev SN*, "og for å undersøge hva som kan gjøres for eventuell samordnet kontroll av norske og svensk fly....me henblikk på å få satt i gang arbeidet". Några dagar senare blev oberst Helge Mehre utsedd.

Från sin sjukbädd skriver glt Ramström i augusti till glt Motzfeldt att han vid sitt besök på Gråkallen att : "....nämnde överstelöjtnant Jörgensen om funderingar han hade på omläggning av markeringen på stridsledningsbordet. Jag erbjöd mig att lämna det markeringssystem, som vi här hemma kommit fram til,l....markeringssystem jämte gällande föreskrifter till Dig".

Glt Åkerman var bjuden i september: "*Middag hos Ljungdahl. Hedersgäst var O Bull.*"

Det var en hektisk tid i november 1956 för glt Åkerman med flera olika aktiviteter: "*Göransson bör*

krigsplaceras vid Fst i krig. Bonde som NATO-representant. Salander i krig när Bonde blir sådan i fred."

"Resa till Köpenhamn; TN, Karleby, ngn från UD, jag, Almgren, Ahnfeldt, Brandt-Lundin."

"efter orientering på staben, med TN, Karleby, Lind i UD, Almgren och Br-Lundin till Köpenhamn. Sammanträde på Christiansborg med norske och danske försvarsministrarna mfl (Handal, P Hansen, Qvistgaard, Möller, Kragh, Hammershøj, Christophersen, Frisvold)."

"De tre nordiska flygvapnen skall sammanträda om fredag i Köpenhamn. CFV ringer Karleby för att få bekräftelse på att det är rätt. Vi utse representant imorron."

Inför planeringen av KMÖ 1957 anges, i en preliminär plan för CFV den 18/1 1957 avseende övningsledningen, följande under punkt D: "Sambandsgrp ur NATO vid högkvarteret. Till förfogande K Ljusberg FKHS".

1957

Den 21/1 skriver Åkerman i sin dagbok följande: *"...besök av Ildstad. Jag ska ta upp frågan om vårt intresse för norska oljeledning från Sognefjord igen (gjort 28/1)."*

Under två dagar i februari träffar glt Åkerman sin kollega glt Hammershøy och Weilbach i Stockholm och han skriver i separat PM bland annat följande *"1. Vi skola utväxla erfarenheter om inflytande från södra östersjön på radarutsträckningen. 2. Ett "Laesö Kryss" och ett "Bornholm Kryss". Detta skall förberedas med förbindelser. Ny upprättas – behövs en pejlstation på Bornholm, vidare en radiolänkförbindelse från Bornholm till Skåne och en utvidgad radiolänkförbindelse från Skåne till Själland"* I separat PM därefter skriver Åkerman bland annat följande: *"Beträffande hjälp utifrån i händelse av anfall mot Danmark....Amerikanska och engelska strategiska bombförband starta genast....Taktiskt flyg och luftförsvarsflyg kan vid behov och om det kan avvaras på annat håll, ombaseras till Danmark, men från början finns bara danskt (ev norskt) flyg där"*. I dagboken framgår följande: *"På fm med Hammershøy och Weilbach i "Elias". Arbetsmöte genomfördes samma månad för att revidera Plan Signal DS.*

Diskussioner mellan försvarsbyråns chef Per Steffen på Telestyrelsen och övlt Werneman på Fst/S angående *Landanslutning för den projekterade direkta telefonkabeln Sverige – England* kom till ett avgörande då Tsn skriver till C Fst i slutet av februari för att få ett avgörande. I Fst är man orolig för att landanslutningen enkelt kan slås ut vid krig om inte särskilda åtgärder vidtas. Tsn är inte villiga att ta dessa kostnader och skriver bland annat följande: *"....huruvida genom någon annan sträckning än den föreslagna eller andra speciella åtgärder på landsträckan i avsikt att minska anläggningens sårbarhet för krigsskador, sådana påtagliga fördelar anses kunna vinnas, att därmed förenade merkostnader äro motiverade"*.

Fst/S skriver inför KMÖ 1957 i mars *Allmänna förutsättningar* bland annat följande: *"Svenska militära samverkansorgan finnes vid NATO-staber i Paris och Oslo samt i London och Washington"*. Under program för ingående övning *"Quintus"* i bilaga 2 (olika spelmoment – förf anm) framgår bland annat följande vid spelmoment IV att: *"Förutsättning: Inom högkvarteret beslutas....att möjligheterna till hjälp från NATO med motmedelsinsatser skall undersökas. Efter förfrågan meddelar NATO via samverkansgruppen i London att generell hjälp fn icke kan lämnas men att preciserade önskemål ev kunna beaktas. Fst/S erhåller uppdrag att i samråd med FOA, marinledningen och flygledningen utarbeta preciserade önskemål. Spel: Vid ett sammanträffande...i högkvarteret med representanter ur ovan nämnda myndigheter diskuteras frågan....(med blyerts finns antecknat det utarbetade svaret som följer) Delegation sänds till London eller hänvändelse till NATO-gruppen i svenska högv"*.

Under KMÖ har CFV ett spelmoment *Trådförbindelseläget för lfc W 5* och av det framgår att telefonförbindelse finns planerad mellan norska lfc till lfc ÖN3, N3 och W5 samt en befintlig radiolänk förbindelse till lfc W2.

Efter genomförd KMÖ 1957, där övade var i provisoriska högkvarteret och övningsledningen var i anläggning Göta. Kungen besökte övningen och hade boende i några järnvägsvagnar. I det utgivna PM *Förslag ÖB genomgång* efter övningen från maj framgår bland annat följande: *"Arbetsformerna i högkvarteret.....En annan samverkansfråga av stor betydelse gäller vårt samordnande med västmakterna i krig. I denna övning representerades NATO av en liten grupp officerare i högkvarteret under det att vår egen representation i de västallierade högkvarteren, främst i Oslo, saknades. Rent allmänt vill jag betona att spelet givit i många fall överdrivna förhoppningar om NATO:s möjligheter att medverka i striderna. Vi bör icke räkna med så mycket bistånd som dessutom utlöses så snabbt och under stundom så nära stridslinjerna. I stället torde det indirekta understödet komma att dominera. Vi måste inse att bristen på förberedelser och koordinering i fred förhindrar samma intima samarbete mellan oss och NATO som mellan NATO-länderna inbördes, även sedan kriget pågått en tid. I vad avser formerna för samarbete med stormakterna kommer detta att bli föremål för särskilt studium så att en lämplig rutin säkerställes. Spelet har bl a visat behovet av ett särskilt kontaktorgan i högkvarteret för denna utländska samarbetsgrupp....Underhållstjänst. Klokt hushållande med egna underhållsresurser är en förutsättning för vår förmåga att hålla ut. Snabb hjälp från NATO kan icke påräknas. Övriga synpunkter och erfarenheter...Vi har varit tvungna av fredsskäl göra avkall på fältmässigheten i vissa avseenden. Sålunda har den bild, som visats här utanför berget, icke varit tilltalande....I syfte att begränsa kostnaderna för förhyrning av lokaler, mark o s v har detta dock måst godtagas".*

Vid ett möte med Pran den 28/5 gör gmj Åkerman en överenskommelse som bland annat innebär följande: *"...få data för Nike (Ajax och Hercules (amerikansk luftvärnsrobot – förf anm)) samt Honest John (amerikansk markrobot – förf anm). Plan Lbev skulle på norsk sida underkastas granskning i vad rör de krav, som kunde uppkomma genom att Norge fick Nikebatterier. det var icke osannolikt att detta kunde medföra behov av bättre lbevunderlag från svenska sidan till Oslo....Alla kontakter....förmedlas genom Barkman.....resa till Oslo för att träffa oberst Mehre....I vad rör Plan Signal väntade vi på en remsstansningsmaskin. Sedan den kommit och tagits i bruk, skulle remsor utväxlas och därmed planen i sin helhet vara klar att sättas i bruk. Ännu fattades dock en trådförbindelse längst upp i norr, som båda sidor arbetade på för att få till stånd. Werneman...resa till Oslo för att med Palmström ta upp frågan, hur det svenska radiolänknätet skulle anknytas till det norska. Plan Väder skulle överses".* (Troligen fanns Plan Signal SN – via kryptering av maskinskrifter på en fjärrskriftsremsa e dyl – förf anm)

I juni var glt Åkerman *"I Kristianstad 1430. Möte där med danskar och I. milo. Diskussion om motanfall mot kustinvasion. Kragh, Hammershöy, Digman, Lunding mfl."* I ett förtroligt PM upprättat vid Fst framgår att *"K O Ljung... inledningsanförande över ämnet "Motanfall vid försvar mot kustinvasion", där av oss tillämpade principer presenterades."* Av de Danska debattinlägg som fälldes framgår bland annat jämförelser mellan försvar av t ex Sjöland och Skåne samt försvaret av Sjöland.

Chefen för FKHS, gmj Westring, lämnade synpunkter till CFS i juni *"på det operativa krigsförberedelsearbetet m m föranledda av KMÖ 57"*. Av PM framgår bland annat när det gäller synpunkter på *"ett anfall med kraft på VI. milo.....Det tar lång tid att tillföra förstärkningar. Flygvapnets understöd kan inte göras särskilt verksamt. Understöd från ev allierade kan icke påräknas annat än möjligen genom bombning av fasta mål"*.

Glt Åkerman *"Orienterade Göransson om utlandsförbindelserna"*.

Dåvarande CFS sign, övlt C-G Simmons, lämnar erfarenheter i juli från genomförd KMÖ 1957 och i samband med det ett svar på förslag till omorganisation av FF1 (flygförvaltningens krigsorganisations stabs delar) och FF2 och i PM framgår i avsnitt *Övriga erfarenheter, FF krigsorganisation* bland annat följande avseende FF1 nuvarande uppgifter:

"e) Tekniskt kontaktorgan vid samverkan med grannländerna eller Nato vid ev militärt samgående. Ett sådant organ måste ...alltid bildas med detaljsammansättning enligt i varje fall särskilda

förutsättningar. FF1 synes icke generellt kunna åtaga sig sådana uppgifter." Förslaget innebär en reduktion av uppgifter i FF1 varav följande bland annat förslås kvarstå i FF1: "b) Ev ledning av tekniskt kontaktorgan vid ev samverkan med grannländerna etc." Avslutningsvis sammanfattar C-G Simmons följande för en förändrad organisation av FF1: "a) FF1 ombildas till kontaktorgan för bistånd åt CFV...e) Tekn kontaktorgan för speciella uppgifter organiseras när så erfordras."

Inför sin avgång som C Fst skriver glt Åkerman ett PM vid överlämningen 30/9. Av PM avsnitt framgår bland annat följande: "5. Wernemans framtid måste säkras. Har hittills misslyckats i att få lämplig plats för honom i FV....12. En fråga har jag ställt och ej fått svar på: "ingår i beredskapsplanläggningen obligatoriskt förberedelser för avbrytande av tfn-tgfförbindelserna västerut?" Den har ställts till mig vid en regeringsföredragning, men jag har ej blivit avkrävd svar."

CFst/S övlt Werneman skickar ett hemligt PM den 28/11 1957 (från ett möte i Oslo i juni) "PM angående radiolänkförbindelser Sverige - Norge". I PM framgår behov av radiolänkförbindelser mellan:

Västkusten – Osloområdet (luft- och sjöförsvär)
Mellersta Sverige – Osloområdet (resp hkV)
Östersund – Trondheim (luft- och markförsvär)
Boden – Bodö (luft- och markförsvär)

1958

Den nytilträdde Försvarsstabschefen glt Göransson skriver ett brev den 22/8 1958 till den nytilträdde kollegan gmj Lökken i Norge och i brevet framgår bland annat följande: "...öVlt Barkman...efterträdes av mj Dyrssen...handlägger frågor rörande luftbevakningsplanen, ... Sammanhållande vad rör samtliga planer, även flygsäkerhetsplanen, är öVlt Werneman.... Kryptosamarbetet är inte fullt tillfredsställande för närvarande...Vi skulle vidare vilja skrida från planläggning till praktiska åtgärder rörande ytterligare radiolänkförbindelser Norge-Sverige."

1959

Under hösten 1959 genomför FHS sin högre totalförsvarskurs och i augusti får deltagarna i studiegrupp 1-3 ett spelmoment den 20/8 Krigsspel mom 4 Kompletterande uppgifter till förutsättningen mom 4 avseende frågorna om "Politiskt, militärt och ekonomiskt samarbete med utlandet".

Deltagarna i Studiegrupp 1 *Det totala försvarets ledning* leds av Öv Falk, grupp 2 *Regering* leds av riksdagsman Hjalmarson och grupp 3 som är en *Diskussionsgrupp* leds av riksdagsman Gustafsson.

Av förutsättningarna framgår att samgående med NATO framförts men avvisats av den strikta alliansfria politiken. "När Sverige hamnar på samma sida som NATO i krig, blir läget ett annat. Ett politiskt samarbete med Väst måste upptagas". När det gäller det militära samarbetet framgår följande:

"a) Svenska militära samverkansorgan böra omedelbart utgå till NATO-hökvarteret i trakten av Paris, till CINCNORTH samt de militära myndigheterna i London och Washington....
b) En samverkansgrupp från NATO:s CINCNORTH är förhandsanmäld till flygplats i Mellansverige....Gruppen betecknas AFNORTSWED. Exempel på önskemål att framföra:
aa) Allierade flyganfall, bl a med atombomber, ha redan riktats....anfall ha utgjorts ett verksamt indirekt militärt understöd av det svenska luft- och invasionsförsvaret. Omedelbart aktuellt är emellertid att erhålla ett mera direkt understöd vid försvaret av Övre Norrland....understöd torde innebära att atombomber böra fällas mot baser och kommunikationspunkter på finskt territorium. Det kan även bli nödvändigt att fälla atombomber mot svenskt territorium, sedan fienden trängt in på detta. Överläggningar härom måste föras....förband förutsättes härvid baserade på norska baser och/eller hangarfartyg i Norra ishavet och böra vid behov kunna utnyttja svenska baser som T-

baser....

bb).... (berör ej flygfrågor – förf anm)

cc) Svenska och norska luftbevakningsnäten böra direkt sammankopplas till näraliggande luftbevakningscentraler...

dd) Samverkan bör etableras mellan å, ena sidan chefen för de allierade stridskrafterna i Nordnorge och å andra sidan milbefälhavaren för VI. militärområdet och chefen för 4. flygeskadern".

ee).... (berör ej flygfrågor – förf anm)

Därefter finns en förutsättning "Beträffande det ekonomiska samarbetet blir det aktuellt att inlemma Sverige i NATO's ekonomiska system. Våra mest aktuella importbehov....". (Resultatet av grupparbeten och krigsspel har inte återfunnits – förf anm).

Försvarsstaben fick uppdrag att inför Regeringen lämna en kort redogörelse "för de förberedelser för ett ev. samarbete på det militära området, som äger rum med N. och D". Det genomfördes en Regeringsföredragning 21/11 av Henning och Myhrman inför stats- och utrikesministrarna, statsråden Sträng, Andersson, Lindell, Lindström, Lindholm och Kling. Av PM framgår de tidigare redovisningarna till regeringen och departement och beslut som tagits och det innebar att arbete som kunde komma ifråga var indelat i tre grupper.

För grupp 1 anges följande "Förberedelser av rent teknisk natur såsom undersökningar av hur tråd-radioförbindelser mellan länderna skall ordnas och hur själva utväxlandet av meddelanden bör ske. Hit hör också förberedelser för att vid behov kunna samordna luftbevakning och jaktstridsledning (på detta område var f.ö. vissa överenskommelser träffade redan före VK II) En samordning borde kunna ske redan med hänsyn till fredsverksamheten av flygräddningstjänsten och den militära väderlekstjänsten". I denna rapport berörs inte grupp 2-3 (förf anm).

Av PM framgår även att arbetet genomförts med hög sekretess och letts av resp försvarsstabschefer, vilka är de enda personer som är fullt insatta i dess olika delar. Själva arbetet har genomförts i små arbetsgrupper utan inbördes kontakt. "Arbetet har hela tiden bedrivits på bilateral basis. Ett undantag utgör flygsäkerhetssamarbetet där alla tre staterna ha samverkat. Några NATO-förhållanden har inte berörts." Planerna förvaras åtskilda från övriga handlingar i resp stab och delges icke underlydande myndigheter. Avslutningsvis framgår "att de förberedelser för viss samverkan med N. och D. i händelse av krig.....icke har något samband med den plan för flygsäkerhetssamarbetet i fredstid....".

Ett antal frågor ställdes vid föredragningen och av separat PM framgår bland annat att Erlander frågade "Avtalen äro väl icke bindande?" och Henning svarade "Nej, det rör sig om rena förberedelser som kräva särskilt beslut för att träda i tillämpning" Andersson replikerade då "Underströk att det rörde sig om endast om förberedelser och tillade att beslut om ikraftträdande avses fattas av regeringen". Av Myhrmans anteckningar efter föredragningen framgår följande rörande övlt Simmons föredragning: " 3. Statsministern frågade om sekretessbehov och om storleken på erforderlig låne – radiomtrl. S förklarade att intet hinder för offentlighet förelåg samt redogjorde för vissa materiel-, tull- m fl frågor."

Samma dag skriver Swedlund följande: "Regeringsorienteringen om de medgivna samarbetspunkterna med N och D, 21/11. Gjordes av Myhrman och Henning. Enligt Erlander hade orienteringen begärts för att man skulle vara beredd om något kom fram t e av Hjalmarsson under utrikesdebatten. Inget framkom som tydde på restriktioner i samarbetet från regeringens sida. Sekretessen avgörande betydelse framhölls."

ÖB var på besök i Köpenhamn den 18/12 1959 och träffade Hammenhöi och Rasmussen och då orienterade om Hjalmarssonaffären. Av ÖB blyertsanteckningar framgår "Underströk nödvändigheten av försiktighet samt de tre principerna 1) endast nationellt 2) endast mellan försvarsstabscheferna 3) ej automatiskt ikraftträdande".

Fortsatt strategisk krigsplanering 1960 - 1967

Arbete pågår i FS med utveckling av Bas 60 koncept och utbyggnad. Den 18/2 1960 skriver Lt Torselius *Flygbasernas bärighet* till CUnd och önskar information enligt följande: *"För att i krig kunna ta emot tpfpl ur NATO är det angeläget att veta vilka flygbaser som med hänsyn till bärigheten kan ta emot aktuella typer. FF/FB kommer av denna anledning i samråd med FS studera detta problem"*. Uppgifter som behövs är uppgifter om aktuella NATO-tpfpl i nuläget och de närmaste åren, start- och landningssträcka vid aktuella lastalternativ, banbredd i krig, hjultryck, navigerings-landningssystem mm.

I mars genomför ÖB *"Föredragning av Fst mobplan för utrikes kontaktgrp:na och sborg med Kungen och med Regeringen. FKE?"*

Under maj genomförs ett tredagars besök i USA på NORAD (North American Air Defence Command) vid Colorado Springs av personal från Fst och FF – syftet var att studera TV-teknik för tillämpning i stabsplats. Besöket omfattade teknik för stabstjänst, teleteknik och demonstartion av COC (Combat Operations Center).

Den 30/11 1960 skickar chefen sektion II i Fst ett brev till attachén i Köpenhamn och beskriver den danske general Rasmussens besök och anger bland annat följande: *"Under första besöksdagen fick Rasmussen av C Fst m fl del av materielutvecklings- och ledningsplanerna på längre sikt. En motsvarande orientering erhöll han samma dag av CFS, CFF och LI med avdelningschefer, vad beträffar problem inom FV.....Carpelan, af Klint och Peyron presenterade i detta sammanhang en gemensam strategisk-taktisk grundsyn rörande försvaret av östra Mellansverige....de regionala cheferna redogjorde också rätt noga för sina respektive speciella freds- och krigsuppgifter. Särskilt öppenhyärtlig synes Peyron ha varit. Han redovisade E 3 krigsorganisation och –baser, luftbevaknings- och stridsledningssystemet med bl a radarstationernas och trådförbindelsernas lokalisering m m i detalj. Även under besök på fältet inom E 3 område visade flygarna påfallande öppenhet. Rasmussen och Markman fick således följa verksamheten vid en stor modern radar- och stridsledningsstation (den engelska PS 08) och fick själva leda ett jaktförband Draken i luften mot ett förband som anflög över Gotland. Danskarna fick också i detta sammanhang en briefing om underrättelseläget vid FV och om den dagliga beredskapen, formerna för och omfattningen av E3 identifieringsföretag över Östersjön m m. De blev också i tillfälle att se på berganläggningarna vid F 13 och rätt väl orientera sig inom luftförsvarscentralen i Norrköpingstrakten".* Utöver detta samtalade ÖB om lagring av kärnvapen i Danmark och för- och nackdelar med en NATO-anslutning.

1961

Den 9/1 1961 träffar försvarsattachén i Köpenhamn flera höga befattningshavare, bland annat flygvapenchefen glt Ramberg, och av samtalet framgår: *"NIKE-batterierna runt Köpenhamn är i operativt hänseende inlemmade i danska luftförsvaret. Deras räckvidd sträcker sig långt utanför danskt territorium, vilket skapar vissa problem för utnyttjandet, bl.a. i riktning över Skåne. Han är därför intresserad av att med svenska luftförsvaret dryfta härmed sammanhängande frågor.....Erfarenheterna från SVENORDA-övningarna är hittills enbart goda"*.

I ett brev från försvarattachén i Köpenhamn i februari till Fst *Taktiska diskussioner* skickas ett *"papper"*, från gmj Wolff, *Naeste møde mellem svenske og danske officerer*, med förslag till tidpunkt för nästa möte, plats för mötet och ämnet: *"Den nye danske haerordning og taktiske opfattelse. – Om ønske fra svensk side kan envidere drøftes fælles problemer vedrørende raketluftforsvaret"*.

Under februari var försvarsattachén i Köpenhamn, öv S Carleson, på besök vid luftvärnsrobot NIKE-bataljonen, vid batteri Sigerslev. Av den omfattande rapporten den framgår följande. Två av batterierna (Gunderöd och Kongelunden) hade huvudskjutriktning som till stor del omfattade Halland och Skåne. Därutöver beskrivs befäls- och orderlinjer, måltyper, räckvidder på robotar Ajax och Hercules, beredskap, skjutning, eldorder, personal, förläggnings- och fritidsanordningar. Vid fråga om eldorder framgår följande *"Under krigsförhållanden, om viss sektor tilldelats, avgör bataljons- eller*

batterichef, när mål skall beskjas, utan att avvakta identifiering. Då mål tilldelas av ADOC avvaktas identifiering eller eldorder. På fråga om hur man förfar med företag med riktning mot Danmark, som flyger in över svenskt territorium, hänvisade man till att avgörandet då torde träffas i ADOC".
Räckvidd och gruppering framgår av bilaga 2.11.

I juni skriver Swedlund PM till pågående ÖB: "Utrikespolitiken och den militära inställningen: - självfallet lojalt militärt stöd men klarläggande av riskerna (som skifta) och det självklara i att om vi bli anfallna anslutning sker västerut (men då på sådant sätt att krigsmaktens enhetliga ledning icke riskeras. Alltså icke in i NATO-staberna som t e Norge utan samverkan. Argument Finlands värde (= följa noga vad som händer i F.)"

Inom Fst har ett internt arbete pågått angående strategiska studier och i ett kvalificerat hemligt PM den 26/11 1961 skriver öv Mangård VPM ang hjälp utifrån bland annat följande:

"1. I alla våra strategiska studier anges, att en realistisk målsättning för vårt försvar vid ett sovjetiskt angrepp är att vinna tid, så att hjälp hinner organiseras och bli effektiv. Vi utgår då ifrån

a) att vårt område är av sådant intresse, att understöd från Västs synpunkt är önskvärt,
b) att vårt försvar i sig självt till en början har sådan styrka, att det bedöms möjligt och rimligt att understödja.

2. Om ovan angivna förutsättningar föreligger, är möjligheterna till hjälp i en given situation större ju starkare vårt försvar är och ju bättre förberedd hjälpen är (i vid bemärkelse).

3....

4. Från militär synpunkt står vi i en högst kontroversiell situation och det är en uppgift av hög prioritet att undersöka, vilka förberedelser som kan göras utan att skada vår alliansfria politik. Inom alla områden av militär aktivitet – från förbandsproduktion till operationer med stödfunktioner – och under olika tillstånd – fred, neutralitet, krig – måste önskvärd samverkan undersökas. Studier måste klarlägga.....samt att gränsdragningen i varje särskilt fall måste bedömas av den grad av sekretess, med vilken ev förberedelser kan träffas.

5. Exempel på samverkansområden...

6. Exempel på nationer, aktuella för samverkan i ett eller flera avseenden, är: Danmark, Norge, Finland, Storbritannien, USA.....

7....

8.....

b) Inom Opl I påbörjad studie ang samverkansområden mm görs färdig

e) ÖB skall vara fullt orienterad om alla förberedelser, vilka klart faller inom ramen för statsmakternas direktiv. Ansvar för gränsdragningar bör dock ligga på CFst (C Opl II?). Det är en styrka för försvaret att ÖB står helt fri i dessa sammanhang."

1962

Vid Fst/S har kn K Trägårdh utarbetat ett internt PM för C Opl II som överlämnas 27/11 1962
Utredning ang möjligheterna att via försvarets fasta radiolänknät från Fst få förbindelse med Danmark och Norge mm, 1 bilaga. (Utredningen är troligtvis en del av pågående arbete inom Opl II (öv Mangård) avseende förberedelser för bistånd utifrån, se vidare KH PM 4/12 nedan – förf anm). Av utredningen framgår "Allmänt. De förbindelser på försvarets fasta radiolänknät som finnes till Danmark och Norge har tillkommit för att säkerställa flygsäkerhetssamarbetet i fred med dessa länder" och avseende förbindelseläget 1/12 1962 bland annat följande: "Lfc S 1 – Danmark. Till Karup i Danmark finnes för flygsäkerhetssamarbetet 2 radiolänkförbindelser från lfc S 1. Förbindelserna sluta i S 1 växel och äro förmedlingsbara på länknätet från S 1. Lfc W2 – Norge. Till Holmenkollen i Norge finnes för flygsäkerhetssamarbetet 2 radiolänkförbindelser från lfc W 2. Förbindelserna sluta i W 2 vx och äro förmedlingsbara på länknätet från W 2. Kontroll av utlandsförb. Från lfc S 1 och W 2 sker daglig förbindelsekontroll på utlandsförbindelserna. Vid företagen förbindelsekontroll från op-rum/Opl III 16/11 uppkopplades förb. till Holmenkollen resp Karup inom 30 sek. ljudkvalitén var godtagbar."

När det gäller den planlagda förstärkningen av utlandsförbindelserna framgår att förbindelsen till

Danmark (Karup) avses utökas till 12 förbindelser. Tidpunkten inte bestämd men planeras tidigast till hösten 1963 eller till 64/65.

Till Norge (Holmenkollen) sker en förstärkning till 4 kanaler (tidigare 2 via WX 2 med tillkomst av 2 via WX3 – förf anm) andra kvartalet 1963. Stråket avses utbyggas till 12 kanaler till 64/65. Det nya stråket Trondheim – Östersund byggs i första etappen till 4 kanaler och beräknas vara klart tredje kvartalet 1963. Stråket avses byggas till 12 kanaler till 64/65. (Någon utbyggnad till 12 RL-förbindelser på någon plats, genomfördes inte – förf anm).

I utredningen framgår även Införande av talkrypteringsapparater. Här förs ett allmänt resonemang om behov och krav på sådan utrustning och att "det inte vara realistiskt att tänka sig att förrän tidigast 1970 ha fått fram en dylik".

Avslutningsvis redogörs för gällande bestämmelser för telefonering på radiolänk.

I bilagan framgår en skiss över de olika länkförbindelserna i drift (och planlagda), telefonväxlar, telefonapparat och stationsbenämningar.

Enligt CFst/OpL II, öv Mangård, KH PM den 4/12 1962 *Förberedelser för bistånd utifrån* framgår att en studie pågår vad gäller behov och förutsättningar för bistånd under neutralitet och krig samt de förberedelser som kan genomföras i fred. Av PM framgår att: Lägen, där bistånd utifrån kan ifrågakomma är;

"a) Krig mellan stormakterna, varvid Sverige är neutralt,

b) Krig mellan stormakterna, där Sverige dragits in på Västs sida."

...under alla omständigheter en samverkansorganisation och samband...våra behov av underrättelser och materiell försörjning att vara stort....Försörjningsproblemen....dominerande (Sverige neutralt – förf anm).....Samverkansorgan (U-grupper – förf anm) och samband planeras för Aktuella stater Väst: USA, Storbritannien, Frankrike (NATO-högkv), Norge, Danmark, Västtyskland torde ej ha samma betydelse (bör diskuteras)

Öst: Sovjet

"Neutrala": Finland, Schweiz

Operativ samverkan inom det såväl det allmänoperativa som de mark-, sjö-, och luftoperativa områdena komma till stånd i många olika former. Organisation och samband måste medge samverkan mellan det svenska högkv och flera utländska högkv samt mellan regionala myndigheter, vars operationsområden gränsa till varandra".

I bilaga finns en preliminär åtgärdsplan för arbetet vid Fst.

1963

Arbete med studien vid Fst/OpL II *Förberedelser för bistånd utifrån* pågår och den 7/1 1963 uppgörs ett KH PM (PM ej återfunnits i arkivet – förf anm) och i dess bilaga framgår att U-grupper organiseras vid tidigare angivna länder (exkl Sovjet och Schweiz). Av deras olika uppgifter framgår bland annat för U-grp D (Danmark) att den upprätthåller samband med myndigheten i gpl Svea (Myndigheten är troligen CFV – förf anm), U-grp N (Norge) i Norge och U-grp F (Finland) i Finland upprätthåller samband med befintliga svenska regionala samverkansgrupper (i resp land), flygsamverkan förutses ske med USA, Frankrike och Storbritannien och med Norge luftförsvar.

I Fst/S PM i maj RL förbindelser till DK, handläggare mj K Trädgårdh, framgår bland annat följande:

"Förbindelser SX8 – SX1, 2 st RL-02, planering 12 kanaler RL-21, avvaktar placering i DK från Vaerlöse till Vedbaeck" I en blyertsanteckning framgår "Finns möjlighet att komma in på NATO-nät?"

I gmj Almgrens dagboksanteckning i juni framgår bland annat följande: "Sb Betr Wiesbaden förbindelse: endast viss övningstrafik, specialarrangemang för sekretessen, skriftlig överenskommelse föreligger ej. Bäst så.

OpL I: andra Wbförbindelsen inte sammanblandas. (även fq och kod delgiven från USA – som vi

lyssnar på H24, då deras förband höjer beredskapen i Europa)".

Vid FHS genomförs under hösten *Totalförsvarsspel 1963*. Vid den sammanfattande redogörelsen i oktober (studium samarb dep-mynd) framgår att "Applex 1-4 (4. Hur bedöms önskemålet att i viss utsträckning sammankoppla Sveriges luftbevakningssystem med en stormakts? Av blyertsanteckning framgår svar "NEJ av utrednings-/spelgrupp".

Under hösten pågick arbete med öv Wennerströms spioneri. Av anteckningar i november framgår bland annat "angående svenska luftförsvaret: Vid Helsingforsmötet 1959 hade Wennerström också fått se en fotokopia av handling från NATO-stab i Paris som behandlade NATO:s luftförsvarssystem. Däri också det svenska luftförsvarssystemet med. Finns länkar mellan svenska och norska ävensom mellan svenska och danska luftförsvarscentraler. Därigenom NATO luftförsvaret i Norden helt annat djup än eljest skulle varit möjligt. Stod i dokumentet ej att hela svenska luftförsvaret ingick. Tryckte på luftbevakning o d; kunde räkna med rapporter om flygplan från yttersta svenska posteringar (rapporteringsorgan) i öster till luftförsvarscentraler i Norge och Danmark. Svensk-dansk-norska flygsäkerhetsavtalet trätt i kraft vid den tiden. Ömsesidiga besök = täckmantel för att få förbindelserna till stånd mellan olika luftförsvarscentralerna (och ev också annat samarbete?)".

Av PM för ÖB för föredragning för statsministern mfl 5/12 1963 framgår bland annat följande:

"1. Uppgift: Redogör för samarbetet med utländska underättelseorganisationer och krigsmakter i form av utbyte, överenskommelser, samband o dyl.

2. Underrättelsetjänst: C Sekt I

3. Åtgärder i övrigt: C Opl II

3.1 Existerande samarbete

3.1.1 Flygsäkerhetsavtal med Danmark och Norge. Öppet och ratificerat av statsmakterna. Innehåller erforderliga uppgifter om förbindelser, flygfält, sambandsbestämmelser för att möjliggöra ömsesidig hjälp i nödsituationer. Studiebesök må företagas vid aktuella baser efter framställning på normalt sätt genom UD.

3.1.2 Larmförbindelse på radio till och från Wiesbaden. Vi har delgivits den frekvens, på vilken U.S.A. sänder larmmeddelande, om läget plötsligt skulle bli kritiskt. Likaså ha vi en frekvens, på vilken vi kan sända ett motsvarande meddelande (vi vet alltså på vilken frekvens man lyssnar).

3.1.3 Vi delges färdplaner (färdväg och tider) för amerikanska och engelska signalspaningsflygplan i Östersjön. Dessa flygningar går på internationellt vatten och genomförs vare sig vi vill det eller inte. Då flygningarna oftast stryker tätt efter vårt territorium, delges vi dessa färdplaner som underlag för vårt luftförsvars identifiering av pågående flygverksamhet. Dessa flygningar har stort värde även för oss, då dom framkallar aktivitet hos det ryska luftförsvaret, vilka vi kan följa såväl med radar som med FRA signalspaning och bidrager till att vi kan knäcka eventuella rapporteringskoder o dyl. XX flygningarna således även tekniska underrättelser, som vi på vanligt sätt kan tillhandla oss. (Föregående mening överstruken i texten - förf anm).

Men dessa flygningar medför vissa allvarliga risker. Så länge färdplanen följs så är det inget problem. Men avvikelser i likhet med den senaste överflygningen kan ske och påfordra ett beivrande av något slag. Vi samarbetar med UD på den punkten. Allvarligast är emellertid att sådana avvikelser i tid och väg från en tidigare lämnad färdplan kan ske, att denna inte längre duger som underlag för identifiering. Vi startar då jakt för identifiering och det har redan vid dåligt väder inträffat att såväl jaktens radarsikte ser det kränkande fpl defensiva xxxning låst på motparten och vi varit en hårsman från en katastrof. Detta kan fortsättningsvis inte tolereras. Vi har påtalat förhållandena för amerikanerna som är villiga att öppna en direkt flygsäkerhetsförbindelse från Frankfurt till Stockholm för att garantera att inte bara färdplanerna utan även ändringarna komma fram i tid. Vi undersöker

de tekniska förutsättningarna härför med Telestyrelsen. "Det kan sitta några "triggerhappy" från Dallas i fpl".

3.2 Förberedelser för samarbete

3.2.1 Samverkansgrupper uttages i fredstid för att snabbt kunna skickas till: Washington, London, Paris, Bonn, Köpenhamn, Oslo och Helsingfors. Endast uttagen chef orienteras jämte resp försvarsattaché; som avses ingå i samverkansgruppen, sedan den kommit på plats. Instruktion för försvarsattaché ligger fn på samråd i UD. Viss mtrl läggs upp ute, förseglad, t ex listor på materiel vi behöver omedelbart, kartor, sambandsbestämmelser o dyl.

3.2.2 De nordiska länderna intar ju som bekant en särställning. Inga krigshandlingar kan beröra Sverige, Norge eller Danmark utan överhängande risker för att våra stridskrafter kan komma i direkt kontakt med varandras verksamhet. Det har ju därför sedan länge funnits en överenskommelse mellan dessa tre länders försvarsstabschefer om att man måste ha sådana åtgärder vidtagna, att vi så att säga inte lägger krokben för varandra. Denna överenskommelse är strikt på nationell basis och icke med NATO. Vi har anledning att tro att danskar och norrmän respekterar detta. Dessa gemensamma planer innehåller främst uppgifter om samband, så vi i alla lägen ska kunna få kontakt med varandra och klara ut situationer. Med Norge har vi dessutom en plan för väderrapportering som är livsviktig för oss, då vi ju får 75 % av vårt väder västerifrån. En plan klarar ut sammankopplingen av våra resp luftbevakningsnät, vilket är nödvändigt för att vi inte ska skjuta ner varandra. Jag erinrar XXX om de danska NIKE-batterierna vid Köpenhamn med räckvidd långt in på Sydsverige. Den sista planen innehåller sådana uppgifter som förhindrar att vi sänker varandras ubåtar, går in i varandras minfält och som möjliggör att vi kan få konvojer igenom Skagerack och Kattegatt."

Under våren 1964 genomfördes Generalstabsövning (GSÖ)/64 och en av arbetsgrupperna Reservledningsgruppen lämnade ett PM den 27/4 Sammanställning av viktigare samverkansobjekt upptagna med allierade militära myndigheter. Av detta PM berörs närmast de punkter som direkt påverkar denna rapport. Av PM framgår bland annat:

"A. Ärenden initierade av svenska högkvarteret

2. Gm C E4 ang utväxling av underrättelser och luftlägesuppgifter regionalt över gränsen.

4. Utväxling av erforderliga sambandshandlingar i central och regional instans.

5. Lån av rdoutrustning UHF

6. Uppkoppling av direkt tfnförbindelse mellan SOC-lfc och mellan olika chefer.

7. Fastställande av ansvars- och områdesgränser för sjö- och flygoperationer.

11. Begäran om understöd av allierade flygstridskrafter mot flygbaser, hamnar och invasionsfarkoster.

14. Begäran om basering av allierade jaktförband i S Norge på svenska baser för att ingå i svenskt luftförsvar.

B. Ärenden initierade av allierade

4. Tappning av svensk luforsändning och luftbevakningsrapportering

6. Begäran om tillgång på T-baser i Sverige.

7. Begäran om insats av svensk attack på Jylland."

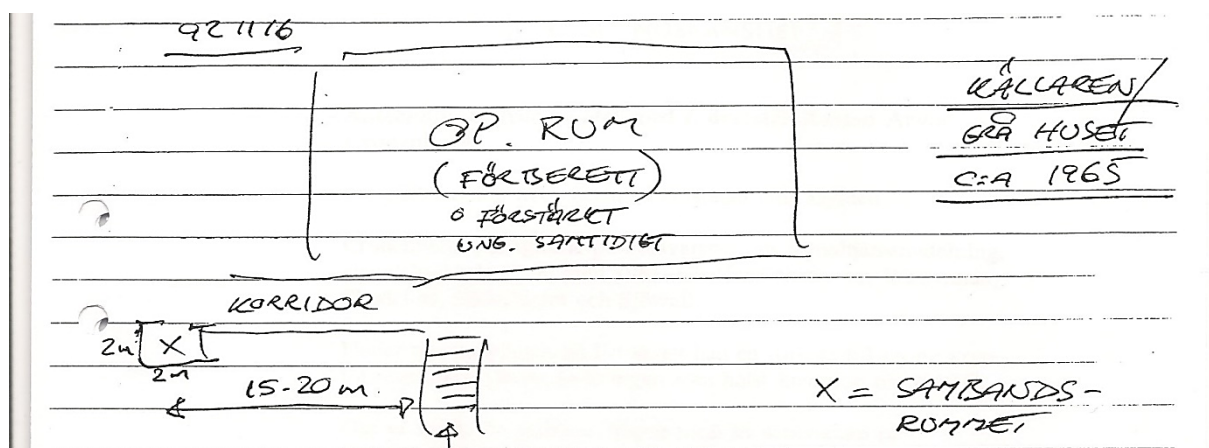
1964

I ett internt PM vid telestyrelsen i oktober 1964 Reserv för överföring av radioprogram till och från Danmark framgår att den radiolänkförbindelse som anordnades mellan Malmö (Lomma) och Köpenhamn kommer att vara kvar "tills den beslutade ordinarie radiolänkförbindelsen Malmö – Hilleröd blir färdig". Det finns förslag att radiolänken vid Barsebäck – Vedbaeck slopas och ersätta den med ljudradioförbindelser i telefonilänken vid Lomma.

I PM förs även resonemang om lämpligheten av RL-plats på telehuset i Köpenhamn istället för Vedbaeck. "Om programledningar anordnasbör dessa kopplas alternativt till överdragsstationen i Malmö och till överdragsstationen Sösdala (utan att gå via Malmö men t.ex via Helsingborg – Skärålid)". Förslag lämnas att flytta utrustning Barsebäck – Vedbaeck till Lomma – Vedbaeck.

(RL-plats Hilleröd är tornet vid det fd centrala danska nationella högkvarteret, Vedbaeck är platsen för Försvarskommandoen, Sösdala är platsen för gpl Svea med MB syd stab och telestyrelsens områdesrundradiocentral syd mm – förf anm).

Av Neutralitetskommissionens (NPK Anteckningar) 1992-11-16 framgår bland annat berörande 1965 följande vid intervju med Cronenberg vid dåvarande Fst/S: "Åren 63-65 uppkopplades förbindelse mellan Fst och XXX, kopplad förbindelse sannolikt på Tvt nät. Den kan dock i stället ha varit en radiolänkförbindelse. Automatisk krypteringsanordning av utländskt, förmodligen amerikanskt ursprung installerades i "Grå huset" på Östermalmsgatan. Apparaten var ca 50X50 cm och saknade märkning. Den installerades i en källarskrubb om ca 2X2 m som låg till vänster om operationsrummet (se skiss) Installationen genomfördes under någon eller några dagar av en amerikansk tekniker (som nog uppträdde i uniform.) Vid apparaten fanns en instruktion som angav hur man med hjälp av en fingerskiva succesivt koppla sig från växel till växel ända ned till Wiesbaden. Cronenberg visste inget om vilket nät som var berört eller vad förbindelsen slutade. Med apparaten följde också ett amerikanskt blankettchiffer av mycket enkel typ. Detta handkrypto fanns i reserv om apparaten inte skulle fungera."

(Kryptoapparaten var troligen en KY-3 Cipher – med KYX-10A installation – se nedan – förf anm).

Utöver ovanstående utdrag ur intervjun med Cronenberg finns utdrag ur NPK anteckningar från 1992-93 med Stig Norén och C-G Simmons minnesbilder i bilaga 3.5.

1967

Under våren 1967 förbereddes ett möte mellan den danska och svenska försvarsstaben. Ett *sammanträde ang signalförbindelser mellan Sverige och Danmark* genomfördes 16-17/5 med kmdr Pedersen och gmj Westin (sousch Fst) med ansvariga officerare bland annat övlt Sjövall CFst/S. Inledningsvis redovisades organisationsförändringar som påverkar behov av signalförbindelser. Av protokollet framgår bland annat

”§2. Diskuterades befintliga signalförbindelser för flygsäkerhetstjänst....och redogjorde övlt Sjövall för planerat utbyte av nuvarande länkar med modernare materiel. Denna avses möjliggöra 12 förbindelser och med viss utbyggnad kan 24 förbindelser etableras. Materielen anskaffas av svenska myndigheter för placering på ömse sidor av Öresund.

§3. Diskuterades befintliga planer över signalförbindelser...., vilka är avsedda att träda i kraft i krig, då Öresund utsättes för krigsoperationer. Det konstaterades, att planerna var så kompliceerade, att möjligheter att tillämpa dem är mycket begränsade....även delvis föråldrade.

§4. ...eventuella behov av förbindelser, ..., att det maxibehov, som fordrar planläggning, rymmes inom ramen för nu planerad utbyggnad av flygsäkerhetsförbindelserna...framgår av bilaga.

§5. I avvaktan på utbyggnaden av flygsäkerhetsförbindelserna enades man om att endast förbereda så mycket samband att kontakt skall kunna tagas för att etablera erforderliga förbindelser. Sålunda skulle de i den äldre planen upptagna tråd- och fjärrskriftsförbindelserna, som kräva särskilda förberedelser, utgå ur förbindelseredovisningen.

§6. P g a svårigheterna att hålla kryptoutbildad personal tillgänglig enades man om att t v endast förutse användning av särskilt blankettchiffer”.

Nästa möte planerades till juli/augusti. Av bilagan *Sambandsmöjligheter inom ramen för planerade flygsäkerhetsförbindelser* på radiolänk framgår nedan:

Dansk myndighet	Svensk myndighet	Antal och slag av förbindelser
FCH	HKV	1 fskr
CH/FOS	MBS	1 "
	MBV	1 "
Vedback central	Cefyl	1 tfn
FTK	Lfc S 1	1 tfn 1 fskr
	Lfc W 2	1 " 1 "
FOD SOK	Kf1	1 fskr
SUM	MBS	1 "
	MBV	1 "
BHM	MBS	1 "
KGM	MEV	1 "

”2. F n finns endast 2 radiolänkförbindelser mellan Lfc S 1 och Karup tillgängliga. Genom lämpliga anslutningsarrangemang i Danmark och förmedlingsförfarande i Lfc S 1 kan telefonförbindelse nås mellan flertaletupptagna myndigheter.

3. Radiolänkstråket avses utrustas med ny materiel (RL 42) sommaren 1968, varvid kapaciteten ökar til 12 kanaler. Härigenom underlättas förfarandet enl p 2. (Någon utbyggnad till 12 RL-förbindelser genomfördes inte – förf anm).

4. Tidigast under hösten 1968 kommer sk "fast uppkoppling" att införas på svensk sida. Härigenom beräknas hela förbindelsebehovet kunna tillgodoses utan särskild förmedling. De tekniska villkoren härför är på dansk sida att anslutning till radiolänkterminalen sker med AT-apparat eller via AT-centralledningsjack.....

5. Vad som sagts ovan gäller uteslutande telefonförbindelser.redovisade fjärrskriftsförbindelser har antagits ersätta med telefonförbindelser".

Av blyertsanteckning framgår "Samband mellan myndigheter tas enligt principer i studiens punkt 9. ATN utan fast uppkoppling, kryptomöjlighet förutsättes" .

1968

Under åren 1968 och därefter har någon handling eller dagbok som omfattar strategisk planering Sverige – Norge – Danmark har inte återfunnits i krigsarkivet, Stockholm.

Efter kalla kriget

Inför det fortsatta arbetet med militärtekniskt samarbete mellan Danmark och Norge samt förändrad inriktning av Försvarsmakten – med internationella insatser – så blev Sverige medlem i NACC (North Atlantic Cooperation Council) under 1993, senare PfP (Partnership for Peace). Detta medförde att en möjlighet till ett närmare militärtekniskt samarbete med NATO (och inte enbart bilateralt med Danmark och Norge).

Vid NACC arbetsmöte *“Communications for Peacekeeping”* i maj 1993 och vid deras novembermöte *“Ad Hoc Group on Co-operation in Peacekeeping”* kom alla överens att etablera en expertgrupp för kommunikation (Experts group on Communications (EGC)).

Arbetet inriktades mot att:

”- genomföra en förstudie för att klargöra möjligheterna för en gemensam databas innehållande sambandsmateriel m m, samt utforma en generell sambandslösning, omfattande en ledningsstruktur från generalsekreteraren i FN ner till enskild observatör/soldat.”

Under hösten 1993 utsåg regeringen övlt H-O Persson (numera Görtz) C SIS/S i HKV att vara Sveriges observatör/representant i expertgruppen. Under arbetet sneglade flera länder på möjligheterna till en PfP-operation för Peace-keeping och även som grund för utveckling och planeringsmöjligheter ledande upp till Peace-enforcement-operation. Slutrapporten *Report on Concept of Communications and Feasibility Study for a CIS Database for NACC Peacekeeping Operations* översändes inom Sverige i juni 1995.

Under 1995 beslutade NATO att den rapport, som utarbetats av expertgruppen, blev även en egen NATO rapport, och utgör därigenom en utgångspunkt för NATO-länderna. Rapporten godtogs även i HKV och blev utgångspunkten för ett utvecklingsarbete som påbörjades med olika aktiviteter inom FM och FMV under 1996.

Inriktningen av arbetet inom FM beslutades i mars 1996 och där framgår bland annat:

”FM deltagar i aktiviteter syftande bl a till interoperabilitet av svenska C3I-system....dvs ledningssystem med NATO inom fredsfrämjande-, räddningstjänst/SAR ...- och humanitära operationer.

Detta gäller även standardisering och harmonisering (främst frekvensplanering). Utöver detta skall FM samarbeta för att nå bättre interoperabilitet i framtida fredsbevarande enheter. Detta genomförs genom att FM tar del av relevant NATO-dokumentation, deltar i plenar- och arbetsmöten, seminarier och utbildning.

Verksamheten inriktas främst för att säkerställa:

- åtgärder för att främja interoperabilitet/standardisering*
- kompetensupbyggnad av FM enheter inom SIS-området*
- kompetensupbyggnad vad avser stabsarbetsstöd (informationssystem)*
- arbete på kort sikt (hur bäst utnyttja dagens SIS-system, frekvenser)*
- arbete på lång sikt (samplanering och utveckling för gemensam utrustning, standard, frekvenser, EMC mm)”*.

Därutöver prioriteras PfP-övningar, Utbildning och arbetsmöten, Expertgrupp telekommunikationer, Standardisering/Harmonisering och Interoperabilitetsmålsättningar.

Vad gäller Standardisering/Harmonisering inriktas utvecklingen på kort sikt mot:

"1) utnyttja befintlig utrustning inom FM i största möjliga utsträckning som uppfyller minimum STANAG,

2) Lån av utrustning istället för kompletteringsanskaffning/modifiering,

3) Kompetensuppbyggnad av stabsarbetsstöd (informationssystem).

och på lång sikt mot:

4) utnyttja civil standard som flertalet av "väst"-NATO-länder använder,

5) Samarbete med "väst"-NATO-länder på bilateral basis för utveckling av system som får "de facto" standardkomponenter,

6) Deltagande i framtidsorienterade NATO-projekt".

Förutom detta genomfördes senare gemensamma teletekniska övningar *"Combined endeavour"* där sambandsmateriel (markbunden) och enheter medverkade för att tekniskt uppnå inteoperabilitet. Likaså lånades NATO kryptoapparater till FM och HKV för kommunikation mellan förband och staber mm under pågående Balkanoperation.

Inom FV genomfördes även ett utvecklingsarbete inom ramen för JAS 39 utveckling som omfattade ett djupare samarbete med NATO och bilateralt med USA för att åstadkomma interoperabilitet (inkl flygsäkerhet). Arbete genomfördes inom RAS 90/TARAS projekt och ytterligare information finns i FHT rapport *RAS90/TARAS Bakgrund och verksamhet F02/15* från 2016.

BILAGOR

Bilaga 1

1.1. Undersökning med förslag till åtgärder för samordning av Norges och Sveriges luftbevaknings- och jaktstridsledningsorganisation

Major Stangenberg
Kapten Widerberg

Militär lag. 1938 nr 757

Undersökning

med förslag till åtgärder för samordning av Norges och Sveriges luftbevaknings- och jaktstridsledningsorganisation.

I. Inledning.

En av grundförutsättningarna för luftförsvar är en effektiv luftbevaknings- och jaktstridsledningsorganisation. För de nordiska länderna torde en effektiv sådan organisation desslikes vara en av grundförutsättningarna för utländskt understöd med stridskrafter ur samtliga försvarsgrenar eller med flygstridskrafter eller båda.

De allmänna krav, som måste uppställas på här angiven organisation, äro dels rätttidig förvarning om fientlig anflygning dels verksam organisation för stridsledning av aktiva och passiva luftförsvarsmedel inom de områden som skola luftförsvaras. Då både Norges och Sveriges - och även Danmarks - försvarsplaner bygga på utländskt understöd, måste luftbevaknings- och stridsledningsorganisationen dimensioneras, icke blott för egna försvarsmedel, utan även för de utländska flygstridskrafter - främst jakt - som kunna beräknas insättas. Vi anse det knappast möjligt för den understödjande makten att själv inom rimlig tid bygga upp denna organisation inom våra respektive länder annat än för komplettering.

Undersökningen inleddes med en redogörelse för resp länders organisationer. Gemensamt för bägge gäller, att vad som finnas dels är otillräckligt, dels - främst i vad gäller Sverige - är omodernt. Ett ~~ganska~~ omfattande utbyggnads- och ~~såväl~~ moderniseringsarbete pågår därför inom båda länderna.

II. Norsk organisation.

A. Radar och jaktstridsledning.

1. Läge den 1/9 1948.

På särskild karta är inritat:

- a) med rött: täckningsområden för radarstationer för närspanning och jaktstridsledning.
- b) med svart: täckningsområden för radarstationer för fjärrspaning.

De fem radarstationer, som på kartan äro inritade med dubbel täckningslinje, äro färdigmonterade och den tekniska driften är i gång. Full operativ bemanning för övningar 8 tim/dag kan påräknas ~~tidigast~~ våren 1949.

Stasjonene vil effektivt varsle overflatefartøyer på avstander opp til 40 km og fly på avstander som inntegnet på kartet i høyder mellom 1500' og 20000'.

Effektiv kontroll av egne jagere vill kunne finne sted innen dekningsområdet.

En omkonstruksjon av antennene er nødvendig for å "se" fly over 20000'. Arbeidet vil bli utført ved egne fabrikker i Norge i løpet av vinteren 1948/49.

Stasjonstypen er AMES type 21, av Engelsk fabrikat.

Utbygningen pr 1/7 1951.

Totalutbygningen som den fremgår av kartet omfatter 15 radarstasjoner for nærvarsling og jagerkontroll, og 6 fjernevarslingsstasjoner. En rimelig effektiv jagerkontroll vil kunne utføres innen stasjonenes dekningsområdene. Fjernevarslingen vil være effektiv på avstander opp til 300 km for fly over ca 5000 m og opp til 200 km (inntegnet på kartet) for fly over ca 2000 m.

For utbygningens realisasjon er bestilt 6 stkr AMES type 27/2 for nærvarsling og jagerkontroll, som vil bli levert sommeren 1949.

Ytterligere 9 stasjoner av samme type søkes bestilt gjennom Air-Ministry.

For fjernevarsling underhandles for tiden om kjøp av 9 stkr modifiserte AMES type 15 i England.

Notat om Luftvakten.

1. Luftvakten er organisert i 4 områder i samsvar med de 4 luftkommandoer landet er delt opp i, og er kommandomessig underlagt disse.
2. Som fagmessig instans for områdene står Luftvaktinspeksjonen.
3. Luftvakten er planlagt utbygget således:

LKÖ:	6	samlestasjoner	med	90	luftvaktposter
LKV:	4	"	"	60	"
LKT:	4	"	"	60	"
LKN:	7	"	"	105	"
4. Som et ledd i det operative kommandoapparat er det Luftvaktens hovedoppgave å oppdage og lokalisere fiendtlige så vel som egne fly og fartøyer og rapportere deres posisjon og bevegelser til interesserte instanser. Videre skal Luftvakten rapportere bevegelser av fiendtlige styrker på land og sjø, landsetting av fiendtlige styrker fra sjøen og luften, bombing, mineutlegging og hendelser av forskjellig art f.eks. eksplosjoner, branner, lyssignaler etc.
5. Meldingene fra luftvaktpostene sendes over telefon til nærmeste samlestasjon hvor de blir filtrert og øyeblikkelig sendt videre til: Luftforsvarets hovedoperasjonsrom, radarstasjon og eventuelt Sjøforsvaret, Luftvernartilleriet og Lokalforsvaret. Det sivile luftvern har egen representant i samlestasjonen. - Foruten nevnte meldinger holder samlestasjonene (avsnittene d.v.s. det geografiske område som hører inn under en samlestasjon) hverandre underrettet om inn- og utgående flytrafikk.

Holmenkollen, 21. oktober 1948.

III. Svensk organisation.

A. Radar och jaktstridsledning (nuläget).

På särskild karta är inlagt grupperingsplatserna för 23 st radarstationer typ AMES 6 (ER III b). Stationerna, som äro omöjliga, medge närspaning till högst ca 10 mil. På 75 km avstånd inritat på kartan - erhålles en täckning från 500 m höjd upp till 4-5000 m.

Här angivna stationer äro, till skillnad från de norska, icke utplacerade för operativ verksamhet i fredstid utan äro uppställda på fredsflottiljerna för flygsäkerhetstjänst.

I Uppsala har uppställts en AMES 21 (= de norska, erhållen som lån från England) för jaktstridsledning. Stationen beräknas med norsk medverkan kunna användas för operativ verksamhet från omkring 15/1 1949. I likhet med de norska stationerna erfordras viss ombyggnad av antennen för att öka verkningsförmågan i höjd.

Jaktstridsledningen i övrigt är så organiserad, att ovan angivna radarstationer typ AMES 6 rapportera direkt till provisoriska jaktstridsledningscentraler, där stridsledningen sker i form av "bordstridsledning". Centralernas belägenhet framgår av karta (▲).

B. Optisk luftbevakning (nuläget).

I Sverige har under beredskapsåren uppbyggts en organisation för optisk luftbevakning som täcker praktiskt taget hela landet. Denna organisation har till stora delar under lång tid varit organiserad för neutralitetsvakt. Sedan beredskapen upphörde har utbildning ägt rum i mycket begränsad omfattning. Belägenheten av luftbevakningscentralerna framgår av kartan (●).

Organisationen är i dagens läge omodern. Rapporteringstiderna äro för långa, telegrafverkets permanenta nät blir överbelastat och någon enhetlig ledning av luftförsvaret kan icke åstadkommas.

En omorganisation är därför under genomförande och syftar till ett sammanförande av radar, optisk luftbevakning och jaktstridsledning till en organisation under gemensam ledning. Här för redogöres under C. nedan.

Provisoriskt har denna organisation genomförts i Skåne, varvid dock någon radarstridsledning av jakten ännu icke kan ske därstädes.

C. Grunddragen av planerad luftbevaknings- och jaktstridsledningsorganisation.

Utskrift (av handskrivet manus G. Stangenberg sept 1948, av förf)
C. Grunddragen av planerad luftbevaknings- och jaktstridsledningsorganisation

För fjärrspaning med radar har beställts 20 st amerikanska stationer, typ TPS 1 (Bendix). Leverans beräknas ske under 1950. Schematisk gruppering av dessa stationer framgår av kartan. Stationens prestanda kunna i dagens läge icke fullständigt preciseras. Man torde emellertid kunna räkna med minst 200 km räckvidd optisk sikt, dvs stationen fångar mål på detta avstånd på höjder över 2500-3000 m.

Här angivna stationer avses kompletteras med höjdmätare av typ AMES 13. 15 st sådana ha beställts från Marconi. Leverans under 1950.

Fjärrspaningsstationerna avses dessutom kompletteras med stationer för lågspaning av typ AMES 14. 20 st sådana äro beställda för leverans under 1950. Tillsammans med ytspaningsstationer ur Marinen beräknas man kunna erhålla en tillfredsställande täckning mot lågtflygande flygplan inom de ur operativ synpunkt viktigaste områdena.

För jaktstridsledning har flygvapnet beställt 20 st stationer typ AMES 21, motsvarande de som finns i Norge. Leverans 1950. 11 st och har schematisk utlagts på kartan. Rekognosering har ännu icke ägt rum.

Utbyggnadstakten kan f.n icke anges då personalproblemen ännu icke är klarlagda.

Beträffande den optiska luftbevakningen har riksdagen på regeringens förslag beslutat genomföra en modernisering av denna organisation som om möjligt bör vara slutförd före utgången av budgetåret 1953/54. Royal Observer Corps organisation har tjänat som riktlinje. Modernisering innesluter i sig också sammanförande av radar, optisk luftbevakning och jaktstridsledning inom en organisation och eliminering av det gamla systemets svagheter, vilka i korthet berörts ovan. Belägenheten av planerade luftförsvarscentraler (samt deras karaktär av) framgår av kartan. Utöver dessa centraler tillkommer c:a 130 mindre centraler i det optiska systemet.

IV. Synpunkter på samordning av resp länders organisationer.

I krigsfall öst kommer svenskt land att beröras vid övervägande antalet sannolika inflygningens riktningar. Endast från baser i norr och söder (nuvarande ryska zonen eller västeuropa) kan inflygning mot Norge ske utan att svenskt land beröres. I senare fall kan Danmark bli berört av inflygningarna.

I krigsfall väst kan inflygning mot svenskt område ske från syd och sydväst utan att Norge blir berört. I övriga fall måste flygningen gå över eller nära norskt område. Vid inflygning mot Sverige söder eller sydvästifrån kan på samma sätt som ovan i krigsfall öst Danmark bli berört.

Av det sagda framstår som ett starkt önskemål att även Danmark inneslutes i systemet och det förutsättes att diskussion härom kommer att upptagas framlänges. Det är emellertid vår uppfattning, att Danmarks tillslutning icke kan medge någon uttunning av den norsk-svenska organisationen i riktning syd och väst.

Därest en samordning icke kan komma till stånd, måste i princip varje land självt bygga ut sin organisation, som ifråga om luftbevakningen måste, förutom att täcka hela landet, ge möjligheter till erforderlig förvarning. Jaktstridsledningen måste täcka de områden som skola jaktförsevaras. Att bygga ut en försvarskedja längs gränsen in över resp länders områden ställer sig oproportionellt dyrt och förenat med oerhörda tekniska svårigheter. I verkligheten har man vid planläggningen i bägge länderna utgått ifrån att någon samordning skall komma till stånd.

5. Tiltak for samordningen.

a) Det operative kommandoapparats sentraler for Flygvåpene i de respektive land anbefales sammankoblet pr telefon, teleprinter og radio; delvis for å sikre en kontinuerlig utveksling av informasjon og delvis for å muliggjøre samøvelsen med flyavdelinger.

b) Et standardisert rutenett (Kartgridsystem) for Skandinavien er en første forutsetning for at varslings-tjensten kan utnyttes på felles basis.

En modifisert Engelsk gridsystem, som allerede er utarbeidet for Danmark og Norge anbefales nyttet som standard.

c) Terminologien kan, og bør, standardiseres på områdene så som meldingstjensten, flykontrollen, teknisk og operativ radartjeneste.

d) Utveksling av fagpersonell bør ta til snarast mulig og vil være til gjensidig fordel.

Sverige har verdifulle erfaringer fra lengere tids arbeid med en stor organisasjon for Luftvakten og Flykontrollen, mens Norge har personell med praktisk erfaring fra krigen på de samme stridsområdene.

e) For å få fram en snabb løsning av ovennævnte problem anse vi, at samøvinger med jaktflyg från respektive land først och främst bör sättas i gång. Sådana samøvingar, ett visst antal dagar i månaden, kommer på kort tid att avslöja svagheter i riktlinjerna för samordningen och kommer att ge tillfälle till nya åtgärder för att effektivisera dem.

Samøvingarna måste av praktiska skäl förläggas till gränsområdena och i första omgången, för Norges och Sveriges del, med jaktflyg från Luftkommando Øst och 2. Bakadern (flybo W).

Den operativa ledningen vid eventuella samøvingar kan på grund av bristen i Sverige på radarstationer för förvarning och jaktstridsledning ikke få full effektivitet.

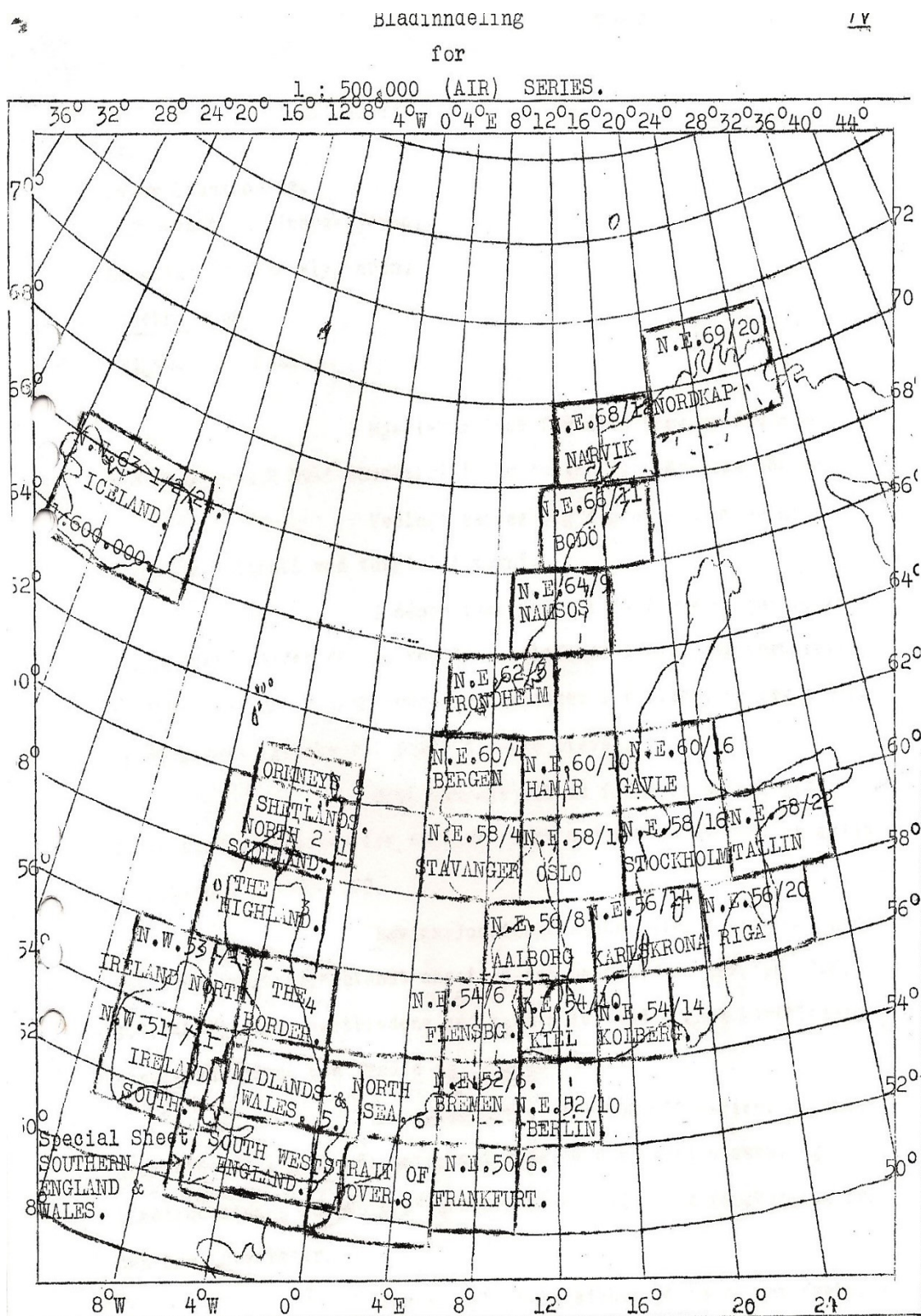
En förflyttning (utlåning) av en norsk radarstation till Göteborg kommer till en viss grad att hjälpa upp detta förhållande, på så sätt att stridslednings- och förvarningemöjligheterna av flyg därvid ökas till fördel för båda länderna inom området Göteborg-Kristiansand-Oslo.

Detaljer i samband med utlånet av radarstationen föreslås tagas upp mellan de olika ländernas försvarsgrenar.

f) Anskaffnings- och underhållsfrågor böra i största möjliga utsträckning koordineras. Både det svenska och norska flygvapnets anskaffning av radarstationer är baserad på samma typer och därför är en fabrikation av reservdelar på gemensam basis av både beredskapsmässigt och ekonomiskt stort intresse. Som en naturlig utveckling av denna fabrikation följer frågan om en självständig nordisk radarindustri med kapacitet för framställning av kompletta radarstationer.

g) Problemet med avskärning och/eller nedskjutning av självstyrda projektiler har icke berörts vid diskussionen mellan representanterna för de olika flygvapnen, men förutsättes givas en framträdande plats vid de parallella diskussionerna mellan representanterna för försvarsgrensledningarna och forskningsinstituten.

1.2. Blad engelskt grid indelning

1.3. PM över åtgärder för skandinavisk försvarssamverkan

HEM LIG
Kungl. Maj: 1858 nr 77
2016-03-02 ✓ P M
Arbetspapper
nr 48
övar åtgärder för skandinavisk försvarssamverkan.

A. Högkvarteren.

1. Underrättelsetjänst och övervakning.
2. Säkerhetstjänst.
- ✓ 3. Samband (även med västmakterna).
4. Rapporteringssystem.
5. Lägesangivningssystem.
6. Igenkänningssystem.
7. Underhållstjänst.
8. Krigsmaterieltillverkning (ömsesidiga leveranser)
9. Forskning och försök.
10. Terminologi (ordbok?), förkortningar.
11. Kontaktverksamhet.
12. Motståndsrörelser.
13. Flyktningstjänst.
14. Folkförsörjning.
15. Transitering av varor från västmakterna genom Norge och i norska farvatten till Sverige.
16. Neutralitetsbestämmelser.
17. Gemensamma övningar.

B. Lantstridskrafter.

Sverige - Norge.

- ✓ 1. Samverkan vid treriksröset (svenskt gränsskydd baserat på nordnorska förråd?).
- ✓ 2. Lås längs Ofotenbanan (underhållstjänst i ena eller andra riktningen).
- ✓ 3. Lås vid Mo i Rana (svenska förstärkningar dit?).

- ✓ 4. Svenskt ingripande i Trøndelag (Trondheim): rekognoseringar.
- 5. Fri jägarverksamhet i gränsområdena.
- 6. Samband VI., II. och V. milbef med motsvarande bef på norsk sida (tråd, radio, agenter).

Sverige - Danmark.

- 7. Samverkan kustartilleri och fältartilleri på ömse sidor Öresund.
- 8. Sjötransporter över Öresund och Skagen - Göteborg.
- 9. Samband I. milo - motsvarande bef på dansk sida.

G. Marinen.

- 1. Ömsesidig orientering om sjöstridskrafternas utgångsgruppning i stora drag.
- 2. Planläggning av övervakningen av gemensamma operationsområden samt vidarebefordran av spaningsrapporter (södra Östersjön, Öresund, Kattegatt och Skagerrack). Samordning av kustradarverksamheten ingår här.
- ✓ 3. Mineringsverksamheten i Öresund före krigsutbrott och under krig. Vilka andra spärrande eller navigeringsförsvårande åtgärder kunna vidtagas.
- 4. Samverkan vid försvaret av Öresund medelst kustartilleri och fältartilleri.
- ✓ 5. Sjötransporter över Öresund.
- 6. Samverkan mellan CMDÖ och motsvarande chef på dansk sida.
- 7. Samordning av dansk-svensk sjökrigsverksamhet i södra Östersjön. Principer. Ansvarsområden m m.
- 8. Samverkan mellan CMDS och motsvarande chef på dansk sida.
- ✓ 9. Planläggning av den totala mineringsverksamheten i avsikt att försvåra passage genom Östersjöutloppen (i princip svensk på anmarschvägarna mot sunden österifrån, svensk-dansk - dock

övervägande svensk - i Öresund, dansk i Bälten, svensk vid utloppens norra mynningar och i Kattegatt. Därtill kan eventuellt komma allierade mineringar från fartyg i Kattegatt och under alla förhållanden allierade flygmineringar inom hela området).

- ✓ 10. Samordning av norsk-svensk sjökrigsverksamhet i Skagerack.
- ✓ 11. Planläggning av sjöfartsskyddet för transporter västerifrån till Norge, Sverige och Danmark. Främst norsk-svensk samverkan vid konvojereringen längs norska västkusten och in genom Skagerack. Vidarebefordran till Danmark. Viss dansk medverkan. Gemensamma konvojföreskrifter m m.
12. Samverkan mellan CMDV och motsvarande chef på dansk sida.
13. Eventuellt särskild planläggning av samverkan vid minsvepning och ubjakt inom aktuella samverkansfarvatten. Ansvarsområden. (I den mån detta icke åtgärdas i samband med ovanstående punkter.)
14. Problemet angående rättigheten och möjligheten att minera Östersjöutloppen före krigsutbrott (i samverkan med UD).
15. Åtgärder för att möjliggöra provisorisk basering av danska sjöstridskrafter inom MDS, danska och norska inom MDV samt danska och svenska inom norska baseringsområden.
16. Gemensamt lägesangivningssystem.
17. Signaltjänst och koder.
18. Igenkärning.
19. Jaktstridsledning från fartyg.
20. Eventuellt erforderliga åtgärder för möjliggörande av fällning av svenska minor från danska örlogs- och hjälpfartyg.

D. Flygvapnet.1. Ledning.

Förbindelser utbyggas mellan CTV i högkvarteret och motsvarande instanser i Norge och Danmark.

2. Luftbevakning.

- a) Likformighet i fråga om lägesangivning och rapportteknik,
- b) Förbindelser utbyggas mellan vissa centraler, som övervaka angränsande områden i de olika länderna.
- c) Radarstationers placering samordnas.
- d) Igenkänningssystem standardiseras.

3. Jaktstridsledning.

- a) Metoder och terminologi för jaktstridsledning standardiseras i möjligaste mån (Engelskt språk?).
- b) Frekvenstilldelning för jaktförbanden i de olika länderna utredes och gemensamma jaktstridsledningsfrekvenser avdelas.

4. Spaning.

- a) Metoder för rapportering standardiseras och rapportvägar förberedas.
- b) Spaningsområden fördelas.

5. Väderlekstjänst.

- a) Fjärrskriftförbindelser och rapportering anordnas mellan Narvik och Kiruna (ev Boden) samt Trondheim - Östersund,
- b) Rapportering från Grönland och Färöarna till Sverige eller Norge förberedes.
- c) Gemensamma hemliga väderkoder uppsätts.

6. Flygräddningstjänst.

- a) Fördelning av ansvarsområden uppgöres.
- b) Kontakt mellan ledningen av flygräddningstjänsten i de tre länderna upprättas.
- c) Räddningstjänsten i gränstrakterna mellan Norge och Sverige

samordnas.

7. Flygetransporter.

Plan för civila flygplans disponerande i krig och för deras underhåll uppgöres för olika alternativ (Samverkan eller icke samverkan).

8. Materiel.

I den mån så är möjligt standardiseras utrustningen. Viktigast beträffande ammunition och flygmotorer.

9. Samövningar.

För att underlätta samövningar och kontakter mellan staber och förband i de olika länderna fordras en uppmjukning av tillträdesbestämmelserna för militära förband i fred i de olika länderna.

1.4. Utkast till disposition för utredning i vad avser flyget

~~HEMLIG~~

~~förordning 1934 nr. 757~~

2016-02-29 *pel*

Utkast till disposition

för utredning i vad avser flyget.

A. Förutsättning.

I. Samverkan kan avse

utnyttjande av baser i det andra landet för

baseriing av stridande förband

" " utbildningsförband

" " transportförband

reparationer och översyner

övningar i fred;

samverkan med förband från det andra landet

genom gemensam ledning i högsta instans (högkvarter)

genom gemensam ledning i andra instans (eskaderförband)

genom sammanslagning av taktiska enheter (flottiljer)

genom gemensam flygtransportorganisation;

gemensamt utnyttjande av disponibel materiel för underhålls-

tjänst nämligen

flygplan med reservdelar

flygmotorer med "-"

utrustningsdetaljer till flygplan

stationsutrustning

ammunition

drivmedel.

II. Faktorer som påverka möjligheterna till samverkan enligt I.

a) Baseringsmöjligheter inom aktuella områden. Antal baser. Dessas kapacitet och tillstånd.

b) Tillgång på basförband och dessas utrustning.

c) Fpltyper.

d) Motortyper.

e) Fplbeväpning.

f) Ammunitionstyper och tillgång på dessa.

g) Drivmedelstyper och tillgång på dessa.

h) Radiomateriel (frekvensområde).

i) System för operativ och taktisk ledning av

jaktförband

attackförband

spaningsförband

j) System för luftbevakning.

k) " " och utrustning av jaktstridsledning.

B. Detaljgranskning av inverkan av faktorer enligt A II.

I. Baseringsmöjligheter:

a) Sverige.

b) Norge.

c) Danmark.

II. Basförband:

a) Sverige.

b) Norge.

c) Danmark.

etc.

C. Detaljgranskning av olika former för samverkan enligt A 1 med hänsyn till resultatet av detaljgranskning enligt B ovan.

I. Sverige-Norge.

a) Baserings av stridande förband.

b) " " utbildningsförband.

II. Sverige-Danmark.

a) Baserings av stridande förband.

b) " " utbildningsförband.

D. Anvisningar av åtgärder för att underlätta samverkan.

Bilaga 2

2.1. Swedlunds PM 7/2 1949: rörande planläggning av viss militär samverkan med Danmark och Norge.

7/2 49

*med 1
börning*

*2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12*

*1. Norge
2. Norge
3. Norge
4. Norge
5. Norge
6. Norge
7. Norge
8. Norge
9. Norge
10. Norge
11. Norge
12. Norge*

man dröjter.

9.2.

P M

rörande planläggning av viss militär samverkan med Danmark och Norge.

Även om försöket att samordna de tre skandinaviska ländernas försvarsförberedelser i ett försvarsförbund t v icke lyckats, är det önskvärt att viss gemensam planläggning ändock kommer till stånd.

Ett sådant planläggningsarbete utföres lämpligen av ett antal smärre arbetsgrupper sammansatta av stabsofficerare från de tre ländernas militärledningsorgan och kan genomföras utan att offentliggörande behöver ske.

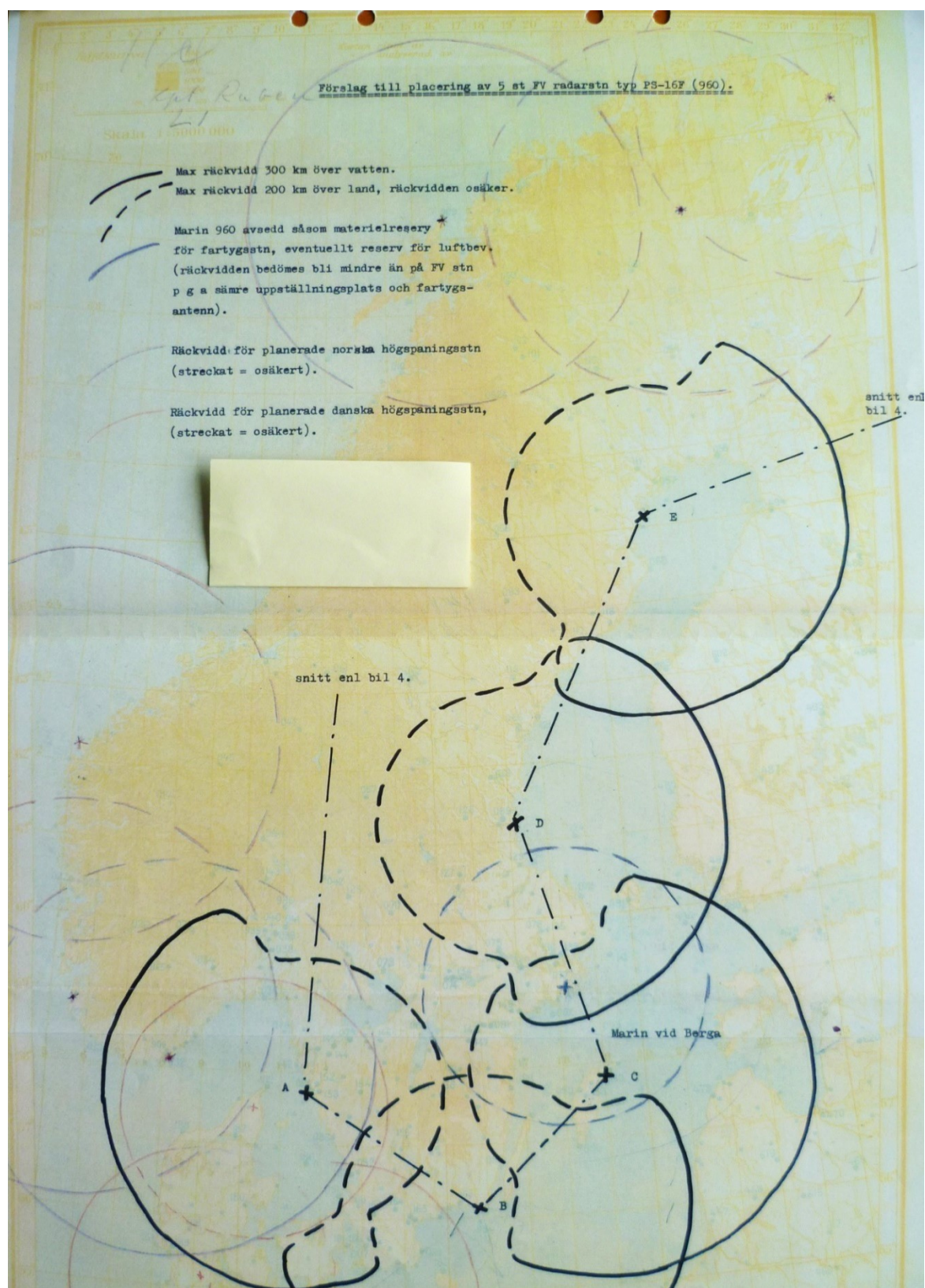
Närmast böra följande planer utarbetas:

1. Plan för ordnande av tråd- och radioförbindelser mellan myndigheter i de tre länderna, för signaleringsförfarande och för användning av gemensamma koder och chiffer.
2. Plan för samordnande av luftbevakningen.
3. Plan för samordnande av jaktstridsledning.
4. Plan för samordnande av flygräddningstjänsten.
5. Plan för samordnande av militär väderlekstjänst.
6. Plan för lantmilitär samverkan i området vid treikersröset.
7. Plan för lantmilitär samverkan utmed malmbanor.
8. Plan för lantmilitär samverkan i området Tärna - Mo i Rana.
9. Plan för lantmilitär samverkan i Trøndelag.
10. Plan för sjömilitär samverkan med Danmark i södra Östersjön, Öresund och Kattegatt-Skagerack (speciellt beträffande mineringsverksamhet).
11. Plan för sjömilitär samverkan med Norge i Skagerack (speciellt beträffande sjöfartsskyddet).
12. Plan för samordning av terminologi, rapporterings- och igenkännings-system i allmänhet.

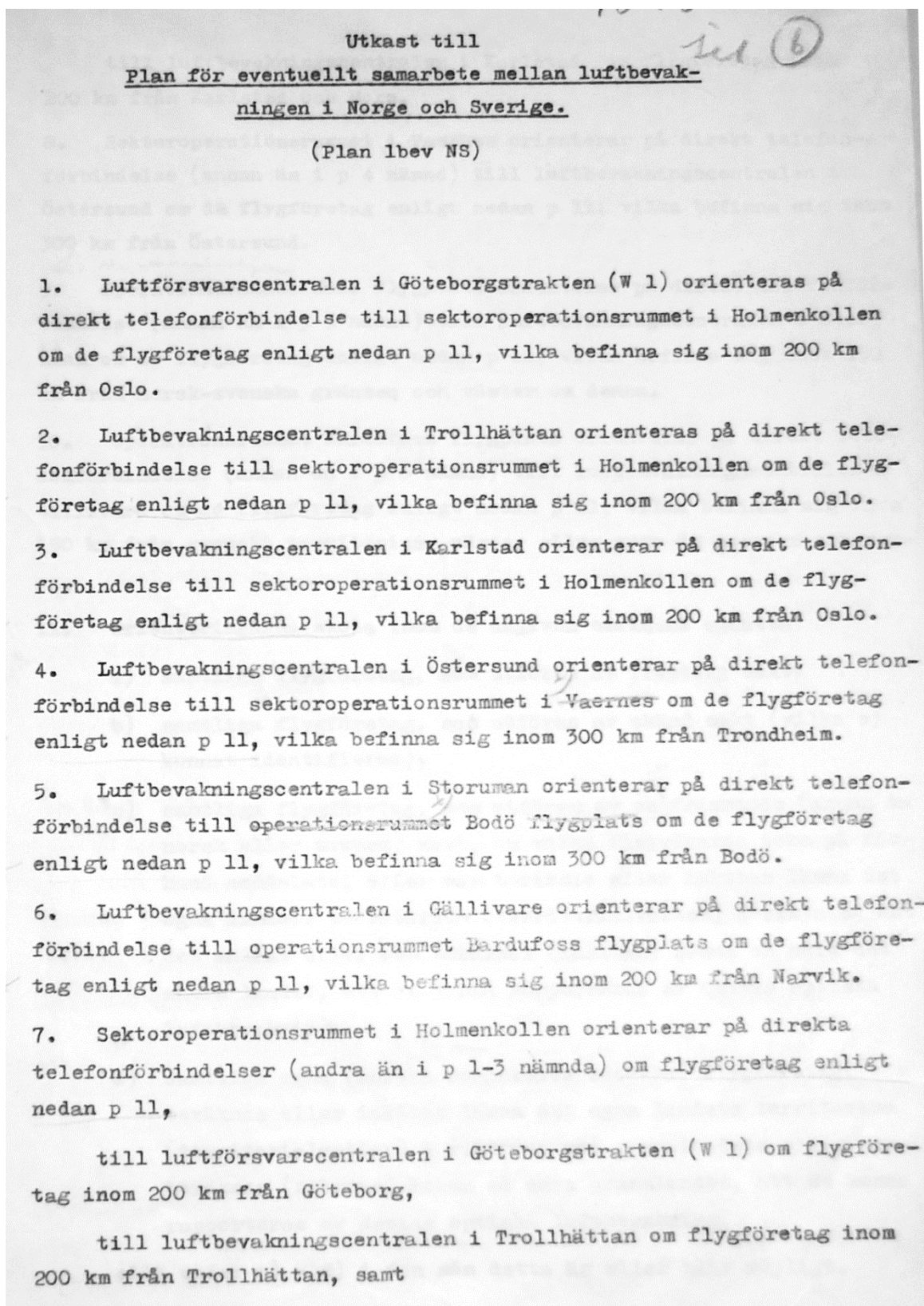
Det samarbete som redan nu sker beträffande underrättelsetjänsten bör fortgå och omfatta jämväl planläggning av verksamheten i krig, bl a beträffande samordning av flyg- och sjöspaning.

N. Swedlund
Ch. Jst

2.2 Planeringskarta PS-16 (SE-NO-DK) 1950

2.3. Utkast Plan Lbev NS 1950

till luftbevakningscentralen i Karlstad om flygföretag inom 200 km från Karlstad och Mora.

8. Sektoroperationsrummet i ~~Værnes~~ orienterar på direkt telefonförbindelse (annan än i p 4 nämnd) till luftbevakningscentralen i Östersund om de flygföretag enligt nedan p 11, vilka befinna sig inom 300 km från Östersund.

9. Operationsrummet Bodö flygplats orienterar på direkt telefonförbindelse (annan än i p 5 nämnd) till luftbevakningscentralen i Storuman om de flygföretag enligt nedan p 11, vilka befinna sig inom 150 km från norsk-svenska gränsen och väster om denna.

10. Operationsrummet Bardufoss flygplats orienterar på direkt telefonförbindelse (annan än i p 6 nämnd) till luftbevakningscentralen i Gällivare om de flygföretag enligt nedan p 11, vilka befinna sig inom 150 km från svenskt territorium, väster eller norr de svenska gränserna.

11. Orienteringarna skola inom de angivna områdena omfatta:

- a) samtliga flygföretag, som utföras av fientlig makt;
- b) samtliga flygföretag, som utföras av okänd makt (vilka ej kunnat identifieras);
- c) samtliga flygföretag, som utföras av en främmande (annan än norsk eller svensk) makt, om vilka flygvägarna icke på förhand meddelats, eller som beräknas eller iakttas lämna det egna landets territorium (territorialvatten) i riktning mot det andras eller som beräknas (iakttas) komma så nära det andra landet, att de kunna rapporteras av dettas optiska luftbevakning.
- d) samtliga egna (norska respektive svenska) flygföretag, som beräknas eller iakttas lämna det egna landets territorium (territorialvatten) i riktning mot grannlandets eller som beräknas (iakttas) komma så nära grannlandet, att de kunna rapporteras av dettas optiska luftbevakning,

allt under a) - d) i den mån detta är eller blir möjligt.

Såsom flygföretag skola avses ej blott flygningar med flygplan och ballonger utan jämväl flygande projektiler (robotvapen, V-vapen o d).

12. Orienteringarna skola om möjligt omfatta uppgifter om flygföretagets aktuella läge, kurs och höjd, flygplanens antal och typ (om denna ej kan fastställas i stället sådana iakttagna detaljer, t ex motorantal, som kunna underlätta identifiering) samt flygföretagets nummer eller benämning. Finnes särskild anledning därtill anges även flygföretagets verksamhet (t ex bombfällning, spaning, jaktflygning).

Orienteringarna skola lämnas med så täta mellanrum (om möjligt ej längre än 3 minuter) att flygföretagets rörelser kunna i det mottagande operationsrummet resp den mottagande centralen kontinuerligt följas.

13. Orienteringarna avges från de svenska centralerna enligt den metod och med den lägesangivning, som användes av den svenska luftbevakningen. Uppgifter om denna metod överlämnas samtidigt med denna plan från chefen för svenska flygvapnet till chefen för norska flygvapnet.

Orienteringarna avges från de norska operationsrummen enligt den metod och med den lägesangivning, som användes av den norska luftbevakningen. Uppgifter om denna metod överlämnas samtidigt med denna plan från chefen för norska flygvapnet till chefen för svenska flygvapnet.

För lägesangivningarna erforderliga kartor utväxlas mellan cheferna för de båda flygvapnen på tidpunkt, som senare bestämmes.

14. Förutom orienteringar skola förfrågningar om flygföretag och svar på dessa förfrågningar kunna utväxlas på de för orienteringarna avsedda direkta telefonförbindelserna.

I den mån meddelanden om flygföretag, som falla under p 11 ovan, på förhand kunna erhållas, skola dessa delgivas även det operationsrum, resp den central i grannlandet, som kan komma att beröras av flygföretaget. När sedermera flygföretaget utföres, skall orientering

i vanlig ordning därom avges med angivande av, att detta är det på förhand meddelade företaget.

15. Orienteringar, förfrågningar och förhandsmeddelanden från de svenska centralerna avges på svenska språket av personer, som väl förstå norska, samt mottagas i de norska operationsrummen av personer, som väl förstå svenska.

Orienteringar, förfrågningar och förhandsmeddelanden från de norska operationsrummen avges på norska språket av personer, som väl förstå svenska, samt mottagas i de svenska centralerna av personer, som väl förstå norska.

I båda länderna skola dessa personer snarast uttagas och hållas beredda att omedelbart vid behov inträda i arbete i centralerna resp operationsrummen.

16. De båda länderna skola i centralerna, resp operationsrummen anordna platser för i p 15 nämnda personer och förse dessa platser med för arbetet erforderlig teleteknisk utrustning.

De för samarbetet behövlige direkta telefonförbindelserna utföras på norsk sida genom försorg av norska Telegrafverket och på svensk sida av svenska Kungl. Telegrafstyrelsen. De närmare bestämmelserna för dessa telefonförbindelsers anordnande m m äro intagna i "Plan Signal NS".

17. Särskilda planer skola utarbetas för att svenska flygförband eller flygplan skola kunna navigeras och ledas, jämväl stridsledas, över norskt område och Norge omgivande vatten ävensom för att norska flygförband eller flygplan skola kunna navigeras och ledas, jämväl stridsledas, över svenskt område och Sverige omgivande vatten. Härvid förutsättes, att när samverkan mellan jaktförband skall ske, norska jaktsambandsofficerare skola avdelas till centralerna i Göteborg (alternativt Trollhättan) och Östersund samt svenska jaktsambandsofficerare till sektoroperationsrummen i Holmenkollen och Vaernes.

Som en förberedelse för dessa planer skall en direkt telefonförbindelse utöver tidigare nämnda anordnas på sätt i p 16 anges, mellan nedanstående

en förbindelse mellan jaktcentralen i Göteborgstrakten och sektoroperationsrummet i Holmenkollen,

en förbindelse mellan luftbevakningscentralen i Trollhättan och

sektoroperationsrummet i Holmenkollen,
samt

en förbindelse mellan jaktcentralen i Östersund och sektor-
operationsrummet i Vaernes.

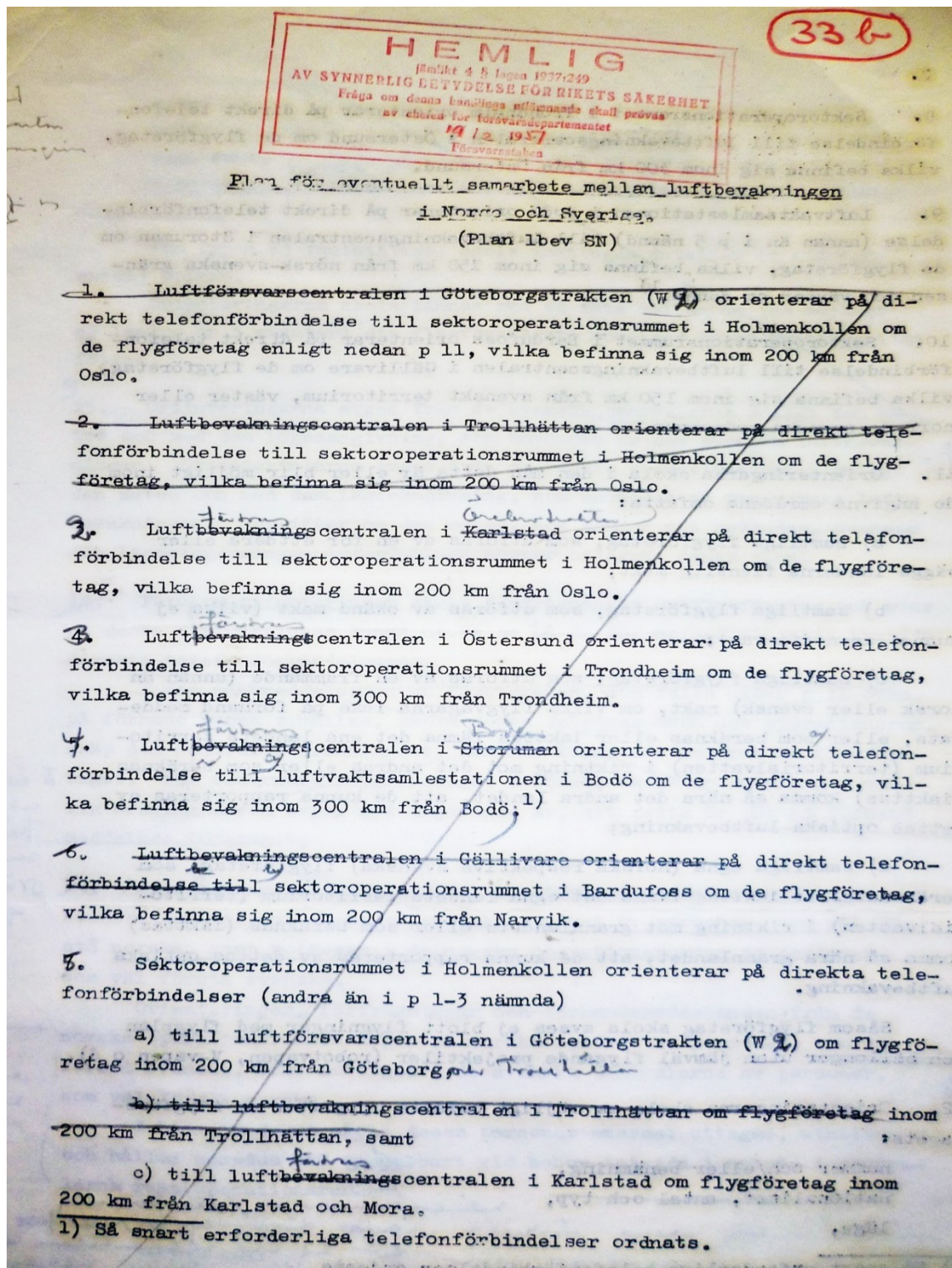
Jämväl dessa förbindelser äro intagna i "Plan Signal NS".

19. Varje land svarar för utbildningen av den personal, som skall
arbeta i dess centraler, resp operationsrum.

Prov av förbindelserna och samövningar utföras först då så för
varje särskilt fall bestämmes.

2.4. Plan för eventuellt samarbete mellan luftbevakningen i Norge och Sverige (Plan lbev NS) 1951

(Nedanstående original användes som utgångspunkt 1954 inför en uppdaterad version som beslutades 1955 (därav en del blyertskommentarer på originalet) – förf anm)

2.

8. Sektoroperationsrummet i Trondheim orienterar på direkt telefonförbindelse till luftbevakningscentralen i Östersund om de flygföretag, vilka befinna sig inom 300 km från Östersund.

9. Luftvaktsamlestationen i Bodö orienterar på direkt telefonförbindelse (annan än i p 5 nämnd) till luftbevakningscentralen i Storuman om de flygföretag, vilka befinner sig inom 150 km från norsk-svenska gränsen och väster om denna.¹⁾

10. Sektoroperationsrummet i Bardufoss orienterar på direkt telefonförbindelse till luftbevakningscentralen i Gällivare om de flygföretag, vilka befinna sig inom 150 km från svenskt territorium, väster eller ~~norr de svenska gränserna.~~

11. Orienteringarna skola i den mån detta är eller blir möjligt inom de angivna områdena omfatta:

a) samtliga flygföretag, som utföres av en för ettdera eller bägge länderna fientlig makt;

b) samtliga flygföretag, som ~~utföras av okänd makt~~ (vilka ej kunnat identifieras);

~~-e) samtliga flygföretag, som utföras av en främmande (annan än norsk eller svensk) makt, om vilka flygvägarna icke på förhand meddelats, eller som beräknas eller iakttas lämna det ena landets territorium (territorialvatten) i riktning mot det andras eller som beräknas (iakttas) komma så nära det andra landet, att de kunna rapporteras av dettas optiska luftbevakning;~~

d) samtliga egna (norska respektive svenska) flygföretag, som beräknas eller iakttagas lämna det egna landets territorium (territorialvatten) i riktning mot grannlandets eller som beräknas (iakttagas) komma så nära grannlandet, att de kunna rapporteras av dettas optiska luftbevakning.

Såsom flygföretag skola avses ej blott flygningar med flygplan ~~och ballonger~~ utan jämväl flygande projektiler (robotvapen, V-vapen o d.).

8
12. Orienteringarna skola om möjligt omfatta uppgifter om flygföretagets:

~~nummer och/eller benämning.~~

~~Nationalitet, antal och typ,~~

läge,

1) ~~Så snart erforderliga telefonförbindelser ordnats~~

lage
kurs

Nævnede, menner af alle bemaaling
 at de, højde, typ. af, eller f. t.
 er, id. at, velsamtilens
 indelser ordnede, f. t., Spang, id. f.

~~hög, höjd, tid, samt, eventuellt, verksamhetens art (t e bombfällning, spaning, jaktflygning).~~

Kan typen ej fastställas, skola iakttaga detaljer (t e motorantal) uppges.

Orienteringarna skola lämnas med så täta mellanrum (om möjligt ej längre än 3 minuter) att flygföretagets rörelser kunna kontinuerligt följas.

9 13. Orienteringarna avges från de svenska centralerna enligt den metod och med den lägesangivning, som användes av den svenska luftbevakningen. Orienteringarna avges från de norska operationsrummen enligt den metod och med den lägesangivning, som användes av den norska luftbevakningen. Uppgifter om den metod, som kommer att användas, ~~ävensom för lägesangivningen erforderliga kartor~~ biläggas denna plan.

14. Förutom orienteringar skola förfrågningar om flygföretag och svar på dessa förfrågningar kunna utväxlas ~~på de för orienteringarna avsedda direkta telefonförbindelserna.~~

~~I den mån meddelanden om flygföretag, som falla under p 11 ovan, på förhand kunna erhållas, skola dessa delgivas även det operationsrum, resp den central i grannlandet, som kan komma att beröras av flygföretaget. När sedermera flygföretaget utföres, skall orientering i vanlig ordning därom avges med angivande av, att detta är det på förhand meddelade företaget.~~

10 15. Orienteringar, förfrågningar och ~~förhandsmeddelanden~~ från de svenska centralerna avges på svenska språket av personer, som väl förstå norska, samt mottagas i de norska operationsrummen av personer, som väl förstå svenska.

Orienteringar, förfrågningar och ~~förhandsmeddelanden~~ från de norska operationsrummen avges på norska språket av personer, som väl förstå svenska, samt mottagas i de svenska centralerna av personer, som väl förstå norska.

I båda länderna skola dessa personer snarast uttagas, utbildas och hållas beredda att omedelbart vid behov inträda i arbete i centralerna resp operationsrummen.

4.

11

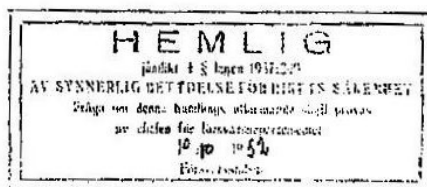
~~16.~~ De båda länderna skola i centralerna, resp operationsrummen anordna platser för i p ¹⁰~~15~~ nämnda personer och förse dessa platser med för arbetet erforderlig teleteknisk utrustning. Prov av förbindelserna och samövningar utföres först då så för varje särskilt fall bestämes.

~~12.~~ De för samarbetet behövlige direkta telefonförbindelserna utföras på norsk sida genom försorg av norska Telegrafverket och på svensk sida av svenska Kungl Telegrafstyrelsen. De närmare bestämmelserna för dessa telefonförbindelsers anordnande m m äro intagna i "Plan Signal SN".

¹⁶
~~17.~~ Denna plan träder i kraft på särskild order från det ^{norska} svenska högkvarteret. Den träder i kraft automatiskt, därest de båda länderna samtidigt råka i krig mot gemensam motståndare.

Planen får i fred endast muntligen delgivas den personal inom resp högkvarter och de högre chefer, som oundgängligen behöva äga kännedom däröf. Samtliga skriftliga planer inläggas i konvolüt, som tillsvidare förvaras i resp länders högkvarter.

2.5. Plan för eventuell samverkan mellan Sverige och Norge över Skagerack (Plan Skagerack SN) 1952

LSI (LOK) / SH
NORA-SVEA

Den 10/10 1952

Plan Skagerack SN.

3 bilagor.

Exemplar nr 1 .

Utekrift av officer.

Innehåller 3 blad.

Plan för eventuell samverkan mellan Sverige och Norge över Skagerack. (Plan Skagerack SN)

Allmänna bestämmelser.

1. Planens ändamål är att undvika sammanblandning mellan svenska och norska fartyg och flygplan samt åstadkomma effektivast möjliga utnyttjande av de båda ländernas tillgångar i vad rör uppträdande över Skagerack.
2. Planen träder i kraft på särskild order från det ^{norska} ^{svenska} högkvarteret. Den träder i kraft automatiskt, därest de båda länderna samtidigt råka i krig mot gemensam motståndare.
3. Planen i sin helhet får i fred endast delgivas den personal inom resp högkvarter, som oundgängligen behöver äga kännedom därom. Personal inom det norska Telegrafstyret och den svenska Telegrafstyrelsen meddelas planen enligt samma princip och endast i de delar, som äro nödvändiga för att i det följande upptagna tråd- och radioförbindelser skola kunna förberedas. Lokala telegrafverkmyndigheter orienteras tillvidare icke.
Samtliga skriftliga planer och utdrag därav inläggas i konvolut, som t v förvaras i resp länders högkvarter.
Förteckning uppgöres på norsk resp svensk personal, som delgivits planen helt eller delvis.

Sambandstjänst.

4. Signalförbindelser, som beröra verksamhet mellan Norge och Sverige framgå av Plan Signal SN.
Trådförbindelser samt vissa radioförbindelser i den mån de beröra

- ./1 verksamheten inom Skagerack framgå av bilaga 1 till denna plan.
 Utöver bestämmelserna i Plan Signal SW och Plan Sjöfart SW gäller följande :

För allmän förbindelse mellan flygplan samt mellan flygplan och marken användes frekvensen 116,10 mp/s.

Svenska pejlatationer pejla norska flygplan på frekvensen 116,10 mp/s.

Norska pejlatationer pejla svenska flygplan på frekvensen 116,10 mp/s.

Som nödfrekvens för flygplan användes frekvensen 121,50 mp/s.

Norska jaktstridsledningstationer skola kunna leda svenska jaktflygplan på de senares frekvenser 113,58, 118,26, 122,76, 132,12, 135,54 och 139,50 mp/s. Svenska jaktstridsledningstationer skola kunna leda norska jaktflygplan på de senares frekvenser 102,26, 102,38, 102,24, 104,94 och 103,72 mp/s. Markstationerna utrustas med kristaller för dessa frekvenser genom eget lande försorg.

2. 103,72 för
 - i sk Samvirk-
 - i Hdr...

Bestämmelser för igenkänning skola utarbetas genom högkvarterens försorg (för närvarande icke möjligt på grund av den särskilda sekretess som gäller rörande igenkänningsmateriel).

Sverige användes tills vidare det engelska systemet IFF Mark III GR. Med eventuell signalstörning sammanhängande verksamhet koordineras genom högkvarterens försorg.

Engelsk terminologi användes vid jaktstridsledning.

Spaning

5. Spaning utföres genom kustbevakning, fartygspaning, luftbevakning och flygspaning.

Inhämtade underrättelser förmedlas mellan norska och svenska myndigheter.

rörande läget till sjöss genom SKÖ resp MDV, samt

rörande luftläget genom sektoroperationsrummet Holmenkollen resp jaktcentralen i Göteborg.

- ./2 Exempel på rapportvägar framgå av bilagorna 2 och 3.

6. Ubåtspaning bedrivs endast i undantagsfall och efter särskild överenskommelse.

Områden för fartygs- och flygspaning regleras av högkvarteren.

7. Orientering om egna avsikter och åtgärder lämnas i all den utsträckning, som bedömes komma att beröra ^{norsk} verksamhet. I tveksamma fall ^{svensk} skall orientering lämnas.

Särskilt skall beaktas att åtgärder vidtagas för att förhindra sammanblandning mellan och vådabeskjutning av norska och svenska stridskrafter.

Sådana åtgärder kunna avse åtskilt uppträdande till tid och rum, förbandsorientering eller igenkänningssignalering.

Orientering om inom området uppträdande stridskrafter (fartygs- och flygplans typer) skall utvärslas.

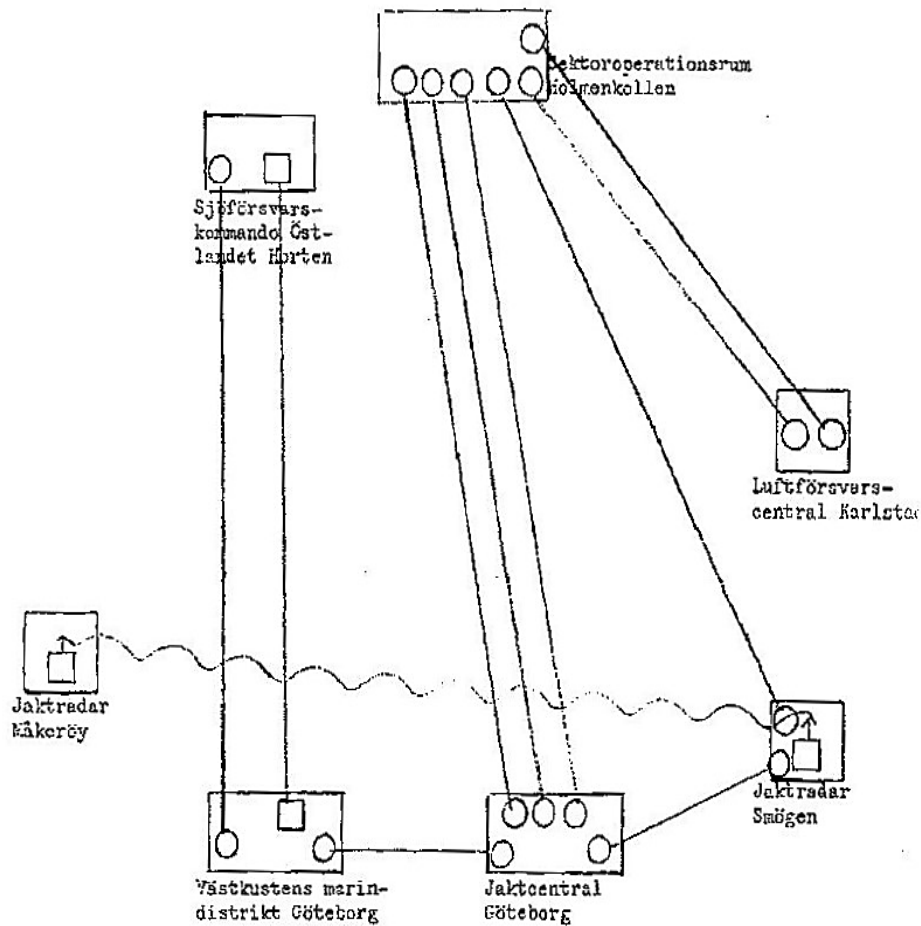
Jaktsamverkan.

8. Om ^{norska} ^{svenska} jaktförband, som insatts för jaktförsvär, jaktsepp eller eskort (av flygförband eller sjöstyrka) icke alla eller endast med svårighet kunna ledas av egna stridsledningsorgan (i land eller till sjöss) kan ledningen övertagas av ^{svensk} ^{norsk} stridsledning. Överenskommelse härom samt om sättet för överlämning av förband i luften träffas mellan sektoroperationspunkten Holmenkollen och jaktcentralen i Göteborg i varje särskilt fall. Uppgift om belägenheten av jaktradarstationer samt deras räckvidd skola utvärslas mellan vederbörande chefer.

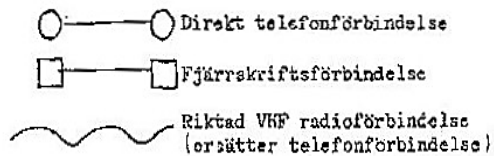
Om ^{norska} ^{svenska} flygförband behöva landa på ^{svenska} ^{norska} flygbaser, ledes in- flygning och landning så vitt möjligt av ^{norsk} ^{svensk} stridsledning. Härvid skola bl a åtgärder vidtagas för att förhindra vådabeskjutning av luftvärn. Uppgift på vilka baser, som i första hand böra utnyttjas samt vilken materiel m m (drivmedel, ammunition, syrgas o dyl) som behövas för att tillfälligt betjäna det främmande förbandet (flygplanet) skola utvärslas mellan vederbörande chefer.

Sådan erforderligt materiel m m som normalt icke finnes tillgänglig på basen transporteras dit från ^{Norge} ^{Sverige} enligt överenskommelse mellan vederbörande chefer.

Trådförbindelser m. m.

Teckenförklaring.

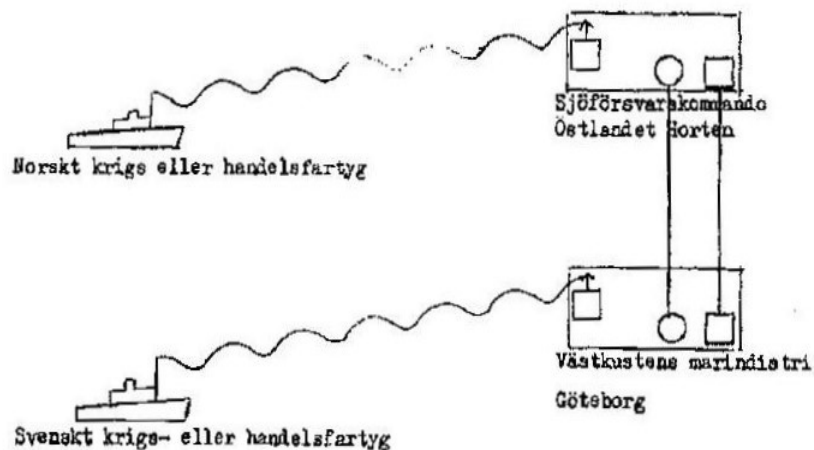
Anmärkning : Det norska högkvarteret är i likhet med Västkustens marin-distrikt och jaktcentralen i Göteborg anslutet till såväl det svenska krigstelegrafnätet (system telotype) som väderleks- och flygsäkerhetsnätet (system Breed).

10.10.52

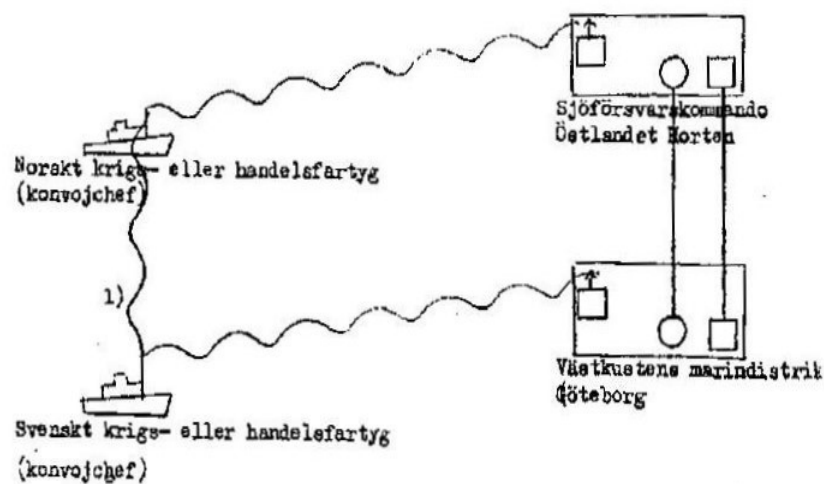
Bilaga 2.
(Plan Skagerack SN)

Exempel på signalvägar
vid rapportering från sjöstridskrafter.

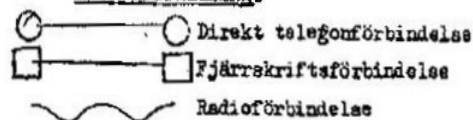
I. Sverige eller Norge är neutralt.

II. Båda länderna äro i krig.

Teckenförklaring.

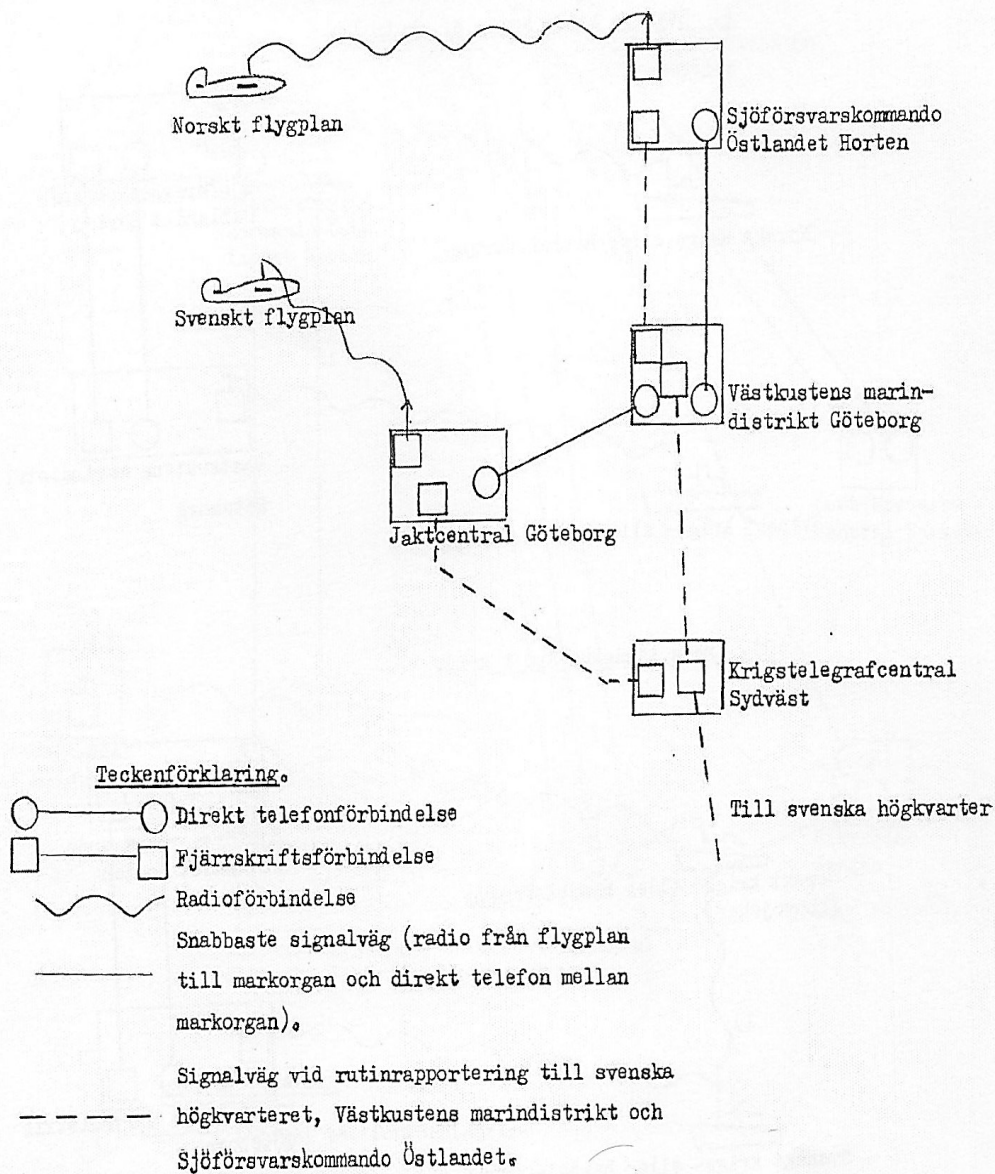

1) Endast vid förberedd samverkan

10.10.52

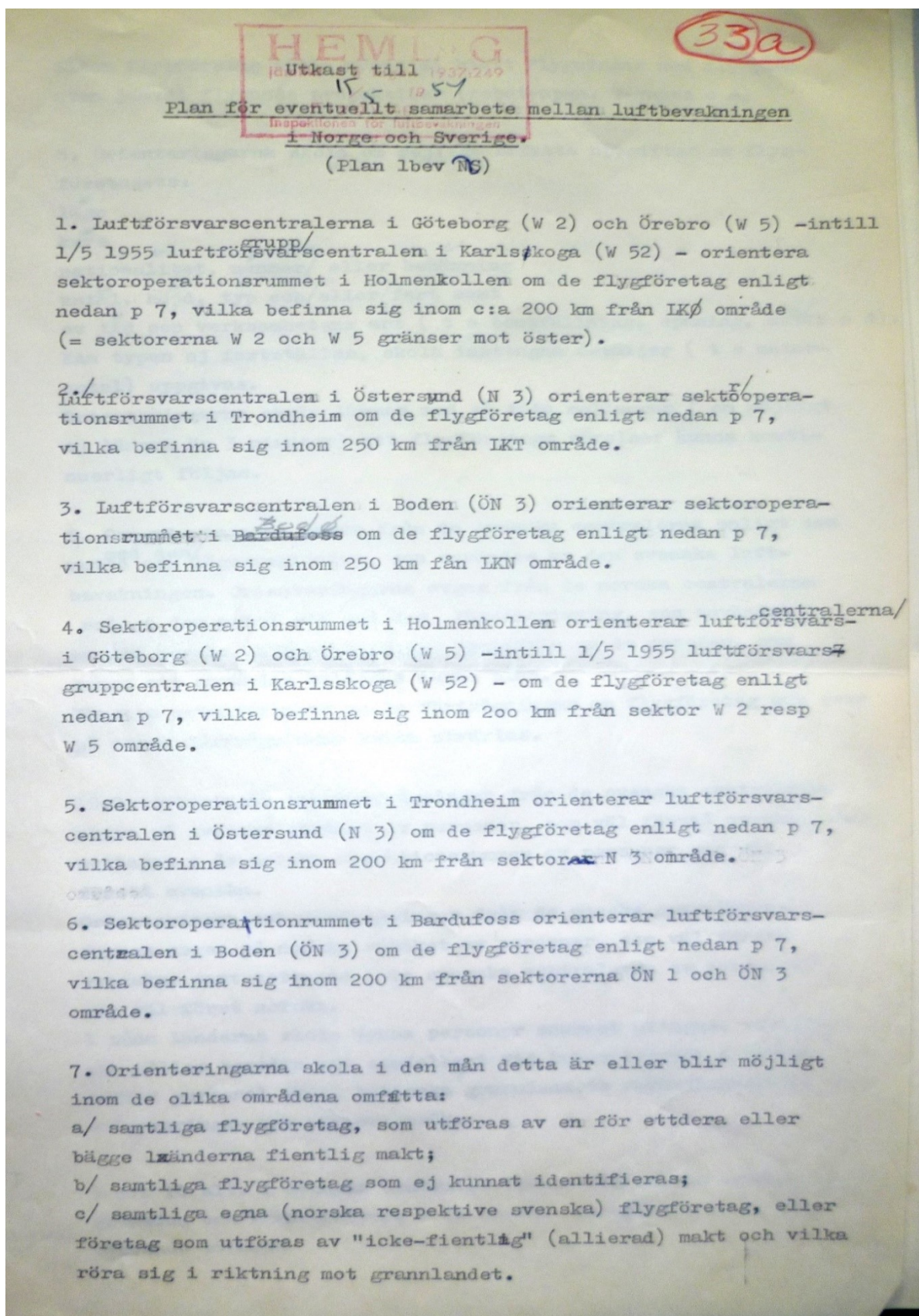
Bilaga 3.
(Plan Skagerack SN)

Exempel på signalvägar
vid rapportering från flygstridskrafter.

10.10.52

2.6. Utkast till Plan lbev NS 1954

Såsom flygföretag skola avses ej blott flygningar med flygplan utan jämväl flygande projektiler (robotvapen, V-vapen o d)

8. Orienteringarna skola om möjligt omfatta uppgifter om flygföretagets:

läge

kurs

nationalitet, nummer/ och eller benämning

antal, höjd, typ och/eller/fart samt

ev tid och verksamhetens art (t e bombfällning, spaning, attack o d).

Kan typen ej fastställas, skola iakttaga detaljer (t e motor-antal) uppgivas.

Orienteringarna skola lämnas med så täta mellanrum (om möjligt ej längre än 3 minuter) att flygföretags rörelser kunna kontinuerligt följas.

9. Orienteringarna avges från de svenska centralerna enligt den metod och lägesangivning, som användes av den svenska luftbevakningen.

Orienteringarna avges från de norska centralerna enligt den metod och med den lägesangivning, som användes av den norska luftbevakningen. Uppgifter om de metoder, som komma att användas viläggas denna plan.

Förutom orienteringar skola förfrågningar om flygföretag och svar på dessa förfrågningar kunna utväxlas.

10. Orienteringar och förfrågningar från de svenska centralerna avges på svenska språket av personer, som väl förstå norska, samt mottagas i de norska operationsrummen av personer som väl förstå svenska.

Orienteringar och förfrågningar från de norska operationsrummen avges på norska språket av personer, som väl förstå svenska, samt mottagas i de svenska centralerna av personer, som väl förstå norska.

I båda länderna skola dessa personer snabbast uttagas, utbildas och hållas beredda att omedelbart vid behov inträda i arbete. All berörd personal skall behärska grannlandets markeringsystem samt orienterings- och rapportspråk.

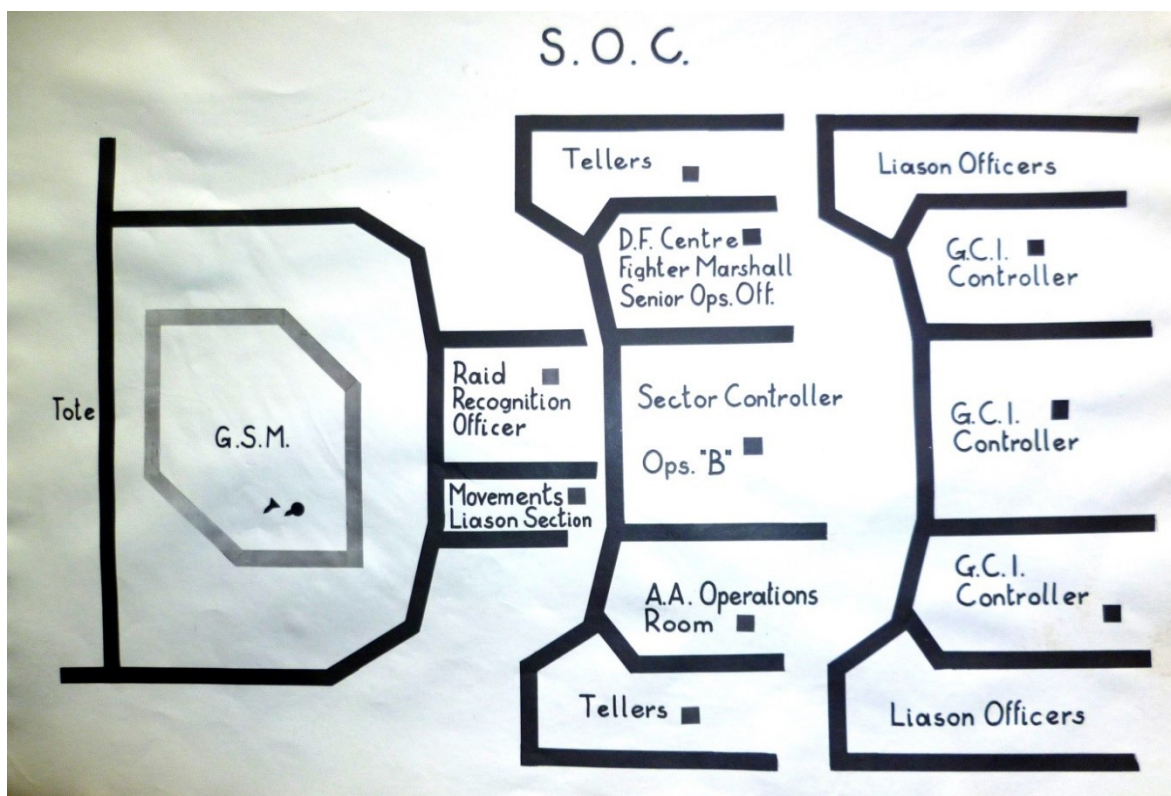
9 och 10 alt. I svenska centraler tjänstgöra norska orienteringsbiträden och kartmarkörer; i de norska operationsrummen motsvarande svenska.

11. De båda länderna skola i centralerna, resp operationsrummen anordna platser för de i p 10 nämnda personerna och förse dessa platser med för arbetet erforderlig teleteknisk utrustning. Prov av förbindelserna och samövningar utföres först då så för varje särskilt fall bestämmes.

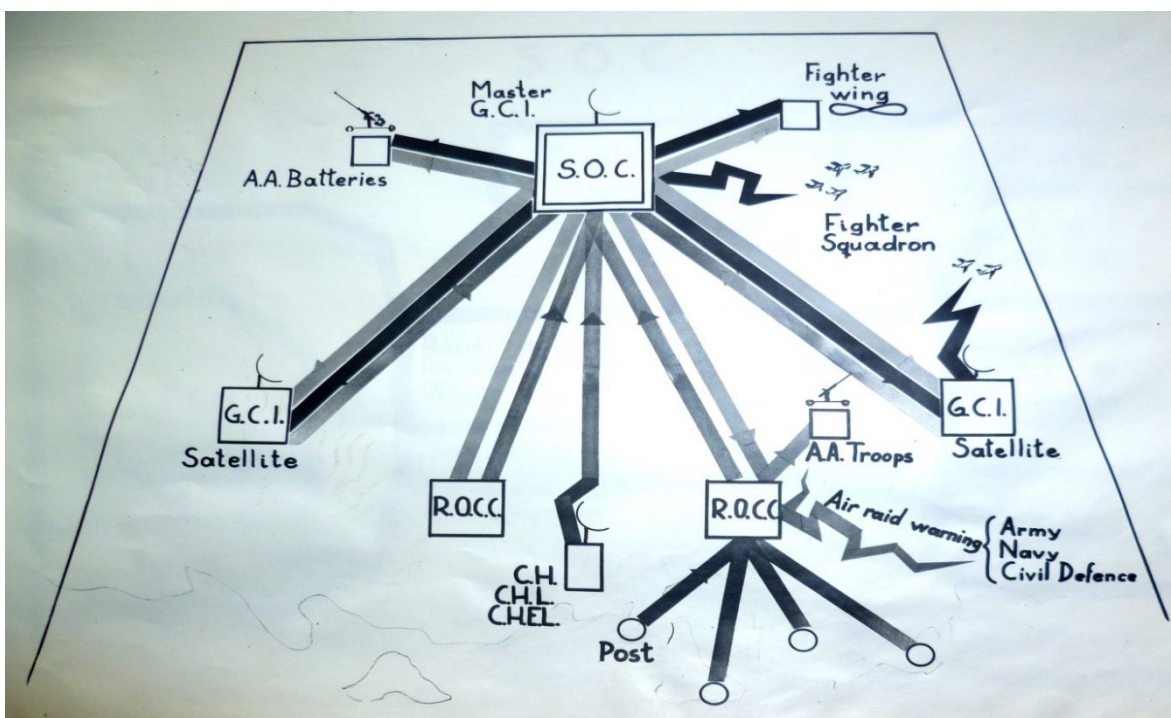
12. De för samarbetet behövlige direkta tråd- och radioförbindelserna utföras på norsk sida genom försorg av norska myndigheter och på svensk sida genom försorg av svenska myndigheter. De närmare bestämmelserna för dessa förbindelsers anordnande m m äro intagna i "Plan Signal" SN".

13. Denna plan träder i kraft på särskild order från det ^{norska} ~~svenska~~ högkvarteret. Den träder i kraft automatiskt, därest de båda länderna samtidigt råka i krig mot gemensam motståndare. Planen får i fred endast muntligen delgivas den personal inom resp högkvarter och de högre chefer, som oundgängligen behöva äga kännedom därom. Samtliga skriftliga planer inläggas i konvolut, som tillsvidare förvaras i respektive länders högkvarter.

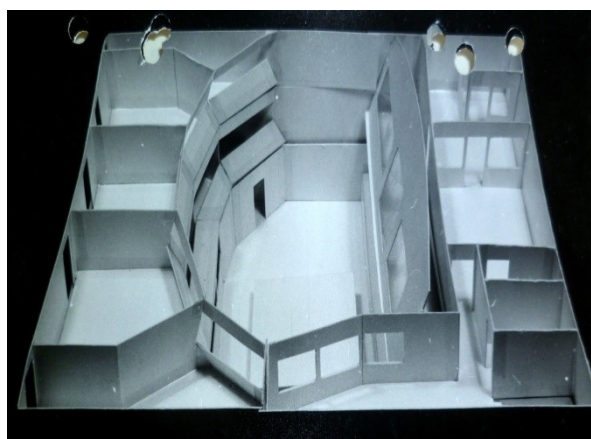
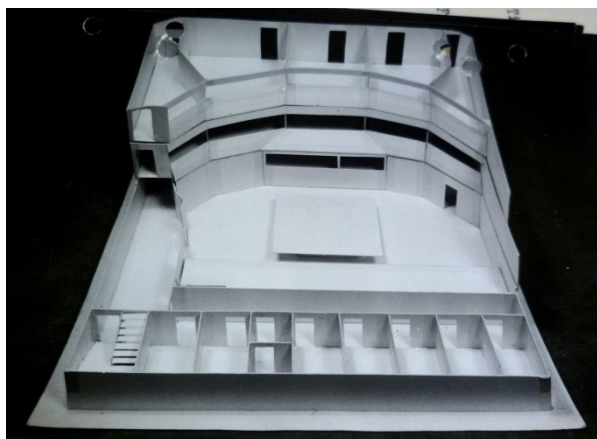
2.7. Bild underlag mm i samband med arbetet med Utkast till Plan lbev NS 1954

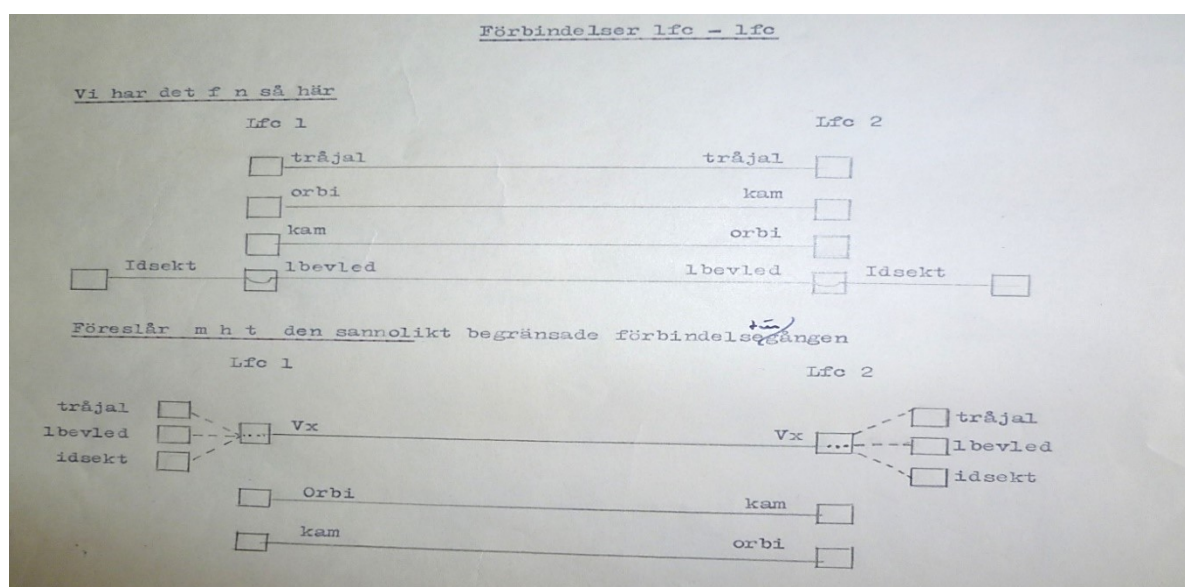
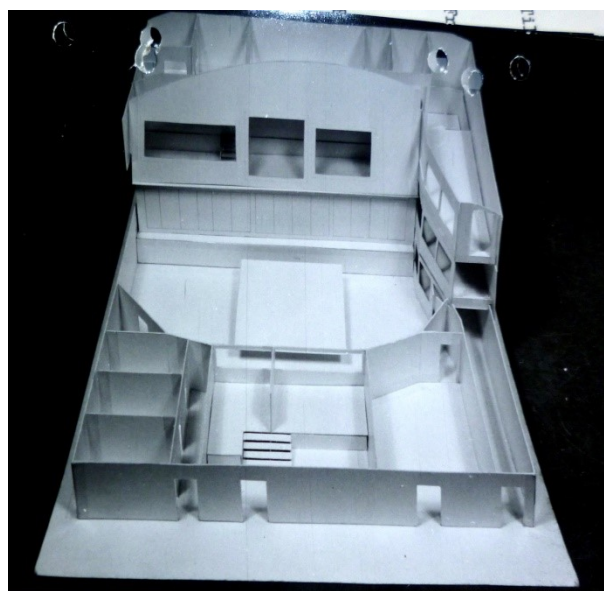
Principbild lfc

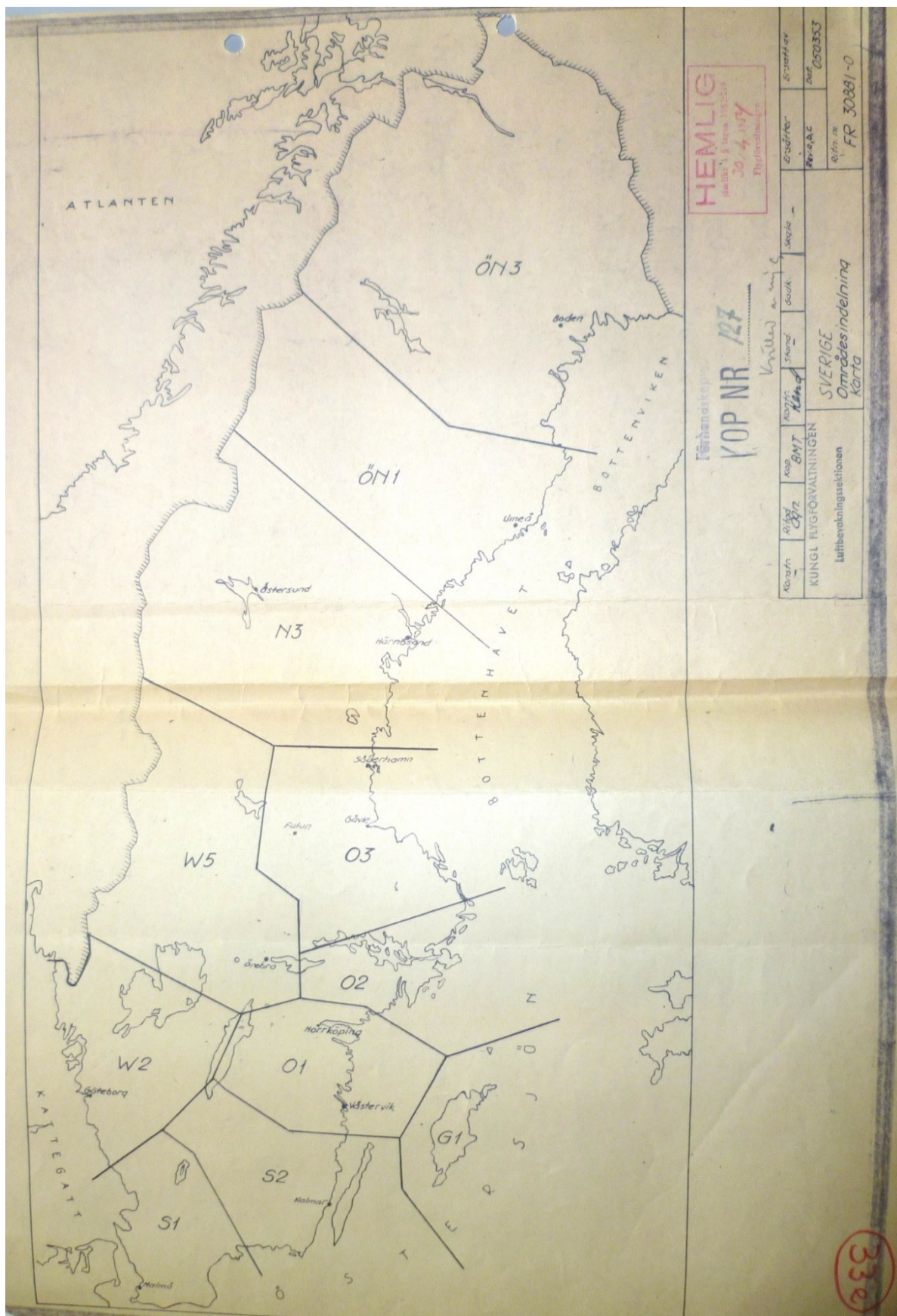
Principbild luftbevakning och stridsledning i luftförsvarssektor

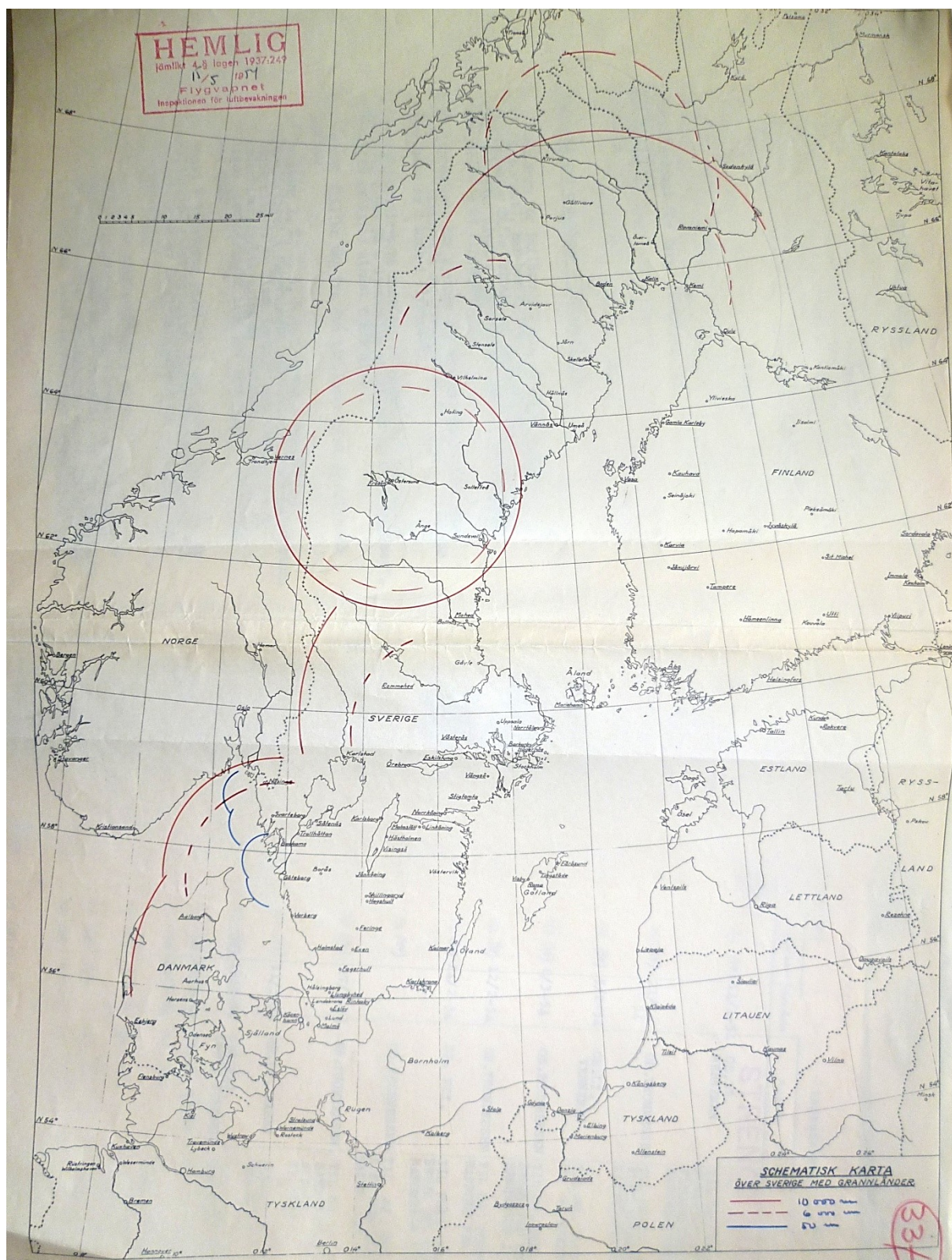
Svensk luftförsvarscentral – pappmodell

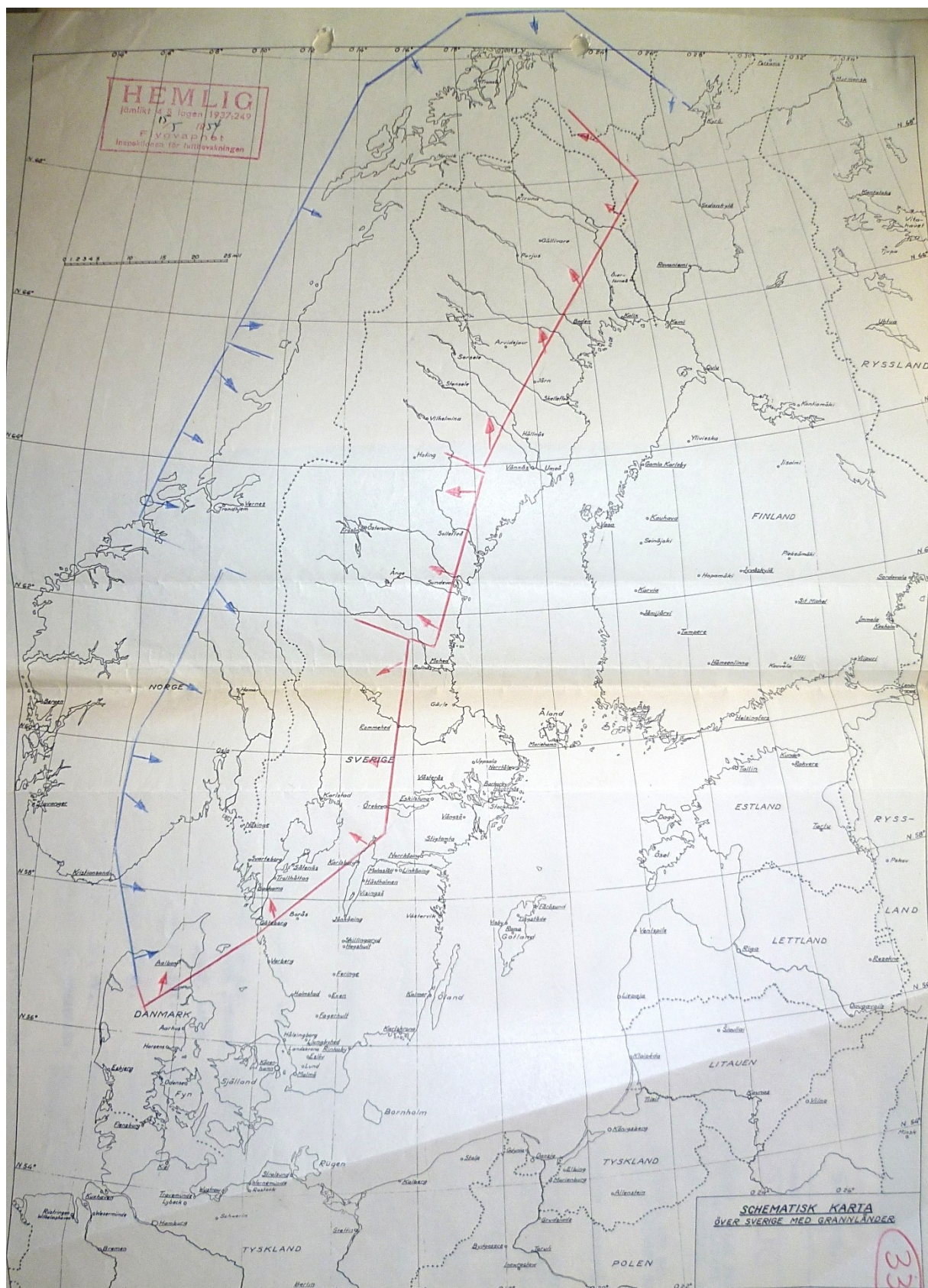
Angivna Lfc 1 och Lfc 2 är prioriterade förbindelsebehov mellan svensk och norsk luftförsvarscentral

Karta svenska luftförsvarssektorer

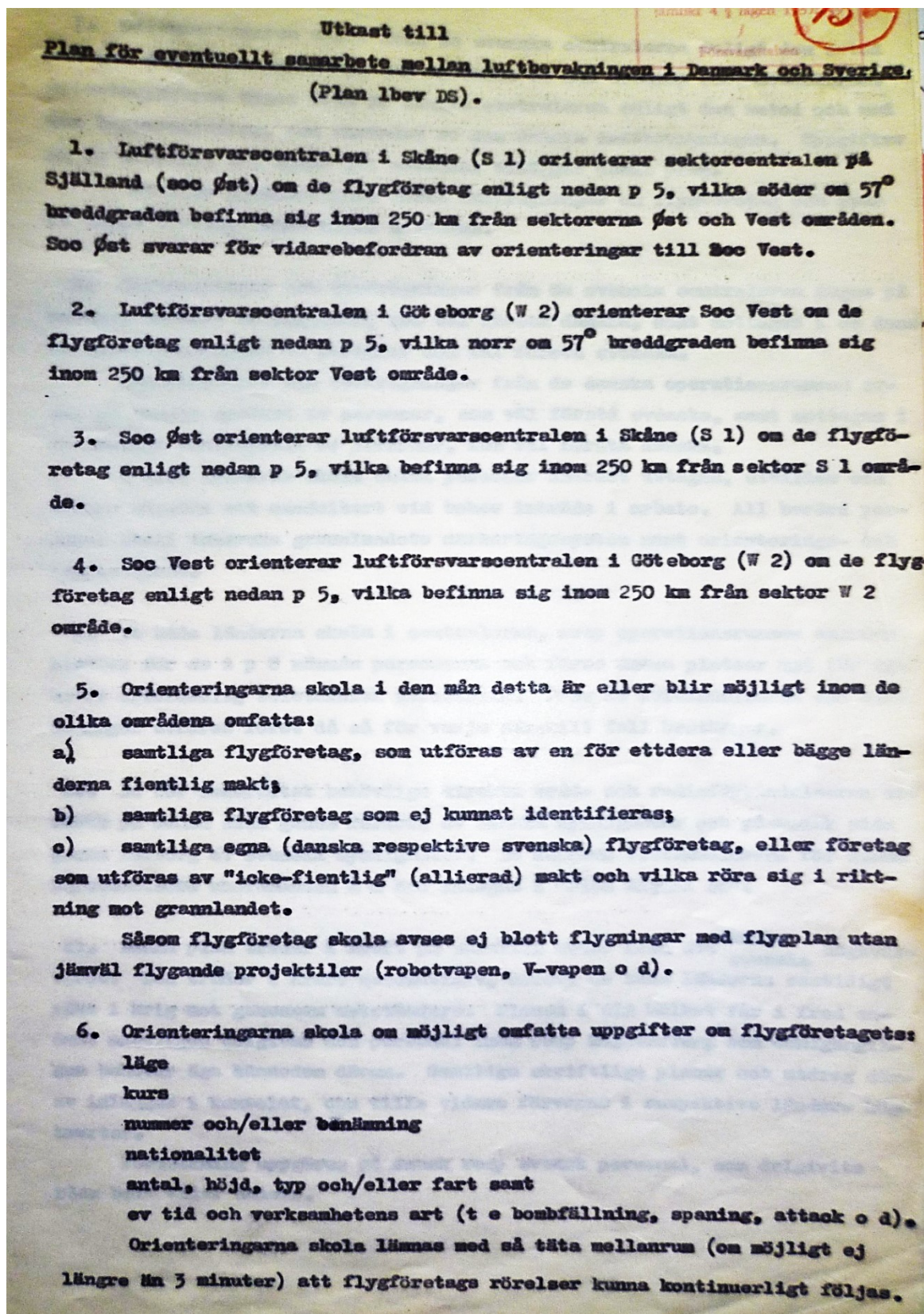

Karta med radartäckning olika höjder med svenska radarstationer

Karta med linjer som utmärker orienterings område och avstånd – fientliga och okända flygföretag – som ska rapporteras från respektive lfc till/från respektive land

2.8. Utkast Plan Lbev DS 1955

66

7. Orienteringarna avges från de svenska centralerna enligt den metod och med den lägesangivning, som användes av den svenska luftbevakningen. Orienteringarna avges från de danska centralerna enligt den metod och med den lägesangivning, som användes av den danska luftbevakningen. Uppgifter om de metoder, som komma att användas biläggas denna plan.

Förutom orienteringar skola förfrågningar om flygföretag och svar på dessa förfrågningar kunna utväxlas.

8. Orienteringar och förfrågningar från de svenska centralerna avges på svenska språket av personer, som väl förstå danska, samt mottagas i de danska operationsrummen av personer som väl förstå svenska.

Orienteringar och förfrågningar från de danska operationsrummen avges på danska språket av personer, som väl förstå svenska, samt mottagas i de svenska centralerna av personer, som väl förstå danska.

I båda länderna skola dessa personer snarast uttagas, utbildas och hållas beredda att omedelbart vid behov inträda i arbete. All berörd personal skall behärska grannlandets markeringsystem samt orienterings- och rapportspråk.

9. De båda länderna skola i centralerna, resp operationsrummen anordna platser för de i p 8 nämnda personerna och förse dessa platser med för arbetet erforderlig teleteknisk utrustning. Prov av förbindelserna och samövningar utföres först då så för varje särskilt fall bestämmes.

10. De för samarbetet behövliga direkta tråd- och radioförbindelserna utföras på dansk sida genom försorg av danska myndigheter och på svensk sida genom försorg av svenska myndigheter. De närmare bestämmelserna för dessa förbindelsers anordnanden m m äro intagna i "Plan Signal DS".

11. Denna plan träder i kraft på särskild order från det ^{danska} högkvarteret. Den träder i kraft automatiskt, därest de båda länderna samtidigt råka i krig mot gemensam motståndare. Planen i sin helhet får i fred endast muntligen delgivas den personal inom resp högkvarter, som oundgängligen behöver äga kännedom därom. Samtliga skriftliga planer och utdrag därav inläggas i konvolut, som tills vidare förvaras i respektive länders högkvarter.

Förteckning uppgöres på dansk resp svensk personal, som delgivits plan helt eller delvis.

2.9. Notat Samarbeide S – N 1955

STRENGT HEMMELIG (10)

Eksemplar nr. 2 av 2.

N O T A T

Til: – Sjefen for Flyvåpnets stab (Ekspl.nr. 1)
Fra: – Sjefen for Operasjonsstaben/FOK
Dato:– 1. juni 1955.

AVGRADERT

Dato 13/6 55 Avd _____ /Sign. *W*

Samarbeide S – N.

Luftvarsling.

1. Den reviderte avtale er nu godkjent og er eller vil bli undertegnet av Sjefen for Forsvarsstaben og General Åkermann.

Avtalen dekker for så vidt vårt behov for varsling, men er beheftet med visse mangler.

a) Den gir ingen garanti for at et nøytralt Sverige vil sette avtalen i kraft dersom Norge skulle komme i krig.

b) De strenge bestemmelser om hemmelighold gjør at planen ikke kan iverksettes hurtig nok. (Planen skal oppbevares i vedkommende H.Q. og kun personell i H.Q. som uomgjengelig må kjenne til planen skal informeres.)

c) Planen har liten verdi så lenge sambandet ikke er utbygget.

Ad a) Vi bør søke å sikre oss at svenskene under alt. Sverige nøytralt, vil iverksette avtalen.

Ad b) Bestemmelsene i planen bør lempes slik at LK-sjefene muntlig kan orienteres og leveres planen i forseglett konvolutt som bare skal åpnes etter ordre fra Sj. FV.

Ad c) Svenskene har her utspillet idet vi har meddelt at vi kan begynne planleggingen straks og har økonomisk dekning. Vi bør prøve å få svenskene til å framskynde saken (nu ikke før om 2 år).

Flysikkerhetssamarbeidet.

2. Den videre utvikling av dette samarbeide synes i god gjenge og ivaretas på norsk side av FK.

- 2 -
3. Dette arbeidsfelt kan danne et godt dekke for et samarbeide på kontrollsektoren, ref. nedenstående.

Utvidelse av samarbeidet.

4. Om begge land kommer i krig mot samme motstander har vi i dag ikke planer som kan løse de store sakskomplekser som vil oppstå. Sverige vil sannsynligvis da gå inn i NATO og bli en del av Nordkommandoen. I lys av sin politikk kan Sverige neppe treffe effektive forberedelser for en slik eventualitet.
5. Derimot skulle det være fullt mulig at man på både norsk og svensk side kommer fram til nasjonale planer, omfattende integrering av de to lands K & V systemer, kommandoforhold, deployering, metoder og taktikk m.v. Slike nasjonale planer må koordineres ved muntlige diskusjoner. (Denne framgangsmåte er så vidt jeg har forstått benyttet når det gjelder samarbeide mellom den Norske og Svenske Marinen.)

Slike planer kan da tre i kraft automatisk ved krigsutbrudd og gjelde inntil innlemmelsen i Nordkommandoen er ordnet.

Flykartlegging av Sør-Norge, sør for 65° N.

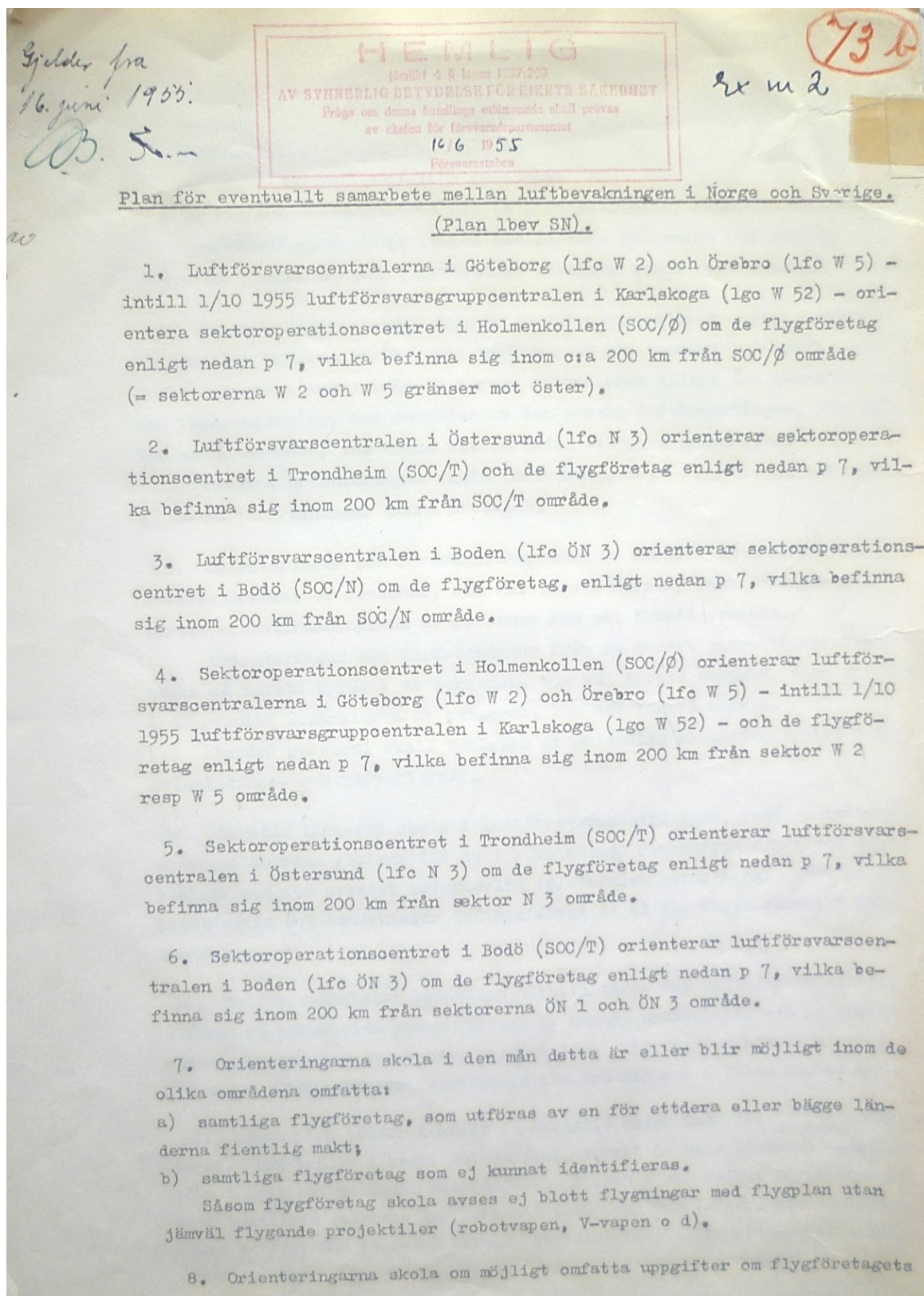
6. FD har i skriv av 26/5-55 meddelt at svenske myndigheter ikke vil gi tillatelse til overflyging av grensen, og fotograferingen av grensetraktene er foreløpig stillet i bero.

FD overveier å ta spørsmålet opp på nytt, alternativt å skaffe grunnlag for kartlegning av grenseområdene på annen måte.

Tilrår at saken ventileres med svenskene.

R.J. Thommessen
Oberst

2.10. Plan för eventuellt samarbete mellan luftbevakningen i Norge och Sverige (Plan lbev SN) 1955

nummer

2.

nationalitet

antal, höjd, typ och/eller fart samt

ev tid och verksamhetens art (t e bombfällning, spaning, attack o d).

Orienteringarna skola lämnas med så täta mellanrum (om möjligt ej längre än 3 minuter) att flygföretags rörelser kunna kontinuerligt följas.

9. Orienteringarna avges från de svenska centralerna enligt den metod och med den lägesangivning, som användes av den svenska luftbevakningen. Orienteringarna avges från de norska centralerna enligt den metod och med den lägesangivning, som användes av den norska luftbevakningen. Uppgifter om de metoder, som komma att användas biläggas denna plan.

Förutom orienteringar skola förfrågningar om flygföretag och svar på dessa förfrågningar kunna utväxlas.

10. Orienteringar och förfrågningar från de svenska centralerna avges på svenska språket av personer, som väl förstå norska, samt mottagas i de norska operationscentrene av personer som väl förstå svenska.

Orienteringar och förfrågningar från de norska operationscentrene avges på norska språket av personer, som väl förstå svenska, samt mottagas i de svenska centralerna av personer, som väl förstå norska.

Berörd personal skall behärska grannlandets markeringsystem samt orienterings- och rapportspråk.

11. De båda länderna skola i luftförsvarscentralerna, resp operationscentrene anordna platser för de i p 10 nämnda personerna och förse dessa platser med för arbetet erforderlig teleteknisk utrustning. Prov av förbindelserna och samövningar utföres först då så för varje särskilt fall bestämmes.

12. De för samarbetet behövliga direkta tråd- och radioförbindelserna utföres på norsk sida genom försorg av norska myndigheter och på svensk sida genom försorg av svenska myndigheter. De närmare bestämmelserna för dessa förbindelserna anordnande m m äro intagna i "Plan Signal SN".

13. Denna plan träder i kraft på särskild order från det ^{norska} ^{svenska} högkvarteret. Den träder i kraft automatiskt, därest de båda länderna samtidigt råka i krig mot gemensam motståndare. Planen i sin helhet får i fred endast muntligen delgivas den personal inom resp högkvarter, som oundgängligen behöver äga kännedom därom. Samtliga skriftliga planer och utdrag därav inläggas i konvolut, som tills vidare förvaras i respektive länders högkvarter.

Förteckning uppgöres på norsk resp svensk personal, som delgivits planen helt eller delvis.

2.11 NIKE-robotförsvar i Norge och Danmark 1960 – inkl svenska Rb 68 från 1969

Koncept robotförsvar SENODA i samband med flygsäkerhet – då Sverige eventuellt i framtida krig anfalls eller överflygs på hög höjd av Sovjetunionen (1960 – 1976).

Nedanstående koncept är utarbetat av H-O Görtz efter underlag från arkivstudier.

Mot bakgrund till förberedelser/planering för eventuell samverkan om Sverige anfalls uppgjordes ett antal planer tidigt under 1950-talet och som till stora delar var giltiga 1960 och framåt.

För att skapa förutsättningar till organiserad luftbevakning (förvarning till egna förband) och utbyte av information skapades förbindelser mellan länderna. Till detta tillkom utbyggnader av radarstationer t ex (Kongsvinger i Norge, Karlskoga, Såtenäs och Jonsered i Sverige, Mjölteberg/Skovhusen i Danmark och Emmaboda, Tytinge, Kivik, Slimminge, Torekov och Sösdala (PJ-21/F) i Sverige).

Dessa radarstationer tillsammans med moderna luftförsvarscentraler (Holmenkollen, Örebro, Mölndal, Sösdala och Vedbaeck/Karup) var en grundförutsättning för information och koordinering/ledning av ett fullt verkande robotförsvar i Norge (Oslo-området), Danmark (Köpenhamns-området) samt Skåne/Blekinge i Sverige. Med PJ-21/F vid Lfc S 1 fanns goda möjligheter till muntlig realtidsinformation till Danmark.

De norska och danska NIKE-batterierna anskaffades via det amerikanska vapenhjälpsprogrammet och fanns operativa under 1960 med både Ajax och Hercules robotar med roboträckvidd mellan 100-140 km. I Norge fanns batterier i Osloområdet vid Nes, Aker, Trøndelags fästning och Våler. I Danmark på Själland med Köpenhamnsområdet hade batterier placerats vid Gunderød, Fredrikssund, Kongelunden, Tune och Sigerslev.

I Sverige beslutades om anskaffning av Rb 68 tidigt under 1960-talet och förband med krigsgrupperingsplatser med betong var utbyggda under perioden 1965-1972. De aktuella platserna var SÖ Småland (Otteskrub, Läckaby, Trekanten, Kalmar fred/krig), Blekinge (Bräkne-Hoby, Backaryd, Sillhövda, Kallinge fred/krig), NÖ Skåne (Arkelstorp, Kiaby, Söndraby), Ö Skåne (Brösarp, Eljaröd, Bästekille, Everöd), S Skåne (Dörröd, Lemmeströ, Kullaröd, Ängelholm fred/krig). Dessa förband stridsleddes av nya lfc S1 från 1966 (och något senare även av Rrgc S1 V/O och Rrgc S2 S). Reservgrupperingsplatser (som även var förstärkningsplatser för förband från F8 och F13) med vardera 3 grupperingsplatser vid trakten av Örkelljunga och Sösdala planerades 1971 med stålplattor – men byggdes inte ut.

Ur svensk synvinkel saknades i stort sett jaktförband i Värmland, Dalsland och Bohuslän. Närmaste enheter kunde grupperas i Karlstad, Såtenäs och Säve. Vid överflygning mot Norge från öster var information från lfc Örebro och radarstationen vid Karlskoga mycket väsentlig för norskt robotförsvar. Räckvidden för robotförsvaret medförde att Sverige hade ett norskt höghöjdsförsvar över området, med hjälp av radarstationen i Karlskoga och Kongsvinger, fram till NIKE förbandet avvecklades.

I södra Sverige hade vi möjlighet till jaktförband på flygbaserna Halmstad, Byholma, Ängelholm, Ljungbyhed, Sjöbo, Everöd, och Knislinge. Dessa baser och radarstationer hade ett danskt robotbaserat höghöjdsförsvar från Köpenhamnsområdet fram till NIKE-förbandet avvecklades. Till det kom sedan svenska Rb-68 enheter från 1966. Flygbaserna och räckvidder mm med robotförsvar framgår av karta nedan.

Från 1961 angav CFV krigsflygleder (vid beredskapstillstånd och i krig) för icke operativa flygningar Oslo – Stockholm, Ljungbyhed – Stockholm. Flygningarna förutsatte att förhandsmeddelanden sändes till respektive ansvarig lfc.

I samband med organiseringen av Rb-68 så skapades ytterligare ett direkt svenskt höghöjdsluftförsvar över del av Jylland, Fyn och Köpenhamnsområdet som varade fram till Rb-68 förbanden avvecklades 1976. Låghöjdsrobotförsvar var också tillgängligt med svenska Rb 67 (vidareutvecklad amerikansk robot Ajax) från mitten av 1960-talet.

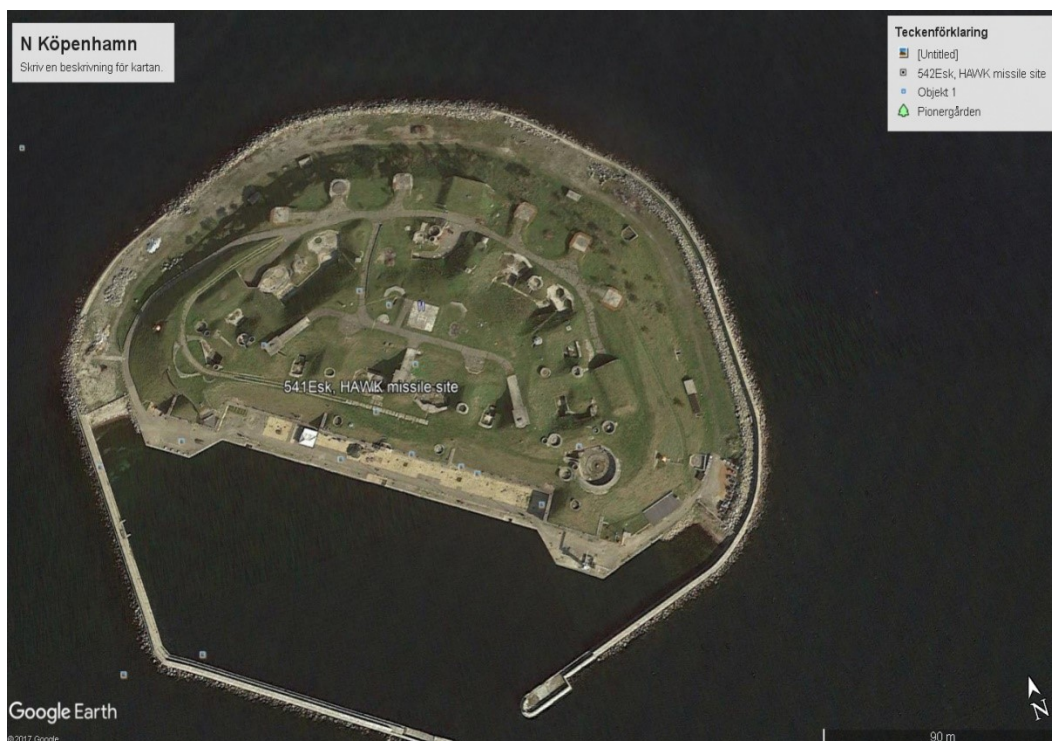
För att samordna luftförsvaret (dvs skilja mellan mål och metod jakt/robot – för att undvika att samma mål anfölls och att inte äventyra flygsäkerheten för egna flygförband, SENODA mm) inrättades robotledarfunktion i nya Lfc S 1 och en liknande funktion inrättades i AOC/SOC i Norge/Danmark.

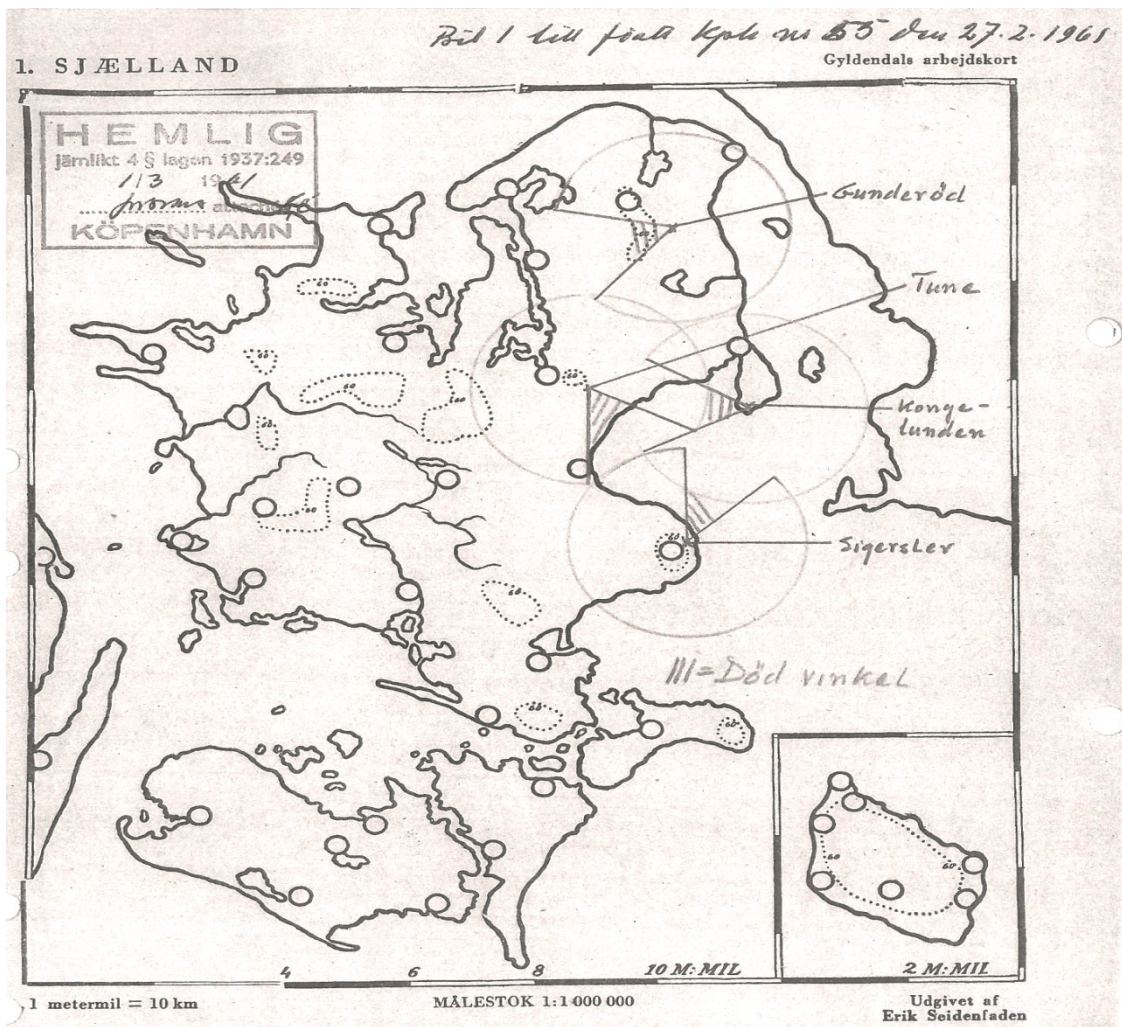
I arkivhandlingar från Oslo/Köpenhamn mm framgår önskemål om samarbete/koordinering för att undvika vådabeskjutning av egna flygande och svenska förband resp samordning kring målval då det andra territoriet kunde bli överfluet/bekämpat.

Inga svenska handlingar har återfunnits som på något sätt visar på intresse av denna typ av samordning och fredstida planering/överenskommelser. Det torde varit högtintressant ur ett flygsäkerhetsperspektiv att en överenskommelse beslutats och att det upprättades någon form av planering med Danmark/Norge.

Karta över SENODA - robotområden med teoretisk räckvidd framgår nedan.

För räckviddsområden har använts de danska teoretiska värden som är kända – ca 140 km, de svenska normalvärdena om 240 km har bara använts vid en teoretisk beräkning (S Skåne Dörröd – bild nedan med fyra rbplatser) och i övrigt de danska värdena (då det inte ger någon ytterligare tydlighet i diskussionen). Med streckad svart linje framgår Rb-68 teoretiska räckvidd från de nämnda renodlade krigsgrupperingsplatserna och med röd streckad linje huvudskjutriktningarna. Med kurvlinje framgår platsen i Norge (Trøndelagsfortet) och Danmark (Kongelunden – bild nedan exempel plats med HAWK robot).

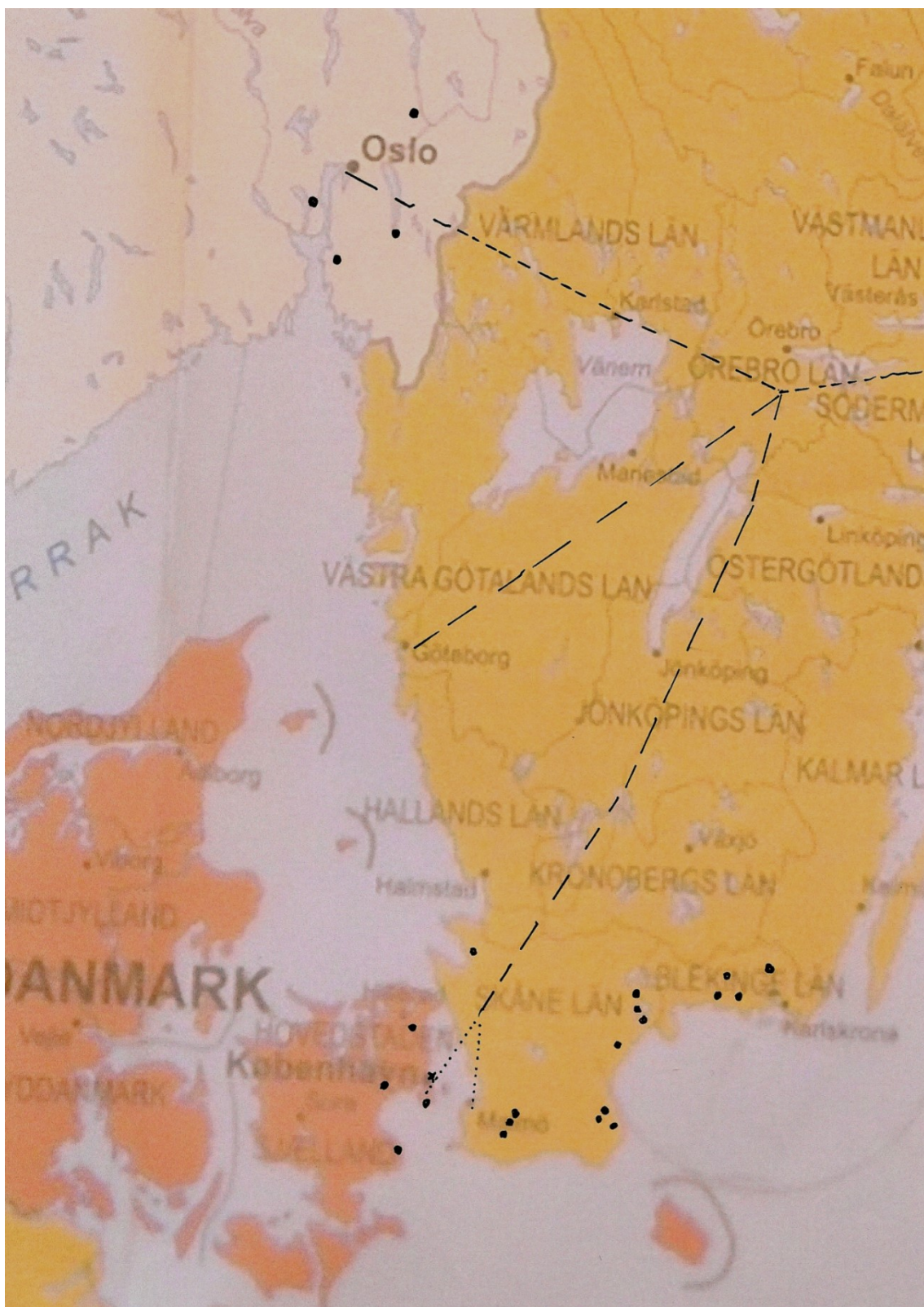

Danskt NIKE-robotförvar - grupperingsplatser

Rb 68 krigsgrupperingsplats Dörröd med fyra robotplatser

Grupperingsplatser för danska/norska NIKE-förband och svenska Rb-68 förband och svenska krigsflygleder

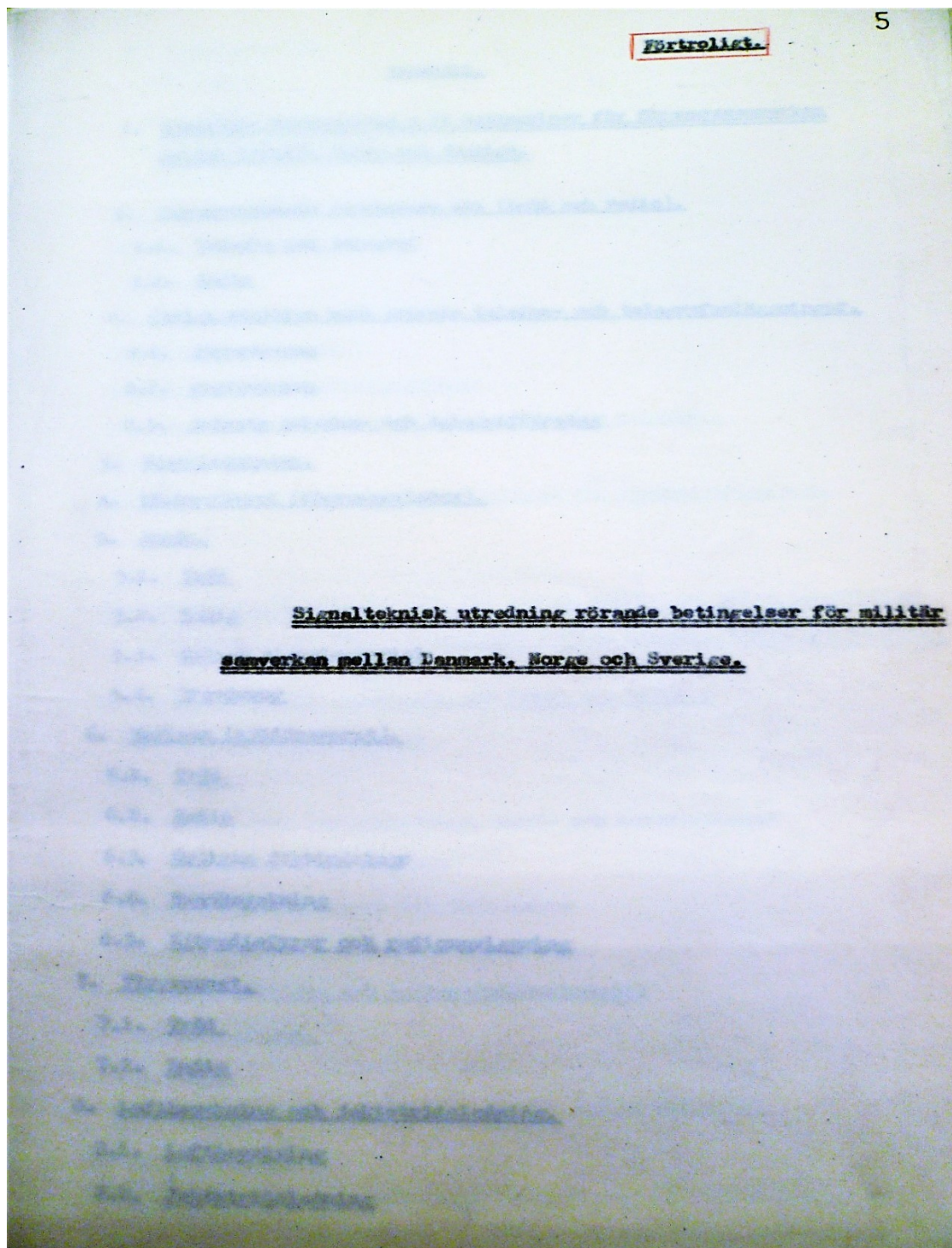

Samlat område för robotförsvar – teoretisk räckvidd med svart markering – huvudskjutriktning Rb 68 – röd markering. Även närliggande svenska flygkrigsbaser är inlagda.

Bilaga 3

3.1. Signalteknisk utredning rörande betingelser för militär samverkan mellan Danmark, Norge och Sverige

Bilagan innehåller hela rapporten, vissa kartor är beskurna – hela kartor finns digitalt.

Innehåll.

1. Nuvarande teletekniska m fl betingelser för förvarssnackaren mellan Danmark, Norge och Sverige.
 1. Telegrafverkets permanenta nät (tråd och radio).
 - 1.1. Telefon och telegraf
 - 1.2. Radio
 2. Övriga statliga samt privata telefon- och telegrafanläggningar.
 - 2.1. Järnvägarna
 - 2.2. Kraftverken
 - 2.3. Privata telefon- och telegrafföretag
3. Statsledningen.
4. Höskvarteret (försvarsstaben).
5. Armén.
 - 5.1. Tråd
 - 5.2. Radio
 - 5.3. Optisk signalmateriel
 - 5.4. Brevduvor
6. Marinen (sjöförsvaret).
 - 6.1. Tråd
 - 6.2. Radio
 - 6.3. Optiska förbindelser
 - 6.4. Kustbevakning
 - 6.5. Sjöradiofyror och radionavigering
7. Flottan.
 - 7.1. Tråd
 - 7.2. Radio
8. Lufthavskning och jaktstridsledning.
 - 8.1. Lufthavskning
 - 8.2. Jaktstridsledning

9. Civil luftfart.
 - 9.1. Tråd
 - 9.2. Radio
 - 9.3. Väderlekstjänst
10. Väderlekstjänst.
11. Civil försvarst.
12. Polisen.
 - 12.1. Tråd
 - 12.2. Radio
13. Kryptotjänst m m.
14. Teletekniska forskningsorgan.
15. Underhållstjänst beträffande teleteknisk materiel.
16. Radionsatörer.
17. Avsiktlig förstöring av ^{tele/}anläggningar för kommunikation m m.

II. Förslag till åtgärder för att trygga snabba och säkra teleförbindelser m m vid försvarssamverkan mellan Danmark, Norge och Sverige.

1. Telegrafverkets permanenta nät (tråd och radio).
 - 1.1. Telefon och telegraf
 - 1.2. Radio
 - 1.2.1. Fasta radiostationer, kust- och markstationer
 - 1.2.2. Rundradiostationer
 - 1.2.3. Bildtelegrafi och television
 - 1.2.4. Reservmateriel
2. Private telefon- och telegrafanläggningar.
3. Statsledningen.
 - 3.1. Tråd
 - 3.2. Radio
4. Hökvartaret.
 - 4.1. Tråd
 - 4.2. Radio

5. Armén.
 - 5.1. Tråd
 - 5.2. Radio
 - 5.3. Optiska förbindelser
 - 5.4. Brevduvor
6. Marinen (sjöförsäret).
 - 6.1. Tråd
 - 6.2. Radio
 - 6.3. Optiska förbindelser
 - 6.4. Kustbevakning
 - 6.5. Radionavigering, fyrar m.m.
 - 6.6. Sjötransporter
7. Flygväsendet.
 - 7.1. Tråd
 - 7.2. Radio
8. Luftbevakning och icke tetradeledning.
9. Civil luftfart.
10. Vänerlektjänst.
11. Civilförsäret.
12. Polisen.
13. Kryptotjänst m.m.
 - 13.1. Chiffer
 - 13.2. Koder och teckenbetyddingar
 - 13.3. Telförräddningsmateriel
 - 13.4. Lösesignalering
 - 13.5. Lösesengivning
 - 13.6. Isenkänning
14. Teletekniska forskningsorgan.
15. Underhållstjänst beträffande teleteknisk materiel.
16. Radionatörer.
17. Avsiktlig förstöring av anläggningar för telekommunikation m.m.
18. Gemensamma bestämmelser, instruktioner m.m. för signalteknisk samver-

kon.

- Bilaga 1. Karta över gränsförbindelser (kabel- och blankledning) jämte kapacitet.
- Bilaga 2. Karta över kommersiella radiostationer i Danmark, Norge och Sverige.
- Bilaga 3. Karta över rundradiostationer i Danmark, Norge och Sverige.
- Bilaga 4. Förteckning över större fabriker för tillverkning av tele-teknisk materiel i Danmark, Norge och Sverige.
- Bilaga 5. Sammanställning efter angelägenhetsgrad av åtgärder på det signaltekniska området, som böra vidtagas för att säkra effektiva signalförbindelser vid förvarssamverkan mellan Danmark, Norge och Sverige.

I. Nuvarande teletekniska m fl betingelser för förvars-
samarbeten mellan Danmark, Norge och Sverige.

När i det följande angives att tråd- och radiostationer kunna användas för förbindelse mellan de tre länderna, innebär detta, att det är tekniskt möjligt. Bortsett från befintliga i regel kommersiella förbindelser erfordras särskilda överenskomelser för att sådana förbindelser skola kunna upprättas.

1. Telegrafverkets permanenta nät (tråd och radio).

För samarbetet mellan telegrafverket och de militära myndigheterna samt handläggning av ärenden rörande telegrafverkets krigsberedskap finnes i Sverige inom telegrafstyrelsen en särskild förvarshyrå, varjämte en militärassistent är placerad i fem av telegrafverkets sex distrikt. I krigsorganisationen ingår telegrafverketjänstemen i bl a samtliga högre militära staber.

Inom "Telegrafstyret" i Norge finnes ett militärkontor med motsvarande uppgifter som den svenska telegrafstyrelsens förvarshyrå. Dessutom är telegrafverket ständigt representerat i "Förvarrets sambandsnämnd" och fyra lokala sambandsnämnder.

I Danmark finnes intet direkt kontinuerligt samarbete mellan militära myndigheter och civila telefon- och telegrafinstitutioner. Ett sambandsorgan finnes dock i form av "Den militära telefon- og telegrafkommission".

1.1. Telefon och telegraf.

Det svenska permanenta trådnätet är huvudsakligen orienterat i landets längdriktning. Större tvärförbindelser finnes i Mellan- och Sydsvrige relativt rikligt men i Norrland endast vid Sundsvall - Östersund och Luleå - Boden - Gällivare - Kiruna. Viktiga kablar äro i viss utsträckning belägna i kustbandet. Detta är särskilt fallet i Norrland, där största delen av trådförbindelserna äro baserade på kustkabeln.

Bland viktigare kablar under byggnad må nämnas koaxialkablarne Stockholm - Jönköping - Malmö - Göteborg, som få stor kapacitet.

Bärfrekvenskablar för mångkanalsystem hava dessutom obemannade överdragsstationer med 25-30 km inbördes avstånd.

Längdistansförbindelserna äro beroende av överdragsstationerna (företärkarstationer) med ett inbördes avstånd av c:a 70 km. Förmedlingskravet medför därjämte koncentration av förbindelserna till vissa punkter.

På rikskablarna användas i stor utsträckning bärfrekvenssystem med utrustningarna placerade i de viktigaste kommunikationscentra.

Möjligheterna till kringgågsförbindelser äro goda i mellersta och södra Sverige, där man efter färdigställandet av vissa pågående kabelarbeten i stort kan räkna med tre å fyra parallella vägar jämte tvärförbindelser. I Norrland däremot finnas utöver den ovan nämnda kustkabeln endast ett inre blankstråk med liten kapacitet.

De känsligaste punkterna i nätet bli de ovan nämnda överdrags- och förmedlingsstationerna. De sistnämnda ha som regel försett med reservanordningar i skyddarum. Viss reservmateriel för överdragsstationerna finnes (transportabla överdragsstationer i buss).

Rikskablarna äro vid korsning av vattendrag i stor utsträckning förlagda i järnvägs- och landsvägsbroar, varigenom särbäheten ökas. Detta förhållande inverkar även på planläggningen av förbindelseförstärkning därigenom att oavsiktliga avbrott kunna orsakas på trädförbindelserna.

Automatiseringen av det svenska telefonnätet fortgår i rask takt. För närvarande äro något över hälften av alla telefonapparater anslutna till automatiska telefonstationer. C:a 1/5 av landets samtliga telefonstationer äro automatiserade.

Inom de automatiserade nätgrupperna utväxlas mellanortstrafiken automatiskt. Rikstrafiken avvecklas ännu så länge till största delen manuellt. Endast mellan vissa angränsande nätgrupper samt på några längre rikeförbindelser sker automatisk expedition.

Det norska permanenta nätet består huvudsakligen av blankledningar och luftkablar. Jordkablar finnas i större utsträckning

Nätets struktur bestäms väsentligen av landets topografiska utseende och följer i regel de övriga kommunikationslinjerna. Oslo betyddes som centrum för telekommunikationerna dominerar; för bindelserna med Nordnorge är helt beroende av Trondheim.

Riksklednings- och luftkabelstråken består i stort sett av:

- a) ett radiellt nät från Oslo-området genom dalgångarna i Syd Norge fram till kusten;
- b) ett huvudstråk längs kusten; samt
- c) ett huvudstråk i det inre av landet från Trondheim till Kirkenes med avgreningar till städer och tätbebyggna orter.

Trådnätet i Finnmark håller på att återuppyggas.

Koaxialkablar är under byggnad på sträckan Oslo - Gjøvik (vid Mjøsa) och avses utbyggas till Bergen.

På huvudlinjerna i riksnätet användas i stor utsträckning bärfrekvenssystem med utrustningarna placerade i de viktigare kommunikationscentra. Långdistansförbindelserna är koncentrerade till ett förhållandevis litet antal punkter.

Automatiseringen av det norska telefonnätet fortgår i rask takt, men svårigheter med byggnader och kabelmateriel verkar fördröjande särskilt på landsbygden. Arbetet med automatiseringen är koncentrerat till Oslo-området och den centrala delen av östlandet. För närvarande är något över hälften av alla telefonapparater anslutna till automatiska telefonstationer. 26 st av landets c:a 65 städer och ungefär 1/6 av samtliga telefonstationer är automatiserade.

Automatutrustningen är av olika fabrikat och typer (L.M. Ericson, Standard och Elektrisk Bureau). C:a 285 nya automatstationer är beställda.

Mellan de automatiserade nätgrupperna utväxlas trafiken ännu så länge manuellt. Detsamma gäller rikstrafiken.

Möjligheterna att välja alternativa vägar, s k kringgångsförbindelser, äro någorlunda goda i landets centrala delar (östlandet), mindre goda i dalgångarna och mycket små i norra delen av landet. Några av de viktigaste och mest utsatta av telegrafverkets stationsanläggningar äro försedda med skyddsrum, reservationer äro i vissa fall förberedda. Många viktiga anläggningar, däribland i Oslo, äro emellertid praktiskt taget oskyddade.

Kablar och blanklinjestråk i riksnätet äro vid korning av vattendrag i regel lagda i landsvägs- och järnvägsbroar.

Det danska fjärrkabel- och rikstelefonnätet, som huvudsakligen äges av post- och telegrafväsendet, består i stort sett av tvänne från Köpenhamn västerut gående tvärförbindelser, varav en Köpenhamn - Esbjerg. De äro anslutna till en långsgående förbindelse på Själland från Helsingör till Nyköbing på Falster med sjökabel till Tyckland (Bornholm). På Jylland finnes ett långsgående stråk, som passerar genom städerna på Östra delen av Jylland från Skagen till tyska gränsen.

Städerna på Västjylland äro även förenade med ett långsgående stråk, i söder förbundet med kabeln Köpenhamn - Esbjerg. Trädförbindelserna med Bornholm (Rønne) gå över Malmö - Ystad.

Riksförbindelserna gå, bortsett från sjökablarna över Bälten, så gott som uteslutande i jordkablar (12-kanals bärfrekvenskablar Köpenhamn - Kalundborg - Aarhus - Aalborg med förstärkarstationer på ungefär var 35:te km, övriga kablar pupiniserade med förstärkarstationer på ungefär var 100:de km samt vid övergångarna mellan jord- och sjökablar).

Koaxialkablar saknas för närvarande (bortsett från sjökabeln Arendal - Hirtshale) men en sådan kabel med stor kapacitet är planerad för sträckan Köpenhamn - Kolding - Rønne med fortsättning i sjö-koaxialkabel till Andel (vid Groningen i Holland) samt med avgrening till Esbjerg. Kabeln är beställd och beräknas vara ut-

lagd under år 1950. Den är i första hand avsedd för internationell trafik, i det att den ingår i en plan för ett framtida europeiskt telefonnät i bärfrekvenskablar, och avses förlängas från Köpenhamn till Malmö (anslutning till de svenska koaxialkablarna), men beslut härav är ännu icke fattat.

Det danska telefonnätet är ännu så länge endast i ringa grad automatiserat. Rikstrafiken avvecklas helt och hållet manuellt. Inom det ena statliga lokaltelefonområdet, Åben, äro samtliga och inom det andra, Sønderjylland, c:a 40 % av abonnenterna anslutna till automatstationer, och automatiseringen fortgår här i rask takt. I den övriga delen av landet finnas blott enstaka försöksstationer, varjämte distriktscentralerna i Köpenhamn äro halvautomatiserade. Aarhus centralstation är under automatisering, material är beställd för Ålborg, Esbjerg och Horsens, och planer på helautomatisering av telefonstationerna i huvudstaden med omnejd äro utarbetade. Genomförandet sträcker sig dock över flera år.

Rikskablarna användas såväl för genomgående som för lokal trafik, i det att de privata telefonföretagen, som handhåva lokaltrafiken inom de olika landsdelarna, på vissa sträckor disponera ledningar i dessa. Från ovannämnda huvudlinjer leda avgreningar till alla större städer i landet.

Nätets mest sårbara punkter äro överdragsstationer (företärkarstationer) och landfästet för sjökablarna, men på grund av dess form och täthet finnes relativt goda möjligheter att välja alternativa vägar (kringgångsförbindelser), om någon kabelsträcka skulle bli förstörd.

Kablarnas kapacitet är genomgående stor, varför risk för trafiksvårigheter till följd av överbelastning torde vara ringa. Svagast i detta avseende är längsförbindelsen på Västjylland.

De viktigaste gränsförbindelserna mellan Sverige och de övriga skandinaviska länderna äro:

mellan Sverige och Danmark sjökablarna

Malmö - Köpenhamn,

Helsingborg - Helsingör,

Ystad - Rönne (Bornholm),

Skagen - Marstrand (Göteborg), tillhörande "Det store Nordiske Telegrafseelskab" (jfr punkt 2 nedan), samt

en radiotelefonförbindelse Göteborg - Frederikshavn;

mellan Sverige och Norge kablar

Møllerud - Halden, samt blankstråken

Strömstad - { Halden
Fredrikstad,
Sarpsborg

Charlottenberg - Kongsvinger,

Børsund - Trondheim,

Riksgränsen - Narvik

(dessutom finnes ett flertal gränstrafikförbindelser samt förbindelser utan anslutning till de permanenta näten);

mellan Norge och Danmark sjökablarna

Arendal - Hirtshals (koaxialkabel),

Sandefjord - Frederikshavn.

Följande förbindelser mellan Skandinavien och vissa andra länder äro av betydelse, nämligen:

till Tyskland sjökablarna

(Malmö) Kämpinge - Zarrenzien (Stralsund) (3 st)

Nyköbing (på Falster) - Warnemünde (Rostock),

Maribo (på Lolland) - Burg (på Femern), och

jordkablar Aabenraa - Flensburg; samt

till Finland sjökablarna

Norrhjelte - Åbo (2 st);

till Storbritannien sjökablarna

Egersund - Peterhead (Aberdeen),

Stolvik (Arendal) - Newbigin (Newcastle); samt

"Det store Nordiske Telegrafseelskabs" kablar till Storbritannien, Frankrike, Finland, Sovjetunionen och Polen enligt punkt 2.

De viktigaste gränsförbindelserna och deras kapacitet framgår av karta i bilaga 1, där även kabelförbindelserna med vissa andra länder äro upptagna.

Beträffande förbindelserna mellan Sverige och Norge har endast kabeln Møllerød - Halden god kapacitet. Huvuddelen av trådfrafiken, även mellan de norra delarna av de båda länderna, går genom denna kabel.

1.2. Radio.

Kust- och markstationer kunna utan vidare användas för förbindelse mellan de tre länderna, de fasta stationerna efter viss ändring av frekvenser och antennsystem. Karta, på vilken de tre ländernas kommersiella radiostationer inlagts, återfinnes i bilaga 2.

Rundradiostationerna i vart och ett av de tre länderna kunna användas för utsändning till de övriga, om dessas stationer äro ur drift eller utom kontroll. Detta förutsätter dock, att befolkningen uppmärksatte att i visst läge, t. ex. vid fiendtligt anfall med kuppföretag mot rundradiostationer, lyssna på lämplig station i något av grannländerna. Vissa rundradiostationer i vart och ett av de tre länderna kunna dock sända på samma frekvenser som vissa stationer i de båda övriga, men icke samtidigt som på egen ordinarie frekvens. Karta, på vilken de tre ländernas rundradiostationer inlagts, återfinnes i bilaga 3.

2. Övriga statliga samt privata telefon- och telegrafanläggningar.

2.1. Järnvägarna.

De statliga och enskilda järnvägarna i de tre länderna hava egna trådförbindelser, Danmark och Sverige även radioförbindelser för tågledning m m (i Norge ^{torde} ~~hvar~~ radiomaterielen ~~besittningen~~ ~~av~~ ~~ett~~ ~~stort~~ ~~bestånd~~ ~~av~~ ~~material~~ ~~torde~~ komma att anskaffas). Dessa förbindelser kunna emellertid utom för transportledningstjänsten endast i nödfall ~~användas~~ för militära ändamål.

2.2. Kraftverken.

Även de elektriska kraftbolagen i de tre länderna hava egna trådförbindelser över högespänningsledningar, Danmark och Sverige även radioförbindelser (såväl fasta som rörliga stationer) för reparationstjänsten m m. Dessa förbindelser kunna vid skärpt läge och krig i nödfall utnyttjas för militära ändamål.

2.3. Privata telefon- och telegrafföretag.

I Sverige finnes inga privata företag för telekommunikation. Vissa skogsbolag etc innehava egna telefonnät, vilka dock äro av mindre omfattning.

I Norge finnes ett antal privata sådana företag, som dels ombesörja telefontjänsten i flera städer, dels äga lokala telefonnät på landsbygden, ofta av betydande storlek. De sistnämnda näten äro av varierande kvalitet.

I Danmark finnes privata företag såväl för telefon som telegraf. De lokala telefonnäten inom de olika delarna av landet ägas av tre privata företag. Ett statligt organ, "Telefontilsynet", svarar dels för samarbetet mellan dessa samt post- och telegrafväsendet, dels för den statliga kontrollen över deras verksamhet.

"Det store Nordiske Telegrafselskab" äger och underhåller följande sjökablar mellan Danmark och utlandet:

till Sverige sjökabeln

(Storbritannien) Skagen - Marstrand (Göteborg);

från Sverige sjökablarna

Marstrand (Göteborg) - Storbritannien (2 st) och

Vindö (Norrtälje) - Finland (4 st);

till Storbritannien sjökablarna

Hirtshals - Newbiggin (Newcastle),

Ringsbøing - " - " ;

till Frankrike sjökablarna

Kobjerg - Calais (två kablar);

till Sovjetunionen sjökabellarna

Stevns - Libau,

-" - Bornholm - Libau,

Möen - " - " - ";

till Polen sjökabeln

Bornholm - Kolberg (Warszawa).

"Det store Nordiske" sjökablar äro även inlagda på kartan i bilaga 1.

3. Statsledningen.

Då statsledningarna i de tre länderna sakna egna tråd- och radioförbindelserna kunna de endast upprätthålla förbindelse med varandra per telefon och telegraf över permanenta nätet enligt 1.1. och 2. samt kommersiella radiostationer enligt 1.2. I nödfall kunna militära radiostationer utnyttjas.

4. Höckvarteret (försvarsstaben).

Endast i Sverige finnes ett särskilt stabsorgan, försvarstabens signaltjänstavdelning, för samordning av signaltjänsten inom försvarsgrenarna. "Försvarets sambandsorgan" i Norge är försvarstabens rådgivande samordnande organ beträffande för försvarsgrenarna gemensamma frågor rörande signaltjänsten.

Försvarstaberna i Sverige och Norge kunna upprätthålla förbindelse med varandra per telefon och telegraf över permanenta nätet enligt 1.1. och 2., över militära radiostationer samt över kommersiella radiostationer enligt 1.2.. Den svenska försvarstabens har tillika egen fast radiostation, bemannad även i fred, vid krig dessutom transportabla stationer (i buss eller bil). Den norska försvarstabens har tillgång till fast militär radiostation. Stationerna kunna användas för förbindelse mellan staberna.

I Danmark finnes ingen försvarstab.

5. Armén.

Den centrala ledningen av arméns signaltjänst i Sverige utövas i operativt avseende av försvarsstabens signaltjänstavdelning, beträffande personal, utbildning och materiel av arméstaben. Signalorganen utgöres dels av stabessignalförband, som uppställas av signaltrupperna, dels av truppe-signalförband, ingående i de olika vapenslagen. I Norge ledes signaltjänsten i operativt avseende av generalstabens kommunikationsavdelning och i fackligt avseende av "Generalinspektören för Hærens samband". Signalorganen utgöres dels av enheter ingående i "Hærens samband", dels av truppe-signalförband ingående i de olika vapenslagen (avdelningarna). I Danmark ledes signaltjänsten i fackligt avseende av armételegrafofficeren. Signalenheterna ingå dels i telegraftrupperna, dels i de olika vapenslagens förband.

5.1. Tråd.

I de tre länderna finnas fasta (direkta) trådförbindelser för telefon och/eller fjärrskrift uppkopplade eller förberedda, avsedda för högre operativa och territoriella chefers förbindelse med varandra och med högkvarteret (motsvarande för Danmark och Norge).

I de tre ländernas arméer ingående fältmateriel kan i stort sett användas för samverkan utan att ändringar behöva göras.

5.2. Radio.

I de tre länderna är ett fast radionät för armén organiserat redan i fred (i Danmark under utbyggnad). I näten ingå radiostationer för kortvåg, som utan ändring av materielen kunna samarbeta.

I signalenheterna ingående fältradiostationer för kortvåg kunna med undantag av enstaka typer samarbeta utan att materielen behöver ändras. Ultrakortvågsstationer finnas, bortsett från stridsvagnstationer, endast i Sverige. Stridsvagnstationerna kunna icke samarbeta.

5.3. Optisk signalmateriel.

I svenska och norska arméns signalenheter ingår blinksignalmateriel (signallanterna), men icke i den danska. Lyssignalmateriel (lyskulor, raketer m m) finnas i samtliga tre arméer, men är blott delvis ensartad.

5.4. Brevduvor.

Brevduvetjänsten i samtliga tre arméer baserar sig på de civila brevduveorganisationerna efter ensartade principer. I Sverige är det militära brevduveväsendet nyligen avskaffat. Krigsorganisation för de civila brevduveföreningarna är fastslagen i Danmark och under utarbetande i Sverige och Norge. Samarbeta mellan de tre ländernas brevduveorganisationer äger rum och är särskilt livligt mellan de svenska och danska organisationerna.

6. Marinen (sjöförsvaret).

Den centrala ledningen av marinens (sjöförsvarets) förbindelse-tjänst i Sverige och Danmark utövas av förbindelseavdelningen i respektive marinstaber, i Norge av "Sjöförsvarets sambandsinspektion" och "Sambandskontoret i Admiralstaben".

6.1. Tråd.

I Sverige finnes i fred fasta (direkta) fjärrekriftförbindelser uppkopplade, förberedda för utskning vid krig och avsedda för högre operativa och territoriella chefers förbindelse med varandra och med marinledningen (högkvarteret). Fasta (direkta) telefonförbindelser förberedas för under utbyggd varande stridsledningsorganisation.

I Norge tillgodoses sjöförsvarets behov av fasta (direkta) telefon- och fjärrekriftförbindelser i fredetid huvudsakligen av försvarets s k gemensamma rikelinjen. Utskning för sjöförsvarets eget behov vid krig är under förberedande.

I Danmark finnes i fred ett fast (direkt) fjärrekrift- och te-

telefonnät för sjöförväret. Utökning av telefonnätet i krig är förberedd.

I de tre länderna äro fasta trådförbindelser, i regel telefon, utbyggda för kustartilleriförvären. I Norge odläggas det förutvarande tyska kustartillerinätet för att anpassas till kustartilleriförvärets signalorganisation.

6.2. Radio.

Marinens (sjöförvärets) kustradiostationer (fasta stationer) i de tre länderna kunna korrespondera med varandra utan ändring av materielen.

De tre ländernas fartygsradiostationer kunna utan ändring av materielen korrespondera på kortvåg. Ultrakortvågsstationer av samma typ äro installerade eller avses installeras i de tre ländernas samtliga örlogsfartyg (stridsfartyg). För samarbete fordras, att de förses med kristaller för samma frekvens.

I Sverige äro de flesta kustartilleribatterier m m utrustade med radiostationer för kortvåg och ultrakortvåg.

I Norge äro de flesta kustfort utrustade med kortvågsradiostationer, huvudsakligen avsedda för interna förbindelser, men radioorganisationen är icke utbyggd.

I Danmark är ett kustfort utrustat med kortvågs- och ultrakortvågsstationer, övriga under utrustning med ultrakortvågsstationer.

De tre ländernas örlogsfartyg och vissa flygplan kunna komma i förbindelse med dem av de andra ländernas kustbatterier m m, som äro utrustade med kortvågsstationer, utan att materielen behöver ändras. Svenska och danska kustartillerianläggningar äro under utrustning med ultrakortvågsstationer av samma typ som på de båda ländernas örlogsfartyg och vissa flygplantyper. Samarbete mellan stationerna förutsätter kristaller för samma frekvens.

Norska kustfort sakna ultrakortvågsstationer för samverkan med örlogsfartyg och flygplan.

6.3. Optiska förbindelser.

De tre ländernas örlogsfartyg kunna komma i optisk förbindelse med varandra med signallanterna enligt Moores system och signalflaggor enligt det internationella systemet. Lyskulesignaler och färgade blinksignaler användas inom samtliga tre länders örlogsfloetter. Lyssignalmaterielen är icke helt ensartad.

De tre ländernas kustartillerianläggningar äro utrustade med signallanter för signalering enligt Moores system. Lyskulesignaler och färgade blinksignaler användas även, men lyssignalmaterielen är icke helt ensartad.

Danska marinen har på försök anskaffat ett mindre antal signallampor och kikare av diverse typer för infraröd signalering m m.

6.4. Kustbevakning.

En optisk kustbevakningsorganisation underställd marinen (sjöförsvaret) är organiserad i Sverige och Danmark. I Danmark är organisationen delvis i verksamhet även i fred. Så är i viss mån fallet även i Sverige, då en del lots-^{fyr-}och tullplatser ha skyldighet att i fredstid till chefen för marinen inrapportera siktade främmande örlogsfartyg. Telefonförbindelser för kustbevakningstationerna äro uppkopplade eller förberedda. Enstaka stationer i Sverige äro även utrustade med radio, kortväg.

I sydöstra Norge är kustbevakningväsendet organiserat, och telefonförbindelser uppkopplade. I den övriga delen av landet är organisationen under uppyggnad.

Ett system med radarstationer för kustbevakning är under utbyggnad i Sverige. Direkta tråd- och radioförbindelser mellan dessa och stridsledningscentralerna förberedas. I Danmark är ett antal radarstationer redan upprättade och systemet under ytterligare utbyggnad.

I Norge är en sådan station upprättad och systemet under utbyggnad.

6.5. Sjöradiofyrar och radionavigering.

I de tre länderna finnes ett antal radiofyrar för sjöfarten.

I Danmark finnes ett radionavigeringssystem, typ Decca, över vilket marinministeriet utövar viss tillsyn. I Sverige finnes ett transportabelt Decca-system för sjömåtningsändamål lydande under sjökarteverket. I Norge finnes ett radionavigeringssystem, typ Consol, och införande av ett Decca-system överväges.

7. Flygvapnet.

Den centrala ledningen av flygvapnets signaltjänst utövas i Sverige av flygstabens signalavdelning, i Norge av "Luftförsvarets sambandsinspektion", i Danmark beträffande arméns flygtrupper av "Hærens och søværnets flyvetechniske tjeneste" samt beträffande sjöförsvarets flygväsende av marinstabens förbindelseavdelning.

7.1. Tråd.

I Sverige finnes både i fred och krig ett fast fjärrskriftnät (teleprinter) för flygvapnets väderleks- och säkerhetessignalering m m. Fasta (direkta) telefon- och fjärrskriftförbindelser för operativa ändamål under krig äro förberedda.

I Norge har luftförsvaret dels egna fasta (direkta) telefonförbindelser, dels utnyttjas det för försvaret gemensamma rikselinjenätet. Behovet av fjärrskriftförbindelser tillgodoses i fredstid huvudsakligen av ovannämnda rikselinjenät. Utökning av luftförsvarets egna förbindelser vid krig är förberedd.

I Danmark använda flygstyrkorna arméns fasta (direkta) telefonnät, som är uppkopplat även i fred. Ett fjärrskriftnät är under utbyggnad.

7.2. Radio.

Samtliga flygdepåer (flygplatser) i Sverige äro såväl i fred som krig utrustade med fasta och rörliga markradiostationer för långvåg och kortvåg. De flesta av flygvapnets depåer (flygplatser) hava även ultrakortvågsstationer. Flygledningen disponerar i fred

och krig egen radiostation för kortvåg.

I Norge ha de fyra "Luftkommandoer" och samtliga i fred utbyggda flygplatser fasta radiostationer för långvåg och kortvåg; några flygplatser hava och andra äro under utrustning med ultrakortvågsstationer.

I Danmark äro de i fred utbyggda militära flygplatserna försedda med radiostationer för kortvåg och ultrakortvåg.

De tre ländernas fasta och rörliga markradiostationer kunna korrespondera med varandra på kortvåg utan att materielen behöver ändras.

I de tre länderna äro en del flygplantyper utrustade med långvågs- och/eller vågsstation, andra med ultrakortvågsstation. Samtliga krigsflygplan hava eller äro under utrustning med ultrakortvågsstation (i Norge dock icke Catalinatypen).

Med kortvågsstation (och långvågsstation) försedda flygplan i samtliga tre länder kunna komma i förbindelse med varandra och med markradiostationerna utan att materielen behöver ändras.

Ultrakortvågsstationerna i samtliga tre länders flygplan äro av liknande typ och kunna korrespondera med varandra och med ultrakortvåg utrustade markstationer, om de försee med kristaller för samma frekvens.

Militära flygplan (krigsflygplan) i de tre länderna kunna beroende på radioutrustningen komma i förbindelse med civila flygplatser (lufthamnar) och flygplan på kortvåg eller ultrakortvåg utan att materielen behöver ändras, bortsett från eventuell skiftning av kristaller.

I Sverige finnas fasta och transportabla markradiopejlstationer för långvåg, kortvåg och/eller ultrakortvåg. I Danmark finnas pejlstationer för ultrakortvåg vid samtliga i fred utbyggda militära flygplatser, i Norge likaså med undantag av två av flygplatserna.

och krig egen radiostation för kortvåg.

I Norge ha de fyra "Luftkommandoer" och samtliga i fred utbyggda flygplatser fasta radiostationer för långvåg och kortvåg; några flygplatser hava och andra äro under utrustning med ultrakortvågsstationer.

I Danmark äro de i fred utbyggda militära flygplatserna försedda med radiostationer för kortvåg och ultrakortvåg.

De tre ländernas fasta och rörliga markradiostationer kunna korrespondera med varandra på kortvåg utan att materielen behöver ändras.

I de tre länderna äro en del flygplantyper utrustade med långvågs- och/eller vågsstation, andra med ultrakortvågsstation. Samtliga krigsflygplan hava eller äro under utrustning med ultrakortvågsstation (i Norge dock icke Catalinatypen).

Med kortvågsstation (och långvågsstation) försedda flygplan i samtliga tre länder kunna komma i förbindelse med varandra och med markradiostationerna utan att materielen behöver ändras.

Ultrakortvågsstationerna i samtliga tre länders flygplan äro av liknande typ och kunna korrespondera med varandra och med ultrakortvåg utrustade markstationer, om de förses med kristaller för samma frekvens.

Militära flygplan (krigsflygplan) i de tre länderna kunna beroende på radioutrustningen komma i förbindelse med civila flygplatser (lufthamnar) och flygplan på kortvåg eller ultrakortvåg utan att materielen behöver ändras, bortsett från eventuell skiftning av kristaller.

I Sverige finnas fasta och transportabla markradiopejlstationer för långvåg, kortvåg och/eller ultrakortvåg. I Danmark finnas pejlstationer för ultrakortvåg vid samtliga i fred utbyggda militära flygplatser, i Norge likaså med undantag av två av flygplatserna.

Några depåflygplatser i Sverige hava ett blindlandningssystem, avsett för flersitsiga flygplan med flygradipejlstation. I övrigt saknas militära blindlandningssystem i de tre länderna. Icke heller finnas civila sådana system, som kunna användas av flygplan utan speciell instrumentering för blindlandning (jfr punkt 9 i det följande).

8. Luftbevakning och jakttridsledning.

8.1. Luftbevakning.

Den centrala ledningen av luftbevakning och jakttridsledning utövas i Sverige av flygvapnets luftbevakningsinspektion, i Norge av "Luftforsvarets luftvaktinspektion" och "Luftforsvarets radarinspektion", och i Danmark av "Generalkommandoen" (endast optisk luftbevakning, ingen jakttridsledningsorganisation finnes).

I Sverige och Danmark finnes en optisk luftbevakningsorganisation med förberedda trådförbindelser för krig, i Norge är en sådan organisation planlagd.

I Sverige finnes fjärr- och närspaningsradarstationer för luftbevakningen och ytterligare stationer äro under utbyggnad. I Norge finnes några närspaningsstationer, och nya fjärr- och närspaningsstationer äro under anskaffning. I Danmark finnes några kustradarstationer, som även kunna användas för närluftspaning. Beslut om anskaffning av fjärr- och närspaningsradarstationer för luftbevakning har icke fattats.

8.2. Jakttridsledning.

Sverige och Danmark sakna för närvarande radarstationer för jakttridsledning. Det norska luftforsvaret har ett antal sådana i provdrift.

9. Civil luftfart.

9.1. Tråd.

Den civila luftfarten i de tre länderna har egna fasta (direkta) fjärrskriftförbindelser (teleprinter) mellan såväl in- som utländska flygplatser (lufthamnar).

9.2. Radio.

Större civila flygplatser (lufthamnar) i de tre länderna äro utrustade med radiostationer för långväg, kortväg och ultrakortväg för förbindelse dels med varandra, dels med flygplan. Radiopejlstationer, flygradiofyrrar, och i viss utsträckning även blindlandningssystem finnes. Civila flygplan kunna komma i radioförbindelse med de tre ländernas örlogsfartyg, militära flygplan (krigsflygplan) och flygplatser m m utan att materielen behöver ändras, bortsett från eventuell skiftning av kristaller.

9.3. Väderlektjänst.

Den civila luftfarten i de tre länderna har egen väderlektjänst organiserad, som utarbetar och utsänder särskilda väderleksprognoser m m.

10. Väderlektjänst.

I de tre länderna finnes en civil väderlektjänst organiserad. Beträffande den civila luftfartens väderlektjänst se ovan.

I Sverige insändas väderleksuppgifterna från observationsstationerna på permanenta trådnätet. I Sverige finnes även en militär väderlektjänst, lydande under flygvapnet, som både i fred och krig öfver ett fast fjärrskriftnät föreer samtliga egna förband jämte övriga försvarsgrenar med väderleksuppgifter. Danmark och Norge sakna en sådan organisation.

I Norge sändas väderleksobservationerna per radio från observationsstationerna på Grönland (Myggbukta), Jan Mayen och Svalbard (Spetsbergen och Björnåa) till Tromsø (väderlektjänsten i Nord-

norge). Härifrån samt från väderleksstationerna i den övriga delen av Norge sändas väderleksuppgifterna vidare till Oslo på väderlekstjänstens eget fjärrskriftnät.

Från Oslo sändas väderleksmeddelanden per radio till bl a samtliga "sikringsstationer" för den militära och civila luftfarten.

I Danmark insändas väderleksuppgifterna från observationsstationerna på följande sätt:

från det egentliga Danmark per tråd;

från Färöarna per telegrafkabel via Skottland;

från väderleksstationerna på Ost- och Västgrönland per radio till Scoresbysund (senare till Angmagssalik) på ostkusten, varifrån de i eslad form vidare sändas per radio till Danmark.

11. Civiltörsvaret.

Civiltörsvarets centrala ledning utövas

i Sverige av civiltörsvarestyrelsen,

i Norge av chefen för civiltörsvaret,

i Danmark av chefen för statens civila luftvärn.

I Sverige och Norge finnes för flygalarmering m m ett särskilt alarmeringsnät på tråd förberett, i Norge dock ännu delvis under utbyggnad. I Danmark användes ett för civiltörsvaret förberett larmtelefonnät för samma ändamål.

I Sverige och Danmark baserar sig civiltörsvarsledningens trådförbindelser på permanenta nätet; inga fasta (direkta) förbindelser äro emellertid förberedda. I Norge användes ovannämnda larmtelefonnät för detta ändamål.

14. I Sverige finnas vissa lokala radioförbindelser, i Danmark och Norge saknar civiltörsvaret sådana.

12. Polisen.

12.1. Tråd.

De tre ländernas polisevenden äro anslutna till varandra genom

att de äro abonnenter på det s k abonnentelegrafnätet (teleprinter). Den svenska och danska polisens huvudkvarter har dessutom lokal fjärrskriftförbindelse med telegrafstationerna i Stockholm respektive Köbenhavn, varigenom telegrafförbindelse (teletype) på vanligt sätt uppnås med de övriga länderna. I Danmark och Norge disponerar polisen över inländska fasta (direkta) fjärrskriftförbindelser.

12.2. Radio.

Sverige och Danmark men icke Norge äro anslutna till det internationella poliseradionätet, varigenom polisväsendet i de båda länderna upprätthåller kontinuerlig förbindelse på kortvåg. I Sverige är försvarsstabens radiostation samtidigt svensk station i detta nät.

I de tre länderna finnas lokala poliseradionät på ultrakortvåg för förbindelse mellan fasta stationer (radiopolisens ledning) och poliseradiobilar. Ytterligare nät äro under uppgygnad.

13. Kryptotjänst m m.

De tre ländernas krigsmakt använder samma typ av maskinchiffer (den s k Hagelin-apparaten från AB Cryptoteknik i Stockholm). För att apparaten skall kunna användas gemensamt måste en mindre ändring vidtagas på danska marinens apparater, varjämte gemensamma instruktioner och nycklar måste utarbetas.

De tre länderna använda icke ensartade lägesangivningssystem (rutnätssystem) för luftbevakning m m).

14. Teletekniska forskningsorgan.

I Sverige och Norge men icke i Danmark finnas särskilda organ för teleteknisk forskning för försvaret (i Sverige en avdelning inom Försvarets forskningsanstalt, i Norge inom "Försvarets forskningsinstitut").

15. Underhållstjänst beträffande teleteknisk materiel.

✓1

Bilaga 4 innehåller en förteckning över större fabriker för tillverkning av teleteknisk materiel inom de tre länderna jämte huvudsakliga tillverkningsobjekt.

16. Radioamatörer.

Civila radioamatörorganisationer finnas i de tre länderna.

dessutom

Sverige och Norge ha frivilliga radioamatörorganisationer, som öva radiotrafik för att underhålla under värnpliktsjänstgöring m m vunnen färdighet.

17. Avsiktlig förstöring av anläggningar för telekommunikation m m.

I Sverige finnas planer utarbetade för avsiktlig förstöring av anläggningar för telekommunikation. I Norge och Danmark saknas sådana planer.

1. Telegrafverks permanenta ställ (tråd och radio).

Det kan förutses att en angripare kommer att försöka detta permanenta trådnät och radiostationer i det angripna landet för att genom sabotage och krigshandlingar. Därför bör underlitas, på vad som kan förhindras och hur vid skadegörelse åtgärder de viktigaste tråd- och radioförbindelserna ska kunna upprätthållas. De undersökningar av vilka följer överbelastning av olika central- och växelstationer har för de viktigaste trådförbindelserna, bör även vidtas åtgärder vilka antyder, som kunna träffas för att förhindra allmogel överbelastning av telefon- och telegraftrafik.

När en skadegörelse inträffar, måste man kunna och ska kunna snabbt tråd- och radioförbindelser på grund av sabotage, krigshandlingar.

II. Förelag till åtgärder för att trycka snabba och säkra teleförbindelser m m vid försvarssamverkan mellan Danmark, Norge och Sverige

I kapitel I har redogjorts för de teletekniska och härmed sammanhängande betingelser, som för närvarande föreligga för försvarssamverkan mellan de tre länderna. För att vid krig säkerställa effektiva förbindelser mellan statsledningarna, högkvarteren (försvarsstaberna), högre chefer ur de olika försvarsgrenarna m fl samt stridande enheter, måste vissa åtgärder vidtagas. Åtgärderna bli desamma vid försvarsförbund och försvarssamverkan.

I det följande redogöres här för. Om intet annat anges, bedömes erforderliga arbeten kunna utföras och behövlig materiel anskaffas inom en tidrymd av 1 å 2 år.

För försvarssamverkan erforderliga inländska förbindelser, t e mellan respektive regeringar och högkvarter (försvarsstaber) upptagas icke till behandling i detta förelag.

1. Telegrafverkets permanenta nät (tråd och radio).

Det kan förutses att en angripare kommer att försöka sätta permanenta trådnät och radiostationer i det angripna landet ur spel genom sabotage och krigshandlingar. Därför bör undersökas, på vad sätt detta kan förhindras och huru vid skadegörelse åtminstone de viktigaste tråd- och radioförbindelserna skola kunna upprätthållas. En undersökning av, vilka följder överbelastning av olika central- och växelstationer har för de viktigaste trådförbindelserna, bör även utföras, liksom vilka anstalter, som kunna träffas för att förhindra illegal avlysning av telefon- och telegraftrafik.

Även om säkerhetsåtgärder vidtagas, måste man räkna med att kommersiella tråd- och radioförbindelser på grund av sabotage, strejkar eller krigshandlingar kunna bli helt eller delvis avbrutna. Därför måste förbindelserna mellan högre militära staber och civila myndigheter säkras med hjälp av särskilda fasta och rörliga radiostationer.

I det följande redogöres här för.

Sammanställning efter angelägenhetsgrad av åtgärder på det signaltekniska området, som böra vidtagas för att säkra effektiva förbindelser vid försvarssamverkan mellan Danmark, Norge och Sverige återfinns i bilaga 5.

1.1. Telefon och telegraf.

Nuvarande kabelförbindelser (jfr bilaga 1) mellan länderna bedömas vara tillräckliga. Vid hög trafikfrekvens mellan de tre ländernas statsledning, högkvarter (förevarastaber) m m måste emellertid den privata trafiken inskränkas, emedan reserverna i kablarna äro obetydliga.

Reserv för kablarna mellan de tre länderna saknas. Sådant reserv bör skapas i form av flerkanaliga radiolänksystem, varför möjligheterna att upprätta i första hand följande sådana radiolänkförbindelser bör undersökas, nämligen

Sver Öresund, Frederikshavn - Göteborg, och Skagen - Arendal.

I anslutning härtill bör inländska radiolänksystem upprättas såsom reserv för vissa kabelförbindelser. Dessutom måste anknytning ske till permanenta trådnätet.

Radiolänkstationer tillverkas ännu icke i något av de tre länderna, men försöksverksamhet pågår. Stationer kunna inköpas från USA, England och Schweiz, men det är osäkert om de kunna vara levererade och i drift inom 1 à 2 år.

Beträffande trådförbindelserna mellan Sverige och Norge har i det föregående angivits, att endast kabeln Møllertved - Halden har god kapacitet, och att huvuddelen av trådtrafiken, även mellan de norra delarna av de båda länderna, går genom denna kabel (jfr bilaga 1). Dessutom finnes utefter landgränsen på fyra andra platser mellanriksledningar, innehållande någorlunda tillräckligt antal förbindelser. De många blanklinjestråken i övrigt öfver svensk-norska gränsen ha i regel mycket obetydlig kapacitet (1 à 2 förbindelser) och dålig kvalitet (järnledning). På några ställen äro ledningarna raserade och endast stolparna stå kvar. Relativt goda möjligheter finnas att komplettera dessa stolplinjer med flera ledningar. För längre förbindel-

ser erfordras emellertid kopparledning och/eller förstärkarstationer. Ifrågasättande gränsförbindelser ha vid försvarssamverkan i första hand betydelse för krigsmakten och civilförsvaret. Det kan därför icke nu avgöras, vilka förbindelser, som böra utbyggas. Den frågan är beroende av de planer för olika krigsfall, som uppgöras vid militär samverkan mellan länderna. Det är emellertid icke troligt att nuvarande större förbindelsestråk helt sammanfalla med de för operativt ändamål under krig erforderliga. När ovan nämnda planer föreligga, måste därför trafikbehovet och förbindelsernas kapacitet utefter olika vägar undersökas.

Gemensamma bestämmelser om prioritet på permanenta nätet i de tre länderna måste utarbetas att gälla vid beredskapstillstånd och krig.

Beträffande reparationstjänsten på permanenta nätet undersökas, huruvida organisationen här för inom de tre länderna är lämplig vid samverkan samt om reservmateriel finnes i tillräcklig mängd och är lämpligt placerad. Härav föranledda åtgärder vidtagas.

1.2. Radio.

1.2.1. Fasta radiostationer, kust- och markstationer.

Antalet fasta stationer, kust- och markradiostationer för kommersiell trafik (jfr bilaga 2) bedömes vara tillräckligt i de tre länderna. Uppgifter om anropssignaler, frekvenser, passningstider m m återfinnas i internationella publikationer. De fasta radiostationerna utväxla telegram- och i viss utsträckning även telefontrafik med olika länder. Deras frekvenser och i regel riktade antennsystem äro avpassade efter avstånd m m och riktning till motstationerna. På grund av de relativt goda trådförbindelserna utväxlas ingen kommersiell fast radiotrafik mellan Sverige, Norge och Danmark. På minst en fast radiostation i vart och ett av de tre länderna böra emellertid vid försvarssamverkan sådana åtgärder vara vidtagna beträffande frekvenser och antenner, samt sådana avtal träffas, att de vid trådbrott omedelbart kunna övertaga den kommersiella telegramtrafiken mellan de tre länderna.

Kuststationerna ombesörja endast s k rörig trafik (d v s trafik med fartyg och med varandra). Sådana avtal böra träffas, att ett lämpligt antal av dessa radiostationer omedelbart kunna insättas även i fast kommersiell telegraftrafik som reserv för de ovan nämnda fasta stationerna, om dessa skulle bli överbelastade eller slås ut.

1.2.2. Rundradiostationer.

Erfarenheterna från det sista världskriget visa, att en av den anfallandes första åtgärder är att besätta de större rundradiostationerna i det land, som anfalles, ofta genom kuppföretag, varvid t o m sändarrör, mikrofoner m m i reserv medföras. Detta sker för att redan i det inledande skedet skapa oreda genom falska meddelanden till befolkningen o s v. Stationerna kunna även förstöras genom sabotage.

Vid försvarssamverkan är det därför viktigt, att åtgärder vidtagas för att omedelbart kunna utnyttja rundradiostationerna i vart och ett av de tre länderna för utsändning till de båda övriga, om deras stationer äro ur drift eller utom kontroll. Här för erfordras följande

a) En undersökning göres rörande vilka av de tre ländernas rundradiostationer, som kunna omställas för sändning på de båda övrigas rundradiofrekvenser. Sådant omställning förberedes och bestämmelser för stationernas användning för här avsett ändamål utfärdas.

b) Oberoende av åtgärder under a) förberedes ett meddelande till befolkningen i de tre länderna att i skärpt läge eller i samband med fientligt anfall, om det kan misstänkas att rundradiostationerna äro utom kontroll eller äro tysta, i stället lyssna på lämplig station i de båda övriga länderna. Meddelandet utsändes i god tid vid beredskapsstillstånd (motsvarande).

c) Då man måste räkna med att tillförseln av elektrisk ström i

b) angivet läge kan bli avbruten, böra militära och civila myndigheter förses med batteridrivna rundradiomottagare. I städer större och samhällen böra högtalarbilar e d finnas för vidare utsändning av meddelanden till befolkningen, om nätanslutna rundradiomottagare äro ur drift.

Rundradiostationerna böra förses med reservkraftaggregat för att^{25.} bli oberoende av den normala krafttillförseln.

Förberedelser för att utifrån kunna sätta av fienden besatt rundradiostation ur funktion böra vidtagas, varjämte möjligheterna i var och ett av de tre länderna att utföra avsiktlig störning av^{egna} och övrigas rundradiostationer vid missbruk av dessa böra undersökas. Eventuellt organiseras sådan störning.

Det bör även undersökas, huruvida befintliga transportabla rundradiostationer kunna användas för transmission av rundradioprogram mellan de tre länderna vid avbrott på telefonkablarna. Om erforderligt anskaffas lämpliga sådana stationer.

I Sverige finnes en fast och ett antal transportabla radiostationer såsom reserv för trådförbindelserna mellan studios och rundradiostationer. I Norge finnes en transportabel långvågssändare såsom reserv för ordinarie rundradiostationer, vilken även kan användas för ovannämmt ändamål. I Danmark finnes två fasta ultrakortvågstationer, som reserv för trådförbindelserna med Köbenhavns studio. Det bör undersökas, huruvida denna materiel även kan användas för transmission av rundradioprogram per radio till de övriga ländernas rundradiostationer.

1.2.3. Bildtelegrafi och television.

Bildtelegrafering mellan de tre länderna äger f n i regel rum på tråd. Enstaka anläggningar för sändning och mottagning av bildtelegram per radio finnas även. Det är ett militärt intresse, att sistnämnda anläggningar moderniseras och utökas.

Om television införes i de tre länderna, bör fastslås, i vilken utsträckning systemen böra kunna samarbeta.

1.2.4. Reservmateriel.

Läget beträffande de tre ländernas reservförråd av radiomateriel, särskilt sändarrör, samt möjligheterna för ömsesidig hjälp i detta avseende undersökas.

2. Private telefon- och telegrafanläggningar.

Gemensamt utnyttjande för de tre länderna av "Det store Nordiske

Telegrafskabs" kablar förberedes.

3. Statsledningen.

3.1. Tråd.

Fasta (direkta) trådförbindelser, telefon, fjärrskrift och bildöverföring böra förberedas, i första hand mellan de tre ländernas regeringar. Förbindelserna böra gå olika vägar. Antalet erforderliga förbindelser av olika slag kan fastställas först efter en närmare beräkning av trafikbehovet. Telefonförbindelserna förses med apparatur för talförvrängning.

3.2. Radio.

Då man vid skärpt läge och krig av skäl, som förut angivits, måste räkna med att de kommersiella tråd- och radioförbindelserna kunna bli avbrutna, böra följande särskilda fasta och transportabla radiostationer anskaffas till omedelbart bruk för ömsesidiga förbindelser mellan de tre ländernas regeringar, nämligen

1 st fast radiostation med två kortvågsändare på minst 500 W jämte

erforderliga mottagare m m, uppställda i bombäkert rum i

anslutning till resp regeringars uppehållsplatser under krig;

minst 1 st transportabel kortvågstation av samma storleksordning

dels såsom reserv för den fasta stationen, dels för att användas,

om regeringen tvingas byta uppehållsplatser.

Stationerna förses med tillägg för maskinskrifning (radiofjärrskrift).

Av samma skäl böra följande fasta och transportabla rundradiostationer jämte studios avdelas eller anskaffas till omedelbart bruk för regeringarna, nämligen

1 st fast station, uppställd i bombäkert rum i anslutning till

resp regeringars uppehållsplatser under krig;

1 st transportabel station att användas för retransmission över

andra intakta rundradiostationer i de tre länderna, t e om

regeringen tvingas byta uppehållsplatser.

Anläggningarna äro avsedda för utsändning av meddelanden till befolkningen, antingen direkt eller genom transmission öfver någon av övriga länders rundradiostationer vid tillfälle, då regeringen är avskuren från de ordinarie rundradiostationerna, eller om dessa äro ur drift eller utom kontroll.

4. Högkvarteret (försvarsstaben).

4.1. Tråd.

Följande direkta (fasta) trådförbindelser, telefon, fjärrskrift och bildöverföring böra förberedas och i god tid upprättas mellan de tre ländernas högkvarter (försvarsstaber), nämligen

- minst 3 st telefonförbindelser,
- 3 st fjärrskriftförbindelser, och
- 1 st bildtelegrafförbindelse.

För varje förbindelse bör en reservförbindelse annan väg vara förberedd. Telefonförbindelserna förses med apparatur för talförvrängning. Bildtelegrafförbindelsen är avsedd för överföring av kartskisser och bilder av olika slag.

4.2. Radio.

Då man vid skärpt läge och krig av skäl, som förut angivits, måste räkna med att förbindelserna på det permanenta trådnätet kunna bli avbrutna, böra följande särskilda fasta och transportabla radiostationer anskaffas och avses för direkta radioförbindelser mellan de tre ländernas högkvarter (försvarsstaber), nämligen

- 1 st fast radiostation med två kortvågssändare på minst 500 W

jämte erforderliga mottagare m m, uppställda i bombstarkt rum i anslutning till resp högkvarter (försvarsstaber) uppehållsplatser under krig;

- 1 st transportabel kortvågstation av samma storleksordning, dels såsom reserv för den fasta stationen, dels för att användas, om högkvarteret (försvarsstaben) tvingas byta uppehållsplatser.

Stationerna förses med tillägg för maskinsändning (radiofjärr-

skrift) samt utrustning för bildöverföring, därest apparatur för för-
vrängning av bilderna kan anskaffas.

Radiostationerna böra ingå i ett för de tre högkvarteren (för-
svarsstaberna) gemensamt nät.

Såsom en åtgärd på längre sikt böra förberedelser vidtagas för
anskaffning av transportabla radiolänkstationer.

1 st fast och 1 st transportabel rundradiostation jämte studio
bör avdelas för varje högkvarter (försvarsstab) till omedelbart bruk
för att meddelanden vid behov skola kunna utskickas till befolkningen,
santingen direkt eller genom transmission över någon av övriga län-
ders rundradiostationer vid tillfälle, då vederbörande högkvarter
(försvarsstab) är avskuret från landets ordinarie rundradiostationer,
eller om dessa äro ur drift eller utom kontroll.

5. Armen.

5.1. Tråd.

I vilken utsträckning de tre ländernas fasta (direkta) militära
trådförbindelser böra sammankopplas, blir beroende av den gemensamma
krigsplanläggningen. När sådan planläggning föreligger, måste det
undersökas, i vad mån önskvärd sammankoppling är möjlig att utföra
samt eventuellt erforderlig materielanskaffning härför (för fjärr-
skriftförbindelserna fordras t e samma typ av fjärrskrivare).

Vid nyanskaffning av fältmateriel bör sådan överensstämmelse ef-
tersträvas, att materielen i erforderlig utsträckning kan samarbeta
(t e transportabla bärfrekvensutrustningar).

5.2. Radio.

I vilken utsträckning och inom vilka områden de tre ländernas
fasta och rörliga radiostationer (fältstationer) för armén skola kun-
na utföra samtrafik är avhängigt av den gemensamma krigsplanläggning-
en.

Vid nyanskaffning av fasta radiostationer iakttages att möjlighe-
terna till samtrafik säkras i erforderlig utsträckning.

Enstaka typer av de tre ländernas fältradiostationer kunna icke hava samtrafik. Detta gäller särskilt stridsvagnstationerna. Det bör undersökas i vilken mån ifrågavarande materiel bör ändras eller utbytas.

Vid nyskaffning av fältradiostationer iakttages, att möjligheterna till samtrafik i erforderlig utsträckning säkras icke blott mellan de tre ländernas arméförband utan även med örlogsfartyg och vissa flygplan (t. e. spaningsplan).

5.3. Optiska förbindelser.

Om blinksignalmateriel bibehålles i de svenska och norska arméerna, bör sådan materiel även införas i den danska, för så vitt direkt samverkan mellan lägre arméförband, med örlogsfartyg o. s. v. kan beräknas komma till stånd.

Gemensamt system för utväxling av lyssignaler och färgade blinksignaler utarbetas. Materielen kompletteras i den mån den behöver vara ensartad.

5.4. Brevduvor.

Brevduvor böra komma till användning för förbindelse mellan de tre länderna. Gemensamma principer för användning fastslås, och övningsflygningar igångsättas i aktuella förbindelseriktningar.

6. Marinen (sjöförevaret).

6.1. Tråd.

I vilken utsträckning de tre ländernas fasta (direkta) trådförbindelser böra sammankopplas blir beroende av den gemensamma krigsplanläggningen. När sådan planläggning föreligger, måste det undersökas, i vad mån önskvärd sammankoppling är möjlig att utföra samt eventuellt erforderlig materielanskaffning härför. (för fjärrekriftförbindelserna fordras t. e. samma typ av fjärrekrivare). Sammankoppling av det svenska och danska kustartilleriförevarets i Öresund trådförbindelser bör förberedas.

6.2. Radio.

Det blir beroende på den gemensamma krigsplanläggningen, vilka av marinens kust- och fartygsradiostationer i de tre länderna, som skola kunna utföra samtrafik.

De kustartillerianläggningar i de tre länderna, som sakna radio-materiel för samverkan med sjö- och flygstridskrafter, böra utrustas med kortvågs- och ultrakortvågstationer härför.

Vid nyanskaffning av radiomateriel tillses, att möjligheterna till samtrafik i erforderlig utsträckning säkras, icke blott mellan de tre ländernas örlogsfartyg, utan även med kustartilleribatterier m m, armé- och flygstridskrafter.

Riktade ultrakortvågsförbindelser böra upprättas som reserv för trådförbindelserna mellan svenska och danska kustartillerianläggningar i Öresund.

6.3. Optiska förbindelser.

Det undersökes om och i vilken utsträckning gemensamma system för utväxling av lyssignaler och färgade blinksignaler böra utarbetas vid samverkan, dels mellan sjöstridskrafter, dels örlogsfartyg - kustartilleribatterier m m, örlogsfartyg - arméförband samt mellan svenska och danska kustartillerianläggningar i Öresund. Materielen kompletteras i den mån den behöver vara ensartad.

Lämpligheten av och möjligheterna att införa infraröd materiel, te för signalering mellan örlogsfartyg eller örlogsfartyg - kustartilleribatterier m m, samt mellan svenska och danska kustartillerianläggningar i Öresund undersökes.

6.4. Kustbevakning.

Om de tre ländernas optiska kustbevakning samordnas, böra bestämmelser för snabb utväxling av rapporter per tråd och radio utarbetas. Behovet av särskilda tråd- och radioförbindelser för detta ändamål undersökes. Ätminstone de viktigaste optiska kustbevakningsstationer

nerne i de tre länderna böra utrustas med radio som reserv för trådförbindelserna.

Vid en samordning av de tre ländernas kustradarstationer böra bestämmelser för snabb utväxling av spaningsresultat per tråd och/eller radio utarbetas. Behovet av särskilda tråd- och radioförbindelser för detta ändamål undersökes. Samtliga kustradarstationer i de tre länderna böra utrustas med radio, kortvåg, för direkt avlyssning av rapporter.

6.5. Radionavigering, fyrar m.m.

Användning under krig av radio såsom hjälpmedel vid navigering behandlas icke i denna redogörelse.

Bestämmelser för ömsesidig orientering vid förändring av system för radionavigering, radiofyrar, vanliga fyrar, sjömärken och utprägning under krig böra utarbetas, så ock bestämmelser för tillvägagångssätt (t. e. kod, täckord) vid begäran om igångsättning och stoppande (tändning och släckning) av radionavigeringssystem och radiofyrar samt vanliga fyrar inom vissa områden.

6.6. Sjötransporter.

Bestämmelser för optisk signalering och radiotrafik med handelsfartyg, som användas för militära transporter, samt för konvojering och eskortering utarbetas.

7. Flygvapnet.

7.1. Tråd.

De danska flygetyrkorna böra i likhet med de svenska och norska försees med egna uppkopplade eller förberedda fasta (direkta) fjärrskrift- och telefonförbindelser för operativa, flygsäkerhets- och väderleksändamål. I vilken utsträckning dessa förbindelser i de tre länderna böra sammankopplas blir beroende av den gemensamma ningen. krigsplanläggning. När sådan planläggning föreligger måste undersökas i vad mån önskvärd sammankoppling är möjlig att utföra samt av

erforderlig materielanskaffning härför. (för fjärrskriftförbindelserna fordras t e samma typ av fjärrskrivare).

7.2. Radio.

Det blir beroende på den gemensamma krigsplanläggningen, vilka mark- och flygradicestationer i de tre ländernas flygvapen, som skola kunna utföra direkt samtrafik.

Vid nyanskaffning av radiomateriel tillses, att möjligheterna till samtrafik i erforderlig utsträckning säkras, icke blott mellan de tre ländernas flygplan och flygplan - flygplatser, utan även med arméstridskrafter, örlogsfartyg samt kustartilleribatterier m m.

Plan för gemensamt utnyttjande av såväl flygvapnets som den civila luftfartens pejlstationer och radiofyrrar i de tre länderna uppgöres.

Det är önskvärt, att ett blindlandningssystem införes, som kan användas av de tre ländernas flygplan (krigsflygplan) utan att de behöva utrustas med särskild apparatur för blindlandning. Om nya blindlandningssystem införes, böra de vara ensartade, så att de utan vidare kunna användas gemensamt av de tre ländernas flygplan (krigsflygplan).

8. Luftbevakning och jaktstridsledning.

Vid eventuell samordning av de tre ländernas optiska luftbevakning böra bestämmelser för snabb utväxling av rapporter per tråd och radio utarbetas. Behovet av särskilda tråd- och radioförbindelser för detta ändamål undersökes.

Om de tre ländernas radarstationer för luftbevakning (fjärr- och närspaning) samt för jaktstridsledning samordnas, böra bestämmelser för snabb utväxling av spaningresultat och meddelanden angående jaktstridsledning utarbetas. Behovet av särskilda tråd- och radioförbindelser för detta ändamål undersökes.

9. Civilluftfart.

Om den civila luftfarten vid krig underställs resp länders flygvapen, bör dessa fasta fjärrkriftnät sammankopplas med motsvarande nät, tillhörande resp länders flygvapen. Markstationernas radiotrafik bör samordnas, så ock radiopajlstationerna.

Motsvarande gäller förbindelserna för den civila luftfartens väderlekstjänst.

10. Väderlekstjänst.

Det är av stor betydelse under krig att fortlöpande kunna utväxla väderleksuppgifter mellan de tre länderna. Särskilt viktiga äro sådana uppgifter från Grönland, Färöarna, Jan Mayen, Björnön och Spetsbergen. I den mån så icke redan är fallet, böra ^{vissa} väderleksstationerna på dessa öar jämte en del viktiga stationer i Danmark, Norge och Sverige därför utrustas med radiostationer, varifrån väderleksuppgifter kunna utsändas på så sätt, att de direkt kunna mottagas i de tre länderna. Förberedelser böra vidtagas för att vid skärpt läge och krig kunna kryptera dessa rapporter medelst ett säkert krypto.

11. Civilt försvar.

Först när planläggning av samverkan mellan de tre ländernas civilförsvar föreligger, kan det avgöras, i vilken utsträckning civilförsvarens förbindelser (alarmeringenät m m) böra sammankopplas samt vilka särskilda tråd- och radioförbindelser mellan de tre länderna, som härigenom bliva erforderliga.

12. Polisen.

Det är av betydelse för samarbetet mellan de tre ländernas polisorganisationer att den norska polisen i likhet med den svenska och danska anslutes till det internationella polisradionätet. Polisen bör disponera öfver egna kortvägaradiostationer, att användas dels för detta ändamål, dels för upprättande av ett skandinaviskt polisradionät.

Vid ytterligare utbyggnad av de inländska polieradionäten bör tillägs att samtrafik kan äga rum inom de områden (t. e. gränstrakterna), där så är önskvärdt och möjligt.

13. Kryptotjänst m. m.

Under denna rubrik upptages icke blott kryptotjänsten (chifferkoder, täckbenämningar osv) till behandling utan även med denna tjänst besläktade frågor, såsom system för lösesignalering, igenkänning, telförvrängning och lägesangivning. Följande åtgärder på dessa områden äro erforderliga.

13.1. Chiffer.

Gemensamt o. k. blankettchiffer utarbetas för användning dels mellan de tre ländernas regeringar, dels mellan högre militära staber.

Det bör fastställas, vilka militära chefer och myndigheter, som skola kunna utväxla chiffermeddelanden med hjälp av det för de tre länderna gemensamma maskinchiffret. Gemensam chifferinstruktion uppgöres, och sambandsnycklar tillverkas. I överensstämmelse härmed utarbetas även gemensamt handchiffer såsom reserv för chiffermaskinen.

13.2. Koder och täckbenämningar.

För samverkan, särskilt taktisk samverkan mellan lägre arméförband, örlogsfartyg samt med vissa flygplan i de tre länderna, erfordras även koder. Sådana äro också nödvändiga under krig vid samverkan mellan de tre ländernas civilförsvär och polis samt för väderlekstjänsten (jfr punkt 10).

Det bör fastställas, vilka militära chefer, förband, fartyg o. s. v., som skola kunna utväxla kryptomeddelanden på kod. På grundval härav tillverkas erforderliga koder. Dessutom utarbetas specialkoder för vissa tjänster, såsom flygepaning, kustbevakning, luftbevakning och väderlekstjänst.

För gemensam jaktstridsledning erfordras förutom system för lägesangivning enligt nedan även täckbenämningstabeller e d för angivande av egna flygförband, väntlägen, anfallsomål m m.

Ett gemensamt krypto för telefoning (särskilt radiotelefo- ni), t e i form av ett s k "elidex"-system, bör utarbetas.

13.3. Talförvrängningsmateriel.

Apparater för talförvrängning, säkras mot forcering, böra an- skaffas att användas på trådförbindelserna dels mellan regeringar- na, dels mellan högkvarteren (försvarsstaberna) i de tre länderna (jfr punkt 3 och 4) samt eventuellt från högkvarteren (försvars- staberna) till vissa högre militära chefer. Sådan apparatur till- verkas icke i något av de tre länderna, men är under konstruktion i Sverige; den torde dock kunna inköpas i utlandet, t e i Schweiz. Det är osäkert, om materielen kan levereras inom en tidsrymd av 1 å 2 år.

13.4. Lösesignalering.

Ett gemensamt lösesystem vid tråd- och radiotelefoning ut- arbetas såsom skydd mot falska meddelanden och främsande underrät- telsetjänst. För skydd mot s k missledande signalering uppgöres ett motsvarande lösesystem även för radiotelegrafering.

13.5. Lägesangivning.

Ett eller flera gemensamma hemliga system för lägesangivning utarbetas.

13.6. Igenkänning.

Gemensamma system för igenkänning, såväl optisk som per radio, utarbetas för igenkänningsignalering mellan arméstridskrafter,

" sjöstridskrafter,

sjöstridskrafter - kustartillerianläggningar,

" - arméstridskrafter,

" - flygstridskrafter,

mellan flygstridskrafter,

flygstridskrafter - kustartillerianläggningar, samt

"- - - - - arméstridskrafter.

Vid eventuellt införande av radarigenkänningsystem bör detta kunna användas gemensamt av de tre länderna.

14. Teletekniska forskningsorgan.

Organiserat samarbete mellan de tre ländernas teletekniska forskningsorgan för försvaret bör igångsättas.

15. Underhållstjänst beträffande teleteknisk materiel.

Bilaga 4 innehåller en förteckning över de större civila företag i de tre länderna, som tillverka teleteknisk materiel. Vid omställning till krigsproduktion bör dessa fabrikers tillverkning samordnas.

En del viktig teleteknisk materiel, t. e. vissa koaxialkablar, fjärrskriftapparater, tillsatser för radiofjärrskrift, vissa typer av radiostationer och elektronrör, infraröd materiel samt radar-materiel tillverkas icke inom de tre länderna. Det bör undersökas, i vilken utsträckning gemensam tillverkning av sådan materiel kan komma till stånd.

16. Radioamatörer.

Gemensamma bestämmelser för kontroll av radioamatörernas verksamhet (deponering av sändare m m) vid skärpt läge och krig bör utarbetas.

17. Aveiktlig förstöring av anläggningar för telekommunikation m m.

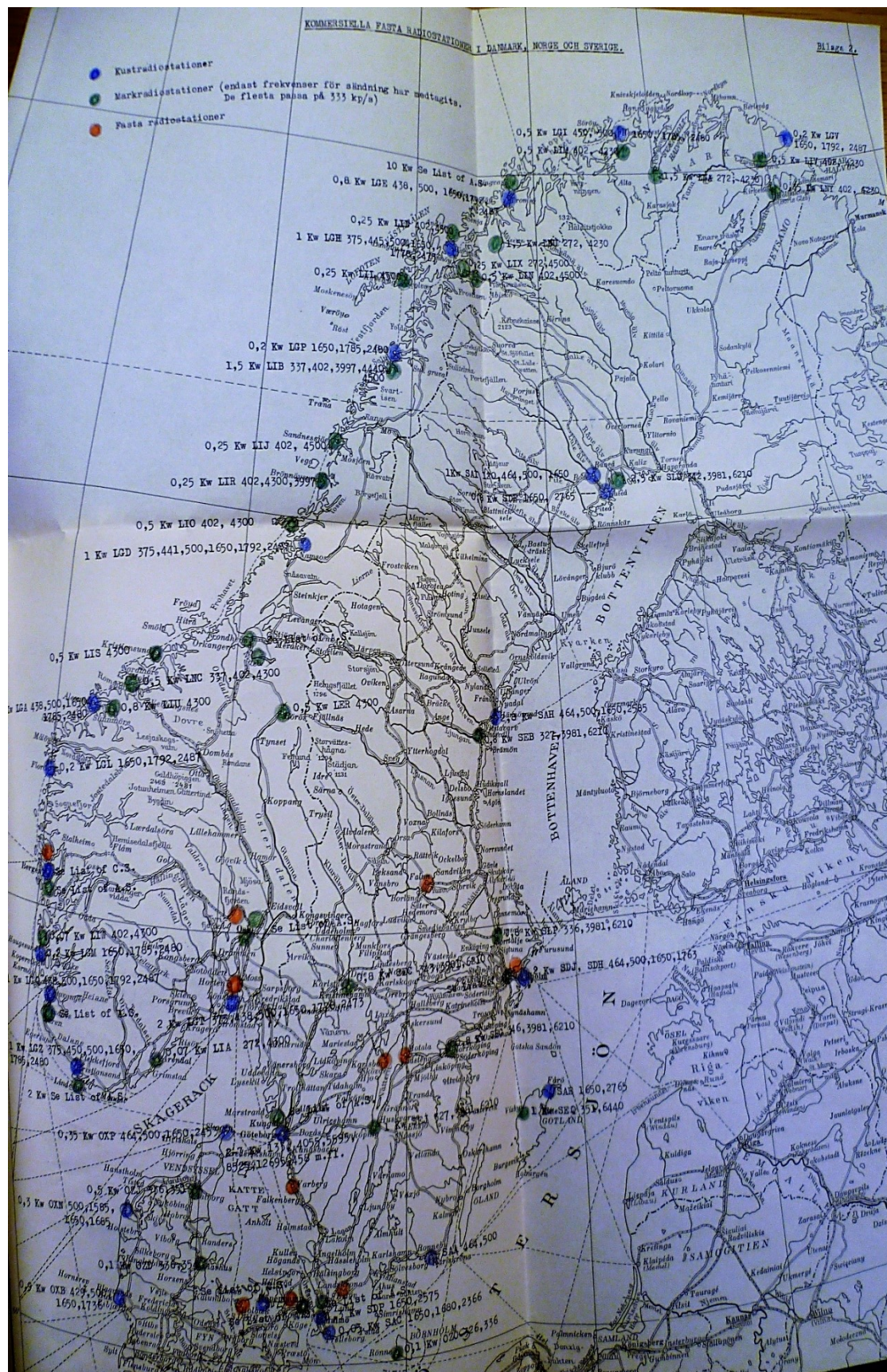
Överenskommelse träffas mellan de tre länderna om ömsesidig förpliktelse att förstöra anläggningar för telekommunikation, radaranläggningar, kryptomateriel, instruktioner m m för att förhindra fiendtligt utnyttjande härav. Reglerna härför bör utarbetas efter ensartade principer.

18. Gemensamma bestämmelser, instruktioner m m för signalteknisk sam-
verkan.

För att säkra och snabba förbindelser skola kunna upprätthållas, dels mellan militära staber och förband m m, dels mellan civila myndigheter och organ i de tre länderna, är det icke tillräckligt med att materielen kan samarbeta. Gemensamma bestämmelser för dess utnyttjande måste även utarbetas, t e trafikföreskrifter för tråd- och radiosignalering, ^{för} förbindelser till ubåtar i undervattensläge, gemensamt signalblankett o s v.

Det kan även förutses att språksvårigheterna bliva stora vid tråd- och radiotelefoni, vilket kan motgerkas genom överenskommen gemensam terminologi, en viss metod för uttal av viktiga ord och siffror, metod för bokstaverering samt genom utväxling av sambandspersonal. En gemensam tabell över militära och andra vanliga förkortningar för de tre länderna bör uppgöras.

Slutligen måste övningar anordnas redan i fred för att pröva och inöva de gemensamma bestämmelserna för signaltjänsten, kryptotjänsten o s v. Härvid måste beaktas, att främmande underrättelsetjänst bl a genom radiospaning kan utröna, att sådana övningar försiggå, och därigenom erhålla kunskap om använda trafiksystem, krypton m m.

C. Sverige

Aga Baltic AB, Lidingö

Radiostationer och radiomateriel

AB Alpha, Sundbyberg

Kondensatorer, läskottständer

Champion Radio AB, Polhemsg. 30
Stockholm

Radioapparater

Svenska AB Le Carbons, Sundbyberg
Torrbatterier

Elo Elektrofirma, Tegelbruksg. 20,
Midsommarkransen
Div elektrisk materiel

L.M. Ericsson, Kungsgatan 33, Stockholm
Telefonmateriel

L.M. Ericsson, Mätinstrument AB,
Ulvaunda 1
Mätinstrument

L.M. Ericsson, Kabelverket, Älvsjö
Kabel, kopplingsankren

G.C. Faxa AB, Malmö
Ackumulatorbatterier

Svensk Finslöring, Box 4105,
Stockholm 4
Slöringar

AB Gylling & Co, Stadsgränd, Stockholm
Radiotillbehör

AB Johanssons Radiofabrik, Järnvägs-
gatan 7, Sundbyberg
Variabla kondensatorer, strömbrytare

Svenska Akt. AB Jungner, Riddarg. 17,
Stockholm

Ackumulatorbatterier, torrbatterier

AB Liljeholmens kabelfabrik,
Stockholm 2
Kabel

Svenska AB Philips, Grevlegatan 10,
Stockholm (Fabrik: HSEPA, Norrköping)
Elektromotor, glödlampor, radiomateriel

Radiokompaniet, Odengatan 56, Stockholm
Radiodetaljer

AB Rifa, Kungstensgatan 12, Stockholm
Kondensatorer och papper glimmer

AB Robo, Birger Jarlagatan 25, Stockholm 7
Ackumulatorbatterier

Elektriska AB Siemens, Kungsgatan 36,
Stockholm
Div elektrisk materiel

Sieverts Kabelverk, Sundbyberg
Kabel, oljekondensatorer

Signalverksförm, Sundbyberg
Div signal- och radiomateriel huvudsakligen
för militärt bruk

Elektriska AB Skandia, Norra Stationsgatan
79-81, Stockholm
Elektrisk materiel

Svenska Radio AB, Alströmergatan 12,
Stockholm

Telefon- och radiomateriel, kompletta
radiostationer

AB Standard Radiofabrik, Johannesfredsvägen
9-11, Ulvaunda

Elektromotor, radiostationer, likriktare

AB Svenska Elektromotor, Stockholm 20
Elektromotor

Tjernelds Radiofabrik, Rindögavägen 4,
Stockholm
Radiotillbehör

AB Tudor, Birger Jarlagatan 55, Stockholm
Ackumulatorbatterier, torrbatterier

Sammanställning efter angelägenhetsgrad av åtgärder på det signaltekniska området, som böra vidtagas för att säkra effektiva förbindelser vid förevarande samverkan mellan Danmark, Norge och Sverige.

Myndighet, organ m m	Åtgärd	Ans
<u>Angelägenhetsgrad I.</u>		
Åtgärder, som <u>omedelbart</u> böra vidtagas (de flesta av åtgärderna kräva ingen särskild materielanskaffning).		
1. <u>Telegraf- verket</u>	Undersökning av vilka åtgärder som skola träffas för att förhindra sabotage och skador på grund av krigshandlingar, huru vid skadegörelse på grund av sabotage och krigshandlingar de viktigaste tråd- och radioförbindelserna mellan länderna skola kunna upprätthållas, samt huru illegal avlyssning av telefon- och telegraftrafik skall förhindras.	Åtgärdas av resp telegrafverk i samråd med förevarandestaberna (mot-svarande).
1.1.	Undersökning av vilka följder överbelastning av olika central- och växelstationer får för de viktigaste trådförbindelserna mellan länderna. Möjligheterna för att genom tekniska anordningar undgå sådan överbelastning undersökas. Ev utfärdas bestämmelser för inkränkning av den privata trådtrafiken vid skärpt läge eller krig. Gemensamma prioritetsbestämmelser på det permanenta nätet att gälla vid beredskapstillstånd och krig utarbetas.	Åtgärdas av resp telegrafverk i samråd med förevarandestaberna (mot-svarande).
1.2.2.	Ett meddelande till befolkningen i de tre länderna förberedes med innehåll att i skärpt läge eller i samband med fientligt anfall lysa på viss rundradiostation i något av de båda övriga länderna om det kan misstänkas, att egna rundradiostationer äro utom kontroll eller äro tysta.	Åtgärdas av resp rundradiotjänster i samråd med regeringar och förevarandestaber (motsvarande).

Myndighet, organ m m	Åtgärd	Anm
1.2.2.	Förberedelser vidtagas för att utifrån sätta rundradiostationerna ur funktion (genom att avbryta krafttillförseln etc) för det fall att de skulle tagas genom kupp eller besättas av fienden.	Åtgärdas av varje land för sig av resp telegrafverk i samråd med försvarsstaben (mot-svarande).
3. <u>Statsledningen</u> 3.1.	Erforderliga fasta (direkta) telefon- och fjärrskriftförbindelser förberedas mellan de tre ländernas statsledningar. I väntan på en ungefärlig beräkning av trafikbehovet förberedas en direkt telefonförbindelse mellan regeringarna. Förbindelserna uppkopplas vid skärpt läge eller krigsutbrott.	Åtgärdas av resp telegrafverk i samråd med regeringarna.
3.2.	I väntan på att särskilda radiostationer för regeringarna kunna anskaffas (jfr under angelägenhetsgrad II nedan) upprättas provisoriska sådana stationer i omedelbar närhet av resp regeringars uppehållsplatser under krig att vid trädavbrott omedelbart användas för förbindelse mellan dessa. Lämpligt krypto, t c blankettchiffer, uppgöres för denna förbindelse. I st fast och 1 st transportabel rundradiostation i varje land skickas (anskaffas) att vid skärpt läge och krigsutbrott omedelbart kunna tagas i bruk av regeringarna. Avtal härom träffas (jfr under angelägenhetsgrad II nedan).	Åtgärdas av resp telegrafverk i samråd med regeringarna. Beträffande krypto samråd mellan regeringarna och försvarsstaberna (motsvarande). Åtgärdas av resp telegrafverk i samråd med regeringarna och rundradiotjänsterna.
4. <u>Högkvarteret</u> <u>(Försvarsstaben)</u> 4.1.	Följande fasta (direkta) trädförbindelser förberedas mellan högkvarteret (motsvarande) och uppkopplas vid skärpt läge och krig, nämligen	Åtgärdas av resp telegrafverk i samråd med försvarsstaberna (motsvarande)

Myndighet, organ m m	Åtgärd	Anm
	3 st telefonförbindelser, 3 st fjärrskriftförbindelser. Reservförbindelser annan väg förberedes.	
4.2.	I väntan på att särskilda radiostationer kunna anskaffas (jfr angelägenhetsgrad II nedan) avdelas en militär kortvägstation, i första hand tillhörande resp förvarstaber (motsvarande), för förbindelse mellan högkvarteren (motsvarande). Gemensamma trafikföreskrifter, krypto m m utarbetas. Övningstrafik igångsättes redan i fred. 1 st fast och 1 st transportabel rundradiostation i varje land (kan vara samma stationer, som avdelats för resp regeringar) avdelas (anskaffas) att vid skärpt läge och krigsutbrott omedelbart kunna tagas i bruk av högkvarteren (motsvarande). Avtal härmed träffas.	Åtgärdas av resp förvarstaber (motsvarande). Åtgärdas av resp förvarstaber (motsvarande) i samråd med telegrafverken och rundradiotjänsterna.
6. <u>Marinen</u> (sjöförsvaret)		
6.5.	Bestämmelser för ömsesidig orientering vid förändring av fyrar, sjömärken, utprickning m m samt kod eller täckordssystem vid begäran om tändning och släckning av fyrar m m inom vissa områden utarbetas.	Åtgärdas av resp marinstaber.
6.6.	Bestämmelser för förbindelsetjänsten vid militära sjötransporter, konvojering och eskortering utarbetas.	Åtgärdas av resp marinstaber.
7. <u>Flygväsen</u> 7.2.	Plan för gemensamt utnyttjande av flygvapnen och den civila luftfartens radiopejlstationer och radiofyrar uppgöres.	Åtgärdas av resp flygstaber (motsvarande).
13. <u>Kryptotjänsten m m</u> 13.1	Ett blankettchiffer utarbetas dels för regeringarna (jfr 3.2.), dels för hög-	Åtgärdas av resp förvarstaber (motsv.).

Myndighet, organ m m	Åtgärd	Arm
13.2.	kvarteren (motsvarande). Gemensam instruktion för användning av chiffermaskiner uppgöres och följande nycklar tillverkas: a) högkvarterennyckel, b) gemensam sambandsnyckel, c) arménnyckel, d) marinyckel, e) flygnyckel. Ett gemensamt handchiffer utarbetas. Följande sambandskoder för taktisk samverkan mellan lägre förband, fartyg och flygplan samt specialkoder tillverkas: a) armékod, b) marinkod, c) flygkod, d) spaningskod (för flygspaning), e) kustbevakningskod, f) luftbevakningskod, g) militär väderlekskod. Sambandskoder för civilförvaret, polisen och den civila väderlektjänsten tillverkas.	Åtgärdas av resp försvarsstaber (motsvarande) i samråd med armé-, marin- och flygstaberna (motsvarande). Åtgärdas av resp försvarsstaber (motsv).
13.4.	Gemensamt system för lösesignalering dels vid tråd- och radiotelefonering, dels vid radiotelegrafering uppgöres.	Åtgärdas av resp försvarsstaber (motsv).
13.5.	Gemensamt hemligt lösesangivningssystem uppgöres, dels för operativa ändamål, dels för luftbevakning och jaktstridsledning.	Åtgärdas av resp försvarsstaber (motsv) i samråd med armé-, marin- och flygstaberna (motsv).

Myndighet, organ m m	Åtgärd	Anm
13.6.	Gemensamma system för igenkänning, såväl optiskt som per radio, utarbetas.	Åtgärdas av resp försvarsstaber (motsv) samt armé-, marin- och flygstaberna (motsv).
<u>14. Teletekniska forskningsorgan</u>	Samarbetet mellan befintliga teletekniska forskningsorgan för försvaret organiseras.	Åtgärdas av resp forskningsanstalter (motsv).
<u>18. Gemensamma bestämmelser, instruktioner m m för signalteknisk samverkan</u>	Följande gemensamma bestämmelser m m utarbetas: a) trafikföreskrifter vid tråd-, radio- och optisk signalering, b) signalblankett, c) terminologi vid order och meddelanden, d) metod för uttal av viktiga ord och siffror samt bokstaverering, e) tabell över militära och andra vanliga förkortningar.	Åtgärdas av resp försvarsstaber (motsv) i samråd med armé-, marin- och flygstaberna (motsv).
<u>Angelägenhetsgrad II.</u> Åtgärder, som böra vidtagas, och materiel, som i första hand kan och bör anskaffas. I den mån så är möjligt med hänsyn till personal o s v böra dessa åtgärder vidtagas parallellt med under angelägenhetsgrad I angivna.		
<u>1. Telegrafverket</u> 1.1.	Med ledning av den gemensamma krigsplanläggningen undersöker trafikbehovet i förhållande till kapaciteten på olika gränsförbindelser mellan Norge och Sverige. Förbindelserna utbyggs eller förbättras (kopparledning och/eller förstärkerstationer), där så erfordras. Reparationstjänstens organisation undersöker med hänsyn till dess ändamålsenlighet vid försvarssamverkan. Förråden av reservmateriel inventeras med	Planlägges och utföres av de båda ländernas telegrafverk i samråd med försvarsstaberna. Åtgärdas av resp telegrafverk i samråd med försvarsstaberna (motsv).

Myndighet, organ m. m.	Åtgärd	Anm.
	avseende på tillräcklighet och lämplig placering.	
1.2.1.	Minst en fast radiostation i varje land avdelas att vid trådvbrott omedelbart övertaga den kommersiella telegramtrafiken mellan länderna. Frekvenser och antenner avpassas härför och erforderliga avtal träffas angående trafiken. Minst en kuststation i varje land avdelas som reserv för ovanstående fasta stationer. Erforderliga avtal angående trafiken träffas.	Åtgärdas av resp telegrafverk. Åtgärdas av resp telegrafverk.
1.2.2.	Rundradiostationerna förses med reservkraftaggregat. Undersökning angående vilka av de tre ländernas rundradiostationer, som kunna omställas för sändning på något av eller båda de övrigas rundradiofrekvenser. Omställning förberedes och erforderliga avtal träffas. Civila och militära myndigheter förses med batteridrivna rundradiomottagare för att oberoende av den elektriska krafttillförseln kunna lysa på rundradio. Städer och större samhällen förses med högtalarbilar o d för vidareutsändning av meddelanden till befolkningen för det fall att den elektriska krafttillförseln är avbruten (nätanslutna rundradiomottagare ur drift). Undersökning angående möjligheterna att använda befintliga transportabla rundradiostationer för transmission av rundradioprogram mellan de tre länderna vid avbrott på trådförbindelserna. Avtal träffas om sådan överföring och om erforderligt anskaffas minst en sådan sta-	Åtgärdas av resp telegrafverk i samråd med rundradiotjänsterna och förvarsstaberna (motsv). Åtgärdas av varje myndighet för sig på initiativ av statsledningarna resp förvarsstaberna (motsv). Åtgärdas av resp länsstyrelser (motsv) på initiativ av civilförvarsstyrelsen. Åtgärdas av resp telegrafverk i samråd med rundradiotjänsterna.

Myndighet, organ m m	Åtgärd	Ans
	tion för varje land. I samband härmed undersökes, huruvida de fasta och transportabla radiostationer, som utgöra reserv för programledningarna mellan studios och rundradiostationer, kunna användas för transmission av rundradioprogram även till de båda övriga ländernas rundradiostationer.	
<u>2. Privata telegrafanläggningar</u>	Gemensamt utnyttjande av "Det store Nordiske Telegrafselekskab" kablar förberedes.	Åtgärdas av resp telegrafverk i samråd med "Det store Nordiske" och förevarerstaberna (notsv).
<u>3. Statsledning</u>		
3.1.	Apparatur för talförvrängning anskaffas för de fasta (direkta) telefonförbindelserna mellan de tre ländernas statsledningar.	Anskaffas av resp telegrafverk i samråd med regeringarna.
3.2.	1 st fast och 1 st transportabel radiostation med vardera 2 st kortvågsändare på minst 500 watt jämte mottagare och övrig stationsutrustning anskaffas för varje regering. Stationerna förses med tillsatser för maskinskrifning (radiofjärrskrift). Den fasta stationen uppställes i bombekert rum. Radiopersonal uttages (utbildas).	Åtgärdas av resp telegrafverk i samråd med regeringarna och förevarerstaberna (notsv).
<u>4. Högkvarteret (förevarerstaben)</u>		
4.1.	Apparatur för talförvrängning anskaffas för de fasta (direkta) telefonförbindelserna mellan de tre ländernas högkvarter (notsv).	Anskaffas av resp förvaltningar i samråd med förevarerstaberna (notsv).
4.2.	1 st fast och 1 st transportabel radiostation med vardera 2 st kortvågsändare på minst 500 watt jämte mottagare och övrig stationsutrustning anskaffas för	Åtgärdas av resp förvarerstaber (notsv).

Myndighet, organ m. m.	Åtgärd	Anm
	varje högkvarter (motv). Stationerna förses med tilläntser för maskinskrifning (radiofjärrskrift). Den fasta stationen uppställs i bombäkert rum.	
5. <u>Armén</u> 5.1.	I samband med den gemensamma krigsplanläggningen utföres eller förberedes härav betingad sammankoppling av resp arméers fasta (direkta) trådförbindelser. Materielen kompletteras i mån av behov. Ömsesidig orientering lämnas om planer på nyanskaffning av fältmateriel för att möjliggöra standardisering.	Åtgärdas av resp för- svarsstab (motv). Åtgärdas av resp för- valtningar (motv).
5.2.	I samband med den gemensamma krigsplanläggningen utföras bestämmelser för samtrafik mellan fasta och rörliga radiostationer (fältstationer) ur resp arméer. Behovet av samtrafik mellan stridvagnestationer och därav betingade ändringar eller standardisering av radiostationerna utredes. Ömsesidig orientering lämnas om planer på nyanskaffning av fälttradiomateriel för att möjliggöra standardisering.	Åtgärdas av resp för- svarsstab (motv). Åtgärdas av resp för- svarsstab (motv) och förvaltningar (motv). Åtgärdas av resp för- valtningar (motv).
5.3.	Gemensamt system för utväxling av lys-sig-naler och färgade blinksignaler (jfr under angelägenhetsgrad III) utarbetas. Materielen kompletteras.	Åtgärdas av resp för- svarsstab (motv) och förvaltningar (motv).
5.4.	Planer för användning av brevduvor ut-arbetas. Övningsflygningar igångsättes.	Åtgärdas av resp för- svarsstab (motv).
6. <u>Marinen</u> (sjöförsvaret) 6.1.	I samband med den gemensamma krigsplanläggningen utföres eller förberedes härav betingad sammankoppling av resp mari-	Åtgärdas av resp ma- rinstab i samråd med försvarsstaberna

Myndighet, organ m.m.	Åtgärd	Ans
	nens fasta (direkta) trådförbindelser. Materialen kompletteras i mån av behov. Sammankoppling av kustartilleriförsvarets i Öresund trådförbindelser förbättras.	(motsv).
6.2.	I samband med den gemensamma krigsplanläggningen utfärdas bestämmelser för samtrafik mellan kust- och fartygsradiostationer ur resp marinier. De kustartillerianläggningar, som sakna radiomateriel för samverkan med sjö- och flygetrideskrafter, utrustas med kortvågs- och ultrakortvågsstationer här för. Riktade ultrakortvågsförbindelser upprättas mellan danska och svenska kustartillerianläggningar i Öresund. Ömsesidig orientering lämnas om planer på nyanskaffning av radiomateriel för att möjliggöra standardisering.	Åtgärdas av resp marinier i samråd med försvarestaberna (motsv). Åtgärdas av resp marinier och förvaltningar (motsv). Åtgärdas av resp marinier och förvaltningar (motsv). Åtgärdas av resp förvaltningar (motsv).
6.3.	Undersökning angående behov av gemensamma system för utväxling av lyssignaler och färgade blinksignaler. Materialen kompletteras med ledning härav.	Åtgärdas av resp marinier och förvaltningar (motsv).
6.4.	Undersökning angående behov av särskilda tråd- och radioförbindelser vid samordning av den optiska kustbevakningen och kustradarstationerna i de tre länderna. Erforderliga förbindelser förbättras eller upprättas.	Åtgärdas av resp marinier i samråd med försvarestaberna (motsv).
7. Flygväsendet 7.1.	Fasta (direkta) fjärrskrift- och telefonförbindelser uppkopplas eller förbättras för de danska flygetyrkorna.	Åtgärdas av armén och sjöförsvarets gemensamma flygledning.

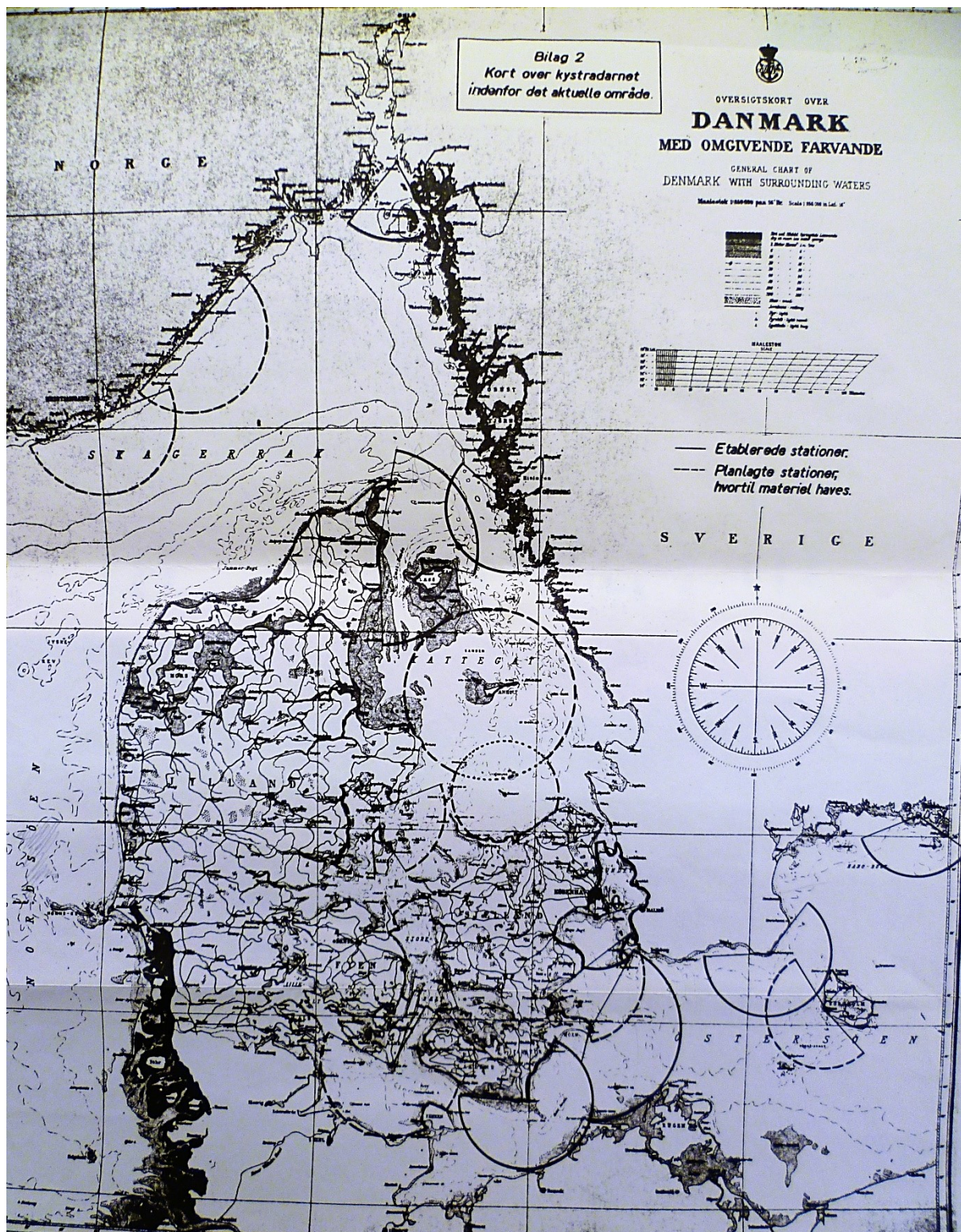
Myndighet, organ m m	Åtgärd	Ann
	I samband med den gemensamma krigsplanläggningen utföres eller förberedes härav betingad sammankoppling av resp flygvapens fasta (direkta) trådförbindelser. Materielen kompletteras i mån av behov.	Åtgärdas av resp flygstaber (motsv) i samråd med försvarsstaberna (motsv)
7.2.	I samband med den gemensamma krigsplanläggningen utfärdas bestämmelser för samtrafik mellan mark- och flygradio-stationer ur resp flygvapen. Ömsesidig orientering lämnas om planer på nyanskaffning av radiomateriel för att möjliggöra standardisering. Ett för de tre länderna gemensamt blindlandningsystem införes. Ömsesidig orientering lämnas om planer på införande av nya blindlandningsystem för att möjliggöra standardisering.	Åtgärdas av resp flygstaber (motsv) i samråd med försvarsstaberna (motsv). Åtgärdas av resp förvaltningar (motsv). Åtgärdas av resp flygstaber (motsv) och förvaltningar (motsv).
<u>8. Luftbevakning och jaktstridsledning</u>	Undersökning angående behov av särskilda tråd- och radioförbindelser vid samordning av den optiska luftbevakningen, radarstationer för luftbevakning samt jaktstridsledningen i de tre länderna. Erforderliga förbindelser förberedas eller upprättas.	Åtgärdas av resp flygstaber (motsv) i samråd med försvarsstaberna (motsv).
<u>9. Civil luftfart</u>	Sammankoppling vid krig av den civila luftfartens fasta fjärrskriftnät och motsvarande militära nät förberedes. Markstationernas och radiopejlstationernas trafik samordnas, så ock den civila luftfartens väderlekstjänst.	Åtgärdas av resp flygstaber (motsv) i samråd med de civila luftfartsmyndigheterna, telegrafstyrelsen och försvarsstaberna (motsv).
<u>10. Väderlekstjänst</u>	I den mån så icke redan är fallet, utrustas vissa väderleksstationer på Grönland, Färöarna, Jan Mayen, Björnöen och Spetsbergen med radiostationer för utskänning av väderleksmeddelanden, som	Åtgärdas av resp centrala väderleksorgan i samråd med försvarsstaberna (motsv).

Myndighet, organ m m	Åtgärd	Anm
	direkt kunna mottagas i de tre länderna. Lämpligt krypto härför uppgöres.	
11. Civilförsvaret	I samband med planläggningen för samverkan mellan de tre ländernas civilförsvar förberedes härav betingad sammankoppling av förbindelser, varjämte behovet av särskilda trådl- och radiopejlförbindelser härför undersökes.	Åtgärdas av resp civilförsvarstyrelser (notsv) i samråd med telegrafverken och försvarstesterna (notsv).
12. Polisen	Den norska polisen anslutes till det internationella polisradionätet. Vid utbyggnad av de inländska polisradionäten beaktas behoven av samtrefik, t e i gränstrakterna.	Åtgärdas av resp centrala polismyndigheter.
13. Kryptetjänst m m 13.3.	Apparatur för talförvrängning anskaffas enligt 3.1. och 4.1. ovan.	
13.6.	Gemensam användning av ev radarigenkänning förberedes.	Åtgärdas av resp marin- och flygstaber (notsv).
16. Radiosamtal	Gemensamma bestämmelser för kontroll av radiosamtalverksamheten vid skärpt läge och krig utarbetas.	Åtgärdas av resp telegrafverk i samråd med försvarstesterna (notsv).
17. Avsaklig förstärkning av anläggningar för telekommunikation m m	Gemensamma bestämmelser härför utarbetas.	Åtgärdas av resp försvarstaber (notsv).

Myndighet, organ m.m.	Åtgärd	Anm
<u>Angående: Angående: Angående: III.</u>		
Åtgärder, som bära vidtagas och materiel, som <u>i andra hand eller på längre sikt</u> , bör anskaffas.		
<u>1. Telegraf-</u>		
<u>verket</u>		
1.1.	Materiel anskaffas för upprättande av flerkanaliga radiolänkförbindelser såsom reserv för sjökablarna Danmark-Sverige och Danmark-Norge, nämligen Över Öresund, Frederikshavn - Göteborg, Skagen - Arendal.	Planlägges och utföres av resp telegrafverk i samråd med försvarsstaberna (motsv).
1.2.2.	Undersökning av möjligheterna att inom varje land inrätta vissa av rundradio-stationerna så att de kunna utföra avsiktlig störning av egna och övrigas rundradiostationer vid missbruk av dessa. Ev organiseras sådan störning.	Åtgärdas av resp telegrafverk i samråd med rundradiotjänsterna och försvarsstaberna (motsv).
1.2.3.	Anläggningarna för sändning och mottagning av bildtelegram per radio i de tre länderna moderniseras och utökas ev.	Åtgärdas av resp telegrafverk.
1.2.5.	Inventering av de tre ländernas reservförråd av radiomateriel, särskilt sändarrör, samt undersökning av möjligheterna till ömsesidig hjälp i detta avseende.	Åtgärdas av riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap (motsv).
<u>3. Statsled-</u>		
<u>ningen</u>		
3.1.	Anläggningar för 1 st bildtelegrafförbindelse mellan statsledningarna anskaffas och ledningar förberedas.	Anskaffas av resp telegrafverk i samråd med regeringarna
3.2.	1 st fast rundradiostation, om möjligt i bombsäkert rum, uppehålls i anslutning till resp regeringarnas uppehållsplatser under krig.	Åtgärdas av resp telegrafverk i samråd med regeringarna och rundradiotjänsterna.

Myndighet, SVERIGES R. M.	Åtgärd	Ämn
4. <u>Högkvarteret</u> (försvarsstaben)		
4.1.	Materiel för 1 st bildtelegrafförbindelse mellan högkvarteren (motsv) anskaffas och ledningar förberedas.	Anskaffas genom försorg av resp försvarsstaber (motsv) ledningarna förberedas av resp telegrafverk.
4.2.	Utrustning för bildöverföring anskaffas för högkvarterens (motsv) radiostationer (jfr under angelägenhetsgrad II ovan), därast apparatur för förvrängning av bilderna kan erhållas. Transportabla radiolänkstationer anskaffas för högkvarteren (motsv).	Åtgärdas av resp försvarsstaber (motsv). Åtgärdas av resp försvarsstaber (motsv)
5. <u>Armén</u> 5.3.	Frågan om införande av blinksignalmateriel i danska armén utredes, och materiel anskaffas eventuellt.	Åtgärdas av resp försvarsstaber (motsv).
6. <u>Marinen</u> (sjöförsvaret) 6.3.	Undersökning angående behov av och möjligheter att införa infraröd materiel för signalering. Materiel anskaffas ov.	Åtgärdas av resp marininstaber och förvaltningar (motsv).
10. <u>Väderlekstjänst</u>	De viktigaste väderleksstationerna i Danmark, Norge och Sverige utrustas med radiostationer för utsändning av väderleksmeddelanden såsom reserv för trådförbindelserna.	Åtgärdas av resp centrala väderleksorgan i samråd med försvarsstaberna (motsv).
12. <u>Polisen</u>	Särskilda radiostationer anskaffas för upprättande av ett skandinaviskt polisradionät. Kan samtidigt ingå i det internationella polisradionätet.	Åtgärdas av resp centrala polismyndighet.

Myndighet, organ m m	Åtgärd	Ann
15. <u>Underhålls-</u> <u>tjänst beträff-</u> <u>ande teletek-</u> <u>nisk materiel</u>	Undersökning av i vilken utsträckning gemensam tillverkning av viss tele- teknisk materiel kan komma till stånd. Plan för samordning av krigsproduk- tionen av teleteknisk materiel uppgö- res.	Åtgärdas av resp or- gan för den ekono- miska krigsbered- skapen i samråd med försvarsstaberna (motsv).

d) Reparationsmuligheder.

På værfterne i Kalmar og Oscarshamn kan de fleste reparationer på fartøjer op til jagerstørrelse udføres.

e) Drivmidler.

Bergkvara: 45 m³ motorbrændolie,
50 m³ luftfartøjsbenzin.

Kalmar: 985 m³ fuel oil,
270 m³ motorbrændolie,
500 tons kul.

Oscarshamn: 2,000 m³ fuel oil,
200 m³ motorbrændolie,
100 m³ luftfartøjsbenzin,
500 tons kul.

f) Magasineringskapacitet.

Ingen.

8. Radar.

I Sverige findes for øjeblikket materiel til 11 overfladeradarstationer beregnede til anvendelse af marinen i land.

Disse vil bl.a. blive placerede på følgende steder:

Galtö eller Brännö (Göteborg)

Sandhammaren (sydøstlige Skåne)

Aspö (Karlskrona)

Hoberg (Gotlands sydspids)

Bungenäs (nördlige Gotland)

Gotska Sandön

Ölands norra udde.

Herudover er planlagt ialt 13 anlæg, hvoraf 10 påregnes at blive leveret år 1950. Disse er bl.a. beregnede til følgende steder:

Ölands södra udde

Hanö

Stenshuvud (østlige Skåne)

Smygehuk

Falsterbo

Kullen

Marstrand,

I landet findes desuden 8 artilleriradaranlæg beregnet til kystartilleriet og bl.a. tildelt Göteborgs, Blekinges og Gotlands kystartilleriforsvar. De påregnes at være klar til anvendelse 1/7 1949.

9. Asdic, loops og net.

Bundasdic findes ikke i Sverige. For øjeblikket findes ingen udsigter til at få sådanne anlæg. Derimod findes bundhydrofoner i vigtige indløb.

Loops findes ikke i landet, men anskaffelse af et anlæg er planlagt.

Net til spærringsformål indgår for øjeblikket ikke i planlægningen.

Det må bemærkes, at magasineringskapaciteten er af mindste størrelsesorden.

3.2. Underrättelser från flygledningen Ufl 1949

41

Frågan för Dagen:

SKANDINAVISK FÖRSVARSSAMVERKAN I LUFTEN.

Om den skandinaviska försvarskommitténs arbete och dess resultat kan då detta skrives in-
tet nämnas. Alldeles oavsett detta framläggas här några allmänna
synpunkter på vad en sådan samverkan skulle innebära ur flygtak-
tisk och flygstrategisk synpunkt.

En makt som anfaller de skandinaviska länderna kommer att lå-
ta sina operationer påverkas av riksgränser endast om avsikten är att för
längre eller kortare tid hålla något av länderna utanför kriget. Skandina-
vien betraktas eljest som ett operationsområde oavsett politiska grän-
ser. Försvararen bör ur militär synpunkt se på samma sätt. Lika litet som
vi i planläggningen av Sveriges försvar fäster oss vid var gränsen mellan
Svealand och Götaland går, lika litet borde de skandinaviska styrkornas o-
perationer påverkas av var t ex gränsen mellan Sverige och Norge går. Kon-
sekvenserna av ett sådant betraktelsesätt blir mest vittgående när det gäl-
lar de mest rörliga försvarsmedlen, flygstridskrafterna.

Flyg bör snabbt kunna koncentreras för
att möta fienden i dennes kraftsamlingsriktning. På vår egen förmåga till
kraftsamling bygger vi vårt uppträdande i vårt nationella försvar. Vid ett
försvar av hela Skandinavien måste en sådan kraftsamling kunna åstadkommas
inom en vidare ram.

Flygstridskrafterna skall också kunna insättas i ett tidigt
skede av fiendens operationer. Detta kan innebära att för Skandinavien
försvar svenska jakt- och attackförband bör insättas över Danmark, norska
över Danmark eller Sverige etc.

För att rationellt utnyttja tillgängliga flygstridskrafter bör man kun-
na basera dem på det för varje uppgift lämpligaste sättet. Detta kan

medföra krav på att ett lands flygstridskrafter baseras i ett annat land.

L u f t f ö r s v a r e t är beroende av rapporter från ett luftbevakningsnät, som bör omspanna största möjliga yta. De tre länderna är i vissa områden så beroende av luftbevakningsrapporter från varandra att ett samarbete på detta område ter sig nästan nödvändigt.

I fråga om f l y g s p a n i n g övertäcker de tre ländernas intresseområden också varandra. En samordning blir här nödvändig.

Ett samarbete i fråga om v ä d e r l e k s t j ä n s t, bl a observationer från Norge och Danmark (med bl a Jan Mayen, Färöarna och Grönland), är av stort värde för Sverige och skulle vara av utomordentlig betydelse för luftförsvaret i samtliga tre skandinaviska länder. .

I själva verket är det på flygets område, som samverkan mellan nordiska stridskrafter huvudsakligen kan och bör ernås. Ingen annan försvarsgren kan åstadkomma en sådan kraftsamling på kort tid.

Det är emellertid uppenbart att en god samverkan i ovan berörda avseenden inte kan improviseras. Vi har själva erfarenhet av vad det innebär att trimma ihop vårt eget lands flygstridskrafter till ett flygvapen. För Skandinavien's försvar borde dess flygstridskrafter uppbyggas, utbildas och ledas så att de kunde vid behov operera som e t t flygvapen. Detta skulle fordra ett mycket långt drivet samarbete och standardisering i många avseenden, t ex i fråga om metoder för jaktstridsledning, luftbevakning, taktik, utrustning, bas- och underhållstjänst, signalförbindelser etc. Grunden här för bör läggas redan vid flygvapnens planering och uppbyggnad.

Det är måhända en utopi att tänka sig att de nationella intressena skulle kunna i så hög grad få träda tillbaka att e t t s k a n d i n a - v i s k t f l y g v a p e n skulle kunna operera under en gemensam ledning. Ur flygtaktisk och flygstrategisk synpunkt skulle ett sådant användande av gemensamma styrkor dock vara det mest rationella. Ett skandinaviskt flygvapen skulle då kunna skänka större respekt åt ett skandinaviskt förbund

3.3. Fst Specialori nr 4 Den skandinaviska försvarsutredningen 1949

HÖKVARTERET
FÖRSVARSTABEN
Utrikesavdelningen
15/2 1949

HEMLIG

Jämlikt kung. 1938 nr 757.

Stabsorientering.

Specialorientering nr 4.

MILITÄROMRÅDET Den skandinaviska försvarsutredningen.

16 FEB. 1949 nr 144/102

1 19 nr Till (enl utsändningslista),

Såsom specialorientering utsändes härmed ett föredrag
angående den skandinaviska försvarsutredningen, hållet av
chefen för försvarstaben inom försvarstaben.

Föredraget utsändes samtidigt till vissa myndigheter så-
som "militär orientering nr 3" av viss civil personal jämlikt
Fst/U nr 3, 3/12 1948.

En närmare redogörelse för den i försvarsutredningen in-
gående strategiska studien kommer att lämnas därav berörda
myndigheter i särskild specialorientering.

G. Thörn,
Chef för sektion II

Gunnar Svedmark

22/2 14 ee påslutet i en kyp för vidare utgång

HEMLIG

Jämlikt kung. 1938 nr 767.

Den skandinaviska försvarsutredningen.

De upplysningar, som lämnas här utöver dem som kunna utläsas i pressen, äro konfidentiella. Utredningen är nämligen hemligstämplad. Meningen med orienteringen är att lämna underlag för åsiktsbildning i frågan. I samband med den allmänna diskussionen väntar man sig givetvis att från militärt håll få militära fakta. Det förutsättes alltså att de uppgifter, som lämnas här, användas med omdöme och i positivt syfte.

Det är självklart, att frågan om ett nordiskt försvarsförbund tidigare har dryftats, särskilt i militära kretsar, och naturligtvis har man diskuterat frågan om samarbete i olika avseenden. Emellertid kom saken som bekant in på det politiska planet under sensommaren och hösten. Vissa förberedande uppgifter i utredningshänseende ålades då försvarsstaben och därefter kom tillsättandet av den skandinaviska försvarskommittén. Denna var sammansatt av parlamentariker och militärer från de tre länderna, och avsåg att klarlägga förutsättningarna för ett försvarsförbund eller - som ett annat alternativ - endast samarbete i fredstid på försvarets område. Försvarsförbund skulle innebära solidariskt uppträdande i händelse av krig, dvs om något land blev anfallet, skulle de andra anse sig vara i krig med den angripande. Det andra alternativet skulle avse, att endast förberedelser vidtoges i fredstid för ett militärt samarbete, som skulle kunna bli aktuellt i händelse av krig.

Kommitténs betänkande kom till under ett mycket forcerat arbete och under rätt komplicerade arbetsförhållanden. Det blev nödvändigt att, samtidigt som en saklig utredning gjordes av den mängd frågor, som det här gäller, göra denna så att säga vid förhandlingsbordet. Delegationerna från de tre länderna måste naturligtvis avpassa formuleringar och uttryck med hänsyn till kommande förhandlingar och argumenteringar.

Huvudutredningsarbetet låg på den militära sidan, men specialutredningar gjordes beträffande civilförsvaret och det ekonomiska försvaret (de gemensamma försörjningsfrågorna). Beträffande folkrättsliga frågor gällde det att klara ut hur ett förbund skulle kunna folkrättsligt inordnas i större internationellt sammanhang.

Betänkandet, som är ganska omfattande, är uppdelat i två huvuddelar: en större innehållande utredningar av olika slag, varibland den strategiska utredningen givetvis upptar största utrymmet, samt en mindre del som innehåller kommitténs slutledningar.

Man har i första delen utrett och gjort översikter över stormakternas militära och ekonomiska maktmedel samt utarbetat en studie över deras strategiska intressen i Skandinavien, i syfte att ge en bild av det skandinaviska läget inom ramen för läget i stort. Denna exposé sammanfaller i allt väsentligt med liknande översikter som vid olika tillfällen gjorts i Sverige.

Man har påpekat stormakternas direkta militära intressen här ur marin synpunkt, och då särskilt pekat på ryssarnas intresse av ubåtsbaser i Norge samt betydelsen av Östersjöutloppen. Man har diskuterat de två stormaktsgruppernas flygmilitära intressen, flygvägarna över Skandinavien, behovet av baser osv. Därvid har konstaterats, att dessa direkta intressen motsvaras av preventiva intressen, dvs om den ena parten bedömes räkna med att skaffa sig baser här, så har den andra parten intresse av att förhindra att dessa baser faller i motpartens hand. Och det är just i detta förhållande, anser kommittén, som de största krigsrisikerna ligga. Kommittén slutar sitt bedömande med att framhålla, att det otvivelaktigt föreligger starka militära intressen från båda sidorna för Skandinavien, men vill icke säga att dessa intressen kunna anses vara av så dominerande betydelse, att det utan vidare är självklart, att Skandinavien genast vid ett krigs början kommer att bli krigsskådeplats.

Man har vidare gjort en sammanställning av Skandinavien militärgeografiska förhållanden och en översikt över det militära försvaret i de tre länderna; i detta avseende hänvisas här till i andra sammanhang lämnade orienteringar. Danmarks och Norges mycket stora svaghet på det militära området i jämförelse med Sverige har satt sin prägel på hela utredningen. Beträffande Sverige har man lämnat en översikt över organisatoriska förhållanden men naturligtvis icke uppgifter om vår krigsorganisation och dess storlek eller de faktorer, som inverkar på uthålligheten.

Den egentliga strategiska utredningen omfattar en ingående studie av Skandinavians försvarsmöjligheter. Man har som arbetshypotes valt ett krigsfall Öst och ganska ingående studerat Rysslands sannolika tillvägagångssätt vid ett angrepp mot Skandinavien, antingen det riktas mot hela Skandinavien samtidigt eller mot ett land först och de andra sedan. Ett stort antal alternativ ha sålunda undersökts. Huvudalternativet har varit ett ryskt anfall mot Skandinavien som helhet och i samband med att en världskonflikt utbryter. Som underalternativ av detta har studerats hur utvecklingen skulle tänkas bli om ryssarna anfälla ett av länderna och icke de andra två, om det anfäller två av länderna och inte det tredje osv. Härigenom har en ganska allsidig belysning gjorts av de gemensamma försvarsproblemen. Vidare har studerats ett krigsfall, som avser kuppanfall mot Skandinavien, vilket kan tänkas inträffa utan omödelbart samband med storkrig.

Slutsatserna i stort av de gjorda övervägandena gå ut på, att det väsentliga i alla krigsfallen är, att varje enskilt land har sådana egna försvarsmöjligheter att det kan motstå första angreppet. De skandinaviska geografiska förhållandena anses sålunda icke medge att man på varandras territorium direkt understödjer med enheter av större omfattning. Det är t ex uppenbart att stora svårigheter skulle uppstå för oss om det gällde att snabbt föra över lantstridskrafter till de danska öarna. Däremot skulle måhända visst understöd kunna lämnas med flyg- och sjöstridskrafter. I stort sett har man dock kommit till, att det viktigaste momentet är, att varje enskilt land kan motstå den första anstormningen, och genom att var och en försvarar sig, så hjälper man alltså varandra och gynnar det gemensamma försvaret. Förutsättningen för att ett sådant förbund skall bli effektivt och fredsbevarande är, finner man, att Danmark och Norge snarast möjligt avsevärt förstärka sina försvarsanstalter.

Man har vidare undersökt på vilka områden direkt samverkan kan tänkas. Sådana geografiska områden är t ex Narviksområdet, Trøndelag och Skagerrack-Kattegat, Östersjöutloppen samt västra och södra Östersjön. Det pekas även på det fördelaktiga i att luftbevakningen i de tre länderna koordineras, liksom kustbevakning, mineringsverksamhet, konvojttjänst och övervakningen av farvattnen. Ett samarbete av jaktförsvaret skulle framförallt ta sikte på att de tre länderna finge samordna stridsledningen, varigenom det skulle bli

möjligt att flytta jaktförband från det ena landet till det andra. Man har även pekat på att en samordning skulle kunna medföra ekonomiska fördelar t ex beträffande luftbevakning, där vissa bevakningslinjer kunna sparas in om man arbetar tillsammans.

Utredningen omfattar även en undersökning av möjligheterna för samarbete på civilförsvarets område, som visar att vissa fördelar kunna uppnås.

Vidare följer en omfattande utredning om de gemensamma försörjningsmöjligheterna. Där har man naturligen kommit till att Sverige blir i stort sett givande part eftersom de andra ländernas industriella kapacitet är mycket liten liksom även övriga resurser och lagringsmöjligheter. Denna utredning slutar med att mycket starkt påängta att alla tre länderna - antingen de äro i förbund eller enskilda - äro beroende av import ifrån väster.

De folkrättsliga frågorna ha även utretts och man har bl a konstaterat, att inga formella hinder föreligga för ett förbunds inordnande i FN-pakt.

Den andra delen av betänkandet, som innehåller kommitténs slutsatser, skola belysas mera ingående. I ett inledande kapitel, "Huvuddragen av olika former av militärt samarbete", tar kommittén ställning till förbundsalternativet och till alternativet endast partiellt samarbete i fredstid. Man konstaterar först, att utredningen visar, att Skandinavien försvar innefattar uppgifter, som lämpligen böra lösas i samverkan mellan stridskrafter från de tre länderna. För att denna samverkan skall bli av värde fordras att omfattande förberedelser ha vidtagits i fredstid. Dessa förberedelser åstadkommas bäst, om man är i förbund med varandra, dvs om parterna ha förbundit sig att vidtaga gemensamma åtgärder. Beträffande försvarsförbund framhåller man, att detta bygger på solidaritet i händelse av angrepp, vilket innebär att anfall mot någon del av något av de tre länderna för med sig att alla tre länderna automatiskt gå i krig.

Det förutsätter att utrikespolitiken samordnas på ett mycket stort antal områden; att det icke gäller alla är självfallet, om man tänker på t ex Grönland och andra territorier som ligga utanför den skandinaviska intressesfären.

Vidare är det väsentligt, som redan nämnts, att den nuvarande skillnaden i de skandinaviska ländernas försvarsförberedelser utjämnas. I ett avtal om försvarsförbund måste således ingå bestämmelser om att Danmarks och Norges försvar skola utbyggas, så att de i förbundet deltagande länderna bli i stånd att lösa de strategiska uppgifter, som förutsätts bli närmare utformade i en gemensam försvarsplan. Det förutsättes härvid även, att de ekonomiska bördor, som i detta sammanhang påläggas vart och ett av länderna, skola stå i rimligt förhållande till varandra och till ländernas ekonomiska bärkraft. Man utgår vidare från, att Sveriges försvar upprätthåller åtminstone nuvarande styrka och att vid fortskridande moderniseringar och förbättringar av det svenska försvaret liksom vid uppbyggandet av det danska och norska försvaret erforderlig hänsyn tages till de planer, som kunna föreligga för Skandinavien försvar i dess helhet. Alltså pekar man på en standardisering.

Vidare framhålles det som självfallet, att samordning bör äga rum mellan de militära ledningarna i de tre länderna i avsikt att skapa en kompetent gemensam ledning. Däremot har det inte diskuterats, hur denna ledning skulle utformas. Det är givetvis ett ytterligt känsligt kapitel.

Man anför att försvarsförbundets huvudprinciper böra vara:

1. Förpliktelser till militärt samarbete och regionalt försvar, alltså solidaritet i händelse av angrepp.
2. Samordning av ländernas utrikespolitik på flera områden.
3. Möjliggörande av obetingad och ögonblicklig utlösning av förbunds-förpliktelserna.
4. Utbyggande respektive modernisering av ländernas försvar med hänsyn till det samlade försvarets behov.
5. Samordning av den militära ledningen.
6. Ytterligare samordning och inbördes modifikation av vissa folkrättsliga bestämmelser, exempelvis neutralitetskränkning.

Redan de geografiska förhållandena medföra, att upptagandet av en försvarsstrid inom vart och ett av de skandinaviska ländernas område är av direkt betydelse, då det gäller att försvåra angrepp mot Skandinavien som helhet. På det danska området i söder eller på svenskt område i öster och på norskt område i norr och väster har varje land sin av de geografiska faktorerna bestämda anledning till periferiförsvär. Inom det centrala området måste de direkta försvarsuppgifterna till lands åligga Norge och Sverige, medan det danska försvarets uppgift är att i en viktig angreppsriktning bereda skydd för dessa områden. Alltså fastslår kommittén, att vart och ett av länderna genom att upptaga och så länge som möjligt genomföra en försvarskamp bidrager till de båda andra ländernas försvar. Sedan konstaterar man, att samverkan kan upptagas inom olika områden inom Skandinavien.

Kommittén anser, att, därest de tre länderna under en stormaktskonflikt icke skulle bli direkt angripna, skulle de ha större utsikter att hävda sitt territorium, om de vore förenade i ett förbund.

Vidare säger kommittén, att om de tre skandinaviska länderna angripas samtidigt ger ett solidariskt uppträdande inom ramen för ett förbund helt andra möjligheter än om endast försvarssamarbete i fred ägt rum. Där tar alltså kommittén ställning och förordar förbund. Den samlade försvarskraften kan då uttagas helt och på lämpligaste sätt och försvaret kan koncentreras till de områden, som ur skandinavisk synpunkt äro av största betydelse att hålla - särskilt de områden, som äro nödvändiga för att hjälp skall kunna komma fram. Förutsättningen för en sådan koncentrerings är att planläggning och förberedelser genomföras i fred på sådant sätt, att försvaret kan föras efter en gemensam strategisk plan. I fråga om lant- och i synnerhet sjö- och flygstridskrafter kan samverkan åstadkommas lättare utan den tidsförlust, som skulle bli följden om överenskommelse i fred saknas. Försvarsförbund ökar möjligheterna att föra ett uppehållande försvar på djupet. Om något land delvis eller helt uppges, komma ännu stridsdugliga styrkor att genom omfördelning i fortsättningen kunna delta i försvaret av det egna landet respektive förbundsländerna.

Om endast ett eller två av länderna anfallas, säger kommittén, att det eller de länder som angripas få större möjlighet att försvara sig om hjälp lämnas från det eller de länder som icke anfallas. Låg allmän krigsberedskap och geografiska förhållanden kunna dock medföra att hjälp icke hinna givas i tid. Låg beredskap kommer av naturliga skäl också att verka återhållande på viljan att hjälpa. Om ett försvarsförbund icke föreligger, är det därför sannolikt att icke angripna länder komma att i första hand utnyttja den möjliga tidsfristen för att stärka sitt eget försvar samt eventuellt försäkra sig om stormaktsunderstöd. Därför blir varje eget lands förmåga att med egna resurser bjuda segt motstånd avgörande även för möjligheterna till samfällt försvar.

Kommittén tar sedan upp till diskussion, hur det skulle ställa sig om endast Danmark angripes. Olika meningar har här gjort sig gällande inom de olika ländernas delegationer.

Man framhåller från svensk sida, att i det fall att Danmark ensamt anfallas, försvarssamverkan av vad slag det vara må icke kan uppnå en fördröjning annat än mycket kort tid. Ett solidariskt norskt-svenskt ingripande i Danmarks understöd innebär sålunda att Norge och Sverige dragas in i ett krig utan att tillräckligt bistånd kan lämnas Danmark. I och för sig ligger det visserligen i Norges och Sveriges intresse att från början medverka till att rysk passage genom östersjöutloppen försvåras, med hänsyn till att sannolikt varje dag av ostörda förberedelser före ett krigsutbrott kommer att vara ytterst värdefull för Norges och Sveriges eget försvar. Det är emellertid tänkbart, att så länge bristerna i Danmarks försvarsberedskap äro så stora som för när fallet, de båda ländernas egna försvarsmöjligheter försämrats, om de äro förpliktade att genast ingripa i Danmarks strid. Det kan därför inte ur militär synpunkt vara en ostridig fördel för Norge och Sverige att utfästa sig, att under alla omständigheter bistå Danmark. Även om Danmarks försvar på grund av de geografiska förhållandena i varje fall måste få begränsad ut hållighet, ställer sig läget gynnsammare, sedan Danmark - och Norge - hava genomfört en återuppbyggnad av försvaret. När så skett tala starka skäl för ett norskt-svenskt ingripande, som då främst bör ta sikte på att stödja försvaret av Sjöland och hindra passage genom sunden.

Från dansk och norsk sida har emellertid framhållits, att även om Danmark är militärt svagt, innebär ett förbund vissa garantier för att en stormakt tvekar längre innan den anfaller. Man vill alltså särskilt trycka

på den preventiva verkan ett försvarsförbund skulle få.

Kommittén övergår därefter till behandling av ett angrepp endast mot Norge. Det är sannolikt, att det norska försvaret med egna f n disponibla resurser endast kan hålla ut en begränsad tid. Lyckas ryssarna genomföra en ockupation av Norge, kommer Sverige i ett strategiskt och försörjningsmässigt mycket svårt läge. Även på den inre fronten kunna ökade påfrestningar väntas. Det är också troligt, att Sovjetunionen icke skulle inskränka sig till ett kallt krig mot Sverige, utan att man snart nog bl a skulle söka tilltvinga sig säkrad passage genom och över Sverige till Norge, vilket för Sverige skulle betyda krig mot Sovjetunionen under ytterst ogynnsamma omständigheter.

Ett väpnat solidariskt uppträdande från svensk sida kan bidra till att stärka det norska försvaret av Narviks- och i synnerhet Trondheimsområdet, vars erövring skulle medföra ett hot mot Nordsverige och framför allt försvåra förbindelsernas upprätthållande västerut. Svenska stridskrafter kunna också medverka i försvaret av Sydnorge och svenska lantstridskrafter kunna eventuellt utgöra en del av en gemensam reserv, som kan komma att samlas inom centrala delar av skandinaviska halvön.

Från dansk sida kan ett solidariskt uppträdande bestå i försvärandet av rysk passage genom östersjöutloppen och ryska överflygningar av danskt område. Utlösning av motåtgärder från dansk sida kommer emellertid att bli av ringa värde, om svenskt territorialvatten kan utnyttjas för obehindrad passage. Genom samordnat ingripande av danska och svenska stridskrafter kunna passage genom östersjöutloppen och inflygning söderifrån försvåras. Därigenom beredes det norska försvaret längre tid att göra sig stridsberett, varigenom ett ryskt anfall kan försvåras och västmaktsanktioner kunna underlättas.

Om slutligen endast Sverige angripes och ockuperas, försvåras både Danmarks och Norges försvarsproblem i hög grad. Norges möjligheter att stå emot rysk invasion över svensk-norska gränsen äro mycket små. Det är därför ett norskt intresse att bidra till att ett ryskt framträngande genom Sverige fördröjes, varigenom bl a tid vinnes för tillförandet av hjälp utifrån. Danskt och norskt väpnat bistånd till Sverige kan i detta fall utgöras av dansk medverkan i spärrandet av östersjöutloppen och begränsat norskt deltagande i Norrlands förevar samt i Skagerack och Kattegatt.

En samverkan mellan Norge och Sverige skulle öka möjligheterna till att utnyttja det sammanlagda territoriets stora yta och sammanhängande, del-

10.

vis svårframkomliga terräng. Därmed skulle även möjligheterna att vinna tid ökas. Det större djupet i ett gemensamt norskt-svenskt försvar kan utnyttjas för att uppnå möjligheter för hjälp utifrån. Av uppenbara skäl gälla samma synpunkter beträffande det strategiska djupet ej i fråga om Danmark-Sverige. En fördröjande verkan kan emellertid uppnås genom samverkan mellan danska och svenska sjö- och flygstridskrafter i södra Östersjön, Öresund och Kattegatt.

Sin uppfattning om ett förbunds preventiva verkan sammanfattar kommittén med följande ord.

Ett försvarsförbunds preventiva verkan kan generellt sägas bero av hur angriparen bedömer förbundets möjligheter att genomföra ett försvar. Eftersom förberedd samverkan ökar den samlade effekten i krig, skulle ett skandinaviskt försvarsförbund, vars medlemmar i ord deklarerat och framför allt i handling visat sin vilja till samfällt försvar mot angrepp, kunna förväntas verka till en viss grad preventivt och utgöra en viss garanti mot säraktioner. Ett försvarsförbund kan dock icke i sig självt tänkas vara tillräckligt för att förebygga ett isolerat eller kuppärtat angrepp.

Av avgörande betydelse för Skandinavians försvarsmöjligheter är, att Danmarks och Norges försvar snabbt förstärkes liksom att Sveriges försvar vidmakthålles och moderniseras. Härför krävas både en kraftanspanning inom länderna själve och leveranser utifrån. Även om Sverige på vissa områden, och under förutsättning av större eller mindre ingripanden i näringslivet, kan bidra till en förstärkning av de båda andra ländernas försvar, saknar det dock möjligheter härtill i fråga om flera viktiga materielslag. En betydande del av materielen måste under alla förhållanden komma utifrån. En snabb uppbyggnad av ett danskt och ett norskt försvar kommer att medföra ett så starkt behov av materiel, att den endast är möjlig genom materielltillförsel på gynnsamma ekonomiska villkor.

Överhuvud måste starkt understrykas, att ett försvarsförbund eller på annat sätt förberedd samverkan mellan de tre skandinaviska länderna icke utesluter nödvändigheten av hjälp utifrån. I fred är medverkan nödvändig vid försvarets uppbyggnad och modernisering. Skulle de angripas, erfordras väpnat understöd redan i ett inledande skede. Den tid, som kan väntas förflyta, intill dess dylikt understöd av mera omfattande slag kan erhållas och utnyttjas, är svår att exakt angiva, men torde kunna uppskattas till åtskilliga månader, om inga förberedelser ha vidtagits i fred. Denna tidsfaktor

måste i olika avseenden inverka på avvägningen av Skandinavians försvarsförberedelser.

I fortsättningen skilja sig delegationerna åt när det gäller de sista slutsatserna. Från dansk och norsk sida vill man ånyo trycka på den preventiva verkan som ett försvarsförbund har även i nuvarande rustningsläge. Den svenska delegationen har en i viss mån annan uppfattning, vilken formar betänkandets slutord.

"Sveriges och Norges beroende av krigsutvecklingen i respektive länder utgör ett starkt skäl för ett försvarsförbund dem emellan. En norsk och svensk solidaritet med ett militärt svagt Danmark i ett krigsfall, då till en början endast Danmark anfalles, kommer däremot ur militär synpunkt icke att medföra sådana fördelar, att de under alla förhållanden uppväga nackdelarna av att Norge och Sverige tidigt dragas in i ett krig. Detta skulle kunna tala för ett försvarsförbund, som redan i nuvarande läge omfattade Norge och Sverige men - innan Danmark förstärkt sitt försvar - icke Danmark. Som tidigare anförts, framträda dock vid ett bedömande av andra krigsfall, ävensom i vissa lägen av försörjningsförhållandena, övervägande skäl mot en sådan lösning. Den är vidare politiskt och psykologiskt knappast möjlig. Om ett förbund kommer till stånd, bör det därför omfatta alla tre länderna.

Tidigare har anförts, att ett militärt samarbete mellan de tre länderna icke utesluter nödvändigheten av hjälp utifrån. Till vidare torde man böra utgå från att de leveranser, som erfordras för försvarets uppbyggnad i Danmark och Norge - ävensom för modernisering av det svenska försvaret - skola kunna erhållas. Därigenom skulle Skandinavians försvarsförmåga på ett avgörande sätt förbättras och fastare underlag skapas för ett försvarsförbund mellan alla tre länderna. Om däremot denna utgångspunkt skulle visa sig oriktig, får man överväga, om med försvarssamarbete i fred åtminstone några möjligheter till samverkan i krig skulle kunna vinnas. Det bör beaktas, att existensen av ett förbund, som gör allvarliga ansträngningar att med egna resurser öka motståndskraften, kan stimulera till materiell hjälp utifrån. En politik, som syftar till en snabb förstärkning av Skandinavians försvar, är under alla förhållanden ett realistiskt led i en säkerhetspolitik med fredsbevarande syfte."

Till betänkandet, som är avgivet till de tre regeringarna, har den svenska delegationen fogat en särskild skrivelse, som är riktad enbart till

svenska regeringen, där man understryker vissa förhållanden. Man påpekar betydelsen av det ekonomiska försvaret och försörjningsmöjligheterna samt understryker de överstigliga svårigheter, som ligga i att de tre länderna lägga upp så stora lager, att de skulle kunna uthärda ett längre krig eller en längre avspärrning utan tillförsel utifrån. Man framhåller vidare, att materielbristerna i Danmarks och Norges försvar äro mycket stora, och att det svenska bidraget till denna materielbrists fyllande icke kan bli så stort att det utesluter tillförsel utifrån. Hjälpbehovet är brådskande och stora materiella och ekonomiska resurser måste ställas till förfogande. Till slut säger den svenska delegationen: "Enligt delegationens mening är en uppbyggnad av Danmarks och Norges försvar av grundläggande betydelse för Skandinavien försvarsmöjligheter. Om ett försvarsförbund skulle bygga på utrikespolitiska förutsättningar, som föranleda att västmakthjälp för uppbyggnad av Danmarks och Norges försvar uteblir, måste ett sådant förbund därför avstyrkas. Kan ett försvarsförbund däremot byggas på förutsättningar, som medgiva tillräckligt stora materielleveranser från västmakterna, bör det komma till stånd."

ÖB har i ett särskilt yttrande till regeringen uttalat vissa synpunkter på betänkandet och hela frågan om försvarsförbund.

Han framhåller, att han efter hand följt hela utredningsarbetet och att successiva överläggningar inom militärledningen skett om de olika avsnitten i utredningen. ÖB förklarar, att han i allt väsentligt delar den uppfattning, som kommittén kommit till och framhåller, att en genomgripande upprustning i Danmark och Norge utgör grundförutsättningen för ett effektivt försvar av Skandinavien. Denna upprustning måste genomföras snabbt. Vidare framhålles, att Danmark och Norge icke ha förutsättning för att med egna industriella och ekonomiska resurser tillräckligt snabbt åstadkomma en erforderlig upprustning. Sveriges förmåga att bidra är starkt begränsad dels på grund av att vi icke kunna framställa viss krigsmateriel, dels emedan vår industri redan engagerats så hårt i annan produktion, att den icke ens utan stora förseningar kunnat fullgöra de senaste årens mycket begränsade materielleveranser till det svenska försvaret. Den nödvändiga hjälpen till våra grannländers upprustning måste sålunda i huvudsak bestridas av västmakterna.

Om Danmark och Norge stärka sitt försvar i erforderlig utsträckning och Sveriges försvar vidmakthålles och fortlöpande moderniseras, synes ett försvars-

förbund mellan de tre länderna kunna skänka bestämda fördelar. Skulle däremot den förutsatta upprustningen icke komma till stånd, torde ett förbund, i varje fall med Danmark, för vår del medföra ökade risker utan däremot svarande fördelar. På grund av den allmänna militära svagheten och speciellt omöjligheten att i detta fall ordna ett försvar av Danmark skulle ett sådant förbund icke kunna tillmätas någon fredsbevarande verkan. Ehuru ett förbund, som omfattar även Danmark, under dessa omständigheter icke kan tillrättas, bör dock i sådant fall försvarssamverkan i fred äga rum mellan de tre länderna. Det framhålles vidare, att förbundet, även om det har förstärkts, icke i längden ensamt kan uthärda anfall av en stormakt. Krigföringen måste inriktas på att vinna tid och bevara viktiga områden så att hjälp hinner anlända. Denna hjälp blir även för förbundsförsvaret av avgörande betydelse. För att försvaret i längden skall kunna genomföras, måste det militära understödet ha tillräcklig styrka för att kunna ingripa i tid, dvs innan förbundsförsvaret brutit samman eller då stora delar av Skandinavien förlorats och insatserna bli utan verkan.

ÖB framhåller slutligen i detta sammanhang åter Sveriges starka beroende av tillförseln västerifrån. Redan i fred finnas betydande behov både av krigsmateriel och förnödenheter för vår folkförsörjning, som icke kunna framställas inom landet eller kunna erhållas från annat håll. Vårt land kan sålunda icke under någon längre tid uthärda en avspärrning från denna tillförsel, även om det icke befinner sig i krig. Med nuvarande begränsade lagerhållning torde en sådan avspärrning redan efter relativt kort tid få allvarliga följder. Av det ovan sagde liksom av utredningen, framgår, att medan en svensk isolering från Danmark och Norge skulle innebära bestämda nackdelar för vårt land, skulle en isolering från västmakterna medföra konsekvenser av så allvarlig art, att landets försörjning och försvarsmöjligheter äventyras. Ett sådant läge skulle oundgängligen ställa de yttersta krav på anskaffning av krigsmateriel, på forcerat byggande av befästningar och bergrum samt på höjandet av det militära och civila försvarets beredskap. Härtill måste mycket omfattande åtgärder vidtagas för att genom beredskapslagring förbättra vårt allmänna försörjningsläge. En politik, som äventyrar vår tillförsel västerifrån, måste därför ur försvarssynpunkt bestämt avstyrkas.

Till slut anför ÖB i sin skrivelse några synpunkter på förhållandena till Finland. Vid ett ställningstagande till det här avhandlade problemet

14.

måste man även överväga i vad mån en förändring kan framkallas i Finlands förhållanden och vårt militära läge kan påverkas därav. Även om den politiska och militära kontroll som Sovjetunionen numera utövar i Finland ur svensk försvarssynpunkt är en stor nackdel, är det alltså en fördel att icke hela området är besatt av rysk militär och att baserna icke äro framflyttade till Bottenviken och Torne Älv. Dessa förhållanden kunna emellertid ändras genom åtgärder från rysk sida oberoende av Sveriges ställningstagande. Vid ett angrepp mot Skandinavien blir det nuvarande lägets verkan under alla förhållanden starkt tidsbegränsat. Fördelarna äro sålunda ringa jämfört med nackdelarna av att våra förbindelser västerut äventyras. De här anförda riktlinjerna för en svensk politik synas dessutom icke med nödvändighet innebära en skärpning av den sovjetryska kontrollen över Finland. En sådan skärpning kan däremot tänkas inträda vid en direkt anslutning till västmaktsblocket. Detta kan göra sig gällande oavsett om en sådan genomföres av ett samlat Skandinavien eller enbart av Norge. - Så långt ÖB.

Till slut må här lämnas några synpunkter på det nya läge som uppstått i och med att de skandinaviska försvarsförbundsförhandlingarna i Köpenhamn och Oslo misslyckats.

Det är icke möjligt att redan nu göra något uttalande om hur de militär-politiska förhållandena komma att utveckla sig i Norden. Det råder ju ännu oklarhet om Atlantpaktens innebörd, dess bestämmelser beträffande de anslutna staternas militära förpliktelser, t e att upplåta baser, och om den tid som kommer att förflyta innan upprustningshjälpen kommer dessa länder till godo. Det är även oklart beträffande ryska reaktionens innebörd, om den leder till reella militära motdrag eller inte. Det är också ovisst hur t e Amerika reagerar gentemot vårt ställningstagande.

Följande torde dock kunna sägas.

1. En ökad politisk spänning i denna del av världen är sannolik. Det kan ta sig uttryck i militära åtgärder, t e i Finland, i och med att Danmark och Norge ansluter sig till Atlantpakten. Det medför naturligtvis ökade krigsrisker och dessa kunna bli särskilt allvarliga så länge som Danmark och Norge icke har fått någon hjälp med sin upprustning.
2. I den mån däremot Danmark och Norge blir militärt starkare, blir också

Skandinavien starkare, och därmed förbättras vårt läge. Men genom att stormaktsintressena komma att stöta samman i Skandinavien, så ökas naturligtvis i framtiden krigsriskerna och detta kommer sannolikt då att ställa större krav på den allmänna försvarsberedskapen i alla tre länderna.

3. För vår del kommer den närmaste tiden sannolikt att medföra ökade svårigheter beträffande icke blott krigsmaterielinköp i väster, utan även för hela det ekonomiska livet. Västmakterna ha starka påtryckningsmedel genom att vi i så avgörande utsträckning äro beroende av import västerifrån och export västerut. Det står alltså klart, att de slutledningar som i detta hänseende gjorts av den skandinaviska försvarskommittén äro riktiga, nämligen att Skandinavien icke kan tänkas reda sig vare sig i fred beträffande sina försvarsförberedelser och dessa tagna i vidsträckt bemärkelse - eller i krig beträffande det militära och försörjningsmässiga försvaret utan understöd redan i ett tidigt skede.

4. Om Norge ansluter sig till Atlantpakten, kan den nya maktgrupperingen i Skandinavien, som innebär att skandinaviska halvön delas upp utmed Kölen, slutligen medföra, att Sverige ställs inför nya, svåra försvarsuppgifter. I vissa lägen kunna vi nödgas försvara även en västgräns samtidigt som våra förbindelser västerut starkt försvåras.

Beträffande möjligheterna att i det nya läget tänka sig fortsatt försvarssamarbete i någon form mellan de skandinaviska länderna, är det nu icke möjligt att uttala sig. Det blir beroende av Atlantpaktens utformning och det kan bli beroende av ryska reaktionen samt av hur den svenska regeringen ser på problemet i förhållande till Ryssland.

Det framstår emellertid som ett bestämt militärt intresse för oss liksom för Norge och för Danmark - och därmed även för västmakterna - att förutsättningar skapas för att en samverkan i krig kan ske mellan de tre länderna.

3.4. Kollektiv aktion inom FN's ram (Fst underlag till UD) 1952

ft.

FÖRSVARSTABEN

Avd. Sekt I

Nr H 7:12

8/10 1952

Ang kollektiv aktion
inom FN:s ram.
En bilaga.

./1

Hand genom:
Skrift till:
Förklarat & avd. A(Gn)
Utlåtande i be- Fst/U()
fästningen avd: Fst/FL()
Förklarad för avd:
Koncept överlämnat Fst/U
Görna & avd:
Inlämnad av dnr:
BL

HEMLIG

jämlikt 4 § lagen 1937:249

28 OKT 1952

Försvarstaben

(Utskrift av officer, skrivbilsräde)

Till Kungl Utrikesdepartementet.

Cirk
I Ø
II sälln
III Bt
IV h

Härmed har jag äran översända begärt utlåtande beträffande kollektiva aktioner inom FN:s ram.
På uppdrag av ÖB

Richard Åkerman
Chef för försvarstaben

/A. Norberg.

Ärendet berett av:
Överstelöjtnant C. Göransson.

Rätt skriftet intygar:

[Signature]

HEMLIG

jämlikt 4 § lagen 1937:249

28 OKT 1952

Försvarsstaben

Kollektiva aktioner inom FN:s ram.

- I. Utskottets militära slutsatser i stort och bedömning av de militära åtgärdernas effektivitet.
 - A. Utskottets militära slutsatser i stort.
 - B. Bedömning av effektiviteten.
 1. De militära styrkorna.
 - a. Kvantiteten.
 - b. Kvaliteten.
 - c. Möjligheter till samverkan.
 2. Ledningen.
- II. Bedömning av möjligheten att från svensk sida medverka vid genomförandet av ifrågasatta militära åtgärder.
 - A. Hjälpt med stridskrafter.
 - B. Hjälpt med förmödenheter.
 - C. Användning av militära experter.
 - D. Upplåtande av baser och kommunikationsleder (passagerätt).
- III. Slutord.

FÖRSVARSTABEN

Avd. Sekt. I

H 7:12

Nr

8 / 10 1952

HEMLIG

jämlikt 4 § lagen 1937:249

28 OKT 1952

Försvarstaben

(Utskrift av officer, skrivbiträde)

I. Utskottets militära slutsatser i stort och bedömning av de militära åtgärdernas effektivitet.

A. Utskottets militära slutsatser i stort.

I avvaktan på avtal jämlikt FN-stadgans artikel 43 har generalförsamlingen uppmanat FN:s medlemmar att inom sina väpnade styrkor hålla delar så övade, organiserade och utrustade att de kunna göras snabbt tillgängliga för tjänst som enhet eller enheter tillhörande FN. Församlingen har vidare tillsatt ett utskott (sanktionsutskottet) med uppgift att avge rapport rörande de metoder, som må komma till användning för att upprätthålla och stärka internationell fred och säkerhet.

Utskottet har koncentrerat sina studier till "staternas beredskap och till teknik och metoder för samordning av nationella och internationella aktioner med avseende på kollektiva åtgärder". Av utskottets slutsatser äro följande särskilt viktiga i detta sammanhang:

att det omedelbara ändamålet med kollektiva aktioner blir att hjälpa den anfallne vid försvaret av hans territoriella integritet eller politiska oberoende,

att FN:s kollektiva aktioner böra vara så universella som möjligt; bidrag och understöd böra därför komma från största möjliga antal stater (däribland även sådana, som icke äro medlemmar av FN),

att medlemsstaterna böra vidta ytterligare åtgärder för att hålla fullt utrustade och ständigt tillgängliga FN-styrkor eller - om medlemsstat icke kan hålla särskilda enheter - ägna särskild uppmärksamhet åt att organisera och utbilda enheter i sina stridskrafter så, att dessa enheter effektivt kunna infogas i kombinerade FN-styrkor och i samband härmed undersöka lagstiftningen så att åtgärder för kollektiva FN-aktioner kunna vidtagas snabbt och effektivt,

att staterna böra vidtaga åtgärder för att bestå hjälp och lättnader för FN-styrkor för understöd av kollektiva militära åtgärder som vidtagits av FN (t e tillhandahållande av förråd och tjänster, transporter, vapen och annan mtrl, sambandsmedel, medicinska enheter, icke-stridande personal, passagerättigheter och därmed sammanhängande rättigheter för FN-styrkor).

att ledningen av kombinerade FN-styrkor bör utövas av en av FN utsedd "verkställande militär myndighet" (antingen en stat eller en grupp av stater).

B. Bedömning av effektiviteten.

Den politiska aspekten, att initiativet har tagits av USA och är riktat mot Sovjetunionen, upptages här icke till bedömning.

Funktioneringen av ett kollektivt säkerhetssystem blir i ett aktuellt fall beroende av en mångfald faktorer främst av politisk och strategisk art. Särskilt gäller detta ett läge, där angriparen är en stormakt, ty i så fall inträder en sprängning av nuvarande FN och angreppet kan bli en upptakt till ett nytt världskrig. Härmed sammanhängande frågor behandlas inte här utan den följande framställningen begränsas till en granskning av de militärtekniska förutsättningarna för insättande av föreslagna FN-styrkor i ett läge, då ett sådant insättande kommer till stånd, samt ledningens organisation.

1. De militära styrkorna.

Den effekt som kan uppnås med en FN-styrka av enheter ur olika staters krigsmakter bör bedömas främst ur synpunkterna kvantitet, kvalitet samt möjligheter till samverkan.

Snabbheten i ingripandet är av särskild betydelse.

a. Kvantiteten.

Den snabbaste militära hjälp, som kan lämnas en angripen stat, består i insats av stridskrafter, som kunna operera direkt från egna baser även om de ligga utanför den angripna statens territorium. I främsta rummet komma flygstridskrafter och flygtransporterade förband ifråga, i andra hand sjöstridskrafter. I

de fall landkommunikationerna äro goda och avstånden begränsade, kunna även motoriserade lantstridskrafter insättas snabbt. Storleken av sådana insatser beror bl a på tillgången till och belägenheten av baser (etappområden för lantstridskrafter). Förhållandena bedömas i ett följande avsnitt (II.) ur svensk synpunkt. Allmänt torde man kunna säga, att stormakterna f n söka ordna framskjutna bassystem i olika delar av världen, från vilka motåtgärder mot angrepp omedelbart skola kunna genomföras. I Central- och Nordeuropa pågå sådana åtgärder på ömse sidor om jämridån. Därigenom ökas möjligheterna att genom kollektiva aktioner snabbt göra betydande insatser inom olika tänkbara krigsskådeplatser, bl a i Skandinavien och dess omgivning.

För att en hjälp av detta slag skall bli effektiv fordras dock i regel att den angripna staten - särskilt om det är fråga om en småstat - disponerar egna stridskrafter, som kunna utgöra stommen i försvaret. I annat fall är det inte säkert, att den kvantitativa hjälp, som kan ges, blir tillräcklig och framförallt är det ovisst, om den hinner komma till verkan tillräckligt snabbt. Angriparen kan nämligen redan i de första operationerna ha tagit de för fortsatt försvar nödvändiga områdena, t e flyg- och örlogsbaser samt mobiliserings- och kommunikationscentra. Militärt mycket svaga länder kunna därför - trots de tänkta metoderna för kollektiva hjälpaktioner - förbli militära tomrum, som föranleda angrepp.

Om hjälp till en småstat skall bli effektiv, torde i de flesta fall fordras, att hjälpande stridskrafter icke blott operera från egna baser utan även att de överföras till småstatens eget territorium och operera från baser på detta. Det gäller i främsta rummet lantstridskrafter men även taktiskt flyg och lätta sjöstridskrafter. Kvantiteten av sådan hjälp beror bl a på baserings- och underhållsmöjligheter och på förutsättningarna för samverkan med det mottagande landets egna stridskrafter. Detta behandlas nedan i ett följande avsnitt.

Man torde allmänt kunna säga, att de tekniska möjligheterna för snabba och tillräckligt omfattande kollektiva hjälpaktioner oavbrutet förbättras genom utvecklingen av fartygs- och flygmaterielen med därtill hörande bassystem, men att stor-

leken av insatsen i varje särskilt fall blir beroende av vilken vikt som de hjälpsande makterna fästa vid den militära utvecklingen inom området i fråga. Därvid blir stormakternas hållning avgörande.

b. Kvaliteten.

En småstats krigsmakt är i regel uppbyggd för försvar av det egna landet. Den är därför anpassad efter dess speciella natur och klimatförhållanden. Dess ändamål är att avvärja andra stater från angrepp mot landet självt. Därför fordras en viss styrka i försvaret, så att angriparen tvingas överväga om den insats han måste göra är värd det pris, som kan vinnas. Förutom att organisera denna minimikvantitet försöker småstaten självfallet också att ge försvarskrafterna en så god kvalitet som möjligt. Men härvidlag möta ekonomiska svårigheter. Mycket kostnadskrävande utrustning kan inte anskaffas i större mängder. Särskilt gäller detta den moderna komplicerade materiel, som fordras för pansar- och artilleriförband, tyngre örlogsfartyg samt flygstridskrafter för strategisk offensiv. Än mindre har småstaten möjlighet att själv tillverka atomvapen.

Därför kan ett bidrag, som består av medverkan med sådana kvalitativt värdefulla förband vara av utomordentlig stor effekt för en småstats försvar. Detta gäller i särskilt hög grad, om angriparen är en stormakt, som förfogar över sådan tyngre utrustning. Insats av en eller annan atombomb mot ett invasionsföretag kan få avgörande effekt. Stormaktshjälp kan också bidra till effekten i småstatens försvar genom att stormakten på ett annat sätt än småstaten kan hålla rörliga stridskrafter ständigt beredda för omedelbar insats, medan småstaten av ekonomiska skäl ofta tvingas hålla stridsmedel i förråd och förhållandevis små förband organiserade (rustade). Vidare måste småstaten inkalla och utrusta kompletterande personal för att förband, som i fred endast äro utbildningsförband, skola kunna ställas på krigsfot. Detta gäller främst huvudmassan av lantstridskrafterna men också i viss utsträckning övriga stridskrafter.

För en småstat kan det vidare vara av synnerlig vikt att få bistånd med viss kvalificerad materiel och vissa krigsviktiga för-

nödenheter, som småstaten icke förfogar över och som den icke kan lagra i tillräckliga mängder. Det kan gälla t e tele-teknisk materiel, drivmedel, bränslen, bilar, gummidäck. Sådan hjälp torde i de flesta fall endast vara möjlig från en stormakt, men det kan tänkas att småstater kunna hjälpa varandra ifråga om speciella förnödenheter, t e livsmedel.

Det vill synas som om de föreslagna metoderna för kollektiva aktioner tillgodose dessa synpunkter i princip. Självfallet kunna garantier icke ges i förväg rörande hjälpens art och omfattning. Även i detta sammanhang är stormakternas hållning utslagsgivande.

c) Möjligheter till samverkan.

Om enheter ur olika nationers krigsmakter skola kunna samverka mycket snabbt vid ett krigsutbrott är det i hög grad önskvärt att förberedelser ägt rum redan i fred. Det arbete, som pågår inom Atlantpaktstaterna härför, ger ett exempel på omfattningen av sådana förberedelser. De berör alla områden, såsom organisation, utrustning, taktik, stabs- och sambandstjänst samt gemensamma praktiska samövningar med förband.

Ifråga om samverkan med sådana stridskrafter, som operera från egna baser (etappområden) utanför det angripna landets territorium, uppstå svårigheter främst i stabs-, underrättelse- och sambandstjänsten. Gemensam planläggning tar tid att organisera, utbyte av meddelanden försvåras av olikheter i den tekniska signaltjänsten m m. Men dessa svårigheter kunna inte sägas utesluta att en effektiv hjälp snabbt kan utlösas, t e flyganfall mot angriparens baser och kommunikationer.

Erfarenheterna från kriget i Korea visa, att samverkan kan ordnas mellan styrkor, som från vitt skilda länder sammanföras på samma krigsskådeplats.

Men samverkan har där underlättats av att FN-styrkanes stomme utgörs av en stormakts stridskrafter. Dennes materiella resurser stå till förfogande. Småstatskontingenternas utrustning kan därför utbytas och underhålls- och reparations-tjänst därigenom säkerställas.

Förhållandena bli annorlunda, om det gäller att med en nationellt uppbyggd småstatsstyrka som stötte ordna samverkan med utifrån tillförda enheter ur andra staters krigsmakter. Redan olikheterna i taktik och i språk vålla svårigheter, t e ifråga om stridslednings- och sambandstjänst. Svårigheter kunna uppstå att finna eller att snabbt ordna lämpliga baser för sjö- och framförallt flygetridskrafter. Stora svårigheter kunna också väntas inom underhållstjänstens område. Småstaten har i regel icke så stora materielltillgångar, att den kan avstå egen utrustning för att utbyta främmande kontingenter. Den torde icke ha ammunition i sådan omfattning - ofta icke heller av sådant slag - att den kan tillgodose de hjälpande stridskrafternas behov. Den kan icke alla eller endast i mindre omfattning för dess räkning utföra reparationsarbeten av olika slag, t e på stridsvagnar, flygplan och teleteknisk materiel av andra typer än den själv har. Därför måste främmande kontingenter sannolikt själva ombesörja stora delar av sin underhållstjänst, vilket komplicerar hjälpen, tar transportmedlen i anspråk och överhuvud minskar möjligheterna att lämna snabb hjälp med utifrån överförda enheter.

Men trots detta är tillskott av stridande enheter av stort värde. Utifrån tillförda kontingenter kunna till en början stå i reserv och därunder kan underhållstjänsten m m utbyggas. Tillgång till sådana reserver möjliggör för den angripna staten att efterhand bereda de egna förbanden tillfällen till avlösningar, reorganisation och vila, vilket eljest kan bli ett nära nog olösligt problem för den underlägsne. Erfarenheterna bl a från Finlands krig visa, att förbanden kunna bli så uttröttade av oavbrutna strider, att de av ren fysisk utmattning icke förmå att lösa sina uppgifter.

Sammenfattningsvis kan om möjligheterna till samverkan anföras att åtskilliga faktorer kunna försvåra för en småstat att ta emot hjälp utifrån, men att svårigheterna kunna övervinnas, så att hjälpen trots allt kan komma till effektiv användning. Om en stormakt står som ledande förenklas förhållandena.

2. Ledningen.

I händelse av konflikt, där FN beslutar ingripande, fastställer säkerhetsrådet eller generalförsamlingen FN:s militära och allmänna politik.

Den högsta militära ledningen av kombinerade FN-styrkor föreslås skola utövas av en verkställande militär myndighet, bestående av en stat eller en grupp av stater. Självfallet kan det bereda svårigheter att leda en koalition av flera stater, men sådana svårigheter ha bemästrats i föregående krig. Mot den föreslagna principen kan ingen erinran göras.

Under den högsta militära myndigheten skall fungera en av denna utsedd FN-överbefälhavare. Därigenom tillgodoses önskemålet om enhetlig ledning (efter Korea-mönster). Självfallet kunna konflikter i ledningen trots detta uppstå. Vårje nations kontingent förutsättes stå under sin egen chef. Chef för kontingent tillhörande annan stat än ÖB skall ha rätt till direkt företrädelse inför FN-ÖB rörande "nationella frågor och frågor av större betydelse beträffande de berörda styrkornas operativa förmåga". Härigenom avses sannolikt att de nationella intressena skola få erforderligt utrymme inom ramen för den enhetliga ledningen. Det föreslås också att "varje deltagande stats högsta militära representant i operationsområdet bör ha rätt att direkt kommunicera med sin regering angående administrativa frågor som inverka på regeringens styrkor lika väl som angående frågor beträffande vilka han bör ha direkt företrädelse inför FN-överbefälhavaren". En bestämmelse av sådan innebörd måste självfallet finnas, men det är å andra sidan klart att konflikthanledningar i ledningen kunna uppkomma mellan ÖB:s militära önskemål och de enskilda regeringarnas intressen.

Ur svensk försvarssynpunkt måste emellertid i detta sammanhang framhållas, att ett beslut om bistånd till vårt land vid ett konflikttillfälle icke får föranleda ett uppriivande av rådande organisation för det totala försvaret och

ett brytande av de samverkanslinjer, som redan i fred grundlagts och utvecklats mellan det militära försvaret och det civila försvarets olika organ.

Det måste uppmärksammas att mera detaljerade förberedelser för upprättandet av ledningen knappast kunna genomföras, i varje fall inte med svensk medverkan, ty det skulle icke kunna ske utan att man toge sikte på en viss situation, dvs utpekade en potentiell angripare. Det kan därför uppstå svårigheter att snabbt överenskomma om hur ledningen skall ordnas, utse personalen, ordna erforderliga staber och signalförbindelser, bestämma befogenheter och skyldigheter m m. Det kan antagas att krav komma att resas att småstaten skall anpassa sig efter - ingå i - en militär ledningsorganisation, som inom ev militära överenskommelsers ram redan förut upprättats i småstatens omgivning.

Emellertid anger utskottet, att många frågor måste vidare studeras, och det är möjligt, att man - utan att ingå på förberedelser i vissa konkreta fall - genom fortsatta studier och överväganden kan komma fram till vissa allmängiltiga normer, som underlätta snabb organisering av ledningen.

Sammanfattningsvis kan sägas att intet väsentligt torde vara att erinra ur militär effektivitetssynpunkt mot den tänkta organisationen av ledningen under förutsättning att hänsyn toges till den ledningsorganisation, som nu sammanknyter det svenska försvarets olika delar.

II. Bedömning av möjligheterna att från svensk sida medverka vid genomförandet av ifrågasatta militära åtgärder.

Frågan ses i det följande från synpunkterna vad Sverige kan erbjuda och vad vi kan ta emot ifråga om hjälp med stridskrafter och hjälp med förnödenheter. Vidare behandlas frågan om upplåtande av baser och kommunikationsleder (passagerätt).

A. Hjälp med stridskrafter.

I vad avser Danmark och Norge ha frågor om ömsesidigt militärt bistånd behandlats i den skandinaviska försvarskommitténs betänkande, till vilket här hänvisas. Det framhålls däri, att vart och ett av de skandinaviska länderna löser sin givna uppgift i det gemensamma försvaret genom att försvara sin del av periferien men att därjämte direkt samverkan är fördelaktig i vissa områden, främst i södra Östersjön, i Öresund, i Kattegatt och Skagerrack samt i någon mån i nordligaste Skandinavien.

En svensk-dansk-norsk medverkan i ett kollektivt säkerhetssystem skulle medföra fördelar för ett gemensamt försvar även om kvantiteten av de direkt samverkande styrkorna blir begränsad. Den omständigheten att Danmark och Norge äro medlemsstater i NATO kan i vissa lägen komma att underlätta hjälp även till Sverige t. e. genom att baser iordningställas i Danmark och Norge.

Om fråga om Finland kunna följande synpunkter anföras.

Finland är visserligen icke medlem av FN men det kan kanske trots detta tänkas, att FN ingriper till Finlands hjälp vid ett angrepp mot landet, och det är måhända heller icke utesluttet att Finland så småningom kan komma att vinna medlemskap.

Ur svensk synpunkt är det önskvärt att - om Finland med militära medel motsätter sig ett angrepp - det finska försvaret kan upprätthållas så länge som möjligt. Under förutsättning att Finland - inom ramen för FN:s kollektiva aktioner - erhåller hjälp av stormakter kan det ur svensk försvarssynpunkt under vissa förhållanden vara lämpligt att också svenska stridskrafter medverka. Därigenom skulle värdefull tid kunna vinnas för svenska försvarsförberedelser.

Vid angrepp mot Västtyskland torde det icke blott för Sveriges del utan även för en kollektiv aktion av FN vara mest fördelaktigt, att svenska krigsmakten helt avses för försvaret av Sverige, eventuellt i samverkan med de nordiska grannländerna.

Ett tyskt ingripande - om och när återupprustningen genomförts - för att hjälpa Sverige kan knappast bli av nämnvärd omfattning, åtminstone för åtskilliga år framåt, ty vid angrepp mot Sverige måste angrepp också befaras på kontinenten.

Om ett tyskt militärt bistånd verkligen skulle komma till stånd, kan det därför beräknas få obetydlig verkan. Ett effektivt "utbyte" mellan Sverige och Västtyskland inom ramen för ett kollektivt säkerhetssystem synes därför icke vara att räkna med inom överskådlig tid. Däremot få vi en indirekt hjälp om västtyskt territorium försvaras. Tyska stridskrafter kunna också effektivt medverka i försvaret av Danmark, en medverkan som indirekt har betydelse även för försvaret av Sverige.

Ifråga om mera fjärran länder synes den kvantitativa styrka, som Sverige skulle kunna avstå, alltid bli mycket begränsad. En eller annan brigad kan anses vara maximum. Förutsättning är vidare att icke direkt hot föreligger mot Sverige. Effekten av en sådan styrka kan i och för sig icke bli avgörande. Men tanken är att FN genom bidrag från så många stater som möjligt skall kunna sammandraga styrkor av sådan kvantitet, att effekten säkerställles. Ett sådant resultat kan icke uppnås, om varje enskilt land resonerar så att dess bidrag är oväsentligt. För en småstat måste frågeställningen i stället bli, om inte de olägenheter, som ett åtagande i ett aktuellt fall att lämna begränsad hjälp även till fjärran länder medför, böra tolereras om samtidigt den fördelen vinnes, att andra stater, särskilt stormakter, åtaga sig att lämna småstaten hjälp vid angrepp. Närmast gäller det därvidlag att bedöma vilken effekt som ett sådant stormaktsåtagande kan få för småstatens försvar. För Sveriges del böra följande synpunkter särskilt beaktas.

Sverige ligger i en skärningslinje mellan två stormaktsblocks intresselinjer. Militära stormaktsintressen göra sig gällande i vår närmaste omgivning. Särskilt Finlands (och Danmarks) militära svaghet gör läget invid våra gränser labilt. Vårt territorium ligger inom räckhåll för stormakters sjö- och flygstridskrafter. Ett angrepp mot Sverige kan därför betingas av stormakternas strategiska intressen och utlösas överraskande. Sker ett angrepp måste vi mycket snabbt ta upp starkast möjliga militära försvar så att motståndaren icke lyckas överföra överlägsna krafter till vårt territorium eller på annat sätt tillfoga oss krigsavgörande slag. Vi kunna icke få garantier i förväg om bistånd utifrån. I första hand måste vi därför lita till egna krafter. Men hjälp redan från början skulle i högsta grad öka möjligheterna att tillfoga motståndaren sådana förluster, att han icke uppnår de begynnelseframgångar,

som varje angripare eftersträvar och som i hög grad försvårar ett fortsatt försvar.

Frågan om ett ryskt anfall mot Sverige sammanhänger med om Ryssland anser att andra stater skulle åtlyda en uppmaning från FN att ingripa till Sveriges hjälp och kanske främst om Ryssland bedömer att en sådan hjälp skulle bli tillräckligt effektiv för att korsa dess planer.

Frågan om en uppmaning till medlemsstaterna att hjälpa Sverige kommer att åtlydas eller icke är främst politisk men även strategisk. Från rent militära synpunkter finnas många skäl för västmakterna att hindra en rysk invasion i Sverige, eftersom den skulle försämra deras strategiska läge på Europas norra flygel.

Den påräkneliga effekten av en västmakts hjälp till Sverige beror endast delvis av den kvantitativa satsen. En kvalitativ hjälp bestående av offensiva stridskrafter av sådan art, som vi sakna, kan bli av mycket stor effekt som komplement till våra egna stridskrafter. Inte minst gäller detta flygstidskrafter för offensiva uppgifter på angriparens territorium. Medverkan med en eller annan atombomb mot ett invasionsföretag kan - som ovan nämnts - få avgörande effekt. Hjälp med vissa förnödenheter är vidare en förutsättning för att vi skola kunna hålla ut under längre tid.

Det är sålunda av militära skäl antagligt, att Ryssland måste räkna med både att en FN-uppmaning att hjälpa Sverige kan komma att åtlydas och att en sådan hjälp kan bli effektiv därest vi bli angripna av Ryssland. Det är därför från militära synpunkter angeläget att allt göres som med hänsyn till politiska och andra faktorer är möjligt för att skapa utsikter för oss att få hjälp vid angrepp. Eftersom de angivna metoderna för kollektiva aktioner inom FN:s ram förutsätta ömsesidiga åtgärder, torde förutsättningen för att vi skola bli delaktiga i systemet vara, att vi själva förklara oss beredda att hålla styrkor för ändamål av här ifrågasatt slag.

De allmänna betingelserna för sådan medverkan äro belysta i landshövding Vougtz utredning samt ÖB yttrande över densamma, till vilka handlingar här hänvisas. Av dessa framgår att det är möjligt för oss att organisera enheter för användning enligt här ifrågasatta metoder. I samband med ryskt angrepp mot Finland och Skandinavien ligger det - som ovan an-

förts - i vissa lägen i vårt eget intresse att delar av våra stridskrafter direkt samverka med grannländernas.

För att hålla en kontingent ur armén ständigt utrustad och omedelbart tillgänglig fordras emellertid extra inkallelser och särskilda medel, ty i motsats till vad fallet är i atlantpaktsländerna är vår armé icke uppbyggd för att - utan särskilda åtgärder - säkerställa tillgång året runt till omedelbart stridsdugliga enheter. För vårt vidkommande torde därför det i utskottsförslaget nämnda alternativet - att avse vissa enheter ur den egna krigsmakten för ifrågevarande ändamål - vara lämpligt. De komma då att kunna inkallas på samma sätt som övriga svenska förband. Den särskilda utrustning, som kan erfordras, torde vi kunna anskaffa på samma sätt som stå andra småstater till buds i ett aktuellt fall. Det är sannolikt att man beträffande en svensk FN-styrka får inskränka anskaffningen i förväg till utrustning, som kan användas i närmast omgivande länder. I varje fall kan förhandsanskaffning av utrustning för speciella ändamål (luftlandsättnings-, landstigningsmtrl etc) icke rimligen ingå i våra åtaganden.

En förutsättning för att svenska styrkor skola kunna sändas utanför landet med sjö- och flygtransporter är att dessa kunna skyddas. Det torde i de flesta fall vara ofrånkomligt att bistånd härvidlag lämnas av en stormakt, ty intet land i vår närhet har militära möjligheter att bereda erforderligt skydd för trupptransporter till sjöss eller genom luften. Det torde också vara nödvändigt att särskilt tonnage ställs till förfogande, ty eljest kommer lång tid att erfordras härför. Ifråga om transportflyg måste utländska resurser disponeras.

Även för de underhållstransporter, som kunna bli nödvändiga, måste skyddet bestridas av stridskrafter, som sannolikt endast kunna ställas till förfogande av en stormakt.

Vad angår våra möjligheter att ta emot och utnyttja bistånd med utländska stridskrafter kan följande synpunkter anföras.

Hjälp med sjö- och flygstridskrafter kan i många fall utnyttjas utan att de hjälpsande förbanden baseras i Sverige. Detta gäller t. e. bombflyg, hangarfartygsbaserat flyg samt örlogsfartyg, de sistnämnda främst i farvatten väster om Sverige. Bistånd av här nämnt slag kan tas emot praktiskt taget omgående och bli av stor effekt.

Hjälp med icke hangarfartygsbaserade taktiska flygstriids-
krafter (attack-, lätta bomb-, jakt- och spaningsförband) samt
med sjöstridskrafter i Östersjön fordrar däremot i regel att
främmande förband baseras i Sverige (i viss utsträckning kunna
även i Norge och Danmark baserade förband ingripa) och beträff-
ande jaktflyg att det kan utnyttja den svenska luftbevaknings-
och jaktstridsledningsorganisationen. Med mindre attack- och
spaningsförband torde detta kunna ordnas på relativt kort tid
men med jaktflyg och större styrkor av övriga flygslag uppstå
svårigheter, som fordra längre tid - månader - att helt be-
mästra.

Hjälp med lantstridskrafter tar också lång tid med hän-
syn till transporttiderna. Dock kanske man kan räkna med att
flygtransporter av mindre förband kan ske snabbt. Man kan
dock knappast räkna med att transportflyg disponeras för tyng-
re utrustning i effektiv omfattning. Förband som anlända hit,
kunna insättas omgående efter ankomsten genom att svensk, språk-
kunnig stabs- och sambandspersonal avdelas. Får hjälpen så
småningom stor omfattning kan måhända vissa frontavsnitt helt
övertagas av utländska förband på samma sätt som skedde vid
de svenska frivilligförbandens insättande i Finland. Som förut
framhållits kommer dock en större insats att fordra att även
en omfattande underhållstjänst upprättas på svenskt territori-
um, vilket kräver avsevärd tid.

B. Hjälp med förmödenheter.

I flera olika avseenden synes möjligt att vårt land
skulle kunna lämna bistånd med förmödenheter. Förhållandena
kunna dock komma att växla i olika situationer. Vissa livs-
medel torde kunna ställas till förfogande, vidare trävaror
(t e baracker) och kanske vissa handvapen (kpist). Hjälp med
sjukvård bör även kunna beredas på sätt som tidigare skett i
olika sammanhang. Huruvida halvfabrikat eller råvaror (järn
och stål) kunna lämnas, kan icke bedömas ur enbart militära
synpunkter.

Vår krigsmakt kan omgående använda hjälp med flera krigs-
viktiga förmödenheter. Främst gäller detta drivmedel, bränslen,
lastbilar, gummidäck. Men även viss krigsmateriel kan användas
omgående, t e flygplan av typer som redan finnas i svensk
organisation, vissa pjäser såsom 40 mm lvpjäser, viss ammunition,
teleteknisk materiel (redar, radio m m) samt efter

mycket kort utbildning även minor, handgranater och handvapen. Om vi efterhand införa ny utländsk materiel i vår krigsmakt - t e stridsvagnar - kan också sådan materiel omgående användas. Efterhand som vår strävan att likrikta vår beväpning med västmakternas ifråga om kalibrer fullföljes kunna möjligheterna att utnyttja hjälp med ammunition ökas, vilket med hänsyn till vår ammunitionstillverknings sårbarhet är av stor vikt.

Vi kunna också - utan att bryta den alliansfria linjen i utrikespolitiken - redan i fred vidtaga åtgärder för att underlätta mottagandet av bistånd utifrån. Hit höra sådana åtgärder som utbyggnad (nyanläggningar) av flygbaser (vilket sker även av andra skäl), förstärkning av järnvägslinjer (t e till Norge) och hamnar (på västkusten).

C. Användning av militära experter.

Förslaget biträde med svenska militära experter synes ur svensk synpunkt vara välmotiverat, såväl när det gäller att mottaga som att lämna hjälp.

D. Upplåtande av baser och kommunikationsleder (passagerätt).

Enligt förslaget för kollektiva aktioner skall "hjälp och lättnader" kunna lämnas, bestående bl a av "land-, sjö- och flygtransport, - - passagerättigheter och därmed sammanhängande rättigheter för FN-styrkor".

De citerade uttrycken äro mångtydiga och böra preciseras. I nuvarande utformning måste de tydas så, att transitering av förband och (eller) underhållstransporter avses. Man måste taga med i beräkningarna att sådan transitering icke blott kan innebära rätt att flyga över vårt territorium eller att utnyttja svenska vatten eller vägar och järnvägar utan även att svenska flygplatser och hamnar upplåtas och att i dessa ordnas depåer av olika slag, vilka kunna utvecklas till baser med förband för försvar (jaktflyg, luftvärn m m) och organ för underhållstjänst (verkstäder, förråd, magasin etc). En sådan form av bistånd leder självfallet till att krigshandlingar kunna väntas mot främst baserna men också mot andra mål i vårt land.

Följderna för vår del av ett upplåta svenskt territorium (svenska kommunikationsleder) bero av det rådande krigsläget. Är en oss närliggande makt den part, mot vilken FN ingriper, blir följden sannolikt att vi indragas i kriget. Avser FN:s ingripande en småstat på stort avstånd från Sverige kunna transiteringar genom

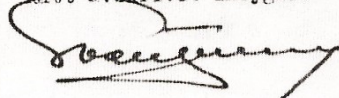
(över) Sverige kanske ske utan att krigshandlingar utlösas mot mål i Sverige. Andra militära repressalieåtgärder kunna emellertid tänkas, t. e. mot svenska fartyg i främmande vatten.

Upplåta vi svenskt territorium för ifrågavarande ändamål är det sannolikt att vi samtidigt måste åta oss att medverka i skyddet mot krigs- och sabotagehandlingar, som kunna riktas mot transporter och baser på svenskt område.

III. Slutord.

Ett universellt kollektivt säkerhetssystem kan öka möjligheterna att förebygga krig. Till denna grundläggande tanke har Sverige anslutit sig genom sitt inträde i FN. De metoder för kollektiva aktioner som nu ifrågasatts är en utveckling av den grundläggande tanken vid FN:s tillkomst. Under sådana förhållanden böra vi - från militära synpunkter - söka tillförsäkra oss delaktighet i systemet, ty det torde vara vår enda möjlighet att inom ramen för alliansfriheten skapa möjligheter till hjälp och bistånd utifrån i händelse av ett angrepp mot vårt land. Men vi måste då också förklara oss beredda att lämna bidrag av rimlig omfattning. Detta är möjligt i huvudsak inom ramen för vår nuvarande krigsmakts organisation. En positiv inställning till ett fortsett studium av hithörande frågor inom FN:s utskott tillstyrkes därför ur militär synpunkt.

Rätt avskrivet intygar:

3.5 Minnesbilder från NPK intervjuer 1992-1993 med S. Norén och C-G Simmons (utdragen av intervjuerna - nedan - är genomförda av författaren)

Stig Norén 930127: "....flygsäkerhetssamarbetet så ser jag det som ett arv ifrån skandinaviska försvarskommissionen. I den militära grupp som där bildades så diskuterades mellan flygarna, naturligtvis en mängd frågor som rörde vad som skulle kunna göras för att yrkesmässigt, tekniskt och taktiskt operativt samordna våra flygförband, våra organisationer för det fall att man skulle ingå i ett förbund. Mina motparter eller opposite numbers där var från norsk sidaTuffte Johnsen...och från dansk sida Tage Andersen. Av alla de saker som vi diskuterade så var det föga som kunde genomföras när vi icke gick in i något förbund.....Men ett undantag var ju faktiskt flygsäkerhetstjänsten därför att den berörde förhållanden under fredstid, i allra högsta grad. Vi var liksom de andra nationerna mycket angelägna att göra allt vad som var möjligt för att säkerställa räddningstjänst etc och flygsäkerhet för våra flygförare.....Jag kan inte erinra mig när den frågan sedan aktualiserades.....Jag vet inte om den hade återuppväckts när jag...1957, men det torde ha varit i den vejan.

Förbindelserna kopplades mellan våra stridsledningscentraler därför att där sammanstrålade ju alla våra förbindelser och de andra sidorna, danska och norska förbindelserna som kunde engageras, ifall man behövde snabbt samla ihop räddningsresurser från flygvapnen, marinen, handelsflottan, lotsväsendet etc....Jag kanske skall knyta an till det här flygsäkerhetssamarbetet.....här har ju från flera håll anförts att detta skulle tillkommit såsom ett kamouflage för förberedelser för samverkan med Danmark och Norge.

Så har vi aldrig uppfattat det.

Vi har alltid sett det såsom ett primärt krav att man gör vad man kan för att få bästa flygsäkerhet. Men vi har värdesatt den möjlighet som detta öppnade för oss att vid ett kritiskt läge om vi blev överfallna, ha inarbetade förbindelser".

C-G Simmons 921125/921216: "...Sve-Nor-Da.....sitt ursprung under senare delen av 50-talet....(Sverige och Norge var de parter som förde de inledande samtalen om ett samarbete). Men han (man?) insåg att avtalet också kunde fungera som en teknisk förberedelse för ett enklare operativt samarbete....Undén var kategoriskt emot att Sverige träffade ett avtal med ett NATO-land (eller flera). Frågan löstes då så, att likalydande nationella bestämmelser utfärdades i de tre länderna.....att avtalet ledde till ganska betydande arbete på svensk sida, i och med att landningsrutiner måste anpassas, förmåga till flygledning på engelska måste etableras och även vissa tekniska åtgärder måste vidtas. De senare berörde bl.a. sambandssystemen....För länkuppyggnaden till Sydnorge resp. Danmark hade tillgänglig materiel utnyttjats. Denna hade egentligen en större signalkapacitet, 4 kanaler eller kanske rentav betydligt mer (12?).....detta skulle möjliggöra en enklare samordning av stridskrafter...detta var en värdefull tillgång.

Blev vi angripna skulle en snabb samordning med NATO på flygsidan underlättas. Samtidigt fanns ju ingen automatik i en sådan samordning....Under den här tiden (1954 – förf anm) så började diskuteras flygsäkerhet mellan Sverige, Danmark och Norge. Hur man skulle kunna hjälpa varandra i fall av nöd.....började med att dåvarande eskaderchefen i Göteborg, Folke Ramström, var mycket god vän med sin motsvarighet i Sydnorge som hette Georg Bull. Och de hade en del resonemang och man övade lite grand tillsammans, och hur officiellt det var det vet jag inte, men man började tala om flygsäkerhet....1954 förmodligen möjligen 1955. Då reste jag tillsammans med dåvarande flygstabschefen general Westring och denne general Ramström till Norge och diskuterade flygsäkerhet med general Georg Bull och en del av de andra.

Sedan fick jag uppdraget att utarbete bestämmelser för flygsäkerhetssamarbete.....vi började från scratch. Det fanns ingenting. Och vi började med att vi reste runt lite grand i Norge, för det var de som var mest på bettet, så att säga....jag hade möjlighet att göra en lång resa i Norge och besöka alla de baser som norrmännen ansåg vara aktuella för svenska flygplan att landa och alla luftförsvarscentralerna. Och sedan gjorde vi motsvarande besök i Sverige....det var de då ledande general Georg Bull, Odd Bull...Tuffte Johnsen.

Men jag har inget som helst belägg för att det skulle vara något förberett och någonting tänkt, utan det var från scratch.....det är möjligt att man satte svensk utrustning på norska sidan på den anslutningsplats där man angjorde nätet.

Det var nödvändigt att någonstans ha, så att säga, komponenter från de olika systemen och koppla ihop dem för att förbindelsen skulle gå igenom i och med att det var olika materiel....det var två (förbindelser – förf anm) som vi behövde, en för trafikledning och en för väderlek, men vi hade inget annat...Hade man haft två-kanaliga länkar, så hade man satt i sådana i stället, men som sagt Cajsas Warg fick bestämma här.

Och vi var ju medvetna om, som höll på med det här, att de icke använda länkförbindelserna fanns och att om det inträffade någonting så skulle de kunna användas".